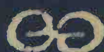
Viorel Hodiș

APOZIȚIA ȘI PROPOZIȚIA APOZITIVĂ

Editura Științifică

APOZIȚIA ȘI PROPOZIȚIA APOZITIVĂ

Coperta: EUGENIA HAGIU-ANDREI
Redactor: ISABELA POPOVICI

ISBN 973-29-0144-6

VIOREL HODIȘ

APOZIȚIA ȘI PROPOZIȚIA APOZITIVĂ

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ
Bucuresti 1990

Mamei mele

CUVÎNT ÎNAINTE

Lucrarea de față, o monografie a apoziției, constituie și o intervenție, cu argumente noi, în termeni moderni, la amplele dezbateri despre categoria respectivă.

Dezvoltîndu-și concepția asupra apoziției, autorul adoptă în prezentare stilul unei dezbateri dinamice, antrenante, dezbatere în care se conține și istoricul problemei abordate, fie că preopinenții sînt menționați cronologic, fie, mai ales, grupați pe baza tezelor susținute.

Autorul susține, cu argumente proprii, teza că apoziția este termen coordonat, apoziționarea, în esență, o variantă a coordonării.

Rămînînd înscriși pe linia demersului autorului, privind adică lucrarea „dinăuntru", aceasta ne apare ca meritorie, contributivă : ea, în numeroase locuri, ilustrează frumusețea silogismului, frumos chiar și atunci cînd una din premise este discutabilă, dacă respectă regulile construcției ; în slujba acesteia și urmărindu-și cu perseverență concluzia, autorul își pune la contribuție o incontestabilă dexteritate sintactică ; contributivă pe însuși firul principal, de n-ar fi decît pentru noutatea și modernitatea argumentației pe care o dezvoltă ; contributivă apoi și prin planurile secundare : autorul lărgește convingător sfera apoziției extinzînd-o mult dincolo de substantiv, îmbogățește lista de adverbe apozitive ; judicioase comparațiile în care angajează apoziția, cu tablourile lor sinoptice, cu grija pentru formularea criteriilor, cu sublinierea legăturilor cauzale. . . ; convingător descrisă, diferența de intensitate în tendința de nonrepetare a „indicilor de gramaticalitate" ; se ia poziție față de ideea că pronumele n-ar putea fi apoziție ș.a. ș.a.

În sfîrșit, interpretarea și judecarea unei întinse de tot bibliografii, finalizate în grupări pe opinii, devin o achiziție ce-l scutește pe viitorul cercetător de a mai reface drumul.

La rîndul său, materialul exemplificativ, bogat și variat, agrementează și sub acest aspect studierea acestei cărți.

D.D. DRAȘOVEANU

Partea întîi

Retrospectivă critică

A. APOZIȚIA CONSIDERATĂ UNITATE SINTACTICĂ SUBORDONATĂ

I. Apoziția văzută ca atribut

„Gramatica învățată în școli ne-a familiarizat cu noțiuni care nu se potrivesc cu concepțiile moderne lingvistice și ne-a învățat să aplicăm limbii noastre reguli valabile pentru structura altor limbi, mai ales a celor clasice".

(*PUȘCARIU*, Limba română)

1. Prestigioasele gramatici ale limbilor clasice ne-au familiarizat cu ideea — ne-au impus-o chiar, timp de secole —, că apoziția (lat. cl. *appositum*; p. gr. ἐπιθέτος, respectiv ἐπεξήγησις [1]) ar fi o specie de atribut substantival în același tipar construcțional ca al regentului său: „Apoziție se numește un substantiv care se adaugă (atașează) la un alt substantiv sau la un pronume personal, în același caz, și, dacă este nume de persoană, și în același gen și număr" (KÜHNER)[2].

Asupra acordului în caz al apoziției cu termenul nominal socotit regent insistă toate autoritățile în materie: „L'Apposition se met au même cas que le mot auquel elle se rapporte" (RIEMANN — GOELZER) [3].

2. Paralelismul dintre apoziție și propoziția atributivă explicativă — concepute ca unități sintactice subordonate —, pe care-l fac gramaticile raționale, dominante în secol și după, a menținut statutul de atribut al apoziției, cu toate că la acești gînditori apare, în esență, pentru prima dată conștiința deosebirilor dintre „atributul" — apoziție și propoziția „atributivă" explicativă, pe de o parte, față de atributul substantival propriu-zis și atributiva determinativă, pe de altă parte [4].

3. Această teză, a subordonării apoziției față de un regent nominal, este ilustrată, în esență, de către toate (ne referim, desigur, numai la cele care ne-au stat la inde-

mînă) gramaticile limbilor moderne de circulaţie şi de mare cultură, care consideră apoziţia (engl. *apposition*; fr. *apposition*, respectiv *épexégèse*; germ. *Apposition*; sp. *aposicion*; it. *apposizione*) ca determinant [5].

4. Nu ne va surprinde, aşadar, să constatăm că — referitor la fenomenul sintactic în discuţie — prima concepţie, larg împărtăşită, menţinută şi azi, a gramaticilor mai vechi, ca şi a celor mai recente ale limbii române, atestă ideea că *„apoziţia este atributul substantival* pus în cazul nominativ indiferent de cazul termenului determinat, sau acordat în caz cu acesta", cum afirmă *Gramatica* Academiei în ambele sale ediţii [6].

În esenţă aceeaşi definiţie este propusă şi de către alţi autori mai demult sau mai recent, diferenţele specifice de la o definiţie la alta fiind minore:

„un substantivŭ pusŭ aşia ca unŭ adjectivŭ la unŭ substantivŭ, ca să-lŭ complinéscă (=să-l determine, n.n., V. H.) — se chiamă apositiune" (MĂCĂRESCU) [7];

„[...] substantiv în acelaşi caz cu substantivul determinat [...]" (POPOVICI) [8];

„[...] vorbă complinitoare [= determinantă, n.n., V. H.] a unui subiect sau substantiv [...]" (NEAGOE) [9];

„[...] specie de atribut substantival, considerată între părţile secundare de propoziţie[...]" (ŞERBAN) [10].

Iată şi definiţia dată noţiunii *apoziţie* de către *Dicţionarul limbii române moderne* (DLRM):

„Atributul substantival pus în cazul nominativ, indiferent de cazul substantivului determinat, sau, mai rar, în acelaşi caz cu substantivul determinat" [11].

Pe aceeaşi poziţie se situează şi unele lucrări de gramatică practică, de interes şcolar sau universitar:

„Apoziţia este atributul în nominativ" (NICOLESCU) [12];

„Apoziţia este un atribut substantival de tip special: în principiu ea lămureşte un alt substantiv şi reprezintă o echivalenţă (de sens) cu acesta" (BULGĂR) [13];

„[...] apoziţia ar putea fi definită ca parte secundară de propoziţie care [...] exprimă un alt nume al obiectului care a fost deja indicat prin elementul determinat" (DIMITRIU) [14].

5. Paralel cu această definiţie stereotipă, care nu are în vedere relaţia sintactică în sine, se oferă cercetătorului o alta, întrucîtva deosebită, care-şi propune să cuprindă printre diferenţele specifice definitorii şi precizări referi-

toare la tipul de raport sintactic realizat de apoziție față de partenerul său de relație.

Astfel, încă în 1877, CIPARIU în *Gramatec'a* sa formulează îndoiala că apoziția ar fi categoric dependentă, respectiv că toate tipurile cunoscute atunci ca apoziții ar fi subordonate. Iată definiția;

„Apositŭ (*apposition*, ἐπιθέτος) se numesce substantivulŭ *cu seau fora dependentia* (s.n., V. H.), carele se adauge că esplicatiune la altŭ substantivŭ dein subiectŭ, seau predicatŭ, seau dein alta parte neesentiale a propusetiunei, şi caracteriseza mai deaproape notiunea substantivului, la care s-a apusŭ, pr[ecum] *Traian, imperatulŭ*, a batutŭ pre Daci, de ia [sic !] stinsŭ" [15].

Această mențiune ambiguă privitoare la dependența-nondependența apoziției față de partenerul său primește o formulare mai categorică în *Gramatica română* (1891) a lui TIKTIN, care a fructificat, desigur, academicul tratat al lui Cipariu, publicat, cu un deceniu și jumătate mai devreme. Citarea definiției lui Tiktin este suficient de elocventă în acest sens :

„Un substantiv care se alătură lîngă un alt substantiv spre a-l determina, *fără însă a atîrna de la dînsul* (s.n., V.H.), se numește apozițiune" [16].

În felul acesta, constatăm că din rezerva conținută în definiția lui Cipariu se ajunge la o contradicție în cea a lui Tiktin, căci, într-adevăr, aici se susțin două lucruri care, în esență, se opun : „atîrnarea" de care vorbește Tiktin aici nu poate fi tălmăcită decît prin determinare, dependență gramaticală (sintactică), „dependentia", după expresia lui Cipariu. Și, dacă așa stau lucrurile, este de neconceput cum ar putea determina o parte de propoziție pe un regent „fără a atîrna de la dînsul" în sens gramatical, respectiv fără a-l ... determina ? !

Mergîndu-se pe această linie contradictorie, la unii specialiști, pînă și la unii contemporani nouă, apar chiar definiții explicitat contradictorii, fără măcar să se încerce ieșirea din nonsens :

„Deși este *o specie de atribut* substantival, considerată între părțile secundare de propoziție, *apoziția nu este subordonată termenului însoțit* (= regent, n.n., s.n., V. H.). Ci stă pe același plan cu el" (ȘERBAN) [17].

Aceeași optică profund contradictorie caracterizează și considerațiile Paulei DIACONESCU, care abordează fenomenul apoziției din perspectivă morfologică, fără a

putea însă ocoli problema relaţiilor, deci sintaxa construcţiei. Astfel, deşi se referă „[...] la situaţiile în care apoziţia substantivală *determină* un substantiv (s. n., V. H.)", autoarea susţine, totuşi, că „între apoziţie şi termenul la care ea se referă, pot exista următoarele relaţii : a) *de independenţă* (amîndoi termenii sînt independenţi) [...]; b) *de dependenţă* (s.a.) (apoziţia este termenul dependent) [...]" [18].

6. a) Conştienţi de impasul în care s-a ajuns, unii lingvişti încearcă soluţii, nereuşite însă, care — odată cu complicarea termenilor — mai mult adîncesc prăpastia :

„Apoziţia [...] *determină* sau explică [...] *fără ca determinarea să se facă printr-un procedeu gramatical* (s. n., V.H.)" (Maria STERIU) [19].

Iar despre propoziţia corespunzătoare apoziţiei — căci, între timp, avusese loc şi „descoperirea" acesteia — se afirmă că „apozitivele sînt *propoziţiile atributive la care nu se vede raportul de subordonare* (s.n., V. H.) faţă de termenul determinat" (Mioara AVRAM) [20].

Or, este îndeobşte cunoscut că determinarea, adică subordonarea unei unităţi sintactice faţă de un determinat (= regent), este un „procedeu" eminamente gramatical, care se realizează printr-un mijloc de subordonare gramatical sau printr-un cumul de asemenea mijloace, care sînt morfologice şi sintactice. A nu se face prin vreun procedeu gramatical înseamnă a nu avea subordonare sau determinare în sens gramatical.

b) Încercînd un sondaj al dimensiunilor pe care le luase contradicţia în care se adîncea cercetarea apoziţiei, BULGĂR constata că „ea (= apoziţia, n.n., V. H.) *lămureşte* alt substantiv şi reprezintă *o echivalenţă* (de sens) cu acesta, fiind logic *independentă*, egală cu determinatul [...]. Cercetătorii sînt de acord că în ce priveşte apoziţia *nu este vorba de o subordonare, ci de o echivalenţă* între termeni, ceea ce însă *contrazice definiţia* fundamentală a atributului, parte dependentă (s.n., V. H.)" [21].

c) Recuperînd, în favoarea tezei subordonării apoziţiei, unele contribuţii anterioare — spre exemplu cea a lui DRĂGANU[22] — DIMITRIU [23] încearcă scoaterea problemei din punctul mort în care se pare că ajunsese. Lingvistul ieşean readuce în centrul atenţiei direcţia teoretică sugerată de Tiktin, considerînd în continuare drept *atributiv* raportul dintre unităţile gramaticale în discuţie, dar nu un raport atributiv propriu-zis, ci — dată fiind iden-

titatea de „conținut”, evidențiată de către unii cercetători la aceste unități sintactice — un *raport atributiv apozitiv*, pe care-l consideră, bineînțeles, de natură subordonatoare.

Lărgindu-și unghiul de vedere, într-o lucrare mai recentă, DIMITRIU consideră că „apoziția este partea de propoziție secundară care determină un substantiv sau substitut al acestuia, un adjectiv, un adverb sau o interjecție și exprimă un alt nume al obiectului sau realității indicate deja prin determinat”[24]. Prin aceasta autorul își păstrează ideea principală, aceea că relația în discuție este de subordonare, fără s-o mai poată concretiza ca specie de atributivă (apozitivă) din moment ce apoziția determină și adjective, adverbe sau interjecții, ceea ce este de natură să creeze o nouă contradicție.

d) Acestei orientări i-am putea racorda și discuția, ușor polemică, susținută de Elena CARABULEA[25] și Maria GABREA[26].

Luînd în discuție aceleași exemple, de tipul:

„Tătarii îi prigoneau **toamna**, *cînd sînt grași*”, autoarele ajung, ambele, la una și aceeași concluzie, și anume că propoziția relativă introdusă prin *cînd* este *subordonată apozitivă*, divergența dintre păreri fiind alimentată doar de interpretarea diferită a valențelor morfologice ale cuvîntului *toamna*, conceput ca veritabil regent: valoarea de substantiv a acestuia impune, după Carabulea, relativei funcția de *atributivă apozitivă*, în timp ce valența adverbială a aceluiași duce, după Gabrea, la funcția de *circumstanțială apozitivă* a propoziției în discuție.

Soluțiile celor două autoare reprezintă, deci, o poziție apropiată, dacă nu, în esență, identică cu cea susținută de Dimitriu.

Partizanii acestei teze însă lasă problema fundamentală a apoziției nerezolvată.

7. Spre o mai bună înțelegere a cauzelor care au dus la aceste rezultate nesatisfăcătoare în definirea contradictorie a apoziției ca atribut, ne simțim datori a încerca o analiză mai de adîncime a inventarului faptelor de limbă în discuție.

Pornind de la fondul exemplificativ sărac, pe care l-am moștenit de la gramaticienii și gramaticile vechi, s-a perpetuat pînă astăzi o confuzie între două realități sintactice distincte, reala și falsa apoziție — distincție pe care o datorăm lui DRAȘOVEANU[27].

Într-adevăr, exemplificînd numai pentru limba română, se va putea constata cu ușurință că nu avem unul și același fenomen sintactic în îmbinările :

α) „**Domnița** *Ruxandra*" și

β) „**Domnița** (Ruxandra), *fiica* (lui Vasile Lupu)", exemple aparținînd lui TIKTIN [28].

În ciuda analitismului și intuiției de care a dat dovadă în cele mai multe probleme ale gramaticii românești, autorul acestei direcții de interpretare (și nu numai el, Tiktin) nu distinge între cele două realități, cărora le acordă același tratament și aceeași denumire : *apoziții*.

Se poate, prea lesne, observa că — în cele două exemple — *Ruxandra* și *fiica*, pe de o parte, se pun fiecare în corespondență cu **domnița**, pe de altă parte, ceea ce — fapt derutant — a și facilitat „apropierea" pînă la confuzie a celor două feluri de îmbinări.

La o analiză mai atentă însă, se va putea constata (ceea ce s-a și constatat deja [29]) că cele două relații sintactice încorporate în îmbinările *domnița* + *Ruxandra* și *domnița* + *fiica* au c o m p o r t a m e n t e i n c o n f u n d a b i l e , atît din punct de vedere noțional-semantic (care, în speță, se consideră a fi totuna cu cel referențial, detaliat *infra*, p. 115—120), cît și din punct de vedere morfo-sintactic (gramatical).

Afirmația aceasta se impune, firește, dovedită :

a) Luînd în discuție aspectul r e f e r e n ț i a l (noțional-semantic) al celor două tipuri de relații vom constata că în primul exemplu (α) *domnița* — ca termen generic, cu sferă noțională largă, sau mai largă — nu desemnează un referent *(designatum)* identic, confundabil cu cel al componentului sintactic *Ruxandra* — termen individual, ca nume propriu ce este, cu sfera restrînsă pînă la unicat —, de unde rațiunea „determinării" semantice, adică a restrîngerii de către subordonat (notă) a sferei semantice a regentului (noțiune). Şi este normal că determinarea, înțeleasă ca restrîngere a sferei, nu poate veni decît de la notă *(Ruxandra)* spre noțiune *(domnița)*, adică, în planul gramaticii și în termenii adecvați acesteia, de la atribut *(Ruxandra)* — care nu-i o reală, ci o falsă apoziție — spre regent *(domnița)*.

Aceeași este situația tuturor îmbinărilor de cuvinte în care primul este un termen generic, comun (entopic, la termenii toponimi) iar celălalt — substantiv, cel mai adesea propriu, desemnînd individualități : o a n u m i t ă

persoană, un a n u m i t loc, eveniment, fenomen etc., ca în: bunicul *Manole*[30]; fluviul *Dunărea*; munții *Carpați*; planeta *Pămînt*; tutunul *Matelot*; operațiunea „*Vipera*"; romanul *Ion*; cuvîntul *pace*; cheia *sol* etc., ilustrări ale nonechivalenței noțional-semantice, ale nonidentității de referent.

În exemplul al doilea (β) însă, vom constata că *domnița* și *fiica* „acoperă" una și aceeași realitate, în cazul în speță persoană; spunem în termenii semanticii că cele două cuvinte se referă la același referent; sferele lor noționale fiind egale, referentul — identic, determinarea este exclusă. De aici, „neatîrnarea" semantică și logică, din care rezultă — cum vom vedea — nesubordonarea sintactică a unui termen față de celălalt.

Putem afirma, deci, că aici avem de-a face cu termeni echivalenți din punct de vedere noțional-semantic sau mai exact referențial. Echivalenți, desigur, doar în contextul dat.

b) Cît privește aspectul g r a m a t i c a l, în speță s i n t a c t i c, vom constata că echivalența semantico-noțională a cuvintelor implicate în relația *domnița — fiica* se reflectă și în comportamentul lor morfo-sintactic, în sensul că *fiica* se va înscrie consecvent ca o „nouă ipostază gramaticală"[31], ca o „copie"[32] a termenului *domnița*, pe care-l reactualizează nu atît morfologic — ceea ce în limba română modernă este facultativ (cum vom vedea, *infra*) —, cît sintactic și funcțional — ceea ce este esențial și obligatoriu în relația realei apoziții față de antecedentul său.

Cu totul altul va fi comportamentul gramatical al atributului *Ruxandra* față de regentul său *domnița*, în care cuplu — din determinant noțional-semantic, cum precizam *supra* — *Ruxandra* se instituie ca autentic determinant gramatical, atribut, față de regent (*domnița*), ceea ce ne conduce fără nici o îndoială spre adevărul afirmației de mai sus, și anume că în această îmbinare sintactică avem de-a face cu o falsă apoziție, veritabil atribut substantival în nominativ.

Altfel spus, *domnița* este regent doar pentru *Ruxandra*, în exemplul (α), în timp ce pentru *fiica*, în exemplul (β), este un partener sintactic echivalent. Fiind două unități lexico-semantice care acoperă același referent (*designatum*), *domnița* și *fiica* se impun, în același timp, ca două expresii ale uneia și aceleiași realități sintactice, concre-

tizînd una și aceeași funcție, respectiv două funcții sintactice echivalente.

Următorul tablou sinoptic va învedera cu înlesnire, sperăm, cele afirmate în această secvență a argumentației privind distincția falsei și realei apoziții :

Tabloul nr. 1[33]

fenomenul	FALSA APOZIȚIE	REALA APOZIȚIE
relația logică	DEPENDENȚĂ	ECHIVALENȚĂ
rel. sintactică	SUBORDONARE	APOZARE
mijloc de exprim.	ADERENȚĂ	JUXTAPUNERE
termenii relației (caz – funcție) / regentul (regimul cazual impus)	a (A) ←* b (B)	a (A) ⟺** a' (A')
apare*** N	domnița ← Ruxandra N – s · N – atr	domnița ⟺ fiica N – s · N – s
nunta G	domniței ← Ruxandra G – atr · N – atr.	domniței ⟺ fiicei G – atr. · G – atr.
oferă D	domniței ← Ruxandra D – obi · N – atr	domniței ⟺ fiicei D – obi. · D – obi
(o) caută A	pe domnița ← Ruxandra A – obd · N – atr	pe domnița ⟺ pe fiica A – obd. · A – obd

* semnul dependenței logice și al determinării gramaticale ;
** semnul echivalenței logico-matematice și al apozării ;
*** deși optăm pentru teza subordonării predicatului față de subiect, — în eventualitatea recunoașterii vreunei virtuale relații de interdependență între acești componenți sintactici principali ai propoziției — dăm verbul *(apare)* ca posibil regent.

Observăm și din acest tablou că unitatea sintactică *Ruxandra*, ca atribut, este întotdeauna subordonată exclusiv substantivului regent *domnița* și întotdeauna stă — în limba română modernă — în cazul nominativ, mai precis într-un fals nominativ, cîtă vreme nu exprimă funcția specifică realului nominativ [34], de unde denumirea pe care a primit-o îmbinarea aceasta sintactică, de *falsă apoziție*.

Fiind subordonat întotdeauna și exclusiv termenului *a (domnița)* al relației în discuție, componentul sintactic *b (Ruxandra)* nu va putea fi subordonat niciodată regenților *(nunta, oferă, caută)*, ceea ce atestă indubitabil și faptul că *Ruxandra* nu este (în româna modernă) sub semnul regimului cazual impus de aceștia [35].

Acest fapt a pus în dificultate mult timp pe foarte mulți cercetători ai sintaxei acestor structuri. Ei au confundat falsa cu reala apoziție și au considerat că nici aceasta din urmă nu realizează nici o subordonare față de regenții respectivi, sub al căror regim cazual se află realmente (a se vedea, în această ordine de idei, dezvoltarea, *infra*, V).

În vădit contrast cu falsa apoziție, componentul sintactic *fiica* nu se subordonează antecedentului său *domnița*, față de care — realizînd relația apozitivă — se înscrie în calitate de *apoziție reală*, ci ambii parteneri ai realei relații apozitive se subordonează, fiecare în parte, direct și simultan, regentului comun *(nunta, oferă, caută)*. De aici și apare echivalența funcțională a celor doi parteneri apozitivi : *fiica*, singurul termen recunoscut de uzul curent ca apoziție — fiind o altă ipostază, o copie fidelă a antecedentului său *(domnița)* — îi repetă acestuia construcția morfo-sintactică.

Deosebirile vizînd structura gramaticală a celor două tipuri de îmbinări sintactice sînt mai mult decît evidente : între *domnița* și *fiica* apare virgula, mai precis perechea de virgule (în fața și în urma apoziției propriu-zise) sau alte însemne grafice ale pauzei [36], ca mărci ale juxtapunerii. (Unii lingviști, pentru acest motiv, consideră apoziția total izolată sintactic de partenerul de relație, socotind poziția parantetică [37] responsabilă pentru aceasta).

În relația atributivă, existentă între *Ruxandra* și *domnița*, nu apar însemnele poziției parantetice, raportul de subordonare dintre acestea exprimîndu-se, după unii, prin flexiune — dat fiind că atributul substantival stă „inflexibil" la o anume formă cazuală, nominativ (cum afirmam *supra* : la un fals nominativ) — după părerea noastră prin aderență [38].

Cît privește deosebirile ce opun falsa și reala apoziție, întîlnim referiri și la alți lingviști. Astfel, IVĂNESCU afirmă că adevăratele apoziții „sînt numai acele care sînt separate prin *pauză* în vorbire și prin *virgule* (s.a.) (și alte semne ale punctuației), în scris, de restul frazei" [39], pauză și virgule care materializează un mijloc de realizare a

relațiilor sintactice „de nondependență", după expresia Valeriei GUȚU ROMALO[40].

„În *apa Siretului, Ion pădurarul* (s.a.), nu avem apoziții", mai exemplifică IVĂNESCU[41].

c) Interesant este faptul că unii dintre gramaticienii noștri de pionierat — ca și unii mai recenți — au „intuit" deosebirea, respectiv deosebirile, dintre reala și falsa apoziție, fără a exploata însă pînă la capăt acest cîștig ca nouă direcție de analiză:

„Apositŭ se numesce substantivulŭ *cu seau fora dependentia* [...]"[42] afirmă CIPARIU în chiar definiția fenomenului. NEAGOE, mai tîrziu, exemplifică deosebirea:

„d[e] e[xemplu] *rîul Dunărea, muntele Surulŭ* [...] în acestŭ casŭ numele determinatoriŭ se numesce *atributŭ* [...]", dar în altă structură sintactică — „casŭ", cum se exprimă autorul — „numele determinatoriŭ [...] se cheamă *apositiune*.

D. e. *Ștefanŭ, principele Moldaviei* (s.a.)"[43].

Distincția aceasta, surprinzătoare în secolul trecut, a fost treptat uitată pe parcurs, dar nu total; definindu-se în continuare — în virtutea tradiției, rutinei și inerției — global, cele două fenomene sintactice, definițiile unor gramaticieni mai recenți au înregistrat doar unele „aluzii" și referiri la statutul sintactic al realei apoziții, care: „[...] se alătură lîngă un alt substantiv spre *a-l determina, fără însă a atîrna* [s.n., V. H.) de la dînsul [...]" (TIKTIN)[44]; „[...] nu este subordonată termenului însoțit, ci *stă pe același plan cu el* (s.n., V. H.)" (ȘERBAN)[45]; „[...] fiind logic independentă, [este] *egală cu determinatul* (s.n., V. H.)" (BULGĂR)[46].

Însăși *Gramatica* Academiei este de părere că „majoritatea apozițiilor (= cele numite de noi „reale", n.n., V. H) stau [...] pe același plan cu determinatul *exprimînd o identitate cu termenul determinat* (s.n., V. H.)"[47].

Numai că — amalgamînd aceste „aluzii" și referiri, în calitate de diferențe specifice, cu genul proxim al definițiilor, gen proxim care este pentru aproape toate definițiile unul și același, *atribut* — se ajunge inevitabil, cum s-a văzut pînă aici, la mari contradicții, care persistă de atît de îndelungat timp și în care se complac aproape toate gramaticile românești, ca de altfel și unele ale altor limbi[48].

d) Aceste „aluzii" și referiri la statutul sintactic al realei apoziții — statut distinct de cel al atributului (falsei

apoziţii) — se concretizează şi în cîţiva t e r m e n i special introduşi în anumite definiţii.

Astfel — în timp ce orice parte secundară de propoziţie d e t e r m i n ă un anume regent sau determinat — apoziţia:

— „[...] *se adauge* ca esplicaţiune [...] şi *caracteriseza mai deaproape* (s.n., V. H.) noţiunea [...]" (CIPARIU)[49];

— „[este un atribut] *pus în cazul* (s.n., V. H) nominativ [...]" (AVRAM[50], *Gramatica* Academiei[51], DLRM[52], DIACONESCU[53]);

— „[...] *lămureşte* alt substantiv [...]" (BULGĂR)[54];

— „[...] *explică* un nume [...]" (Maria STERIU)[55];

— „[...] *stă* pe acelaşi plan [...]" (ŞERBAN)[56] etc.

Înclinăm să credem că, introducînd aceşti termeni ce e drept cam vagi, autorii mai sus citaţi au vrut să nege faptul că apoziţia — cea reală, desigur — s-ar subordona partenerului de relaţie apozitivă.

Chiar dacă terminologia aceasta este vagă şi contradictorie, deci discutabilă, chiar dacă autorii în discuţie n-au văzut că apoziţia (reală) se subordonează, şi ea, unui termen regent (care nu este nicidecum partenerul apozitiv, ci regentul lui), totuşi *pasul săvîrşit de aceştia spre desprinderea realei apoziţii din nebuloasa vechii accepţiuni este salutar*.

II. Apoziţia văzută ca nume predicativ

1. O altă concepţie referitoare la apoziţie ca parte de propoziţie subordonată este preluată de sintaxa românească tot din lingvistica străină — nu atît clasică sau medievală, cît modernă, în special cea franceză[57] —, anume concepţia conform căreia apoziţia este totuna cu predicatul sau — după alţii — cu numele predicativ. Raportul sintactic dintre aceasta (apoziţie) şi cuvîntul de care „depinde" este acelaşi sau aproape acelaşi cu raportul dintre predicat, respectiv numele predicativ, şi subiect, „[...] aşa cum sînt considerate de numeroşi autori construcţiile similare din alte limbi"[58].

„Orice apoziţie este o nouă judecată, exprimată însă *pe scurt, numai prin predicat* (s.n., V. H.), căci subiectul este elementul căruia ea îi este subordonată", afirmă IVĂNESCU[59].

Pentru acad. IORDAN însă, ca și pentru Ecaterina ALEXANDRESCU, apoziția este nu predicatul însuși, în întregul său, ci numai numele predicativ a respectivei „propoziții" [60]:

„Ne întrebăm dacă [...] aceste părți de propoziție [= apozițiile, n.n., V. H.] n-ar putea fi socotite *nume predicative* ale unor propoziții atributive [...]: ex. Paracliserul, *un drac și jumătate* (s.a.)" (Ecaterina ALEXANDRESCU) [61].

Pentru autoarea în discuție însă nu orice apoziție este nume predicativ. Analizînd exemplul:

„Ți-am spus *ție*, *fratele* meu",

autoarea avansează ideea că „*dezacordul* [...] *în ceea ce privește cazurile*, ne indică funcția reală a substantivului, aceea de *nume predicativ* [...]" (s.n., V. H.) [62].

De unde reiese că, în structuri sintactice de tipul:

„Ți-am spus *ție*, *fratelui* meu",

varianta echivalentă a precedentului exemplu, ilustrînd de astă dată așa-numitul „acord" în caz, n-am mai avea nume predicativ, ci construcție apozitivă (pe care autoarea o vede incorporînd un „raport de coordonare explicativ-apozitivă")[63].

La fel analizează autoarea și adjectivul, orice adjectiv, chiar nefiind nume predicativ, cu condiția să fie neacordat în caz cu substantivul său regent. Bunăoară, în exemplul:

„[...] să ajungă pe mîna *unei slujnice surdă*, *uitucă* [...]" (Cezar Petrescu) [64],

se consideră că avem — nu atribute adjectivale care nu respectă cerința acordului în caz cu regentul —, ci nume predicative. Pentru a acredita această teză, autoarea apelează la subînțelegerea relativului *care*, precum și a verbului copulativ, respectiv la subînțelegerea unei întregi propoziții, factorul său constructivist, ca și al altor susținători ai acestei teorii, fiind de proporții.

2. Față de poziția celor ce susțin înrudirea relației apozitive cu predicația mai fac concesii și alți autori, mai vechi sau mai recenți, susținători sau nu ai clasicei teze a identificării apoziției cu atributul.

Citām în această ordine de idei și o opinie a lui CIPARIU, care menționează că în traducerea unei apoziții din limba latină în română uneori „suntem nevoliți [sic !] a [...] *straforma apusetiunea în propusetiune relativă* (= atributivă, n.n., V. H.), pr[ecum]:

Multa nos docuit usus, *magister egregius*; multe ne-a invetiatŭ esperienti'a, *care este cea mai buna invetiatoria* (s.n., V. H.)" [65].

Mai menționăm părerea lui TIKTIN, care — discutînd un anume tip de apoziție — afirmă că aceasta „ține locul unei propoziții dependente" [66], propoziție din care apoziția reprezintă, deducem, doar numele predicativ.

O opinie mai modernă în acest punct a oferit DRAȘOVEANU, care, în analiza exemplului :

„Acești *factori*, [sînt] *cauza* [...]",

remarca rolul „catalizator" al verbului *a fi*, prezent între termenii realei apoziții, pe care o transformă astfel în relație predicativă, apoziția primind astfel funcția de nume predicativ „fără (ca *a fi*, n.n., V. H.) să intre în combinație" [67].

3. Opinia lingviștilor care confundă relația apozitivă cu cea predicativă, respectiv a apoziției propriu-zise cu numele predicativ, n-a luat în lingvistica românească o amploare atît de mare cum s-a întîmplat în sintaxa altor limbi [68].

După părerea noastră n-a putut lua amploare din cîteva motive.

a) În primul rînd din acela al nesatisfacerii principiului e x h a u s t i v i t ă ț i i [69] în cercetarea fenomenului, teoria aceasta potrivindu-se doar unui aspect al apoziției, și anume aceluia care, stînd inflexibil în nominativ, nu repetă cazul partenerului de relație, apoziție numită îndeobște cu impropria expresie de „neacordată în caz" cu substantivul socotit în mod eronat „regent" [70].

Or, este arhicunoscut faptul că „apoziția poate sta în orice caz [...]. Nominativul nu e cazul [...] oricărei apoziții [...]" [71]. Ceea ce înseamnă că o mare parte din materialul sintactic supus analizei — toate acele variante de apoziții numite, tot impropriu, „acordate în caz" cu antecedentul — nu va putea beneficia de această teorie. Căci, într-adevăr, în exemple ca cele de mai sus, pe care le reluăm în varianta „acordată în caz" supunîndu-le canoanelor de analiză preconizată de autorii acestei teze :

* „ți-am spus *ție* [ești] *fratelui* meu", sau :

* „ți-am spus *ție* [care ești] *fratelui* meu", respectiv :

* „acestor *factori* [sînt] *cauzei*", sau :

* „[acordăm atenție] acestor *factori* [care sînt] *cauzei*".

nici un vorbitor nu va putea recunoaşte mesaje reperate în limba română.

Există deci părerea că în acest domeniu, al apoziţiei care repetă informaţia morfologică (cazul) a partenerului de relaţie, am avea de-a face cu a l t f e n o m e n sintactic. Acestei păreri i-am putea răspunde că — atîta vreme cît limba română utilizează pînă azi ambele posibilităţi de construcţie, vorbitorii limbii române avînd total sentimentul conformităţii cu legile limbii, trecînd, de aceea, cu uşurinţă şi eleganţă de la apoziţia zisă „acordată" la cea „neacordată", şi invers, fără nici o pierdere pentru comunicare — nu ne putem permite, ştiinţific vorbind, nici un fel de discriminare.

Cu atît mai puţin am putea considera validă o explicaţie care „se potriveşte" doar unei părţi a fenomenului studiat, rămînînd ca celorlalte părţi să le confecţionăm alte teorii şi explicaţii.

Este ceea ce a întreprins cercetătoarea Ecaterina ALEXANDRESCU într-un studiu acordat fenomenului sintactic în discuţie. Autoarea consideră [72] că avem de-a face cu apoziţii doar atunci cînd acestea sînt „acordate în caz" cu antecedentul. Toate celelalte tipuri de apoziţii, cunoscute şi recunoscute îndeobşte ca atare, vor materializa — potrivit opiniei domniei sale — funcţia sintactică de nume predicative. Urmează deci ca la funcţia de nume predicativ să fie trecute — alături de apoziţiile zise „neacordate în caz" cu antecedentul, deci cele care stau invariabil în nominativ (respectiv cele ce nu sînt articulate cu articol hotărît) — apoziţiile exprimate prin adjective, adverbe şi expresii, precum şi acelea care, potrivit părerii unor autori, „determină" propoziţii întregi. Adică, toate acele „construcţii similare cu apoziţia care depăşesc atributul", cum se exprimă *Gramatica* Academiei [73], construcţii apozitive pe care tratatul academic — negăsindu-le deocamdată un statut definitiv — le consideră „oarecum intermediare între apoziţia propriu-zisă şi complement" [74].

b) De aici şi c o n t r a d i c ţ i a în care se află autoarea atunci cînd analizează tipul de raport sintactic materializat de „elementele" *anume*, *adică*, *şi anume* etc., care — după părerea sa — *„nu exprimă totdeauna raportul de coordonare explicativă (apozitivă), ci pot exprima şi un raport subordonator* (s.n., V. H.)" [75].

Se pune însă întrebarea cînd aceste „elemente", cum le numește autoarea, exprimă raportul de coordonare și cînd unul subordonator? Dar, mai ales, cum este de conceput ca anumite „elemente" — pe care, bănuim, autoarea le consideră conective —, unele și aceleași, să poată exprima d o u ă tipuri de relații sintactice atît de dihotomic și atît de categoric opuse unul altuia?

Explicațiile acestea duplicitare acordate unui domeniu sintactic unitar — cum este cel al apoziției — încalcă, precum putem constata, și un alt principiu al cercetării, poate cel mai important, în conformitate cu care orice descriere științifică trebuie să ocolească contradicția.

Dar autoarea se contrazice și atunci cînd afirmă că apozițiile — care pot sta, cum am văzut *supra*, la orice caz — vor fi cînd nume predicative, cînd apoziții, în funcție de faptul că stau la nominativ sau la un alt caz.

Însușindu-ne opinia aceasta, ar însemna ca într-o structură sintactică de tipul:

„Primăvara, *mama* noastră, / Ia zăpada de pe coastă [...]" (Folclor),

mama să fie nume predicativ, din moment ce stă în nominativ pe lîngă subiectul său *(care)* și verbul copulativ *(este)*, în excrescența propozițională, specifică stilului constructivist de analiză lansat de autorii acestei orientări:

„[...], [*care este*] *mama* noastră [...]",

ceea ce contrazice, evident, statutul apoziției, căci potrivit argumentelor aceleiași autoare, vom avea apoziție atunci cînd există „acordul" în caz cu antecedentul și aici există, din moment ce și *primăvara* este în nominativ.

Sau, reanalizînd exemplul autoarei:

— în varianta cu adjectivele neacordate în caz cu substantivul regent:

„[...] să ajungă pe mîna unei slujnice *surdă, uitucă* [...]",

ar însemna să avem nume predicative in *surdă, uitucă*, subînțelegînd, cum propune autoarea, întregi propoziții — inexistente în realitatea material-gramaticală a textului — ca:

„[...] unei slujnice [*care este*] *surdă, uitucă*[...]"

sau chiar:

„[...] unei slujnice [*care este*] *surdă*, [*care este*] *uitucă* [...]",

în timp ce :

— în corecta variantă cu adjectivele acordate în caz cu regentul :

„[...]să ajungă pe mîna unei slujnice *surde, uituce* [...]",

să avem de-a face cu apoziţii (sau atribute) — soluţii care se contrazic, oricum.

c) Din confruntarea celor două căi de urmat în analiza fenomenului apozitiv, ca şi în orice demers ştiinţific : prima, cea simplă — care constă în a analiza textul aşa cum este dat, fără subînţelegeri de elemente-proteză exterioare — şi a doua, cea constructivistă, mai complicată şi sofisticată — care, prin subînţelegerile practicate, transformă sistematic partea de propoziţie (apoziţia) în propoziţie — noi opinăm că prima, cea simplă, este calea satisfăcătoare din punct de vedere ştiinţific şi nu a doua. Şi aceasta pentru motivul respectării a ceea ce se numeşte „condiţia simplităţii".

Căci într-adevăr — aşa cum afirma HJELMSLEV — discursul ştiinţific îşi atinge scopul numai conformîndu-se anumitor cerinţe, veritabile condiţii *sine qua non* ale cercetării :

„Descrierea ştiinţifică *trebuie să fie lipsită de contradicţii*, *exhaustivă* şi *cît mai simplă*[...]"[76] (s.n., V. H.).

Încheind discuţia asupra acestei probleme, putem reţine însă drept concluzie faptul că toate cele trei cerinţe ale cercetării ştiinţifice — noncontradicţia, exhaustivitatea şi simplitatea — au fost neglijate şi încălcate în explicarea de către unii lingvişti a apoziţiei ca nume predicativ, determinînd un subiect inexistent, şi anume, considerarea relaţiei apozitive drept predicativă.

B. APARIŢIA PROPOZIŢIEI APOZITIVE. PROBLEMA TIPULUI DE RELAŢIE

I. Apozarea — subordonare

1. Am propus deja o aliniere terminologică a expresiilor prin care desemnăm noţiunea de relaţie apozitivă (apoziţională, de referinţă, de echivalenţă etc.) celorlalţi termeni ce denumesc relaţii sintactice, am spune „clasice" (*coordonarea, subordonarea*), consacrînd relaţiei în discuţie termenul de *apozare*[77].

Cum s-a văzut pînă aici, prima concepţie — larg, aproape general împărtăşită de lingvişti — este aceea conform căreia apozarea este tot una cu subordonarea. Mai precis, raportarea apoziţiei la antecedentul său este o concretizare a relaţiei atributive, după unii, predicative, după alţii, oricum domeniu al s u b o r d o n ă r i i [78].

2. Dar inventarul faptelor de limbă comentate de specialişti în legătură cu apoziţia şi apozarea a sporit, între timp, mult. Dacă TIKTIN putea afirma că în relaţia discutată numai „un substantiv [...] se alătură lîngă alt substantiv [...]" [79], s-a ajuns azi la deschiderea maximă că apozarea poate fi realizată între orice părţi de vorbire „care pot deveni părţi de propoziţie : substantiv, adjectiv, numeral, verb, adverb" [80] etc.

3. Paralel cu aceasta, în importantul său studiu *Corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie*, Mioara AVRAM — credincioasă principiului sintactic al acestor corespondenţe dintre cele două planuri, intrapropoziţional (sintaxa poropoziţiei) şi interpropoziţional (sintaxa frazei) — descoperă „un tip de propoziţii atributive care ar putea fi numite a p o z i t i v e. Ele aduc numele, explicaţia sau precizia termenului la care se referă [...]", determinînd un s u b s t a n t i v „care de obicei e foarte vag" [81] :

„Domnul meu ... domnule Rogojinaru, un lucru rămîne indiscutabil : *că noi toţi, dar absolut toţi, trăim de pe urma acestui ţăran, aşa prost şi leneş şi rău* cum îl categoriseşti d-ta ! Rebreanu, R., I, 12" ;

sau p r o n u m e :

„Deocamdată eu numai atîta aş vrea să ştiu : *ce plănuieşte Varvara asupra mea acuma*. Sadoveanu, O., VIII, 231" ; sau

„u n a d v e r b sau o l o c u ţ i u n e a d v e r b i a l ă pronominală" [82] :

„Şi tocmai de asta mă bucur şi eu, *că de-abia m-oi mai încălzi oleacă, bînd sîngele domnului*. Creangă, P., 258" ;

„Cînd am ajuns acasă, am înţeles de ce maiorul ieşise un moment cu cheseaua în vestibul — *ca să-mi toarne dulceaţă în şoşoni*. Caragiale, O., I, 277".

Alteori apozitiva determină o p r o p o z i ţ i e întreagă sau mai multe :

„Ai şi talent, eşti şi sîrguitor, *tocmai ce trebuie unui gazetar bun*. Rebreanu, R., I, 210" [83].

4. Beneficiară a tuturor contribuţiilor ştiinţifice în problemă, *Gramatica* Academiei sesizează şi ea îngustimea unghiului de vedere din care apoziţia era văzută doar ca specie de atribut substantival, creînd un subcapitol intitulat „Construcţii similare cu apoziţia care depăşesc sfera atributului" [84], exemplificînd cu „construcţii de tip apoziţional pe lîngă un verb, un adverb sau o propoziţie".

Despre aceste construcţii tratatul academic afirmă că „pot determina părerea că apoziţia este un procedeu mai l a r g , specific şi pentru alte părţi de propoziţie, nu numai pentru atribut", fiind „categorii i n t e r m e d i a r e între atribut şi complement sau propoziţii aparte, n e c l a r i f i c a t e încă suficient (s.n., V. H.)" [85].

5. Drept consecinţă a lărgirii unghiului de vedere, acestei concepţii îi este adusă o inovaţie ce constă în diversificarea valorilor sintactice de s u b o r d o n a r e ale apoziţiei şi apozitivei în funcţie de valenţele morfologice [86] ale antecedentului, văzut, desigur, ca termen regent.

Astfel, citînd contribuţia Finuţei ASAN, „am putea distinge *apoziţia atributivă*, partea de propoziţie care denumeşte, explică etc. un substantiv sau un echivalent al lui, *apoziţia completivă*, care explică un verb sau un adverb, şi *apoziţia care se referă la o propoziţie întreagă* (şi căreia i se va găsi un nume) [...]", după cum „sînt de părere că propoziţiile care explică un substantiv sau un echivalent al lui sînt *apozitive atributive*, cele care lămuresc un adverb [...] şi un verb sînt *apozitive completive*, iar cele care se referă la o întreagă propoziţie [...] formează *al treilea tip de apozitive* (s.a.)" [87].

II. Apozarea — între subordonare şi coordonare

1. Odată cu apariţia problemei propoziţiei apozitive şi cu lărgirea unghiului de vedere asupra apoziţiei se conturează mai bine întregul fenomen apozitiv, în special problema d o m e n i u l u i lingvistic căruia îi aparţine fenomenul atît de mult discutat.

De unde pînă atunci consideraţiilor asupra problemei le lipsea o anume rigoare, sub denumirea de *apoziţie* neştiindu-se clar ce să se înţeleagă — entitate morfologică, sintactică sau, după unii, stilistică [88] — odată cu descoperirea apozitivei şi cu diversificarea problematicii se vede mai clar că avem de-a face cu domeniul s i n t a c -

tic. Paralelismul apoziție — apozitivă situează dintr-odată cercetările pe axa sintagmatică, alături de problematica celorlalte fenomene similare ale sintaxei: corespondența parte de propoziție — propoziție subordonată, componente care includ între ele, desigur, o relație sintactică.

Se impunea, altfel spus, cu atît mai mult o discuție de anvergură asupra tipului de relație sintactică existentă între partenerii apozați (apoziția, apozitiva) și antecedenții lor.

2. Un impuls în această direcție pare să-l fi constituit afirmația acad. IORDAN, care-și mărturisește „impresia că între apoziție și substantivul ei legătura sintactică (văzută încă tradițional, ca fiind de subordonare — n.n., V. H.) este foarte slabă (s.n., V. H.)" [89], legătură pe care Valeria GUȚU ROMALO o găsește „foarte apropiată de aceea de coordonare (s.n., V.H.)" [90].

Ulterior — fără s-o declare, însă, explicit — ideea aceasta a fost împărtășită și de *Gramatica* Academiei [91], care — referindu-se la relația în discuție a apoziției față de antecedentul său — o consideră drept „o problemă mai dificilă", apoziția fiind într-o „situație specială", avînd „o poziție aparte" etc.

3. Pornind, după toate aparențele, de la „impresia" exprimată de acad. I. Iordan, Mioara AVRAM afirmă că „identitatea caracteristică apoziției dintre noțiunile exprimate de termenul determinat și de propoziția atributivă (apozitivă, n.n., V. H.) șterge conștiința raportului de subordonare dintre ele" [92].

Tratînd, în continuare, despre propozițiile care explică alte propoziții, autoarea constată „caracterul apozitiv al acestor propoziții", ceea ce le plasează în „situația lor de treaptă de mijloc între subordonare și coordonare [...], căci pe de o parte echivalența dintre cei doi termeni îi situează pe amîndoi pe același plan în frază, iar pe de alta tocmai ea se opune considerării unor termeni identici drept termeni coordonați (s.n., V.H.)" [93].

4. Revizuindu-și mai vechea „impresie", în noul tratat de *Limbă română contemporană*, semnat în colaborare cu ROBU, acad. IORDAN — deși tratează apozarea alături de coordonare, ca două fenomenalizări ale relației de nondependență [94] — o plasează, totuși între coordonare și subordonare, fără a o asimila vreuneia din ele:

„Relația apozitivă nu poate fi asimilată nici cu coordonarea, de care o distinge trimiterea la aceeași referință și aspectul metalingvistic al valorii semantico-gramaticale, nici cu subordonarea, de care o distinge caracterul bilateral al nondependenței" [95].

5. Cu toate că socotesc apozarea drept relație sintactică distinctă; STATI și BULGĂR împărtășesc, totuși, și concepția aceasta, a intermediarității, afirmînd că, „prin conținutul ei, relația apozițională s e a m ă n ă c u c e a d e s u b o r d o n a r e , mai precis cu relația dintre un substantiv și atributul său (căci și aceasta aduce lămuriri, precizări) [...] ș i c u c e a d e c o o r d o n a r e — prin formă, [subliniind, însă, și] ceea ce o d e o s e b e ș t e atît de cuvintele subordonate cît și de cuvintele coordonate (s.n., V.H.)" [96].

III. Apozarea — coordonare

1. Un alt impuls spre crearea unui obiect de dezbatere din problematica tipului de relație sintactică realizată între unitățile apozate îl lansează revista „Limba română" prin publicarea, în același număr, a două articole angajate într-o dispută științifică deschisă. Este vorba despre *Note asupra subordonatelor explicative* de RIZESCU [97] și *În legătură cu „subordonatele" explicative* de COTEANU [98].

Investigînd propozițiile apozitive ce se raportează la alte propoziții, clasificate de Finuța Asan la „al treilea tip", precum și unele exemple proprii, I. Rizescu le declară pe toate s u b o r d o n a t e explicative, ca în fraza:

„Diavolița ... vrea să ție doi pepeni într-o mînă, *adecă este amorezată (și) după un calemgiu* "(s.a., I. R.) (Filimon).

Pornind de la concluzia lui I. Rizescu și reanalizînd materialul exemplificativ din articolul acestuia, COTEANU constată, din contră, că „propoziția care începe cu *adecă* este c o o r d o n a t a precedentei (s.a.); subordonatele explicative sînt, toate, coordonate, fie cu o principală fie cu o secundară [...] și prin urmare explicativele sînt și principale și secundare", cîtă vreme „explicarea logică a unei situații nu implică o anumită expresie gramaticală" [99]. Autorul o afirmă răspicat, „căci nu avem nici o dovadă lingvistică în această direcție" [100].

2. Confruntarea de idei prezentată mai sus constituie punct de plecare pentru alți doi lingviști, care ajung, și ei, la rezultate opuse în problema tipului de relație sintactică și a naturii îmbinărilor apozitive, concluzia dominantă fiind în favoarea c o o r d o n ă r i i.

Primul, I. Oiță, îl continuă pe I. Rizescu și pe cei ce susțin ideea subordonării apoziției (apozitivei) față de partenerul de relație. Aducînd, în plus, argumente din autori ruși și sovietici[101], OIȚĂ afirmă — fără a putea, nici el, ocoli contradicția — că, deși „propozițiile explicative de comentare prezintă [...] a s e m ă n ă r i m a i p r o n u n ț a t e c u p r o p o z i ț i i l e c o o r d o n a t e, (totuși, n.n. și s.n., V.H.) t o a t e propozițiile explicative, indiferent de tipul lor, s e a p r o p i e d e p r o p o z i ț i i l e s u b o r d o n a t e (s.a.)"[102].

Al doilea autor, C. Săteanu, continuă argumentația tezei lui I. Coteanu. Invocînd în sprijin și construcții sintactice din limbi de mare circulație, ca franceza și germana, îmbinări sintactice corespunzătoare celor din română, SĂTEANU afirmă că „aceste construcții cu *adică* și *anume* sînt [coordonate] explicative și nu (subordonate, n.n., V.H.) apozitive"[103], sînt c o n s t r u c ț i i c o o r d o n a t e, iar procedeul vine și întregește coordonarea cu al cincilea tip, și anume c o o r d o n a r e a e x p l i c a t i v ă (s.a.)"[104].

3. Mai mult sau mai puțin direct, această teză este afirmată și de alți cîțiva cercetători, printre care-i putem cita pe autorii *Sintaxei transformaționale a limbii române*. Susținători întîmplător implicați în problemă — din rațiuni de presiune a sistemului sintactic descris —, acești autori aduc un argument nou în favoarea tezei, prin aceea că așază „sub dominanță COORD"[105] relația sintactică dintre unele subordonate și adverbele lor corelative din regentă, componente sintactice care, după părerea noastră, materializează relația apozitivă[106].

În sprijinul opiniei celor doi autori citați vine și afirmația Mihaelei MANCAȘ, care studiază, cu aceleași metode moderne, fenomenul apozării :

„L'apposition peut donc être interprétée comme un c a s p a r t i c u l i e r d e c o o r d i n a t i o n, dans laquelle on supprime les conjonctions (s.n., V.H.)" [107].

4. O problemă aparte pune coordonarea c o n c l u s i v ă, care — după părerea unor autori [108] — este singura care se confundă cu relația apozitivă.

Și mai specială — și cu atît mai originală — este concepția formulată de ȘERBAN, care, pornind de la argumente de ordin logic formulează „concluzia că n u p o a t e e x i s t a raport de coordonare conclusivă î n t r e t e r m e n i i p r o p o z i ț i e i (s.a.)", deci la nivel sintactic intrapropozițional, deoarece construcțiile cu *deci* și *așadar* „se prezintă c a n i ș t e a p o z i ț i i cu valoare explicativ-precizatoare (s.n., V.H.)" [109].

Se recunoaște însă existența unui raport de coordonare conclusivă — neapozitiv — între propoziții, deci la nivel sintactic interpropozițional. De aici, afirmația deloc lipsită de risc a autorului, că „adverbele *deci* și *așadar* pot avea funcțiune conjuncțională numai în planul frazei, pentru a introduce propoziția coordonată conclusivă. În planul propoziției ele rămîn numai adverbe de mod explicativ, fiind echivalente cu *adică*" [110].

Astfel, s-a putut înregistra în bibliografia românească a problemei ce ne preocupă o a treia concepție. Potrivit acesteia „explicația" (= apoziția) și „explicativa" (= propoziția apozitivă) nu sînt nici segmente subordonate (atributiv sau predicativ), nici intermediare subordonării și coordonării, ci unități sintactice c o o r d o n a t e cu termenii „explicați" (partenerii lor de relație). De asemenea, relația sintactică încorporată în îmbinarea „explicat" — „explicant" este considerată drept specie a c o o r d o n ă r i i.

IV. Apozarea — raport sintactic distinct

1. Consacrînd problemei în discuție articolul *Apoziția și raportul apozitiv*, MITRAN cercetează comparativ cele două raporturi sintactice cunoscute (coordonarea și sub-

ordonarea), pe de o parte, față-n față cu „raportul apozitiv", pe de alta, investigație bazată pe anumite c r i t e r i i de comparare menite să scoată în evidență atît asemănările cît și deosebirile dintre ele. Autorul însă mizează mai ales pe deosebirile „raportului apozitiv" față de celelalte două.

Din felul cum sînt exploatate aceste deosebiri se conchide că „raportul apozitiv este diferit" [111], distinct atît de coordonare cît și de subordonare:

„Deosebirile dintre raportul apozitiv, cel de coordonare și cel de subordonare [...] se reduc la următoarele:

a) în cadrul raportului apozitiv conexiunea între cei doi termeni este orizontală — ca expresie a identității lor sintactice.

Prin aceasta, raportul apozitiv se aseamănă cu raportul de coordonare și se deosebește de subordonare, unde cei doi termeni stau în conexiune verticală, ca expresie a unei ierarhii impuse de recțiune.

b) în cazul raportului apozitiv termenul al doilea, A', intră în relație cu restul propoziției numai prin intermediul primului termen, A; prin aceasta raportul apozitiv seamănă cu raportul de subordonare și se deosebește de coordonare, unde cei doi termeni, A și B, participă direct și simultan la raportul cu restul propoziției.

c) în cazul raportului apozitiv cei doi termeni sînt, *sub condiția păstrării identității comunicării*, comutabili atît unul cu altul cît și fiecare în parte cu zero (s.a.).

Prin aceasta raportul apozitiv se deosebește atît de subordonare, unde termenii nu sînt comutabili nici unul cu altul nici fiecare cu zero, cît și de coordonare, unde cei doi termeni, A și B, sînt comutabili numai unul cu altul, dar nu se pot comuta cu zero sub condiția dată.

Rezultă că [...] *raportul apozitiv este diferit atît de coordonare cît și de subordonare* (s.n., V.H.)" [112].

Următorul tablou sinoptic — care ne aparține — al criteriilor de comparare propuse de M. MITRAN pentru cele trei tipuri de relații sintactice, considerate toate dis-

tincte de către autor, va scoate mai pregnant în evidență concluziile acestei teze:

Tabloul nr. 2

raportul / criteriile	apozitiv	de coordonare	de subordonare
conexiunea sintactică	A ⟷ A'	A —— B	A ↑ B
realizarea relațiilor	r; A ⟷ A'	r; A —— B	r; A; B
comutarea termenilor	A ⇄ A'; A (sau A') zero	A ⇄ B	——

⋮ subordonare nerealizată direct; ⇄ comutare simplă, simultană, a termenilor; A (sau A') = 0(zero) = comutarea cu zero (negarea), succesivă, a cîte unui termen; testul omisiunii.

2. Mai ispititoare, fiind într-un fel o sinteză originală a discuțiilor anterioare, beneficiind și de o argumentație laborioasă care a pus la contribuție criterii ingenios căutate de comparare a tipurilor de relații sintactice, această teză a exercitat o oarecare atracție asupra unor cercetători.

Astfel, inspirîndu-se din faptul că termenii relației apozitive desemnează unul și același referent, ȘERBAN și L. P. BERCEA acordă fenomenului denumirea de „sintagmă r e f e r e n ț i a l ă“ [113], respectiv „raport de r e f e r i n ț ă" [114], considerat ca „raport s p e c i a l, care nu poate fi socotit nici de coordonare nici de subordonare" [115], „deosebit de celelalte cunoscute" [116].

Pornind de la faptul că termenii relației apozitive realizează o echivalență referențial-sintactică, Valeria GUȚU ROMALO și Ecaterina TEODORESCU numesc relația respectivă „de e c h i v a l e n ț ă", considerînd-o „de a l t t i p" [117], respectiv „un raport a p a r t e" [118].

Mai putem insera tot aici opțiunea cercetătoarelor Viorica FLOREA și Silvia ROGOBETE, pentru care fenomenul în discuție, numit de ambele „raport apozitiv", „e un raport d e r e l u a r e" [119], respectiv „un

raport deosebit atît de cel de inerență, cît și de cel de coordonare (s.n., V.H.)" [120].

3. Deși sîntem de acord cu metoda de cercetare folosită de M. Mitran în articolul ce se bucură de adeziune printre cercetători, nu putem împărtăși concluzia autorului.

Și aceasta, pentru următoarele cîteva motive, pe care ne simțim îndatorați a le detalia în cele ce urmează.

a) În primul rînd, formularea de către MITRAN a criteriilor (*a*) și (*b*) de comparare a celor trei raporturi sintactice duce, în cele din urmă, la o contradicție.

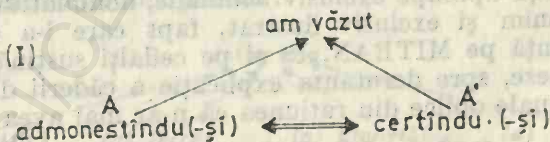
Să ne explicăm.

Vorbind de conexiunea sintactică (*a*) a termenilor raportului apozitiv, autorul recunoaște că aceasta este orizontală, fiind „expresie a identității lor sintactice (s.n., V.H.)" [121]. Or, din moment ce se recunoaște „identitatea" funcțiilor sintactice, va trebui să se admită, axiomatic, și identitatea raporturilor sintactice de subordonare realizate de ambii (respectiv de toți, căci pot fi mai mulți) termeni în relație apozitivă, deoarece nu este de conceput că funcția sintactică s-ar naște și ar putea exista în afara raportului sintactic realizat direct, nemijlocit. Și cum fiecărui raport sintactic realizat îi corespunde o singură funcție, înseamnă că apoziția (propoziția apozitivă), A', intră și ea, alături de (și simultan cu) termenul său inițial, A, în raport sintactic de sub/supraordonare cu unul și același termen regent.

Un exemplu dat de M. Mitran:

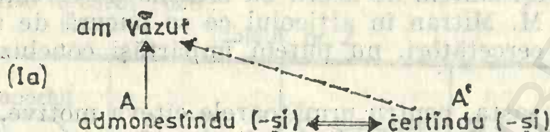
„L-am văzut **admonestîndu-și**, *adică certîndu-și* copilul",

va concretiza deci, după opinia mai sus enunțată, schema:

Or, din aplicarea celui de-al doilea criteriu de comparare (*b*), se ajunge la concluzia contrară, și anume că al doilea termen al raportului apozitiv, A', nu intră direct, nemijlocit, în relație sintactică de subordonare față

de regent, decît *i n d i r e c t*, prin intermediul termenului său inițial, A, ceea ce s-ar prezenta schematic astfel:

conform criteriului realizării (nerealizării) relațiilor — formulat de autor.

Cu alte cuvinte, al doilea termen, A', nu realizează nici un raport sintactic, prin sine, și cu toate acestea are o asemenea funcție sintactică, și anume una „identică" cu termenul inițial, A.

Se pune acum, pe bună dreptate, întrebarea de unde se naște o asemenea funcțiune sintactică identică, dacă nu dintr-o relație sintactică identică realizată direct cu regentul *(am văzut)* și simultan cu antecedentul, partenerul de relație apozitivă *(admonestîndu și)*[122], conform schemei (I).

b) Din aceste idei opuse una alteia justă este, după noi, cea cuprinsă în formularea criteriului (*a*), al conexiunii sintactice: apoziția (apozitiva) stă pe *a c e l a ș i p l a n* cu termenul său inițial pentru că are funcția sintactică subordonată a acestuia; iar această funcție sintactică „identică" (mai precis: *d o u ă* funcții echivalente) se datorește faptului că realizează *n e m i j l o c i t* și *s i m u l t a n* un raport sintactic — nu „identic", ci echivalent cu acela realizat de termenul inițial — față de unul și același regent, conform schemei (I), nicidecum (I a).

c) La această contradicție s-a ajuns datorită faptului că autorul în discuție — ca și alți cercetători de pînă la el—a operat cu un material exemplificativ sărac, alcătuit din apoziții aproape exclusiv nominale, nominativul fiind cvasiunanim și exclusiv ilustrat, fapt care l-a condus cu ușurință pe MITRAN, ca și pe ceilalți susținători ai acestei teze, spre derutanta explicație a căderii desinențelor cazuale oblice din rațiunea că n-ar mai avea ce exprima:

„Apariția desinenței cazuale și la apoziție este *o a r e c u m p l e o n a s t i c ă* de vreme ce apoziția nu este decît alt nume al aceluiași obiect (s.n., V.H.)"[123].

Într-adevăr, în limba română, mai cu seamă în cea modernă și actuală, se manifestă *t e n d i n ț a s p r e*

n e r e p e t a r e a indicilor de gramaticalitate la cel de-al doilea (al treilea etc.) termen al relației de coordonare:

„Este în momentul de față f o a r t e v i e tendința de a nu repeta o prepoziție atunci cînd introduce două complemente coordonate între ele", afirmă acad. GRAUR în *Gramatica azi* [124].

Noi am spori observația de mai sus prin aceea că nu numai în coordonarea, ci și în apozarea părților de propoziție, și nu numai conectivele (subordonatoare, dar și coordonatoare), ci și desinențele cazurilor oblice — adică, în genere, indicii pe care-i numim „de gramaticalitate"; toți aceștia tind a nu se repeta la componenții care „repetă" o poziție sintactică oarecare. Fenomen ce are loc numai în așa-numitele „relații [sintactice] de nondependență" [125], coordonarea și, cum vom vedea *infra*, apozarea.

d) Înlăturarea „pleonasmului sintactic" supărător, de care vorbește MITRAN, se realizează prin renunțarea la desinențe, „care r e p e t ă î n m o d i n u t i l aceeași idee (s.n., V. H.)" [126], adică materializează „inutil" a doua (a treia etc.) oară a c e l a ș i raport și atestă a c e e a ș i funcție sintactică „inutil" dublată (triplată etc.).

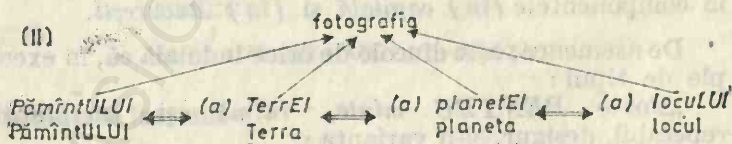
Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că funcția sintactică subordonată a apoziției (sau lanțului de apoziții) este conservată și prezentă, oricum: atît prin nerepetarea, cît și prin repetarea sus-menționatelor desinențe la apoziție (sau apoziții).

Astfel, un exemplu ca următorul, prezentat din capul locului în dubla ipostază:

„Fotografia *Pămîntului*, a *Terrei*, a *planetei* noastre, a *locului* de origine a umanității" [127];

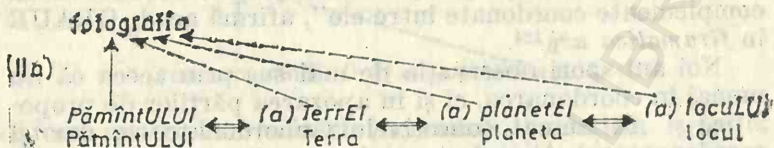
„Fotografia *Pămîntului*, *Terra*, *planeta* noastră, *locul* de origine [...]",

va trebui deci să acceptăm că ilustrează una și aceeași structură sintactic-funcțională:

Nicidecum nu va putea fi dovedit că exemplul ar ilustra structura preconizată de MITRAN, conform căreia „A' intră în relație cu restul propoziției (= cu regentu

comun, n.n., V.H.) numai prin intermediul primului termen, A (s.n., V.H.)"[128], structură ce ar avea configuraţia:

S-ar putea obiecta stilului de analiză pe care-l abordăm aici, respectiv afirmaţiei că desinenţele cazuale au ceva comun cu tendinţa — remarcată de acad. Al. Graur — de nerepetare a unor prepoziţii.

Venind în întîmpinarea unei asemenea obiecţiuni întărim ideea — argumentînd-o în continuare — că noi considerăm statutul desinenţei cazului oblic drept unul şi acelaşi cu cel al conectivelor subordonatoare, al prepoziţiei, spre exemplu. În acest punct ne ataşăm părerii exprimate de DRAŞOVEANU, care afirmă că „diferenţa dintre [...] articol cu rol de morfem de relaţie, suplinind insuficienţa inventarului de desinenţe cazuale [şi] conectiv, este neesenţială (s.a.), cită vreme ambele, ca purtătoare ale aceluiaşi sens relaţional reprezintă, pentru structura sintagmei, acelaşi R (= aceeaşi relaţie, n.n. şi s.n., V.H.)" [129].

Presupunem ca neîndoios faptul că, într-un exemplu ca cel al Valeriei GUŢU ROMALO:

„A venit *ÎN oraş, ÎN capitală, ÎN Bucureşti*" [130], reperabil (sau nu) şi în varianta cu prepoziţia nerepetată:

(*) a venit *În oraş, capitală, Bucureşti*,

nimeni — dintre specialişti, fireşte — nu-şi va propune să demonstreze riguros ştiinţific un „nominativ" veritabil, autentic (şi nici „neangajarea" sintactică) în componentele *(în) capitală* şi *(în) Bucureşti*.

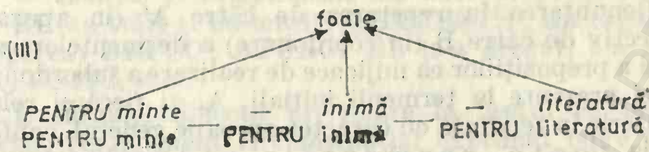
• De asemenea, este dincolo de orice îndoială că, în exemple de tipul:

„Foaie *PENTRU minte, inimă* şi *literatură*", reperabil, desigur, şi-n varianta:

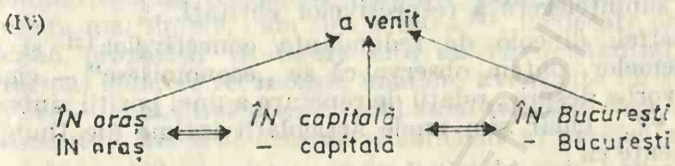
„Foaie *PENTRU minte, PENTRU inimă* şi *PENTRU literatură*",

componentele *(pentru) inimă* şi *(pentru) literatură* sînt acuzative şi nicidecum nominative, acestea ilustrînd —

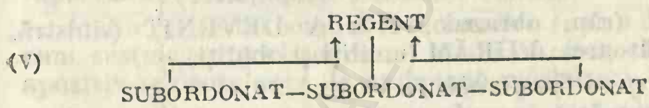
cu sau fără repetarea prepoziției — structura sintactică unică:

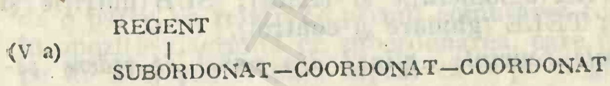
respectiv:

Tot astfel, opinăm noi, schema (II) și analiza pe care o încumbă sînt întru totul valide, cîtă vreme în toate aceste (variante de) exemple structurate în (I), (II), (III) și (IV) se atestă — drept chintesență sintactică — structura:

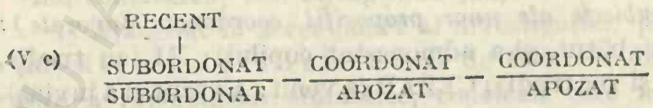
și nicidecum:

sau:

prezentate întrunit:

Facem un pas şi mai departe, afirmînd că nerepetarea indicilor de gramaticalitate în discuţie nu înseamnă renunţare, abandonare de funcţii.

Renunţarea la repetarea de către A′ (în apozare), respectiv de către B (în coordonare) a desinenţelor cazuale şi a prepoziţiilor ca mijloace de realizare a subordonării, mărci prezente la termenii iniţiali, A, ai fiecărei relaţii, se înscrie în tendinţa cu caracter aproape general, conform căreia t o a t e s e g m e n t e l e r e d u n d a n t e ale unui lanţ al comunicării t i n d s p r e n e r e p e t a r e. Dar aceasta nu înseamnă de loc „absenţă", ci „prezenţă" prin subînţelegere a respectivelor entităţi.

Astfel, dincolo de redundanţa conectivelor[131] şi a morfemelor, putem observa că se „economisesc" — cînd este vorba despre „relaţii de repetare a unei poziţii sintactice"[132] — chiar şi-n unele articulaţii intime ale limbii, segmente ca :

— *verbe auxiliare morfologice:*

AM (citit şi scris); VOI (citi şi scrie); VOI FI (citit şi scris); AŞ (citi şi scrie); AŞ FI (citit şi scris); ESTE (trasă sau împinsă) de către ...

— *verbe auxiliare sintactice (copulative):*

EŞTI (rău, obraznic, ...); A DEVENIT (sinistră, ameninţătoare); FÚRĂM (umiliţi şi obidiţi).

— *prefixe (prefixoide):*

AUTO (accelerare şi frînare); PSEUDO (ştiinţă şi cultură); SUPRA (aglomerată şi tixită); SUB (nutriţie şi dezvoltare); TELE (ghidare şi control).

— *radicale (cuvinte „pline" din punct de vedere semantic):*

(supra/sub)ORDONARE; (supra- sau sub)ALIMENTAŢIE; (a- sau i)MORAL; (hipo- sau hiper)TENSIUNE; (intra- şi inter)PROPOZIŢIONAL.

— *nume predicative (elemente predicative suplimentare):*

(ai fost, eşti şi vei rămîne) TÎNĂR; (s-a dus şi s-a întors) SĂRAC; (muncea şi trăia) SINGURĂ.

— *subiecte ale unor propoziţii coordonate (apozate):* EL (şi-a bătut, şi-a admonestat copilul); EI (au trudit, trudesc şi vor trudi); CEZAR (a venit, a văzut şi a învins).

— *subiecte și nume predicative (elemente predicative suplimentare)*:

ROMÂNUL (s-a născut și a rămas) POET

— *subiecte și complemente ale unor propoziții*:

EI (au trăit și au murit) VITEJEȘTE; EA (apărea și dispărea) BRUSC; ATUNCI EL (s-a drogat, s-a îmbătat) CRIȚĂ etc.

Eventualei obiecții privitoare la faptul că unul și același complement circumstanțial exprimat (spre exemplu, *brusc*) n-ar putea face parte din ambele propoziții (*apărea* și *dispărea*) îi aducem mențiunea că, în structuri sintactice mai complexe, realizate prin „suprapunerea" unora mai simple, cum sînt acestea[133], în fiecare din cele două propoziții va figura cîte un circumstanțial — întocmai cum, se recunoaște unanim, avem cîte un subiect (*ea*) — unul fiind prezent prin subînțelegere, ceea ce a și constituit motivul necesar și suficient al nerepetării lui.

Revenind la critica contradicției în care l-au dus pe M. Mitran criteriile (*a*) și (*b*) de comparare a relațiilor sintactice, rezultă din cele de mai sus că și criteriul formulat sub (*b*) a s e a m ă n ă r a p o r t u r i l e d e c o o r d o n a r e ș i a p o z i t i v, deosebindu-le pe ambele de raportul de subordonare.

e) Nici criteriul comutării termenilor (*c*) nu dovedește, cum susține autorul pe care-l analizăm aici, că raportul apozitiv se deosebește de amîndouă celelalte.

La o privire mai atentă se observă fără nici o greutate că acest criteriu grupează apozarea și coordonarea, pe de o parte, ca relații ce permit comutarea termenilor lor, în opoziție flagrantă cu subordonarea, care nu o permite, pe de altă parte. Căci faptul că — pe lîngă comutarea simplă, simultană, a termenilor, comună raporturilor de coordonare și apozitiv — acesta din urmă permite și comutarea succesivă a cîte unui termen cu zero este consecința firească a echivalenței semantico-referențiale a termenilor relației apozitive. Și aceasta nu opune nicidecum apozarea coordonării, ci din contră, le aseamănă — opunîndu-le pe ambele subordonării. (Pentru detalii privind comutarea, vezi *infra*, p. 80 ș.u.)

f) Ajungînd în acest punct al investigației, putem reține a l t e c o n c l u z i i oferite de criteriile de comparare a raporturilor sintactice, concluzii care ne impun

constatarea că r a p o r t u l a p o z i t i v s e a s e a m ă n ă c u c o o r d o n a r e a, d e o s e b i n d u - s e, a m b e l e, — după toate criteriile — d e s u b o r d o n a r e.

Astfel corectat, tabloul criteriilor ia o înfățișare nouă :

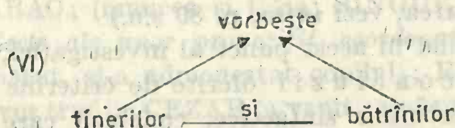
Tabloul nr. 3

raportul / criteriile	apozare	coordonare	subordonare
conexiunea sintactică	A ⟷ A'	A —— B	A ↑ B
realizarea relațiilor	r ← A ⟷ A' → r	r ← A —— B → r	r ↑ A ↑ B
comutarea termenilor	A ⇄ A; A(sau A') zero	A ⇄ B	——

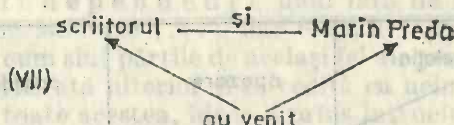
Reiese că, sub aspect sintactic, raportul apoziției și al propoziției apozitive față de termenul lor inițial este, în esență, u n u l ș i a c e l a ș i c u r a p o r t u l d e c o o r d o n a r e. Din punctul de vedere r e l a ț i o n a l, deci, nu există deosebire între două unități sintactice de același fel, determinante, ambele, ale unui regent comun, sau principale (supraordonate) ambele, exprimînd fiecare o realitate semantic-referențială d i s t i n c t ă (coordonarea propriu-zisă), ca în :

„Vorbește *tinerilor* și *bătrînilor*"[134],

prezentat structurat :

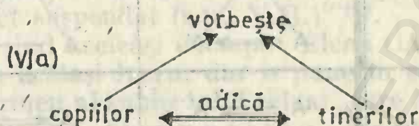

„*Scriitorul* și *Marin Preda* [au venit]" [135];

și alte două unități, care exprimă aceleași conținut semantic-referențial, avînd aceeași funcție sintactică (termenii apozați), ca în:

„Vorbește *copiilor*, [adică] *tinerilor*" [136]:

„*Scriitorul*, *Marin Preda*, a venit" [137]:

g) Totuși, aceste unități sintactice nu se confundă. Diferența specifică fundamentală dintre ele, respectiv dintre relațiile în care sînt angajate, constă în conținutul noțional-semantic (r e f e r e n ț i a l) exprimat, care este — așa cum a reieșit, *supra* (p. 12 ș.u.) — e c h i v a l e n t la unitățile sintactice între care se realizează apozarea, și d i s t i n c t la cele care se află în raport de coordonare. Și, în ciuda faptului că este extragramatical (extrasintactic), conținutul noțional-semantic (referențial) exprimat de termenii acestor două variante de relație, trebuie inclus — după opinia noastră — printre criteriile de comparare a acestora ca unul esențial și, deocamdată, singurul capabil să dovedească deosebirea apozării de coordonare.

Tabloul sinoptic următor, cuprinzînd și criteriul semantic-referențial — tablou din care am exclus subordonarea ca neavînd, după nici unul din criterii, vreo

contingență cu apozarea — oferă o sinteză a acestui comentariu critic:

Tabloul nr. 4

criteriile \ relația	apozare	coordonare
conexiunea sintactică	A ⟷ A'	A —— B
realizarea relațiilor	r / A ⟷ A'	r / A —— A
comutarea termenilor	A ⇄ A' A (sau A') zero	A ⇄ B
conținutul noțional-semantic (referențial)	A ⟷ A'	A ↮ B

V. Apozarea — nonraport sintactic

1. Mai înregistrăm — ca a cincea și ultima — opinia conform căreia „raportul dintre apoziție (apozitivă) și determinatul său nu e nici de subordonare, nici de coordonare, e u n r a p o r t [...] n e g r a m a t i c a l", după expresia nelipsită de contradicție a Vioricăi FLOREA[138].

Întîlnim în bibliografia problemei afirmații și mai drastice, ca cea a lui DRAȘOVEANU, după care „apoziția n i c i n u s e a f l ă î n v r e u n r a p o r t gramatical cu acesta (= partenerul de relație, văzut desigur tradițional, ca determinat, n.n. și s.n., V.H.), ci un n o n r a p o r t [...]"[139].

2. Ideea aceasta a neangajării, a independenței gramaticale, în speță sintactice, și-a făcut apariția mai demult, fiind jalonată, la noi[140], de către unii specialiști, în

domenii mai mult sau mai puțin adiacente fenomenului apozitiv.

Astfel, acad. IORDAN susține că „subiectul și predicatul sînt independenți unul față de altul, întocmai ca două subiecte [...], dar ele nu sînt coordonate cum sînt părțile de același fel ale propoziției" [141], afirmație criticată ulterior și dovedită ca neîntemeiată [142].

Dar cu toate acestea, ideea a prins întrucîtva.

NEDIOGLU afirmă că în construcțiile în care „subiectul este reluat îndată după aceea", primul element al subiectului reluat „este lăsat deoparte, fără să i se atribuie vreo funcțiune sintactică în propoziție" ; fiind un „*nominativus pendens*", primul element al subiectului reluat este „de sine stătător, de unde și numele de subiect suspendat (s.n., V.H.)" [143].

Analizînd aceleași exemple, Elena CARABULEA afirmă și ea același lucru, dar o pune în seama celui de-al doilea termen al subiectului reluat, care din această cauză „nu poate fi apoziție, aceasta fiind subordonată gramatical (s.n., V.H.)" [144].

3. Alți specialiști vin să îmbogățească inventarul faptelor de limbă considerate „independente", văzute mai mult sau mai puțin în legătură cu fenomenul apozitiv.

Pentru MUȚIU, propozițiile apozitive, interpretate ca nesubordonate partenerului de relație, „constituie a doua categorie de incidente, pe care le-am numit incidente legate (s.n., V.H.) [145].

Mai reținem, ca fapte de limbă considerate „independente" gramatical, aspecte diferite studiate de alții: „apoziția, construcțiile incidente" (HÁZY) [146]; „apoziția, vocativul, interjecția, părțile intercalate, incidentele" [147]; „propozițiile conclusive" (DRAȘOVEANU) [148].

Cel mai fervent teoretician al independenței, al „nonraportului" apoziției (și a unora din celelalte fenomene sintactice menționate mai sus) este DRAȘOVEANU, care argumentează teza printr-un fapt de „conținut sintactic", nesubordonarea apoziției, fapt ce se sprijină pe un altul, de „expresie", poziția zisă „parantetică", în care apare reala apoziție.

4. Cît privește primul argument, vizînd faptul de „conținut sintactic", autorul consideră că apoziția „nefiind actant [= subordonat], nu este funcție [subordonată], ci duplicatul ei" [149], „reeditarea unui termen, copia acestuia [...]" [150], „umbra ter-

menului inițial și a funcției sintactice a acestuia (n.n. și s.n., V.H.)" [151].

Ne propunem o analiză asupra acestor afirmații privitoare la statutul sintactic al apoziției.

a) Ne pare evident faptul că aceste formulări *(duplicatul, reeditarea, copia* etc.) se referă la calitatea de „actant" (termen subordonat) și la funcția de s u b o r d o n a r e a apoziției față de partenerul său apozitiv și nicidecum la alt tip de relații. De altfel, autorul nici nu recunoaște alte funcții decît cele provenite din subordonare, după cum o și declară explicit:

„Cel care generează calitatea (și categoria) de *funcție* [...] este Rs [= „relația subordonantă"]. Ca dovadă, în cazul unui Rc [= „relația coordonantă"], T-ii [= „termenii"] n u s î n t u n u l a l t u i a f u n c ț i i (s.a.)" [152].

Autorul neagă, deci, o r i c e subordonare, din două presupus posibile și orice funcție, cîștigată pe această cale, a apoziției.

Concretizînd însă cu un exemplu oarecare:

„Se întoarce *în satul* natal, *la Izvoarele*" (Valeria GUȚU ROMALO)[153],

vom putea observa că problema subordonării apoziției *la Izvoarele* se dedublează. Ea, apoziția, poate fi suspectată a se angaja în două relații, față de doi parteneri regenți (sau, cel puțin, considerați ca atare):

— în primul rînd, sîntem îndreptățiți a avansa — conform tradiției — prezumția subordonării apoziției *(la Izvoarele)* față de presupusul „regent" *(în satul)* și față de care i se neagă — și de către D. D. Drașoveanu și pe bună dreptate — calitatea de „actant", subordonare care nu poate avea loc, și din acest motiv, așa cum arată autorul, de aici nu se poate naște funcția subordonată;

— în al doilea rînd, sîntem obligați a examina dacă nu cumva apoziția *la Izvoarele* este, totuși, „actant" subordonat față de un alt termen presupus regent, eventual față de unul și același termen *(se întoarce)* care este regent și pentru partenerul apozitiv, așa-numitul „termen inițial" *(în satul)*, „originalul" față de care apoziția este — în optica autorului — „copia" sau „duplicatul" etc.

De astă dată vom constata că reala apoziție este „actant", existînd în mod cert o relație „subordonantă" în îmbinarea :

(VIII) [se întoarce] ↑ la | Izvoarele

întocmai ca în :

(VIII a) se întoarce ↑ în | satul

relație (VIII) care generează „calitatea (și categoria) de funcție" subordonată — fie ea și „reeditarea", „copia" sau „duplicatul" — întocmai, credem noi, așa cum ia naștere calitatea și categoria respectivă în „ediția originală", care este relația (VIII a).

b) Astfel încît, ne găsim îndreptățiți a afirma la apoziție calitatea de actant față de regentul antecedentului ei, precum și consecința ce derivă de aici, și anume, prezența la termenii apozați (atît antecedentul cît și apoziția propriu-zisă) a calității și categoriei de funcție față de unul și același termen regent.

De altfel, metaforele, „duplicatul", „reeditarea", „copia" etc. funcției nici nu pot fi înțelese — credem — decît tot în sensul construirii recursive[154] a lanțului de apoziții „pe același tipar" morfo-sintactic subordonant, pe care a fost construit și actantul prim, care nu are în plus decît „meritul" de a fi primul din linie sau din lanț, primul în ordine lineară, căci în ordine structurală sînt egali — veritabil *primus inter pares* — , calitate pe care o poate avea, cum se va detalia *infra* (p. 74 ș.u.), fiecare succesiv, termenii relației apozitive (doi sau mai mulți), subordonați unui regent comun, fiind, ei între ei, comutabili, adică interșanjabili.

Sîntem deci de acord că apoziția nu se află în vreun raport de subordonare față de antecedentul său, care nu-i este supraordonat. Dar nu putem susține părerea că aceste

componente sintactice (apoziția și antecendentul, sau numai unul din acești termeni) ar fi într-o izolare sintactică totală față de restul propoziției sau frazei — cum demonstra MITRAN[155] —, adică „în nonraport" — cum afirmă DRAȘOVEANU[156] și alți teoreticieni ai „independenței" sintactice.

Nu putem ignora faptul că pentru o parte din apoziții nu se repetă — și aceasta din motive de redundanță — morfemul sau conectivul subordonator cu care este investit antecedentul apoziției, actantul prim. Și nerepetarea aceasta se explică prin legea minimumului efort, atît de activă în procesul de comunicare. Vorbitorii limbii române nu au deloc sentimentul sărăcirii inventarului funcțional al mesajului din moment ce indicii respectivi, deși nerepetați, se consideră — și pentru apoziție — „prezenți" prin subînțelegere, fenomen foarte frecvent cînd este vorba despre termenii echivalenți ai relațiilor de „nondependență"[157].

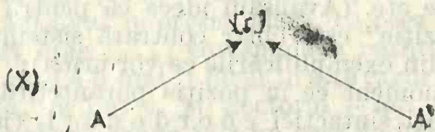
c) Calitatea de actant, pe care o afirmă maici la termenul apoziție nu provine — am mai spus-o — din relația apozitivă, pe orizontală, ci din cea de subordonare, ilustrînd verticala. Căci — întocmai ca termenii coordonați — apoziția și partenerul (uneori partenerii) ei sînt d u b l u c o n c a t e n a ț i, în două tipuri de relație : supra/subordonare (pe verticală) și apozare (pe orizontală).

Trebuie să afirmăm răspicat această idee, pentru că din mai multe formulări, definiții ale apoziției (apozitivei) transpare c o n f u z i a c e l o r d o u ă p l a n u r i, așa cum putem constata din afirmația următoare a înseși *Gramaticii* Academiei :

„Propozițiile apozitive pot fi [. . .] introduse prin adverbele *adică* și *anume*, prin conjuncțiile *că*, *ca să*, *să* sau prin pronumele *ce* și *ceea ce*"[158], afirmație ce nu distinge faptul că — pe fondul juxtapunerii — adverbele *(anume, adică)* vizează o r i z o n t a l a structurii, relația dintre propozițiile subordonate, ambele, regentului comun, dar una alteia apozate :

(IX) A <—[juxtapunere] / *anume, adică*—> A'

pe cînd conjuncțiile subordonatoare și pronumele relative vizează v e r t i c a l a subordonării acestor propoziții apozitive față de unul și același termen regent [159]:

Să mai cităm definiția lui BERCEANU, foarte elocventă în ordinea de idei enunțată:

„Cuvîntul [...] care deși dispune de mijloace [subordonante!] de acomodare specifice pentru fiecare situație sintactică (flexiuni, prepoziții și conjuncții d e s u b o r d o n a r e), este aplicat f ă r ă u t i l i z a r e a acestor forme, ci numai prin simplă a l ă t u r a r e sau intercalare se numește apoziție (n.n. și s.n., V.H.)” [160], amalgamare de planuri sintactice atît de vizibilă încît orice alte comentarii sînt de prisos.

Vom conchide deci, cu riscul de a comite un truism, că apozarea nu este subordonare și că apoziția nu se subordonează termenului căruia i se apozează și cu care — *ipso facto* — este echivalentă. Ambii, respectiv toți acești termeni ai lanțului apozitiv, se subordonează — chiar și-n cazul nerepetării, pentru al doilea, al treilea etc. termen apozat, a morfemului sau conectivului subordonant — unuia și aceluiași termen regent, altul, firește, decît termenul inițial al lanțului de apoziții.

Dar din faptul că nu-și sînt subordonați unul altuia nu se poate trage concluzia că termenii apozați nu se află în nici o relație, că ar fi, adică, în nonraport.

Din contră. Faptul că cei doi (sau mai mulți) termeni — ca subordonați, cum s-a văzut, ai aceluiași termen regent — sînt ierarhic egali, le impune un statut organizat, o concatenare în sistem. Astfel că între ei se stabilește o corespondență, compatibilă și similară cu aceea specifică termenilor coordonați (care pot fi supra- sau subordonați față de unul și același termen sub- sau supraordonat. A se vedea argumentația, mai amplificată, *infra*, în *Partea a doua* a acestei lucrări, intitulată *Coordonate teoretice*).

5. În ceea ce privește argumentul al doilea, de ordinul expresiei, așa-numita „poziție parantetică”, care după părerea lui D. D. DRAȘOVEANU ar fi diagnostic al nonraportului apoziției (ca și al altor segmente sintactice consi-

derate „independente"), vom formula, de asemenea, două remarce, şi anume :

— nu toate tipurile de apoziţii apar cu necesitate în poziţia zisă „parantetică", marcată prin perechea de virgule, paranteze etc. (Avansăm ideea că pentru unele tipuri această „poziţie" este chiar contrară sistemului, precum vom vedea din exemplificările ce vor urma);

— din moment ce în poziţia parantetică se plasează şi componenţi sintactici c o o r d o n a ţ i (joncţional) şi s u b o r d o n a ţ i (joncţional sau flexional) înseamnă că „procedeul"[161] nu-i specific, nu-i diagnostic apozării, ci are alte raţiuni, expresiv-stilistice, fiziologice etc.

Concretizînd prima menţiune, vom observa în primul rînd că nu se respectă riguros în limba română — dar nici în altele[162] — poziţia parantetică materializată prin dubla pauză cu însemnele ei, perechea de virgule, parantezele etc., atît în faţa, cît şi în urma componentei sintactice în discuţie (apoziţia, apozitiva), dublă pauză fără de care nu mai putem vorbi de poziţie parantetică.

a) Frecvente sînt situaţiile în care lipseşte p a u z a d i n u r m a a p o z i ţ i e i, ca în exemplele:

„Poporul român, *fiii* acestui pămînt s-au dăruit [...]" („Contemporanul")[163];

„A susţine că brevilocvenţa, adică *expresia-schiţă* s-a născut prin scurtare din expresia-desen este [...] greşit [...] "(Puşcariu)[164] etc.

Clasificăm aici şi apoziţiile exprimate prin pronume personale, care, de regulă, nu admit pauza (virgula) în urma lor :

„Virtutea pentru dînşii — *ea* nu există [...]" (Eminescu)[165];

„Că poeţii, *noi* ne trudim/ Cîte c-o petală pe chilim [...] "(Beniuc)[166] etc.

Tot aici se încadrează aşa-numitele apoziţii „rezumative, generalizatoare", frecvent exprimate prin substantive cu sensuri generale, dar mai ales prin pronume nehotărîte şi demonstrative *tot*, *toată*, ... ; *ceea (ce)*; *acesta*, *aceasta*, ... *(ăsta*, *asta* ...*)* etc., la care l i p s a p a u z e i (şi virgulei, parantezei etc.) p o s t e r i o a r e e s t e s i s t e m i c ă, şi aceasta ca semn indubitabil — nicidecum al „nonraportului", ci din contră — al angajării acestor apoziţii în relaţii de sub/supraordonare cu restul propoziţiei.

Iată cîteva exemple:

„În treacăt zis, dacă Sevilla mi-a plăcut enorm, *faptul* se explică și prin slăbiciunea mea pentru rîurile și fluviile bogate în apă [...]” (Iordan)[167];

„[...] am avut impresia, clară, că ceea ce știam [...] despre acest oraș [...] corespundea realității, *constatare* pe care nu cred s-o mai fi făcut în alte cazuri” (Iordan)[168];

„Și ăsta, și Pavel, și doctorul — *toți* o iubesc și-și mușcă unul altuia coada într-un cerc de foc. Salamandre, care au îndrăgit jăratecul, *asta* sunt” (Eliade)[169];

„Dar pentru oamenii care cercetează izvoarele, pentru oamenii care-și dau seama de logica vieții, pentru cei care pot să deslușească [...], *pentru* toți *aceștia* dispar în fum [...] toți acești reprezentanți închipuiți ai unei Rome [...]” (Iorga)[170];

„Mă salutau ca pe unul de-al lor, *ceea* ce pentru vanitatea mea era mai mult decît suficient” (Sadoveanu)[171];

„Dacă stilul ne apare totuși ca fiind individual nuanțat, *aceasta* se lămurește prin faptul că matricea stilistică variază totdeauna de la individ la individ [...]” (Blaga)[172];

„Că matematica are valoare pentru ea însăși, *de asta* nu cred că se îndoiește nici un matematician” (Moisil)[173].

Dar nu numai apoziția generalizantă, care sintetizează, are acest statut „neparantetic”, ci și cea care detaliază, analizează, pe care am putea chiar s-o numim „de analiză”. Iată un exemplu:

„Cînd treci prin satele răsfirate [...] dai de stînile primitoare, în care totul: *pereți*, *acoperiș*, *mobile*, *unelte*, *vase* și pînă și *cuiele* și *încuietoarea* ușii sunt de lemn” (Pușcariu)[174].

Și exemplificarea tipurilor de apoziții care e x c l u d p a u z a (și însemnele ei: virgule, paranteza etc.) p o s t e r i o a r ă, anulînd astfel „poziția parantetică”, ar putea fi mult sporită dacă spațiul ne-ar permite.

Acest fapt i-a derutat pe unii cercetători și i-a determinat să-și revizuiască pozițiile.

Astfel, răsturnînd dialectica fenomenului, ei consideră termenul inițial (antecedentul) drept secund, succedent (adică apoziție propriu-zisă), iar apoziția propriu-zisă neizolată la urmă (termenul secund, succedent) drept termen inițial, antecedent — schimbînd teoria și topica apozării, numind-o, de aceea, „apoziție antepusă” [175].

b) Frecvente sînt și contextele în care apoziția (apozitiva) se înfățișează fără p a u z a (virgula) d i n f a ț ă,

altfel spus fără izolarea de termenul inițial (antecedent). Exemplificăm :

„A venit fiul său *adică Ion*" (Valeria Guțu Romalo)[176].

Și aceasta nu în limbajul presupus neîngrijit sau neriguros al unor vorbitori oarecare sau al unor personaje literare certate cu gramatica, ci în însuși idiolectul unor scriitori și oameni de știință (lingviști) de prestigiu :

„[...] de băut începuse să-i placă dinainte *și anume după ce soțul ei se trudise din greu* s-o învețe" (Preda)[177];

„[...] duce, în mod implicit, la o hipostaziere realist conceptuală a semnificatului *adică a conceptului*" (Vasiliu)[178].

Această pauză (virgulă) dintre termenii inițial și apoziție (apozitivă) este socotită de către unii despărțitoare, izolantă. În realitate aceasta — cînd apare între termenii apozării — este nedespărțitoare, relaționantă, din moment ce este unanim recunoscută ca semn al juxtapunerii, care la rîndul său este unanim recunoscută drept m i j l o c de r e a l i z a r e a r e l a ț i i l o r de nondependență : coordonarea și apozarea[179].

Această pauză (cu însemnele ei) dintre termenii apozați pare uneori de-a dreptul neglijabilă — și interpretăm aceasta ca o dovadă în plus că poziția parantetică nu-i specifică, nu-i diagnostic apozării — încît numeroși scriitori, din vechime pînă azi, oscilează nu numai în limitele scrierilor lor ci chiar în limitele aceleiași fraze :

„Iar marele Petru Alexievici, *împăratul* Moscului, trecînd Prutul pe la Zagrance, au venit drept în tîrgul Ieșilor, împreună cu împărăteasa lui *anume Ecaterina*, în curțile domnești" (Neculce)[180];

„[întrebînd] ce se mai petrecea pe la ei *pe la arhitecți* [...] ce se mai petrecea pe la noi, *la universitari* [...]" (Preda)[181].

c) Nu rare sînt cazurile în care apoziția (apozitiva) apare într-o poziție i n t e g r a l n e p a r a n t e t i c ă, neîncadrată de nici o pauză (virgulă), nici în față, nici la urmă, deci fără perechea de virgule, paranteze sau alte însemne ale zisului „nonraport". Și nu ne vom limita, în exemplificare, la fenomenul, mult discutat, al repetării emfatice a subiectului de tipul *vine el tata*[182] :

„Ar fi găsit el *tata* ce să-mi spună [...]" (Preda)[183] ;

„[...] pentru moment stă el agățat *globul*?" (Idem)[184] ;

„[...] dăduse glas gîndurilor lui secrete, că or să vină ei *americanii* cît de curînd [...]” (Idem)[185], construcție foarte răspîndită și care nu-i străină de fenomenul apoapozitiv, chiar prezentînd și unele implicații stilistice.

Exemplificăm deci și dincolo de această construcție:

„Pe profesorul Cristian, în schimb, această propunere surprinzătoare *de a candida* ca rector începu, treptat, să-l preocupe [...]” (Buzura)[186];

„Bineînțeles că la loc *la catedră* nu l-a mai pus [...]” (Preda)[187];

„Da, parcă ai știut tu ce e aia *să crești o casă plină de fete*, zise bunica” (Idem)[188];

„De pildă *cuvînt* [s.a.] are o accepțiune comună «*vorbă*» [...] și o accepțiune științifică [...]” (Șerban, Evseev)[189].

d) Dezvoltînd, în continuare, a doua mențiune, vom preciza că întîlnim — și destul de frecvent — însemnele zisei „poziții parantetice” și acolo unde nu avem deloc de-a face cu apozarea, adică în construcții de c e r t ă s u b o r d o n a r e și de i n d u b i t a b i l ă c o o r d o n a r e, construcții care-și datorează relația sintactică respectivă — nicidecum juxtapunerii ca mijloc de realizare a relației (absent, în ciuda „prezenței” acestor însemne) —, ci mijloacelor ferme subordonante și coordonante de relaționare.

Astfel, în s u b o r d o n a r e vom putea înregistra:

— *relație exprimată prin a c o r d*:

„Deseori se dădeau lupte, *civilizate*, pentru ocuparea unei mese” (I. Iordan)[190];

— *relație exprimată prin f l e x i u n e*:

„Și, doamne, să dai țărilor merinde /.../, Rămîi — *copiilor* de azi — părinte” (Păunescu)[191];

— *relație exprimată prin j o n c ț i u n e*:

„Maturitatea politică a creatorului de azi, *DIN România*, precum și opțiunile lui n-au lăsat nimănui nici un dubiu” (Guga)[192];

„Am găsit de cuviință să te poftesc *(LA praznic)* și pe dumneata” (Creangă)[193];

— *relație exprimată prin a d e r e n ț ă*:

„Profesorul Teodorescu a răspuns, *aparent*, naiv” („Flacăra”)[194].

De asemenea, în c o o r d o n a r e a j o n c ț i o n a l ă vom putea atesta prezența „poziției parantetice", concretizate prin :

— *paranteze orizontale* :

„*Cea mai curentă — ȘI mai penibilă* — confuzie este aceea a școlii formaliste cu așa-numitul formalism [...]" (Iosifescu) [195];

— *paranteze rotunde, în disjuncție* ;

„Conturarea conceptului dat în momentul *examinării (SAU reexaminării)* lui [...]" (Carmen VLAD) [196], *ca și în conjuncție* :

„Etosul *creației (ȘI al cercetării)* derivă din înțelegerea [...]" (Vlad) [197];

— *perechea de virgule* :

„Îmi place a naturei sălbatecă *mînie, / ȘI negură, ȘI viscol, ȘI cer* întărîtat, / *ȘI tot* ce e de groază [...]" (Alecsandri) [198];

„Ce, dereptŭ aceaia, mulți în multe chipure de multe ori sufletele-șŭ pierdŭ : *SAU tîlhărindŭ, SAU ucigândŭ, SAU furândŭ, SAU groape săpîndŭ, SAU* alte necuviințe *făcîndŭ*". (Diaconul Coresi) [199];

— *punct, respectiv perechea de puncte* :

„*L-au dus joimirii spre hotare. DAR la craiul leșesc n-a mai ajuns.*" (Sadoveanu) [200];

„Fixarea parametrilor e o treabă *de orientare. ȘI de îndrumare.*" („Contemporanul") [201].

— *atît prin puncte, cît și prin virgule* :

„Plopul lui Geo Bogza este semnul *unei* mari *iubiri. ȘI al unei mîndrii, ȘI al unei însingurări* meditative. *ȘI* din nou *al unei iubiri.*" (Balotă) [202];

„I se părea că toate sînt de fier, *frunzele, ȘI copacii. ȘI bătătura, ȘI parii* gardului." (Popescu) [203].

Putem conchide, prin urmare, că fenomenul numit „poziție parantetică" [204], „paranthétique" respectiv „l'emploi appositionnel" [205], „procedeul apozitiv" [206], „procedeul izolării" [207], „construction particulière" [208] etc. nu este atît un procedeu g r a m a t i c a l specializat, cît unul a f e c t i v - e m f a t i c, din moment ce — așa cum remarca și IVĂNESCU — „cîteodată și complementele autentice [=autentic subordonate — dar, cum am demonstrat, nu numai complementele, n.n., V.H.] sînt separate" [209], p recum și segmentele a u t e n t i c coordonate, ceea ce a reieșit pînă aici.

Este adevărat că acest procedeu are o mai mare frecvenţă în apozare, fapt care îşi are explicaţia în statutul eř echivalenţial, atît relaţional, cît şi referenţial.

e) De altfel, valoarea emfatică a procedeului este cunoscută. Asupra acesteia s-au pronunţat numeroşi lingvişti de la noi şi din alte ţări [210]. „*Dictionnaire de linguistique*" — definind articolele *emphase*, *emphatique*, *emphatiser* — ilustrează fenomenul cu exemple conţinînd, după sistemul nostru, apoziţii :

„Paul, *lui*, c'est un ami" [211].

În exprimarea valorii emfatice unii autori asociază poziţiei parantetice şi alţi factori, ca intonaţia specifică, tempoul adecvat etc., fenomene ce nu ne vor reţine atenţia aici, ele depăşind intenţiile ce ni le-am propus în această lucrare.

Teza „nonraportului", a „independenţei" segmentelor aflate în poziţie parantetică, printre care şi apoziţia (apozitiva), nu poate fi reţinută ca bază de lucru în studiul apozării. Cîtă vreme componentele sintactice „parantetice" îşi menţin, cu certitudine, atît subordonarea cît şi coordonarea faţă de partenerii lor de relaţie, aproape orice component sintactic fiind susceptibil de e m f a t i z a r e prin „izolare" între virgule, paranteze, chiar puncte, fără jertfirea sintaxei lui [212], avem certitudinea că „procedeul" vizează, în principal, alte scopuri decît cele sintactice — raţiuni afectiv-emfatice, expresiv-stilistice etc.

Tratînd despre pauză şi intonaţie Valeria GUŢU ROMALO afirmă că „numai unele, p u ţ i n e, realizări din larga varietate a celor ce apar în vorbire sînt relevante sub aspectul structurii interne. Celelalte variante — [pauza şi] intonaţia emfatică, [...] fiziologică, [...] psihologică [...] — sînt şi ele purtătoare de informaţie referitoare însă la f e n o m e n e e x t e r i o a r e, într-un fel, c o m u n i c ă r i i. Variantele de acest fel sînt considerate ca depăşind domeniul lingvistic propriu-zis şi s î n t a t r i b u i t e «p a r a l i m b a j u l u i» (s.n., V.H.)" [213].

NOTE

[1] Vezi *Abrevieri — simboluri*, p. 171

[2] Vezi *Grammatik*, p. 240—241.

[3] Vezi *Grammaire*, p. 280. Vezi şi *infra*, nota 5.

[4] Vezi *Grammaire de Port-Royal*, p. 303—304; *Grammaire raisonnée*, p. 20, 30 şi 31; *Logique de Port-Royal*, p. 62—63.

[5] Vezi Ahmanova, *Slovar'*; Bataglia, Pernicone, *La Grammatica*, p. 114; Bogacki, *Constructions appositives*, p. 6—28; Carrenter, *Diccionario*; Gołąb, *Slownik*; *Grammaire Larousse*, p. 78, 188; *Grammatika (1970)*, p. 488—489; Grebe, *Grammatik*, p. 125; Gujba, *Sintaksis*, p. 88—90; Hamp, *A Glossary*: Helbig, *Attribut*, *passim*; Herczeg, *Lo stile nominale*, p. 5 ş.u.; Hoefer, *Apposition*, *passim*; Jung, *Grammatik*, p. 3; *Kleine Grammatik*, p. 140; Leviţchi, *Gramatica*, p. 257—258; Lombard, *L'Apposition*, p. 322—350; Marouzeau, *Terminologie*; Mauger, *Grammaire*, p. 42 ş.u.; Real Academia, *Gramática*, p. 184, 191; Savin, *Gramatica*, p. 492—495; Schwyzer, *Zür Apposition*, p. 1—16 etc.

[6] Vezi *Gramatica* Academiei, I, 2, p. 93 şi II, 2, p. 128.

[7] Vezi *Gramatică*, p. 69.

[8] Vezi *Gramatica*, p. 169—170.

[9] Vezi *Sintaxa*, p. 100.

[10] Vezi *Sintaxa*, p. 179.

[11] Vezi DLRM, s.v. *apoziţie*.

[12] Vezi *Analize gramaticale*, p. 42; Idem, *Probleme*, *II*, p. 107.

[13] Vezi *Sintaxă*, p. 52—53.

[14] Vezi *Sintaxa*, *I*, p. 406.

[15] Vezi Cipariu, *Sintetica*, p. 26.

[16] Vezi *Gramatica* p. 182.

[17] Vezi *Sintaxa*, p. 179.

[18] Vezi *Structură*, p. 274.

[19] Vezi *Apoziţia*, p. 555.

[20] Vezi *Corespondenţa*, p. 150.

[21] Vezi *Sintaxa*, p. 52—53.

[22] Vezi *Elemente*, p. 57—58.

[23] Vezi *Apozitiva*, p. 151—163; idem, *Sintaxa*, *I*, p. 400 ş.u.

[24] Idem, *Sintaxa*, *II*, p. 345—346.

[25] Vezi *Atributivele*, p. 352.

[26] Vezi *Teorie şi analiză*, p. 140; idem, *Atributiva*, p. 24—32.

[27] Vezi *Acord discutabil*, p. 310; idem, *Curs*, *passim*. Vezi şi Draşoveanu, Pătruţ, *Sintaxa*, p. 122—131. Menţionăm că nu este vorba despre „falsele apoziţii în vorbirea neîngrijită", problemă tratată de *Gramatica* Academiei, I, 1, p. 98.

[28] Vezi *Gramatica*, p. 183.

[29] Vezi *supra*, nota 27. Vezi şi Mitran, *Raportul apozitiv*, p. 36—45; Hodiş, *Natura sintactică*, *II*, p. 91—95; idem, *Juxtapunerea*, p. 31—47.

[30] Vezi exemplul în *Gramatica* Academiei, I, 2, p. 95.

[31] Vezi definiţia apoziţiei la Tesnière, *Syntaxe*, p. 163.

[32] Vezi metafora la Draşoveanu, *Coord/Subord*, p. 31.

[33] Vezi *supra* nota 1.

[34] Vezi Puşcariu, *LR*, p. 144, care-l numeşte — din acest motiv — „casus generalis" şi chiar „non-casus".

[35] În limba românească veche, bisericească, precum şi azi, dialectal, întîlnim însă construcţia falsei apoziţii „mimetice", de tipul *doamnei Chiajnei*. *Domnului Dumnezeului*, *căpitane Pavele*, în care atributul substantival în nominativ repetă — printr-un mimetism morfologic *sui-generis*, în mod nejustificat funcţional — cazul regentului său.

[36] Vezi, în legătură cu aceste însemne, Hodiş, *Juxtapunerea*, *passim*.

[37] Vezi termenul la Draşoveanu, *Coord/Subord*, p. 31.

[38] Vezi Hodiş, *Natura sintactică*, *II*, p. 95; idem, *Juxtapunerea*, *passim*.

39 Vezi *Sintaxa*, p. 108–109.
40 Vezi *Sintaxa*, p. 41.
41 Vezi *Sintaxa*, p. 108.
42 Vezi *Sintetica*, p. 26.
43 Vezi *Sintaxa*, p. 144.
44 Vezi *Gramatica*, p. 182.
45 Vezi *Sintaxa*, p. 179.
46 Vezi *Sintaxă*, p. 52–53.
47 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 130.
48 Vezi *supra*, nota 5.
49 Vezi *Sintetica*, p. 26.
50 Vezi *Corespondența*, p. 150.
51 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 128.
52 s.v. *apoziție*.
53 Vezi *Structură*, p. 274.
54 Vezi *Sintaxă*, p. 52.
55 Vezi *Apoziția*, p. 555.
56 Vezi *Sintaxa*, p. 179.
57 Vezi Dauzat, *Grammaire*, p. 404 ; *Dictionnaire de linguistique*, p. 45 ; Grevisse, *Grammaire*, par. 212, 5 *(apud* Dragomirescu, *Nomenclatura*, p. 158) ; Lombard, *L'Apposition*, p. 331 și 341 ; Mauger, *Grammaire*, p. 64 ; Mathesius, *Ceština*, *passim* (*apud* Vachek, *Dictionnaire*, p. 18) ; Nyrop, *Syntaxe*, p. 167 ; Regula, *Apposition*, p. 164–167 ; Wagner, Pinchon, *Grammaire*, p. 30 și 73 *(apud* Alexandrescu, *Apoziție*, p. 109).
58 Vezi Alexandrescu, *Apoziție*, p. 109.
59 Vezi *Sintaxa*, p. 108–109.
60 Vezi *LRC*, p. 613.
61 Vezi *Apoziție*, p. 109. Vezi și Väänänen, *Essai de syntaxe*, care — în analiza unor exemple similare — vorbește despre „une prédication secondaire" *(passim)*.
62 Vezi Alexandrescu, *Apoziție*, p. 110.
63 *Ibidem*, p. 104.
64 *Ibidem*, p. 114.
65 Vezi *Sintetica*, p. 27.
66 Vezi *Gramatica*, p. 183.
67 Vezi *Sintagma*, p. 270.
68 Vezi o bibliografie selectivă a problemei, *supra*, nota 57.
69 Vezi Hjelmslev, *Preliminarii*, p. 27.
70 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 128 ș.u.
71 *Ibidem*, II, 1, p. 38.
72 Vezi *Apoziție*, *passim*.
73 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 139.
74 *Ibidem*, p. 79.
75 Vezi Alexandrescu, *Apoziție*, p. 104.
76 Vezi *Preliminarii*, p. 27 ș.u.
77 Vezi Hodiș, *Natura sintactică*, *I*, p. 303 ; idem, *Apoziția, apozitiva*, *passim*.
78 Cît privește relația predicativă, precizăm că o considerăm — după D. D. Drașoveanu *(Raportul S — P)* — domeniu al subordonării. În legătură cu apozarea, vezi și Bazell, *Syntactic Relations*, p. 13, care — aplicînd testul omisiunii — conchide că apoziția, cea denumită de noi „falsă", este subordonată antecedentului său.
79 Vezi *Gramatica*, p. 182.
80 Vezi Mitran, *Raportul apozitiv*, p. 42 ș.u.

[81] Vezi *Corespondența*, p. 147.
[82] *Ibidem*, p. 148.
[83] *Ibidem*. Vezi exemplele la p. 148–152.
[84] Vezi *Gramatica* Academiei II, 2, p. 130.
[85] *Ibidem*, p. 131.
[86] Pentru accepțiunea morfologică a termenului, vezi DN, s.v. *valență*, 2. „valoare, semnificație [...]".
[87] Vezi *Apozitiva*, p. 312–313.
[88] Vezi Dumitrașcu, *Cursul*, *passim*; Radoslav, *Apoziția*, p. 29–38. Par a împărtăși, fie și indirect, această idee și alți autori: Cîmpeanu, *Substantivul*, p. 198–206; Soltischi, *Préliminaires*, p. 113–122 etc.
[89] Vezi *LRC*, p. 612.
[90] Vezi *Note*, p. 551–552.
[91] Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 79.
[92] Vezi *Corespondența*, p. 149.
[93] *Ibidem*, p. 152.
[94] Vezi *LRC*, p. 554.
[95] *Ibidem*, p. 556.
[96] Vezi *Analize sintactice*, p. 38–39.
[97] Vezi *Explicative*, p. 21–26.
[98] Vezi *Subordonatele*, p. 27–33.
[99] *Ibidem*, p. 32
[100] *Ibidem*, p. 30.
[101] De exemplu, din Gujba, *Sintaksis*, p. 88–90.
[102] Vezi *Explicative*, p. 459–460.
[103] Vezi *Coordonarea*, p. 379.
[104] *Ibidem*, p. 381.
[105] Vezi Vasiliu, Golopenția-Eretescu, *Sintaxa*, p. 70.
[106] Vezi Hodiș, *Echivalența*, I, p. 60–61; idem, *Probleme de sintaxă*, p. 112 ș.u.; idem, *Relative*, *passim*.
[107] Vezi *Coordination*, p. 136. Vezi și Ionescu, *Coordonarea*, p. 448–469.
[108] Vezi Drașoveanu, *Cuvinte relaționale*, p. 19–32; Muțiu, *Coordonarea*, *passim*; Șerban, *Teoria și topica*, p. 105–106; Teiuș, *Coordonare conclusivă?*, p. 239–241; idem, *Coordonarea*, p. 84–88.
[109] Vezi *Teoria și topica*, p. 105.
[110] *Ibidem*.
[111] Vezi *Raportul apozitiv*, p. 40.
[112] *Ibidem*.
[113] Vezi Șerban, *Teoria și topica*, p. 150–153.
[114] Vezi Bercea, *Raportul apozitiv*, p. 454.
[115] Vezi Șerban, *Teoria și topica*, p. 153.
[116] Vezi Bercea, *Raportul apozitiv*, p. 454.
[117] Vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 43.
[118] Vezi Teodorescu, *Raportul apozitiv*, p. 5.
[119] Vezi Florea, *Apoziție*, p. 184.
[120] Vezi Rogobete, *Raportul apozitiv*, p. 446.
[121] Vezi *Raportul apozitiv*, p. 40.
[122] Părerea, exprimată și cu alte prilejuri, că relația sintactică este cauza, iar apariția funcției sintactice — efectul, este atestată la Drașoveanu, *Coord/Subord*, p. 27 ș.u.; Hodiș, *Relative*, p. 224; idem, *Funcția*, p. 40 ș.u.
[123] Vezi *Raportul apozitiv*, p. 42.
[124] Vezi Graur, *Gramatica*, p. 219.
[125] Vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 41.
[126] Vezi *Raportul apozitiv*, p. 42.

[127] Vezi exemplul la Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 44.
[128] Vezi *Raportul apozitiv*, p. 49.
[129] Vezi *Structuri*, p. 178.
[130] Vezi exemplul în *Sintaxa*, p. 44.
[131] Vezi Hodiș, *Redundanța conectivelor*, p. 27–30.
[132] Vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 42.
[133] Vezi Hodiș, *Structuri „suprapuse"*, p. 191–195.
[134] Vezi exemplul la Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 44.
[135] *Ibidem*.
[136] *Ibidem*.
[137] *Ibidem*.
[138] Vezi *Apoziție*, p. 184.
[139] Vezi *Cuvinte relaționale*, p. 22.
[140] Vezi și surse străine în legătură cu statutul sintactic al independenței unor părți de propoziție: Dauzat, *Grammaire*, p. 404 (*apud* Alexandrescu, *Apoziție*, p. 109); Galichet, *Méthodologie*, p. 30; Haas, *Zero*, *passim*; Jung, *Grammatik*, p. 40–41.
[141] Vezi *LRC*, p. 533.
[142] Vezi Drașoveanu, *Raportul S–P*, p. 176 ș.u.
[143] Vezi *Independența subiectului*, p. 13.
[144] Vezi *Repetarea*, p. 103.
[145] Vezi *Incidente*, p. 254.
[146] Vezi *Sintaxa*, *passim*.
[147] Vezi Drașoveanu, *Raportul S–P*, p. 178.
[148] Vezi *Cuvinte relaționale*, p. 30.
[149] Vezi *Relație-opoziție*, p. 73.
[150] Vezi *Coord/Subord*, p. 31.
[151] Vezi *Curs*, *passim*.
[152] Vezi *Coord/Subord*, p. 29.
[153] Vezi *Sintaxa*, p. 44.
[154] Vezi Dumitriu, *Istoria logicii*, p. 1009–1010.
[155] Vezi *Raportul apozitiv*, *passim*.
[156] Vezi *Cuvinte relaționale*, p. 22.
[157] Vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 41 ș.u.; Iordan, Robu, *LRC*, p. 554 ș.u.; Vlaicu, *Apoziția*, p. 229–233.
[158] Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 282; în legătură cu statutul sintactic al compusului *ceea ce*, vezi Drașoveanu, *Cuvinte relaționale*, p. 22; Avram, CEEA CE, p. 353–358.
[159] Vezi Hodiș, *Natura sintactică, I și II*, *passim*.
[160] Vezi *Sistemul gramatical*, p. 246.
[161] Vezi termenul la Edelstein, *Sintaxa*, p. 108 ș.u. Vezi ideea și la Florea, *Izolarea termenilor*, p. 22–34.
[162] Vezi, în acest sens, pentru franceză, Lombard, *Les Membres*, p. 217.
[163] Vezi nr. 36 (1609), 9 IX 1977, p. 3/4.
[164] Vezi *LR*, p. 123. Aici *expresia-schiță* este apoziție (reală) față de *brevilocvență*.
[165] Vezi *Poesii*, p. 128.
[166] Vezi exemplul la Șerban, *Sintaxa*, p. 192. Precizăm că virgula care separă cuvintele *noi, ne trudim* — prezentă în citatul lui Șerban, poate și-n original — este nesistemică, ca despărțind predicatul de subiect, greșeală elementară, motiv pentru care noi o eliminăm.
[167] Vezi *Memorii*, II, p. 169.

168 *Ibidem*, p. 170.
169 Vezi *Întoarcerea*, p. 121.
170 Vezi exemplul la Dron, Constantinescu, *Culegere*, p. 237.
171 Vezi *Opere*, p. 489.
172 Vezi *Trilogia*, p. 112.
173 Vezi „Contemporanul", nr. 4 (1367), din 19 I 1973, p. 8/4.
174 Vezi *LR*, p. 46.
175 Vezi Şerban, *Teoria şi topica*, p. 152—153.
176 Vezi exemplul în *Sintaxa*, p. 44.
177 Vezi Preda, *Cel mai iubit ...*, II, p. 359.
178 Vezi *Teorie semantică*, p. 29.
179 Vezi Dimitriu, *Sintaxa*, II, p. 127, 324—353 ; Dumitrescu, *Coordonarea*, *passim* ; *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 9 ; Iordan, Robu, *LRC*, p. 554—556 ; Teiuş, *Coordonarea*, p. 64, 69, 72—73, 78 etc.
180 Vezi *Letopiseţul*, p. 224.
181 Vezi *Cel mai iubit*, I, p. 256.
182 Vezi Byck, *La Répétition*, p. 34—67 ; *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 92 ; Şerban, *Sintaxa*, p. 130.
183 Vezi *Cel mai iubit ...*, II, p. 293.
184 *Ibidem*, p. 412.
185 *Ibidem*, p. 65.
186 Vezi *Orgolii*, p. 26.
187 Vezi *Cel mai iubit ...*, II, p. 40.
188 *Ibidem*, I, p. 418.
189 Vezi *Vocabularul*, p. 134.
190 Vezi *Memorii*, II, p. 164.
191 Vezi *Pămîntul*, p. 144.
192 Vezi exemplul în RL, X, nr. 24, 16 VI 1977, p. 4/2.
193 Vezi exemplul la Blajovici, *Culegere*, p. 222.
194 Vezi p. 8/3.
195 Vezi *Analiză*, p. 90.
196 Vezi *Semiotica*, p. 151.
197 Vezi exemplul în CL, XXIV, 1979, nr. 1, p. 88.
198 Vezi exemplul la Dumitrescu, *Coordonarea*, p. 142.
199 *Ibidem*, p. 196.
200 Vezi exemplul în *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 241.
201 Vezi nr. 22 (1490), din 30 V 1975, p. 6/1.
202 *Ibidem*, nr. 5 (1630), din 3 II 1978, p. 9/3.
203 Vezi *Anastasia*, p. 9.
204 Vezi termenul la Draşoveanu, *Unicitatea*, p. 332.
205 Vezi termenul la Lombard, *Les Membres*, p. 217.
206 Vezi termenul la Edelstein, *Sintaxa*, p. 108.
207 Vezi termenul în Stati, Bulgăr, *Analize sintactice*, p. 121.
208 Vezi termenul acesta, ca şi „construction détachée", la Szabicz, *Syntagmes appositifs*, p. 22. Mai înregistrăm termenii „construction « en apposition » ou construction détachée" (Vildé — Lot, *L'Apposition*), „Appositive Konstruktion" (Rohrer, *Appositive Konstruction*), „construction appositive", respectiv „konstrukcja appozycyjna" (Bogacki, *Constructions appositives*) etc.
209 Vezi *Sintaxa*, p. 106. Vezi şi Florea, *Izolarea termenilor*, *passim*.

210 Vezi R. le Bidois, *L'Inversion du sujet dans la prose contemporaine*, Paris, s.a., p. 170 (*apud* Alexandrescu, *Apoziţie*, p. 92); Bogacki, *Constructions appositives*, p. 61; Dimitriu, *Sintaxa*, II, p. 269; Drăganu, *Elemente*, p. 57; idem, *Istoria sintaxei*, *passim*; Martinet, *Langue et fonction*, p. 81; Regula, *Apposition*, p. 166–168; Rudnev, *Sintaksis*, p. 117 (*apud* Oiţă, [*Recenzie*] în LR, XI, 1962, nr. 1, p. 117–121); Sauvageot, *Les Procédés*, p. 120–123; idem, *L'Articulation*, p. 67; Soltischi, *Préliminaires*, *passim*; Wagner, Pinchon, *Grammaire*, p. 49.

211 Vezi p. 186–188.

212 Vezi Hodiş, *„Fără jertfirea sintaxei"*, în „Steaua", XXIX, mai 1978, p. 44–45.

213 Vezi *Sintaxa*, p. 58.

Vezi Seiler, *Teorie și* [illegible], p. [illegible].

Vezi exemplele în *Sintaxa*, p. 44.

Vezi [illegible], II, p. [illegible].

Vezi *Teoria* [illegible], p. 29.

Vezi Dimitriu, *Sintaxa*, II, p. 127; [illegible] gramatica, prezent *Gramatica Academiei*, II, 2, p. 9; [illegible], I, [illegible], p. [illegible]; Toth, *Construcția*, p. 64, 69, 72–73, în etc.

Vezi [illegible], p. [illegible].

Vezi *Cel mai iubit*, I, p. 250.

Vezi Byck, *Le* [illegible], p. 84–87; *Gramatica Academiei*, II, 2, p. 80; Seiler, *Sintaxa*, p. 150.

Vezi *Cel mai iubit* ..., II, p. [illegible].

Ibidem, p. 412.

Ibidem, p. 83.

Vezi *Cronici*, p. 28.

Vezi *Cel mai iubit* ..., II, p. 40.

Ibidem, I, p. 110.

Vezi [illegible], p. 134.

Vezi Alecsandri, II, p. 184.

Vezi [illegible], p. 144.

Vezi exemplul în RL, [illegible], nr. 24, 16 VI 1977, p. [illegible].

Vezi exemplul la [illegible], *Culegere*, p. 232.

Vezi p. [illegible].

Vezi [illegible], p. 80.

Vezi [illegible], p. [illegible].

Vezi exemplul în CL, XXIV, 1979, nr. 1, p. [illegible].

Vezi exemplul la Dumitrescu, *Coordonarea*, p. 142.

Ibidem, p. [illegible].

Vezi exemplul în *Gramatica Academiei*, II, 2, p. [illegible].

Vezi nr. [illegible], din 30 V 1978, p. [illegible].

Ibidem, nr. [illegible], din 8 II 1978, p. [illegible].

Vezi [illegible], p. 9.

Vezi termenul la Drașoveanu, [illegible], p. 232.

Vezi termenul la Lombard, *Les Membres*, p. [illegible].

Vezi termenul la Dimitriu, *Sintaxa*, p. [illegible].

Vezi termenul la [illegible], p. [illegible].

Vezi termenul acesta, ca și „construcțiuni atașate”, la Seiler, *Sintagme apozitive*, p. 24. [illegible] „[illegible]” ([illegible] D'apposition), „[illegible]” (Flehmer, *Appositive Konstruktion*), „construcții apozitive”, respectiv „construcții apoziționale” ([illegible] *Constructions appositives*) etc.

Vezi *Sintaxa*, p. 150. Vezi și [illegible], [illegible], *passim*.

PARTEA A DOUA

Coordonate teoretice

„Orice știință trebuie să plece de la o metaforă pentru a se termina într-o algebră''.

(M. BLACK)

Prezentăm în continuare problematica teoretică a naturii sintactice a relației apozitive. Aici vom cuprinde criteriile de comparare a apozării cu celelalte relații sintactice, unanim cunoscute și recunoscute drept „clasice", coordonarea și subordonarea, considerații referitoare la mijlocul de realizare a apozării ca relație sintactică, definiții și clasificări, precum și unele concluzii ce se vor impune.

NATURA SINTACTICĂ A RELAȚIEI

I. Structuri apozitive și modalități de relaționare

În aproape toate dicționarele limbii române adverbele *adică* și *anume* se definesc unul prin altul. Prin urmare, acestea se consideră sinonime. Ambelor adverbe în discuție li se recunoaște capacitatea de a „introduce o explicare a propoziției precedente sau a unui membru al ei"[1]. De unde li se trage denumirea de adverbe explicative.

1. Dăm un set de exemple, astfel selecționate încît să ilustreze principalele structuri posibile, cele tipice, adevărate invariante [2] dacă ținem seama de criteriile invocate în abstragerea lor, criterii care aparțin domeniului sintactic și celui morfologic:

— domeniul sintactic :

α) *intrapropozițional*, apozări între părțile principale sau secundare ale uneia și aceleiași propoziții ;

β) *interpropozițional*, apozări între propoziții principale sau secundare ale uneia și aceleiași fraze, precum și

γ) un al treilea domeniu, mixt, care presupune relaționarea unor propoziții cu părți de propoziție (ale unor propoziții distincte), domeniu pe care-l vedem bifurcat, astfel :

γ 1) *inter/intrapropozițional* și

γ 2) *intra/interpropozițional.*

Exemplele vor ilustra deci următoarele invariante construcționale :

α) *a APOZ a'*
β) *A APOZ A'*
γ_1) *A APOZ a'* și
γ_2) *a APOZ A'*

— domeniul morfologic :

Coroborînd criteriul sintactic cu cel morfologic, vom constata că în domeniul sintactic intrapropozițional (α) unitățile apozate oferă — după partea de vorbire prin care se exprimă — un minim inventar de *structuri apozate intrapropoziționale*, pe care ne propunem a le numi :

(1) *nominală*, apozare realizată între unități sintactice exprimate prin nume și substitute de nume : substantive, pronume, infinitive lungi, precum și locuțiuni ale acestora.

Spre exemplu :

„[Gizele] purtau pecetea *locului*, adică *a păcurii*" (Cezar Petrescu)[3];

„Și doar fusesem odată închis *pentru el*, adică *pentru ceea* ce am spus [...]" (Buzura)[4];

„În cel de *al doilea* caz, adică *(5)*, regulile de formare a secvențelor cu sens sînt respectate [...]" (Vasiliu)[5];

„O înțelegere luată în sînul Academiei Române [...] pune capăt lucrării mele, îngăduindu-mi urmarea numai pînă la anul 1898. Față cu această *urmare*, adecă *curmare* din partea doctului corp [...] m-am hotărît de a mă executa pe mine însumi [...]" (Hasdeu)[6];

(2) *adjectivală*, apozare realizată între unități sintactice exprimate prin adjective calificative, determinative,

participii și gerunzii „adjectivale" (acordate), ca în exemplele :

„Filozofii socotesc pe Ziditor *impasibil*, adică *nepăsător*" (Călinescu) [7];

„*Această* încercare, adică *ultima*, va reuși" ;

„Pare *năucită*, adică *intimidată*" ;

(3) *verbală*, apozare realizată între verbe neînvestite cu funcție predicativă, la moduri nepersonale : infinitiv scurt și supin, precum și gerunziu și participiu verbale (neacordate) :

„[...] marile răspunsuri vor fi date de cei care vor găsi sensul și bucuria *de a lucra*, *de a crea*, adică *de a exista* [...]" (Eliade) [8];

„[...] visul zboară liniștit, *mărind*, *dilatînd* clipele, *sporind* adică în noi valoarea timpului [...]" (Preda) [9];

„La orice propunere el avea vreun cuvînt *de zis*, adică *de contrazis*" ;

(4) *adverbială*, apozare realizată între componenți sintactici exprimați prin adverbe propriu-zise și locuțiuni. Exemple :

„Intră în chestiune *de-a dreptul*, adică *fără înconjur*" ;

„Se construiește *imens*, adică *foarte mult*" (arh. Budișteanu) [10].

La aceste structuri apozate adăugăm invariantele în construcția cărora ignorăm, ca neoperant, criteriul morfologic :

(5) *apozare interpropozițională* :

„[...] a zis [...] *să se procitească băieții și fetele*, adică *să asculte dascalul pe fiecare* [...]" (Creangă) [11];

„*Dacă nu te înțelegi cu un rumân la cuvinte*, adicătelea *dacă nu grăiește același grai*, poate să facă o mie de cruci una peste alta [...]" (Delavrancea) [12];

(6) *apozare intra/interpropozițională* :

„[...] au mîncat *la fel* cu noi, adică *fără să li se pară prea ... exotice, sarmalele, cu mămăliga de rigoare* [...]" (Iordan) [13];

„Muncește *continuu*, adică *fără să facă pauze*" (Hodiș) ;

(7) *apozare inter/intrapropozițională* :

„*Cine conducea tipografia*, anume *Gavriliu*, hotăra" (Hodiș) [14].

Spre simplificarea referințelor ce vor urma, vom da cîte un exemplu tipic pentru fiecare structură — reținute, unele, din aceleași rațiuni, într-o formă prescur-

tată, în care să figureze doar termenii apozați și regenții lor, adică factorii implicați în relațiile sintactice supuse comentariilor.

(1) pecetea *locului*, adică *a păcurii*;

(2) pare *năucită*, adică *intimidată*;

(3) bucuria *de a lucra*, *de a crea*, adică *de a exista*;

(4) se construiește *imens*, adică *foarte mult*;

(5) a zis *să se prociteascä*, adică *să asculte dascalul*;

(6) muncește *continuu*, adică *fără să facă pauze*;

(7) *cine conducea*, anume *Gavriliu*, hotăra.

Bineînțeles că — în ceea ce privește structura (α) — criteriul morfologic ne poate pune în fața unor mixturi vizînd părțile de vorbire prin care se exprimă unitățile sintactice apozate.

Astfel, putem întîlni:

a) apozări între diferite părți de vorbire grupate în sfera uneia și aceleiași structuri, ca de pildă cea numită de noi *nominală*:

— *substantiv — pronume*, respectiv *pronume — substantiv*:

„Este fără îndoială extremitatea la care recurg *căutătorii* de ingeniozitate, adică *cei* lipsiți de adevărate aptitudini creatoare" (Speranția)[15];

„[...] *pe ceilalți*, adică *pe* marea *majoritate* a viitorilor cititori, acest aspect al muncii noastre nu-i interesează" (Iordan)[16];

— *substantiv — numeral*:

„Ceilalți doi *prieteni* neguțători, *al cincilea* și *al șaselea*, se mulțumiră să încuviințeze [...]" (Sadoveanu);

— *numeral — pronume*:

„[...] asculta cu surîsul celui care nu vrea să spună ce gîndește, sugerînd *unui al treilea*, adică *mie*, adevăratul mobil al comportării ei [...]" (Preda)[17];

b) apozări între clase morfologice din sfere diferite, cum sînt următoarele:

— *nominală — adjectivală*:

„Și nu era o elocință *de cuvinte*, adică *formală* [...]" (Iordan)[18];

— *nominală — verbală*:

„Este vorba în fond *de ceva* foarte simplu și, totodată, foarte dificil ([...]. Anume *de a insufla* tuturor sentimentul că [...]" („Scînteia")[19];

„*O țintă* are într-adevăr, *una* singură, care merită relevată : *a perpetua* rămînerea la putere a unei clase de paraziți sociale [sic !]" (Eminescu) [20];

— *adjectivală — verbală* :

„[...] nici acum nu era în afara *acestei* primejdii, adică *de a se ticni* din nou [...]" (Preda) [21].

Concluzia ce se impune este că termenii apozați se pot exprima prin orice parte de vorbire aptă a exprima funcții sintactice, din moment ce — înainte de a fi apoziția, respectiv apozitiva cuiva — unitățile sintactice în discuție sînt f u n c ț i i în relația de supra/subordonare.

Generalizări în sensul că „apoziția [...] determină sau explică [numai] un substantiv, o propoziție sau o frază [!]", sau că „pronumele, în calitatea sa de cuvînt abstract, nu are capacitatea de a îndeplini valoarea fundamentală a apoziției : concretizarea, denumirea, explicarea etc." [22] se dovedesc riscante.

În exemplele de mai sus observăm că adverbele explicative din propozițiile-reper (1) — (4) și din fraza (6) „introduc" o explicare a unor părți de propoziție, iar cele din (5) și (7) explicitează propoziții. În toate aceste enunțuri explicația adusă se prezintă structural-sintactic ca parte de propoziție, (1)— (4) și (7), respectiv ca propoziție, (5) — (6).

Despre valoarea adverbială a explicativului *adecă* într-un context ca cele de mai sus, anume în fraza :

„Și cînd va vrea *să se facă (arhiereu)*, adecă *să se hirotonească arhiereu*, să fie cu voia muierii lui („Îndreptarea legii")", COTEANU spunea în 1960 că „adverbul *adecă* funcționează ca un fel de semn al egalității" [23]. Egalitatea exprimată de acest adverb e văzută de autorul citat ca fiind sintactică.

Considerăm că același lucru se poate afirma și despre *anume (și anume)*, sinonimul lui *adică (adecă, adecătelea* etc.), precum și despre alte expresii și locuțiuni adverbiale sinonime : *respectiv, vasăzică, pre nume, bunăoară ; altfel apus, într-un cuvînt, cu alte cuvinte* etc. : „[acestea] leagă două cuvinte sau expresii de rang sintactic egal (eventual două propoziții)", după cum afirmă BERCEANU [24].

Așa s-a născut concepția potrivit căreia acestea ar fi a d v e r b e d e „e g a l i t a t e".

Alți autori văd egalitatea ca fiind mai mult referențial-semantică. Astfel, analizind propoziția :

„Mi-a spus chiar *Ionescu, profesorul*",
unde „*profesorul* este apoziţie pe lîngă *Ionescu*", se afirmă că „între cele două cuvinte există u n f e l d e e g a l i t a t e (în exemplul nostru, atît *Ionescu*, cît şi *profesorul* numesc a c e e a ş i persoană) (s.n., V.H.)" [25].

Cît despre unităţile sintactice părţi de propoziţie „introduse" prin adverbele *adică* şi *anume*, din structuri de tipul (1) — (4), acestea au fost cunoscute şi studiate din cele mai vechi timpuri ca a p o z i ţ i i . Cu o argumentare destul de sumară se poate accepta (şi s-a acceptat deja) că şi partea de propoziţie care expliciteazӑ o propoziţie — ca în structurile de tipul (7) — este apoziţie.

Dat fiind că valoarea sintactică de apoziţie a unei unităţi sintactice este mai pregnant pusă în evidenţă, este explicitată de adverbele *anume* şi *adică* — pe care unii autori le şi numesc ca atare, „elemente de explicitare a relaţiei" [26] — acestea au început să fie considerate drept a d v e r b e a p o z i t i v e : „[...] între termenii relaţiei apoziţionale există uneori un cuvînt de legătură (un adverb apozitiv)" [27].

Faptul că aceste adverbe apozitive apar uneori şi în faţa unor propoziţii, ca (5) şi (6), i-a determinat pe cercetători să considere că respectivele propoziţii sînt apozitive. Astfel s-a născut problema propoziţiei apozitive [28].

Adeseori în locul lui *adică*, *anume*, în aceleaşi contexte şi cu acelaşi rost — ca dovadă a sinonimiei lor — pot apărea, cum menţionam mai sus, şi alte adverbe sau locuţiuni adverbiale, ca : *vasăzică*, *respectiv*, *bunăoară*, *p(r)e nume*, *altfel spus*, *într-un cuvînt*, *cu alte cuvinte*, *mai precis*, precum şi altele. Astfel încît exemplele-reper date de noi mai sus vor apărea întru totul reperabile şi-n varianta :

(1 a) pecetea *locului*, respectiv *a păcurii* ;
(2 a) pare *năucită*, altfel spus *intimidată* ;
(3 a) bucuria *de a lucra*, vasăzică *de a crea*, într-un cuvînt *de a exista* ;
(4 a) se construieşte *imens*, cu alte cuvinte *foarte mult* ;
(5 a) a zis *să se prociteascӑ*, vasăzică *să asculte dascalul* ;
(6 a) munceşte *continuu*, mai precis *fără să facă pauze* ;
(7 a) *cine conducea*, pe nume *Gavriliu*, hotăra [29].

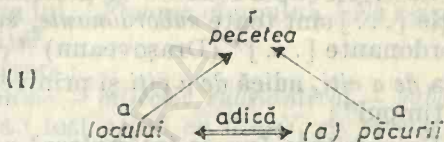
Indiferent de unităţile sintactice între care apar, adverbele apozitive şi locuţiunile lor au un s t a t u t f a c u l t a t i v [30], ele pot apărea sau pot lipsi, relaţia sintactică rămînînd aceeaşi. Aşa încît, exemplele-reper cu care

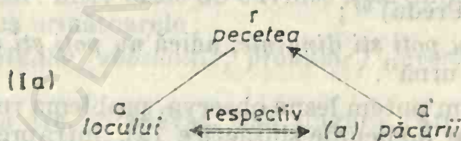
am operat pînă aici — și cu care vom opera și de aici înainte — se pot prezenta, toate, și în varianta următoare:

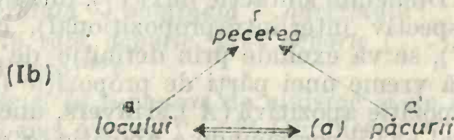
(1 b) pecetea *locului, a păcurii*;
(2 b) pare *năucită, intimidată*;
(3 b) bucuria *de a lucra, de a crea, de a exista*;
(4 b) se construiește *imens, foarte mult*;
(5 b) a zis *să se procitească, să asculte dascalul*;
(6 b) muncește *continuu, fără să facă pauze*;
(7 b) *cine conducea, Gavriliu*, hotăra.

Seriile de exemple (1) — (7), (1 a) — (7 a), (1 b) — (7 b) se consideră echivalente: între unitățile sintactice „explicate", părți de propoziție sau propoziții, pe de o parte, și apozițiile (apozitivele) care „explică", pe de alta, înregistrăm aceleași relații sintactice atît în prezența adverbelor apozitive *adică, anume* (1 — 7), respectiv a sinonimelor lor (1 a — 7 a), cît și în lipsa acestora (1 b — 7 b), relațiile respective exprimîndu-se prin simpla alăturare, ceea ce am numit deja juxtapunerea propriu-zisă [31] a termenilor.

Vom putea înregistra, astfel, următoarele ipostaze schematizate pentru fiecare din enunțurile-reper; noi exemplificăm aici, ca model, din motive de spațiu, doar cu enunțul (1), (1 a), (1 b):

În toate cele trei ipostaze ale structurii sintactice comentate — (1), (1 a), (1 b) — relația $a \Leftrightarrow a'$ este, invariabil, una și aceeași.

2. Menționăm că tipurile de exemple — toate, cu excepția celor aparținînd domeniului sintactic (γ), numit de noi „mixt" — oferă și ipostaza realizării relației apozitive între doi termeni coincidenți, identici. Altfel spus, unul și același cuvînt poate realiza relația apozitivă (ca și cea de coordonare, ceea ce se va putea vedea *infra*, p. 83 ș. u.) față de sine. Aceasta învederează proprietatea numită r e f l e x i v i t a t e, care caracterizează structurile apozate (ca și pe cele coordonate).

Și aceasta, atît în prezența, cît și în absența adverbelor și locuțiunilor adverbiale apozitive.

Exemple:

(1 i) „Și nu ești oare *mama*, adică *mama* mea, /N-ai mai fi fost și mamă! [...]" (Arghezi) [32];

„[...] lumea lucrurilor se aseamănă în esența ei *cu lumea* logicului, altfel spus *cu lumea* spiritului" (Roșca) [33];

„[...] ei susțineau că românii sînt coborîtori ai romanilor și că *limba* lor, *limba* română, este și ea exclusiv latină" (Boldan) [34];

(2 i) „Eu, omul celălalt, *nesigur*, veșnic *nesigur*, dureros *nesigur* [...] m-am dus spre casă [...]" (Iorga) [35];

„[...] conectivele subordonante și morfemele categoriilor de relație [...] sînt toate *subordonante*, *subordonante* și nu supraordonante [...]" (Drașoveanu) [36];

(3 i) „Arta *de a citi*, adică *de a citi* și printre rînduri, se deprinde cu timpul";

(4 i) „În Universitate [nu se întîmplase] *nimic*, adică *nimic* esențial, doar schimbarea unor denumiri de titluri [...]" (Preda) [37];

(5 i) „*Nu poți ști dinainte*, adică *nu poți ști dinainte* ce va ieși din urnă".

După cum putem lesne observa, problema reflexivității privește doar domeniile sintactice (α), intrapropozițional, cu structurile (1) —(4), și (β), interpropozițional, structura de tipul (5). Domeniul sintactic mixt (γ), intra/interpropozițional (respectiv inter/intrapropozițional), cu structurile (6) și (7), se va exclude prin definiție de la această discuție, cîtă vreme unei părți de propoziție (a) îi corespunde o propoziție apozitivă (A'), și invers, unei propoziții termen inițial (A) îi corespunde o apoziție (a').

3. Vom menționa, de asemenea, că toate tipurile de exemple pot fi ilustrate — grație caracterului p l u r a l i s t [38] al relației de apozare (ca și al celei de coordonare) —, și prin „serii" sau „lanțuri" de apoziții formate din trei sau mai multe unități sintactice, cum s-a putut remarca din unele exemple și pînă aici :

(1 j) „*În public*, adică *în ring*, adică *la circ*, nu mai sîntem stăpîni pe noi înșine și atîrnăm de entuziasmul public, intrînd în cabotinism" (Arghezi) [39] ;

(2 j) „El vrea ca forma cea mai veche a cuvîntului să fie și cea mai bună [...] și declară schimbările eufonice [...] de *spurie*, adică *false*, *corupte* [...]" (Maiorescu) [40] ;

(3 j) „Visul zboară liniștit, *mărind*, *dilatînd* clipele, *sporind* adică în noi valoarea timpului [...]" (Preda) [41] ;

(4 j) „Curgea *prăpăstios*, *tumultuos*, adică *nebunește*".

Și aici criteriul morfologic ne poate pune în fața unor mixturi în ceea ce privește părțile de vorbire prin care se exprimă unitățile sintactice apozate în „lanț" ;

a) apozări între componenți sintactici exprimați prin diverse părți de vorbire grupate în cadrul uneia și aceleiași sfere, ca de pildă cea nominală :

— *substantiv* — *adjectiv substantivat* — *pronume* :

„[...] *fečorul* cel mai micь, adecă *pâcâtosul*, *cela* ce iubește pâcatele, *acela* să depărteadză de D-dzău" (Varlaam) [42] ;

„*Soțioara* lui, / *Floarea* cîmpului, / *Ea* s-apropia /[...]" (Alecsandri) [43],

respectiv invers :

— *pronume* — *adjectiv substantivat* — *substantiv* :

„[...] au fost arînd *cu dînșii*, *cu pizmașii*, *cu leșii* și i-au fost împungînd cu strămurările" (Neculce) [44] ;

b) apozări între clase de cuvinte aparținînd unor sfere distincte, ca următoarele :

— *nominală (substantiv, pronume)* — *verbală (infinitiv)* ;

„*O țintă* are, în adevăr, *una* singură, care merită relevată : *a perpetua* rămînerea la putere a unei clase de paraziți [...]" (Eminescu) [45] ;

— *adverbială* — *nominală* — *adverbială* :

„*Colo*, *în vale*, *departe*, *prea departe* [...], copii, *acolo* e Țara " (Russo) [46] ;

„*La Paris*, *în lupanare* de cinisme și de lene, / [...], *Acolo* v-ați pus averea [...]" (Eminescu) [47] ;

— *adverbială — adjectivală* :

„[...] ne apar *așa* cum erau de fapt în realitate, *adică* *ridiculi mărginiți, caraghioși*" (Preda)[48].

Unele exemple prezintă îmbinate cele două particularități, reflexivitatea (variantele (i)) și pluralismul (variantele (j)), cum s-a și putut constata, *supra*, p. 66, din exemplul :

(2 i/j) „Eu, omul celălalt, *nesigur*, veșnic *nesigur*, dureros *nesigur* [...]" (Iorga),

exemplu căruia îi adăugăm aici altele :

(1 i/j) „ «*Pătura*», cum i s-a zis, «*pătura* » suprapusă [...], «*pătura* intelectuală », nu a prea suferit niciodată de un excedent de caracter" (Arghezi)[49] ;

„[...] nici unul nu trezește în mine ecouri atît de dureroase *ca anul* în care s-a prăbușit Franța, *ca anul* în care ne-au fost ciuntite granițele, *ca anul* în care Iorga a fost asasinat [...]" (Bogza)[50].

Legat de aceste probleme trebuie să precizăm că în domeniul sintactic (α) vom mai putea întîlni, și încă destul de frecvent, și alte mixturi, concretizînd doar p a r ț i a l îmbinarea reflexivității (i) cu pluralismul (j), ca în următoarele structuri apozate :

(1 i/j) „*Detaliile*, ei da, *detaliile*, adică *punerea* în practică a marilor decizii implacabile, *astea* le-am trăit noi [...]" (Preda)[51] ;

„Doream să aud *o voce*, *atîta*, *o voce* prietenească" (Buzura)[52] ;

„[...] Sadoveanu exprimă demiurgic *o coordonată* esențială a spiritului autohton, a specificului național românesc : *nevoia* de comunicare, *nevoia* de înțelegere, *nevoia* de cunoaștere" („Convorbiri literare")[53] ;

„Auzit-ați *de-un oltean*, / *De-un oltean*, *de-un craiovean*, / Ce nu-i pasă de sultan ?" (Folclor) ;

(4 i/j) „Ea era tot *de acolo* [...], *mai jos* de Turnu-Severin, *dincolo* de Ostrovul Corbului, *dincolo* de Gruia" (Popescu)[54].

Alte exemple de apozări în „serie", în „lanț", vor urma, de astă dată din domeniul sintactic (β) interpropozițional, precum și din cel mixt (γ) intra/interpropozițional (respectiv inter/intrapropozițional) ilustrînd sau neilustrînd și reflexivitatea, după caz, beneficiind sau nu de „explicitarea" relațiilor prin adverbe sau locuțiuni adverbiale apozitive :

(5 j) „Se poate ajunge mai departe *să se considere* că, de exemplu, casele reale au provenit din această casă în general, adică *să se rezolve în mod denaturat problema fundamentală a filozofiei, să se reprezinte conștiința drept factor prim*"[55];

(5 i/j) „*Vegheați, vegheați*, zicea floarea-soarelui, jucîndu-le, *vegheați*, căci nu știți ceasul" (Popescu)[56];

(6 i/j) „Mai mult rău nu putea să-mi facă *decît cel* pe care voia să mi-l facă, adică *cel* mai mare, *să mă arunce în mecanismul unei anchete* care nu trebuia să dea greș [...]" (Preda)[57];

(7 j) „*Cum a trăit, așa* a murit : *ca un cîine*".

Toate aceste combinații și mixturi ilustrează că valoarea morfologică a componenților sintactici apozați nu implică nici o consecință pentru relația de apozare în sine. Singurii factori care contează, în toate tipurile de structuri apozate, sînt echivalența sintactic-funcțională a componenților și identitatea lor referențial-semantică. Argumentarea, în detalii, a acestor două linii de forță ale apozării va fi prezentată mai departe.

4. În ceea ce privește natura morfologică a cuvintelor apozitive *anume, (și) adică* etc. părerile sînt — așa cum a reieșit într-o oarecare măsură din cele afirmate pînă aici — împărțite, fapt oglindit și de terminologia folosită de diverși specialiști în denumirea lor : *adverbe explicative, adverbe de egalitate, adverbe (elemente, cuvinte) apozitive* etc.

Unii cercetători înclină să le numească *conjuncții*.

Astfel, adepți ai teoriei conform căreia apozițiile (apozitivele) ar fi unități sintactice subordonate le consideră *conjuncții subordonatoare*.

Alții, din contră, asimilînd total apozarea coordonării, le etichetează cu denumirea de *conjuncții coordonatoare*.

Iată cîteva opinii în acest sens :

„[...] părțile de propoziție și propozițiile explicative (= apozitive, n.n., V.H.) sînt legate de corelativele lor (= termenii lor inițiali, n.n., V.H.) prin elemente relaționale explicative (adverbe cu valoare c o n j u n c ț i o n a l ă) (s.n., V.H.)" (SĂTEANU)[58].

„Întrucît nu corespund definiției adverbului și totodată leagă două cuvinte sau expresii de rang sintactic egal (eventual două propoziții), apreciez că (*adică* și *anume*, n.n., V.H.) sînt c o n j u n c ț i i d e c o o r d o n a r e

(s.n., V.H.), ca — de pildă — cuvîntul *deci*" (BERCEANU)[59].

Interesantă ni se pare apropierea acestor adverbe apozitive de conjuncțiile coordonatoare la acei autori care consideră relația apozitivă distinctă, deosebită de coordonare și de subordonare, ca și de relația predicativă:

„Rolul cuvintelor apozitive s e a m ă n ă cu acela al c o n j u n c ț i i l o r d e c o o r d o n a r e (s.n., V. H.)", autori care, de altfel, atestă asemănarea relației apozitive — dar numai „p r i n f o r m ă" — cu cea de coordonare și prin „c o n ț i n u t u l e i" cu cea de subordonare[60].

Statutul „de explicitare" — pe care-l recunoaște atît „elementului de relație" în raportul de coordonare, cît și „conectivului" în relația apozitivă, „de echivalență" în terminologia autoarei — ne permite să alăturăm părerilor de mai sus și opinia Valeriei GUȚU ROMALO, care afirmă că „în exprimarea relației de echivalență poate interveni un element de explicitare a relației — *adică, (și) anume* etc. În aceste condiții substituția cu zero se aplică, în cazul termenului precedat de elementul c o n e c t i v (s.n., V.H.), întregului grup — *A venit fiul său* adică *Ion* : *A venit fiul său*. Intervertirea termenilor nu afectează însă decît componenții propriu-ziși ai relației, nu și c o n e c t i v e l e (s.n., V.H.) *(adică* etc.)"[61].

*

Prin valorificarea parțială a unora din cercetările anterioare încercăm să contribuim la clarificarea n a t u r i i s i n t a c t i c e a relației apozitive și la definirea acesteia. Ne propunem, de asemenea, să aducem contribuții la precizarea mijloacelor de realizare a acestui tip de relație.

Vom proceda, în acest scop, la c o m p a r a r e a relației apozitive cu cele două relații fundamentale ale sintaxei — coordonarea și subordonarea — cu care a fost mereu confundată, comparare pe baza confruntării acestora cu relația de echivalență și cu mai multe alte criterii, socotite de noi interesante pentru toate aceste relații la un loc și pentru fiecare în parte.

Cît privește confundarea relației apozitive cu cea predicativă, precizăm că nu vom construi un capitol aparte în acest sens, cîtă vreme — așa cum am mai afirmat-o — predicația este un caz particular al relației de subordonare.

II. Relația de echivalență

Vom confrunta în primul rînd relațiile sintactice supuse comparării cu relația cunoscută în logică, matematică și mai ales în logica matematică sub denumirea de *relație de echivalență*.

1. După expresia cea mai concentrată, pe care din acest motiv, al concentrării, o preluăm din „Larousse", relația de echivalență este „la relation liant deux éléments *a* et *b* d'un ensemble, vérifiée si *a* et *b* sont confondus *(relation réflexive)*, vraie pour *b* et *a* si elle l'est pour *a* et *b* *(relation symétrique)* vraie pour *a* et *c* si elle l'est pour *a* et *b* d'une part, et *c*, d'autre part *(relation transitive)*"[62].

Reținem din definiție că relația de echivalență se caracterizează prin proprietățile: reflexivitate, simetrie și tranzitivitate.

„Ca exemple ale relației de echivalență avem: identitatea în general, identitățile particulare (egalitatea, echivalența logică etc.), paralelismul, congruența, biunivocitatea (echipolența), sinonimia, asemănarea, a fi (în, pe, cu) aceeași (același) ș.a. [...]. Totalitatea mulțimilor între care se poate stabili o relație de echivalență formează *clasa de echivalență* (s.a.)" (ENESCU)[63].

2. Luînd ca model cîteva dintre exemplele date mai sus — *egalitatea* (l), *identitatea* (m), *paralelismul* (n) — vom putea spune că:

l) — orice valoare (a) este egală ($=$) cu sine: $a = a$ (reflexivitate);

— dacă o valoare, a, este egală cu o alta, b, atunci și b este egală cu a: $(a = b) \Rightarrow (b = a)$[64] (simetria);

— dacă a este egală cu b ($a = b$) și dacă b este egală cu c ($b = c$), atunci și a este egală cu c ($a = c$): $[(a = b), (b = c)] \Rightarrow (a = c)$ (tranzitivitate).

Deci egalitatea este o relație de echivalență, de vreme ce se poate proba că-i sînt caracteristice cele trei proprietăți.

m) — orice mărime (a) este identică ($\equiv$) cu sine: $a \equiv a$ (reflexivitate);

— faptul că mărimea a este identică cu mărimea b ($a \equiv b$) implică și reversul ($b \equiv a$): $(a \equiv b) \Rightarrow (b \equiv a)$ (simetrie);

— faptul că mărimea a este identică cu mărimea b ($a \equiv b$), aceasta fiind identică cu mărimea c ($b \equiv c$), im-

plică și identitatea lui a cu c $(a \equiv c)$: $[(a \equiv b), (b \equiv c)] \Rightarrow (a \equiv c)$ (tranzitivitate).

Identitatea este deci o relație de echivalență.

n) Paralelismul — în geometria clasică, euclidiană — ne oferă un alt exemplu de concretizare a relației de echivalență. Astfel, avînd trei (sau mai multe) drepte sau segmente de dreaptă, vom afirma că:

— o dreaptă, (a) este paralelă $(\|)$ cu sine însăși: $(a \| a)$ (reflexivitate):

— dacă o dreaptă a este paralelă cu o alta b $(a \| b)$, înseamnă că și b este paralelă cu a $(b \| a)$: $(a \| b) \Rightarrow (b \| a)$ (simetrie);

— din $(a \| b)$ și din $(b \| c)$ urmează să deducem că și a este paralelă cu c $(a \| c)$: $[(a \| b), (b \| c)] \Rightarrow (a \| c)$ (tranzitivitate).

S-a demonstrat deci că paralelismul, în accepțiunea clasică, euclidiană, este o relație de echivalență.

Exemplele pot fi mult sporite, și nu numai din domeniile disciplinelor clasice ale matematicii, ci și din limbajul uzual, cotidian, oglindind relații interumane, de pildă, care însă — devenind obiect de studiu — aparțin tot domeniului matematic și logico-matematic.

Astfel, „a fi coleg (de grupă, clasă, an, facultate, armată etc.) cu", „a fi frate cu", „a fi consătean (conjudețean, compatriot, conațional, concetățean) cu" etc.) sînt numai cîteva ilustrări ale relației de echivalență [65].

3. Extindem, în continuare, cercetarea relației de echivalență la domeniul lingvistic, și anume la relațiile dintre unitățile organizate pe a x a s i n t a g m a t i c ă, adică aflate „în conjuncție logică" [66] după expresia lui HJELMSLEV, „*in praesentia*" după cea a lui SAUSSURE [67].

Prin aceasta ne atașăm opiniei exprimate în prestigiosul „*Le Langage*, volume publié sous la direction d'André MARTINET" [68], opinie referitoare la termenii organizați pe axa sintagmatică în structuri coordonate: „par définition les termes coordonnés sont tous équivalents."

Nepreocupîndu-ne momentan coordonarea componenților sintactici, vom extinde aici cercetarea fenomenului în discuție examinînd relația sintactică pe care o realizează apoziția, respectiv propoziția apozitivă, cu termenul său inițial, relație care este, în esență — după părerea exprimată de noi și în alte lucrări [69] — de echivalență.

III. Confruntarea apozării cu relația de echivalență

Trecînd la examinarea apozării din punctul de vedere al celor trei proprietăți ale relației de echivalență, precizăm că vom face, premeditat, abstracție de diversele valori extrasintactice (stilistice, emfatice, chiar semantice într-o anumită măsură) ale enunțurilor cu care vom opera, și aceasta cu scopul declarat de a urmări, astfel, mai ușor r e l a ț i i l e, structura sintactică însăși, care — singura — constituie obiectul de studiu al sintaxei în genere [70], precum și obiectul acestei lucrări.

1. Proprietatea reflexivitate : $a \Leftrightarrow a$[71]

Așa cum afirmăm că orice mărime extralinguală este identică cu sine, că orice segment de dreaptă este paralel cu sine, la fel vom putea afirma că orice unitate sintactică dată poate fi considerată într-o relație sintactică, în cazul nostru apozitivă, cu sine însăși, din moment ce se poate institui atît într-o repetare a funcției — fiind „o altă ipostază sintactică", conform mai sus citatei definiții a lui TESNIÈRE — cît și într-o „repetare" a referentului, prin una și aceeași parte de vorbire, respectiv propoziție. Putem afirma, cu alte cuvinte, că un anumit component sintactic se poate exprima de repetate ori în aceeași concatenare sintactică (chiar dacă fenomenul nu are prea mare frecvență [72]), fiecare repetare urmînd a fi considerată apoziția (apozitiva) unității (unităților) pe care o „repetă".

Dovadă în acest sens stau exemplele-reper (1 i) — (5 i), pe care le reactualizăm aici, aducîndu-le în sprijin și altele spre ilustrarea unor aspecte mai particulare :

(1 i) *N = s* : „[. . .] ei susțineau că românii sînt coborîtori ai romanilor și că *limba* lor, *limba* română, este și ea exclusiv latină" (Boldan) [73] ;

— *N = pred* : „Și nu ești oare *mama*, adică *mama* mea [. . .]" (Arghezi) ;

— *N = ps* : „[. . .] cuvîntul este considerat *un semnal* de gradul al doilea, adică *un semnal* al semnalului" (Miclău) [74] ;

— *G = pred* : „[. . .] ea exprima de fapt și extindea acum asupra întregului nostru trecut idei care nu erau decît *ale degradării* care urmase, *ale degradării* rapide a iubirii ei pentru mine [. . .]" (Preda) [75] ;

— *G = compl* : „*În afara pauzelor* gramaticale, *a pauzelor* care contribuie la punerea în evidenţă a organizării comunicării, aceasta poate fi întreruptă din diverse cauze : [...]" (Guţu Romalo)[76];

— *D = obi* : „[Viziunea naivă] aparţine mai degrabă *unei epoci* [...] mult mai îndepărtate în timp, *unei epoci* arhaice cu alte cuvinte" (Contemporanul)[77];

(2 i) „[...] *nesigur*, veşnic *nesigur*, dureros *nesigur* [...] m-am dus spre casă [...]" (Iorga);

(3 i) „Arta *de a citi*, adică *de a citi* şi printre rînduri [...]";

(4 i) În Universitate, *nimic*, adică *nimic* esenţial [...]" (Preda);

(5 i) „*Nu poţi şti dinainte*, adică *nu poţi şti dinainte* ce va ieşi [...]".

La o sumară analiză reiese că în exemplele de mai sus unul şi acelaşi termen este în relaţie sintactică cu sine însuşi, relaţie ce nu poate fi alta decît cea apozitivă, dată fiind — acolo unde apar — prezenţa adverbelor apozitive, respectiv a locuţiunilor acestora. Chiar şi în lipsa lor însă, avem convingerea că relaţia apozitivă se păstrează, aşa cum, de altfel, a reieşit şi din celelalte comentarii asupra unor exemple analizate pe parcurs.

Putem susţine că apozarea se realizează şi-n situaţia în care avem o propoziţie în relaţie cu sine însăşi, fie prezent, ca mai sus, adverbul apozitiv, fie absent, ca în : „*Tot am să-l amăgesc, tot am să-l amăgesc*, pînă ce l-oi scoate pe poartă (Vasiliu)"[78].

Mai reţinem că în exemplele ilustrînd reflexivitatea apozării înregistrăm fenomenul cunoscut de gramatici (şi cercetat din unghiul de vedere parasintactic) sub numele de *repetiţie*.

Precizăm şi cu această ocazie că recunoaştem valorile stilistice ale repetiţiei, chiar şi cele cvasimorfologice — superlativul, realizat prin repetarea adverbului sau a adjectivului — spre exemplu — dar considerăm că nu poate fi neglijată tocmai relaţia sintactică, pe care — alături de toate acele valori extrasintactice — trebuie s-o vedem în cuplul $a \Leftrightarrow a$, respectiv $A \Leftrightarrow A$. Iar această relaţie — „explicitată" sau nu prin adverbe apozitive şi locuţiuni, exprimată în ambele cazuri prin juxtapunerea propriu-zisă — nu poate fi alta decît relaţia apozitivă.

Din exemplificarea bogată prezentată mai sus şi din comentariul la care am supus-o, se impune concluzia că

unul și același component sintactic poate apărea în relație — pe axa sintagmatică — cu sine însuși, relația apozitivă. Altfel spus, termenii apozați respectă proprietatea reflexivitate a relației de echivalență.

2. Proprietatea simetrie : $(a \Leftrightarrow b) \Rightarrow (b \Leftrightarrow a)$

Avînd în relația dată, cea apozitivă, două unități sintactice, părți de propoziție (a, a') sau propoziții (A, A'), distincte fonologic dar „acoperind" același referent, vom constata că — în oricare din combinările posibile (a cu a' sau A cu A', respectiv a cu A' sau A cu a') — ambele ilustrează același plan sintactic, a doua unitate sintactică (a' sau A') fiind — așa cum s-a prefigurat *supra*, p. 13, — „o nouă ipostază" a celei dintîi (a sau A) și invers, o altă ipostază nu numai funcțional-sintactică, ci și referențial-semantică.

Reiese din cele afirmate că fiecare component sintactic este în relația dată cu celălalt. Altfel spus, fiecare termen este apoziția (apozitiva) celuilalt.

O dovadă în acest sens ne-o oferă posibilitatea comutării celor doi termeni, comutabilitate ce confirmă proprietatea în discuție — simetria : a (A) poate lua locul lui a' (A'), și invers, în lanțul comunicării.

Apte pentru a demonstra aceasta, ne stau la dispoziție toate exemplele-reper cu care am operat pînă aici, ca și orice exemple, de altfel :

(1) pecetea *locului*, adică *a păcurii* ⇒ pecetea *păcurii*, adică *a locului*[79] ;

(2) pare *năucită*, adică *intimidată* ⇒ pare *intimidată*, adică *năucită* ;

(3) bucuria *de a lucra*, *de a crea*, adică *de a exista* ⇒ bucuria *de a exista*, adică *de a crea*, *de a lucra* ⇒ bucuria *de a crea*, *de a lucra*, adică *de a exista* etc.

(4) se construiește *imens*, adică *foarte mult* ⇒ se construiește *foarte mult*, adică *imens* ;

(5) a zis *să se procitească*, adică *să asculte dascalul* ⇒ a zis *să asculte dascalul*, adică *să se procitească* ;

(6) muncește *continuu*, adică *fără să facă pauze* ⇒ muncește *fără să facă pauze*, adică *continuu* ;

(7) *cine conducea*, anume *Gavriliu*, hotăra ⇒ *Gavriliu*, anume *cine conducea*, hotăra[80] ;

Sporind setul de exemple, menționăm că — odată cu deplasarea unității sintactice supuse comutării — vom

înregistra şi o deplasare solidară a părţilor de propoziţie şi a propoziţiilor subordonate acesteia:

„Am *un plug* de lemn, *o piesă* de muzeu" ⇒ am *o piesă* de muzeu, *un plug* de lemn[81].

În caz contrar, deplasîndu-se, prin comutare, doar termenii implicaţi în apozare — nu şi subordonaţii acestora — ne-am putea găsi, în anumite contexte, în situaţia de a falsifica enunţul, ca în exemplul acum în discuţie:

* am *o piesă* de lemn, *un plug* de muzeu, mesaj prea puţin — şi aici doar întîmplător — acceptabil din punct de vedere logic şi chiar semantic, variantă falsificată a enunţului primitiv, iar proba comutării presupune, prin definiţie, condiţia respectării nealterate a mesajului.

Dar nu numai unităţile sintactice subordonate lui *a* (*A*) şi lui *a'* (*A'*) se vor deplasa, ci şi subordonatele subordonatelor, respectiv întregul enunţ înlănţuit, întreaga ierarhie sintactică.

Spre exemplu:

„Lingvistica structurală [...] nu a propus pînă acum *o sistematizare* acceptabilă a unităţilor sintactice, *o clasificare* limpede a funcţiunilor cuvîntului în context [...]" (Bulgăr)[82] ⇒ ... nu a propus ... *o clasificare* limpede a funcţiunilor cuvîntului în context, *o sistematizare* acceptabilă a unităţilor sintactice.

Dar problema se pune astfel nu numai în privinţa termenilor subordonaţi apoziţiei (apozitivei) şi termenului său iniţial. Şi unităţile sintactice coordonate cu *a* (*A*) şi cu *a'* (*A'*) vor urma aceeaşi regulă, în sensul că se vor deplasa solidar acolo unde se deplasează şi coordonatul apoziţie, respectiv coordonata apozitivă, astfel:

„El aştepta mereu o trăsură pe care nu i-o trimiteau la timp *caiafele* şi caţaveicile, *duşmanii* şi muierile [...]" (Arghezi)[83] ⇒ ... nu i-o trimiteau ... *duşmanii* şi muierile, *caiafele* şi caţaveicile.

Acolo unde apar adverbele şi locuţiunile adverbiale apozitive spre „explicitarea" relaţiei apozitive, acestea — cum s-a putut deja remarca — vor rămîne „pe loc", ele neaderînd[84] la nici una dintre unităţile sintactice apozate, ci stabilind un punct de echilibru în jurul căruia pivotează unităţile supuse probei comutării, respectiv între „grupurile" constituite de acestea şi subordonatele sau / şi coordonatele lor:

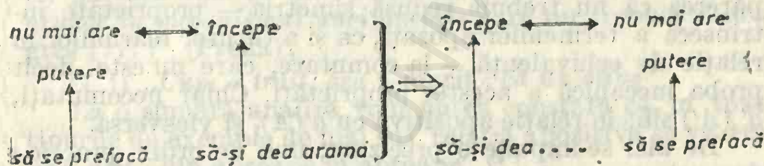
„Tot în 1920 logicianul american Post, pornind *de la considerații* identice cu acelea expuse mai sus, adică *de la interpretarea* formal algebrică a logicii propozițiilor, a construit un sistem neoclasic *n*-valent " (Enescu)[85] ⇒ ... pornind *de la interpretarea* formal algebrică a logicii propozițiilor, adică *de la considerații* identice cu acelea expuse mai sus, a construit ...

În situația în care avem propoziții în relație apozitivă, problema se pune la fel.

Iată un exemplu:

„Dar *toamna asta mincinoasă, travestită în vară, de la o vreme nu mai are putere* să se prefacă, adică *începe* să-și dea arama pe față" (Topîrceanu)[86],

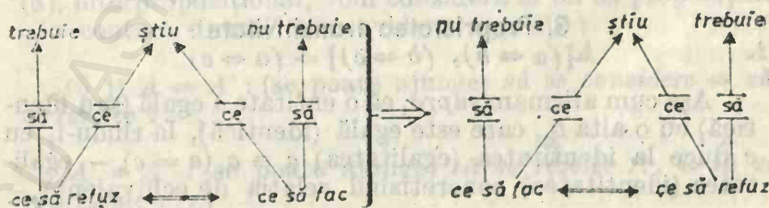
în care subordonatele propozițiilor apozate se vor deplasa solidar cu regentele lor, conform schemei:

În situația specială în care avem apozate propoziții dublu sbordonate, vom putea constata că și supraordonata a doua a fiecărei propoziții se va deplasa, în comutare, odată cu subordonata sa, ca în exemplul:

„Deocamdată știu doar *ce* trebuie *să refuz*, *ce* nu trebuie *să fac* [...]" (Buzura)[87] ⇒ ... știu doar *ce* nu trebuie *să fac*, *ce* trebuie *să refuz*,

exemplu, a cărui structură se va prezenta, prin proba comutării, astfel:

În finalul comentariului nostru asupra proprietății numite simetrie o precizare se impune a fi făcută. Și anume, chiar în cazul în care nu uzăm de proba comutării și nu deplasăm unitățile sintactice implicate în relația apozitivă — *a* (*A*) în locul lui *a'* (*A'*) și viceversa — chiar și acolo simetria trebuie recunoscută ca un fapt real, obiectiv. Iar termenii apozați fiind simetrici, reiese că ei se află f i e c a r e în relație apozitivă cu „partenerul", respectiv cu „partenerii" de relație în situația în care avem o serie, un lanț apozitiv. Altfel spus, fiecare parte de propoziție (sau propoziție) va fi apoziția (apozitiva) celeilalte (celorlalte) unități sintactice cu care se află angajată în apozare (întocmai — cum se va vedea, *infra* — ca și în relația de coordonare).

Este greșit deci, din punctul nostru de vedere, a se considera că numai al doilea termen ar fi în această relație cu primul, respectiv, într-un lanț, că numai al treilea ar fi apoziție pentru al doilea etc. Cu alte cuvinte, sîntem de părerea că nu trebuie redusă simetria — proprietate intrinsecă a termenilor apozați, ca și a tuturor mărimilor în relație de echivalență — la comutare, care nu este decît proba mecanică a acestei proprietăți. Chiar necomutați, *a'* (*A'*) sînt în relație apozitivă cu *a* (*A*), și viceversa.

De aici se impune o precizare, una de ordin practic: denumirea *apoziție* (*apozitivă*) pentru al doilea, al treilea etc. termen al relației și *termen inițial* pentru primul trebuie privite ca fiind mai mult sau mai puțin convenționale, ca termeni didactici, *termenul inițial* nefiind altul decît a n t e c e d e n t u l relației, în timp ce *apoziția* (*apozitiva*) nu este altul decît s u c c e d e n t u l (sau c o n s e c v e n t u l) a c e l e i a ș i r e l a ț i i[88]. Iată de ce preferăm să-i numim pe ambii (tustrei, tuspatru etc.) *termeni apozați* sau *apoziții* (*apozitive*), aflați în relația numită *apozare* (după cum termenii *coordonării* — cu care, cum se va vedea, apozarea are atîtea suprapuneri — sînt termeni *coordonați* (*coordonat*, *coordonată*)).

3. Proprietatea tranzitivitate :

$$[(a \Leftrightarrow b), (b \Leftrightarrow c)] \Rightarrow (a \Leftrightarrow c)$$

Așa cum afirmam *supra*, că o entitate *a* egală (sau identică) cu o alta *b*, care este egală (identică), la rîndu-i, cu *c* duce la identitatea (egalitatea) $a \equiv c$ ($a = c$) — egalitatea (identitatea) concretizînd relația de echivalență —

tot aşa vom putea afirma că, într-o propoziţie cu t- (sau mai mulţi) termeni aflaţi în relaţie apozitivă, proprietatea tranzitivitate este respectată.

Reluăm pentru început cîteva din exemplele cu care am operat pînă aici, respectiv seria (1 j) — (7 j):

(1 j) „*În public*, adică *în ring*, adică *la circ*, nu mai sîntem stăpîni pe noi înşine [...]" (Arghezi);

(2 j) „[...] declară schimbările eufonice [...] *de spurie*, adică *false, corupte* [...]" (Maiorescu);

(3 j) „Visul zboară liniştit, *mărind, dilatînd* clipele, *sporind* adică în noi valoarea timpului [...]" (Preda);

(4 j) „Curgea *prăpăstios, tumultuos*, adică *nebuneşte*";

(5 j) „Se poate ajunge mai departe *să se considere* că, de exemplu, casele reale au provenit din această casă în general, adică *să se rezolve în mod denaturat problema fundamentală a filozofiei, să se reprezinte conştiinţa ca factor prim*";

(6 j) „[...] mai mult rău nu putea să-mi facă *decît cel* pe care voia să mi-l facă, adică *cel mai mare, să mă arunce în mecanismul unei anchete* care nu trebuia să dea greş [...]" (Preda);

(7 j) „*Cum a trăit, aşa* a murit: *ca un cîine*"

La o sumară analiză vom putea constata că, în toate tipurile de exemple de mai sus, relaţia apozitivă se va realiza, atît „din aproape în aproape"[89]:

a a'

(1 j) $a \Leftrightarrow a'$: *în public* ⇔ *în ring* (nu mai sîntem stăpîni);

a' a''

$a' \Leftrightarrow a''$: *în ring* ⇔ *la circ* (nu mai sîntem ...);

cît şi „la distanţă", aparent „prin intermediar", în realitate însă tot direct şi simultan cu precedentele două relaţii:

a a''

$a \Leftrightarrow a''$: *în public* ⇔ *la circ* (nu mai sîntem ...).

Într-un alt tip de structură sintactică, din domeniul (β), interpropoziţional, vom considera la fel că propoziţiile „în contact direct" sînt evident apozate:

A A'

(5 j) $A \Leftrightarrow A'$: (se poate ajunge) *să se considere* ⇔ *să se rezolve* ...;

A' A''

$A' \Leftrightarrow A''$: (se poate ajunge) *să se rezolve* ... ⇔ *să se reprezinte* ...;

după cum apozate sînt și cele de la extremele lanțului:

$A \qquad\qquad A''$

$A \Leftrightarrow A''$: (se poate ajunge) *să se considere* $\Leftrightarrow$ *să se reprezinte* ...;

Problema „contactului direct" dintre părțile de propoziție (și propozițiile) aflate în relație este demonstrată simplu, prin comutarea numită de noi „simplă", adică a unui termen apozat cu altul, metodă ce învederează — dincolo de ordinea l i n e a r ă, topică, a enunțului — o anumită „o r g a n i z a r e   s t r u c t u r a l ă"[90], care permite fiecărui component al structurii apozitive (și-l obligă totodată) să se afle „în contact direct" cu fiecare alt component al aceleiași structuri — topica nefiind, aici, investită funcțional „servește unor scopuri expresive, deci extrasintactice"[91].

$a \qquad a'' \qquad a'$

(1 j) $a \Leftrightarrow a'' \Leftrightarrow a'$: *în public* $\Leftrightarrow$ *la circ* $\Leftrightarrow$ *în ring* (nu mai sîntem stăpîni ...)

$a'' \qquad a' \qquad a$

$a'' \Leftrightarrow a' \Leftrightarrow a$: *la circ* $\Leftrightarrow$ *în ring* $\Leftrightarrow$ *în public* (nu mai sîntem stăpîni ...) etc.;

A

(5 j) $A \Leftrightarrow A'' \Leftrightarrow A'$: (... ajunge) *să se considere...* $\Leftrightarrow$ *să*

$A'' \qquad A'$

se reprezinte ... $\Leftrightarrow$ *să se rezolve* ...,

A''

$A'' \Leftrightarrow A' \Leftrightarrow A$: (... ajunge) *să se reprezinte* ... $\Leftrightarrow$

$A' \qquad A$

să se rezolve ... $\Leftrightarrow$ *să se considere* ... etc.

Putem deci constata că într-o clasă de echivalență[92], cum sînt unitățile sintactice apozate, dacă o anume relație se realizează într-o anume topică (ordine lineară), ea se va realiza și-n alta, pentru că ceea ce este esențial în sintaxă este ordinea structurală sau organizarea sintactică, nu cea lineară.

Și aceasta cu atît mai mult cu cît — așa cum se va vedea, *infra* (p. 119—120) — termenii relației apozitive permit și comutarea succesivă cu zero (adică anularea, *omission test*) a cîte unui termen din doi, respectiv, a cîte doi din trei etc. Or, prin negarea propoziției (A') sau a părții de propoziție (a'), intermediare, relația $a \Leftrightarrow a''$ ($A \Leftrightarrow A''$) — fiind nemijlocită, „în contact direct" de astă dată — devine evidentă. Și dacă $A \Leftrightarrow A''$, respectiv $a \Leftrightarrow a''$, se realizează

în lipsa lui A' (a'), sîntem de părere că această relație se realizează și în prezența lui A', respectiv a', cîtă vreme „prezența" acestora — „aici pur lineară, accidentală, neimplicată sintactic — este chiar «absență» în ordinea structurală"[93].

La fel, socotim noi, se comportă și structurile de tipul (γ), ilustrînd domeniul intra/interpropozițional, cîtă vreme într-o frază ca (7 j), învederăm, prin comutarea simplă, ca „directe" toate relațiile posibile:

a' … A … a''

$a' \Leftrightarrow A \Leftrightarrow a''$: *așa* (a murit) ⇔ *cum a trăit* ⇔ *ca un cîine*,

a'' … a' … A

$a'' \Leftrightarrow a' \Leftrightarrow A$: *ca un cîine* ⇔ *așa* (a murit) ⇔ *cum a trăit*.

a'' … A … a'

$a'' \Leftrightarrow A \Leftrightarrow a'$: *ca un cîine* ⇔ *cum a trăit* ⇔ *așa* (a murit) etc.,

iar prin comutarea cu zero a cîte unui termen relațiile — care nu pot fi concepute decît realizate direct — sînt evidențiate și mai convingător:

a' … a''

$[A \Leftrightarrow]a' \Leftrightarrow a''$: *așa* (a murit) ⇔ *ca un cîine*;

A … a''

$A[\Leftrightarrow a'] \Leftrightarrow a''$: *cum a trăit* (a murit) ⇔ *ca un cîine*;

A … a'

$A \Leftrightarrow a'[\Leftrightarrow a'']$: *cum a trăit* ⇔ *așa* (a murit)[94].

Vom considera, astfel, că și a treia proprietate a relației apozitive, tranzitivitatea, este dovedită ca reală.

Tranzitivitatea apozării se verifică, firește, și atunci cînd avem patru sau chiar mai mulți termeni în relație, ca în exemplele:

„*Mai marele, un stareț, un țînc, mitropolitul*, / Fumează din țigare și dă pe nas tutun" (Arghezi)[95];

„*Moartea îți stîrnește instinctul de conservare, te provoacă*, adică *provoacă viața din tine, îți neutralizează luciditatea, rațiunea, dezlănțuie animalul*" (Buzura)[96].

În unele enunțuri pe care le-am utilizat ca material ilustrativ intonația, ritmul și accentul joacă un rol important în evidențierea faptului stilistic, pe care însă — așa cum am mai afirmat — nu ne propunem a-l aborda în prezenta lucrare.

Constatăm, la sfîrşitul acestei secvenţe, că proprietăţile relaţiei de echivalenţă — reflexivitatea, simetria şi tranzitivitatea — se dovedesc a fi, toate trei, fără excepţie, proprii relaţiei sintactice apozitive.

De aici putem trage concluzia, una din definiţiile posibile, că relaţia sintactică în discuţie, *apozarea, este în esenţă o ilustrare lingvistică, în speţă sintactică, a relaţiei logico-matematice de echivalenţă*. Ea se realizează pe axa sintagmatică între componenţi sintactici care „repetă" atît informaţia sintactică (funcţia), cît şi informaţia semantic-referenţială a partenerului (sau partenerilor) de relaţie. Altfel spus, *apozarea este relaţia sintactică ce se realizează între componenţi echivalenţi atît sintactic, cît şi semantic-referenţial*.

IV. Confruntarea coordonării cu relaţia de echivalenţă

Unele lucrări de specialitate de la noi şi de aiurea intuiesc ideea că termenii coordonaţi sînt echivalenţi :

„La raportul de coordonare ambele (unităţi sintactice, n.n., V.H.) stau pe a c e l a ş i p l a n (s.n., V.H.)" (*Gramatica* Academiei) [97] ;

„Cuvîntul sau locuţiunea prin care se c o r e l e a z ă două înţelesuri (sintactic-funcţionale, adică funcţii sintactice, n.n., V.H.) de r a n g s i n t a c t i c e g a l se numeşte conjuncţie de coordonare (s.n., V.H.)" (BERCEANU) [98] ;

„Bref, [. . .] la coordination est le rapport entre deux éléments qui pourraient s é p a r é m e n t r e m p l i r l a m ê m e f o n c t i o n" (BUYSSENS) [99] ; „elle exige l' h o m o g é n é i t é [. . .] f o n c t i o n n e l l e des termes coordonnés" (COHEN) [100] ; „[. . .] les expressions [. . .] forment ensemble u n t o u t , u n e u n i t é d e p e n s é e" (de BOER) [101] ; „par définition les termes coordonnés s o n t t o u s é q u i v a l e n t s (s.n., V.H.)" (MARTINET)" [102].

Expresiile *acelaşi plan, de rang sintactic egal, la même fonction, l'homogénéité fonctionnelle, une unité de pensée* se referă — interpretăm noi — la calitatea de termeni echivalenţi a coordonaţilor, fenomen ce n-a fost însă demonstrat pînă acum nici la noi, nici în alte părţi — după informaţiile ce ne-au stat la dispoziţie.

Vom ilustra, în continuare, cele trei proprietăţi ale echivalenţei prin relaţia de coordonare. Ne vom limita, în exemplificare, la coordonarea numită de noi cu alt prilej „propriu-zisă", în care includem coordonarea c o p u l a t i v ă şi pe cea d i s j u n c t i v ă, raporturile adversativ şi conclusiv prezentînd „o oarecare subordonare"[103], acestea fiind „la limita dintre coordonare şi subordonare"[104].

1. Reflexivitatea coordonării :(*a* — *a*)

Această proprietate se poate vedea în contexte în care coordonarea se realizează între doi sau mai mulţi termeni aflaţi în situaţia specială în care ei se confundă (*a* —*a*; *A* — *A*), în fenomenul sintactic descris de gramatici sub capitolul „Repetiţia".

a) *Coordonarea copulativă*

Dăm la început cîteva exemple din domeniile sintactice care ilustrează repetiţia :

α) „*Lungă* şi *lungă* e calea adevărului" (Heliade Rădulescu)[105];

„Şi atunci poate să se facă [. . .] o mare *greşeală. Greşeală* şi în ce priveşte neatingerea ţintei urmărite şi *greşeală* şi în ce priveşte pierderea timpului, capital nepreţuit" (Iorga)[106].

β) „[. . .] *o bate* şi *o bate*, pîn-o omoară în bătaie" (Creangă)[107].

Faptul că termenii coordonaţi prin conjuncţia copulativă şi se confundă, în sensul că ei sînt toţi unul şi acelaşi repetat, îl considerăm un caz particular de natură lexicală, fapt care nu şterge relaţia (relaţiile) de coordonare realizată prin conectivul respectiv sau prin juxtapunere. Fără a nesocoti valoarea stilistică, degajabilă fără-ndoială din cuplurile sintactice :

lungă — şi — *lungă*
o bate — şi — *o bate*,

precum nici cea morfologică (exprimînd ideea de superlativ : *lungă* şi *lungă* = „foarte lungă"), considerăm că între cele două nume predicative (respectiv între cele două propoziţii principale) avem un raport de coordonare întru totul comparabil cu coordonarea din următoarele cupluri, străine de fenomenul repetiţiei, şi ca atare nereflexive :

lungă — şi — *grea* (e calea . . .)
o ia — şi — *o bate* (pîn-o omoară . . .),

exemple în care avem echivalența sintactică ($a \Leftrightarrow b$, $A \Leftrightarrow B$), fără să avem și identitatea unităților relaționate ($a \neq b$, $A \neq B$).

Diferența specifică dintre *a COORD a* (*A COORD A*) și *a COORD b* (*A COORD B*) nefiind de natură sintactică, ci semantic-referențială, considerăm că *a COORD a* (*A COORD A*) rămîne una dintre posibilitățile coordonării, caz particular al acesteia.

b) *Coordonarea disjunctivă*

Cîteva exemple:

α) „[...] le pune străcători *pe o gură* de găleată sau *pe o gură* de căldare" (Teiuș)[108];

„Aceleași nereușite însă se manifestă fie *prin semne* arbitrare, fie *prin semne* complexe, motivate" (Miclău)[109];

β) „*Doriți* să vă hodiniți ori *doriți* să gustați ceva, vă rog porunciți" (Sadoveanu)[110].

Prin însuși faptul că putem construi astfel de coordonări între două părți de propoziție sau propoziții care coincid, reflexivitatea este dovedită. Cum precizam mai sus, este normal ca în domeniul sintactic (γ) intra/interpropozițional să nu căutăm reflexivitatea, respectiv reflexivitatea este prezentă și acolo în mod implicit, din moment ce fiecare termen sintactic (al oricărui cuplu coordonat) poate fi considerat, virtual, coordonatul său propriu[111].

Observație. Pentru eventualitatea unei obiecții critice, ce ni s-ar putea aduce, și anume că cele două cîte două unități sintactice (părți de propoziție și propoziții): *pe o gură*$_1$ —sau— *pe o gură*$_2$ (fie) *prin semne*$_1$ — fie — *prin semne*$_2$; *doriți*$_1$ — ori — *doriți*$_2$ n-ar fi identice, prima exprimînd „altceva" decît a doua, menționăm că această presupusă „inegalitate" — dacă ea există ! — este de un domeniu extrasintactic, fără nici o implicație și nici o consecință în realizarea funcțiilor sintactice de supra/subordonare și de coordonare, singurele care interesează aici. Iar din punctul de vedere al complexului sonor nu se poate nega identitatea celor două unități sintactice din fiecare cuplu disjunctiv.

Deci termenii în relație de coordonare, atît copulativă, cît și disjunctivă, respectă prima proprietate a echivalenței, reflexivitatea.

2. Simetria coordonării :

$$(a - b) \Rightarrow (b - a)$$

Avînd în raport de coordonare doi termeni distincți fonologic și referențial, adică neidentici ($a \neq b$), încercăm să dovedim că dacă *a* este coordonat cu *b* (*a COORD b*), înseamnă că și *b* este în relația dată cu *a* (*b COORD a*),

ceea ce se și confirmă din capul locului prin posibilitatea lor, reală, de comutare :

a) *Coordonarea copulativă* :

Exemple :

α) „Urechile erau *albe* și *umflate* (Tudoran)" [112] ⇒ (urechile erau) *umflate* și *albe* ;

β) „*Nici inima ta n-are voie* să bată cum îi place și *nici tu n-ai voie* s-o auzi cum bate" (Caragiale) [113] ⇒ *nici tu n-ai voie* ... și *nici inima ta n-are voie* ...

Dar — cum precizam *supra*, la apozare — simetria, ca proprietate a structurilor sintactice echivalente, nu trebuie înțeleasă numai prin prisma comutării mecanice, *a* (*A*) să ia locul lui *b*(*B*) și invers. Altfel spus, simetria nu trebuie redusă la actul comutării, ci trebuie înțeleasă ca proprietate intrinsecă, anume calitatea de „coordonat" („coordonată"), pe care o are fiecare termen al relației, indiferent de numărul lor și de distanța sau poziția lor față de conectivul coordonator sau față de semnul juxtapunerii.

Astfel, în exemplele de mai sus, chiar și fără a deplasa de la locul lor unitățile sintactice din dreapta conectivului în stînga lui și viceversa, vom avea realizate, simultan, atît relația :

— „*al doilea termen coordonat cu primul*" :

$a \xleftarrow{cop} b$: *albe* $\xleftarrow{și}$ *umflate*,

$A \xleftarrow{cop} B$: *inima ta n-are voie* ... $\xleftarrow{și}$ *nici tu n-ai voie*...,

cît și relația inversă :

— „*primul termen coordonat cu al doilea*" :

$a \xrightarrow{cop} b$: *albe* $\xrightarrow{și}$ *umflate*,

$A \xrightarrow{cop} B$: *inima ta n-are voie* ... $\xrightarrow{și}$ *nici tu n-ai voie*...

Cele două sensuri „de vehiculare a coordonării" [114], disecate astfel, pot fi recompuse, deoarece — așa cum am mai afirmat — calitatea de „coordonat" („coordonată") a unui segment sintactic este vehiculată simultan în ambele sensuri.

Vom avea deci relațiile întrunite :

— „*al doilea termen coordonat cu primul și primul cu al doilea*" ;

$a \xleftrightarrow{cop} b$: *albe* ↔ *umflate*,

$A \overset{\text{cop}}{\longleftrightarrow} B$: *nici inima ta n-are voie ...* $\overset{\text{și}}{\longleftrightarrow}$ *nici tu n-ai voie ...*

Mai adăugăm că și-n domeniul (γ) intra/interpropozițional problema simetriei se pune la fel; într-un exemplu ca următorul:

(γ) „*Alexandru Costin* și *cine au fost pre cai mai buni* au scăpat de perire" (Costin)[115],

unitățile sintactice angajate în relație — comutate sau nu — posedă în egală măsură calitatea de „coordonat" și „coordonată", realizîndu-se nestingherit, atît relația:

— $a \overset{\text{cop}}{\longleftarrow} B$: *Alexandru Costin* $\overset{\text{și}}{\longleftarrow}$ *cine au fost pre cai mai buni ...*

cît și relația:

— $a \overset{\text{cop}}{\longrightarrow} B$: *Alexandru Costin* $\overset{\text{și}}{\longrightarrow}$ *cine au fost pre cai mai buni*,

coordonări pe care le considerăm — și nici nu-i posibil altfel — realizîndu-se simultan în ambele sensuri:

— $a \overset{\text{cop}}{\longleftrightarrow} B$: *Alexandru Costin* $\overset{\text{și}}{\longleftrightarrow}$ *cine au fost pre cai mai buni.*

b) *Coordonarea disjunctivă*:

Luăm, din motive de economie, un exemplu ce prezintă disjuncția atît intrapropozițional, cît și interpropozițional:

(α,β) „Nu mă încălzește cu nimic faptul că omul e *așa* sau *altfel*, *mare* sau *mic*, sortit *să mute astrele* sau *să stea în peșteri*" (Buzura)[116].

Constatăm prin proba comutării că exemplul se poate prezenta și-n varianta topică intervertită:

(omul e) *altfel* sau *așa*, *mic* sau *mare* (sortit) *să stea în peșteri* sau *să mute astrele*,

ceea ce ne îndreptățește să considerăm că aceasta constituie o dovadă suficientă în favoarea demonstrării simetriei acestui specimen de coordonare.

Desigur că și în cazul necomutării, adică al nedeplasării din stînga în dreapta și viceversa a unităților sintactice în discuție, c o m u t a b i l i t a t e a rămîne ca posibilitate virtuală, și aceasta e problema ce prezintă interes aici. Oricum, r e a l i z a t ă (în cazul comutării) sau v i r t u a l ă (în cel al comutabilității neconcretizate prin deplasare a unităților), avem d o v a d a n e c e s a r ă și s u f i c i e n t ă a s i m e t r i e i termenilor acestor structuri.

Mai precizăm că și-n domeniul sintactic mixt, intra/interpropozițional, realizarea simultană și directă a relațiilor sintactice se adeverește, problema simetriei punîndu-se în aceiași termeni :

(γ) „Tot în vremea asta, al doilea frate găsește pe un pusnic *de la Sfîntul Munte* ori *de unde o fi fost*, care vindea o iconiță făcătoare de minuni [. . .]" (Caragiale)[117].

Avem realizată, aici, relația disjunctivă atît de la *B* spre *a*, cît și invers :

$a \xleftarrow{\text{DISJ}} B$: (pusnic) *de la Sfîntul Munte* $\xleftarrow{\text{ori}}$ *de unde o fi fost*,

$a \xrightarrow{\text{DISJ}} B$: (pusnic) *de la Sfîntul Munte* $\xrightarrow{\text{ori}}$ *de unde o fi fost*,

relații care, întrunite, ilustrează simetria disjuncției :

$a \xleftrightarrow{\text{DISJ}} B$: (pusnic) *de la Sfîntul Munte* $\xleftrightarrow{\text{ori}}$ *de unde o fi fost*;

evidențiind ideea că nu poate fi „mai disjunctivă" o unitate sintactică din dreapta conjuncției decît cea din stînga ei, respectiv ideea — ce se degajează, fie și indirect, din scrierile unor lingviști — că nerecunoașterea calității de „disjunctivă" primei unități sintactice din cuplu este contrară evidenței, și deci neacceptabilă.

Prin acest mod de a reprezenta simetria coordonării se verifică și afirmația *Gramaticii* Academiei, și anume „că întotdeauna propozițiile coordonate sînt interdependente"[118], precum și opinia lui D. D. DRAȘOVEANU, conform căreia „în Stc unde cTa este identică cu cTp — de aici și posibilitatea inversării lexemelor — , cei doi cT sînt generați bilateral și simultan, dublînd cei doi cL (s.a.,)"[119]. Putem alătura acestor opinii și afirmațiile avansate de noi într-o altă lucrare, referitoare la „orizontalitatea", „biunivocitatea", „multidirecționalitatea" și „omogenitatea" coordonării[120].

Vom afirma deci, indubitabil, că relația de coordonare (copulativă și disjunctivă) este simetrică.

3. Tranzivitatea coordonării

$$[(a - b) ; (b - c)] \Rightarrow (a - c)$$

Avînd trei sau mai mulți termeni distincți, adică nonidentici ($a \not\equiv b \not\equiv c$), dacă primul este în relație de coordonare cu al doilea ($a - b$) și acesta în aceeași relație cu

al treilea (b — c), atunci va interveni încă o coordonare, a primului termen cu al treilea (a — c).

Invers — dată fiind simetria coordonării, demonstrată deja, *supra*—, dacă un termen c este în relație de coordonare cu b, și acesta e în aceeași relație cu a, vom putea considera că se va realiza și coordonarea ultimului termen c cu primul a.

Vom defalca demonstrația pe specimenele de coordonare indiscutabilă:

a) *Coordonarea copulativă*

Exemple:

α) „Mihai îmbărbăta pe ai săi [...] *cu graiul, cu mîna* și *cu fapta*" (Bălcescu)[121];

β) „El spune *că Ion a venit* și *a dormit* și *a plecat*" (Vasiliu, Golopenția-Eretescu)[122];

γ) „M-am apropiat de masa femeii [...] și am început să citesc [...] *inițialele* fabricii, *numele* ei și *ce mai scria pe acolo*" (Buzura)[123].

Cu un minim efort de analiză și argumentație se poate evidenția faptul că în exemplele de mai sus — alături de relațiile realizate „din aproape în aproape", dovedite *supra* ca evidente:

$a \xleftarrow{\text{COP}} b$: (îmbărbăta) *cu graiul* $\xleftarrow{[\text{și}]}$ *cu mîna*;

$A \xleftarrow{\text{COP}} B$: (spune) *că Ion a venit* $\xleftarrow{\text{și}}$ *a dormit*;

$a \xleftarrow{\text{COP}} b$: (să citesc) *inițialele* $\xleftarrow{[\text{și}]}$ *numele*;

și de relațiile:

$b \xleftarrow{\text{COP}} c$: (îmbărbăta) *cu mîna* $\xleftarrow{\text{și}}$ *cu fapta*;

$B \xleftarrow{\text{COP}} C$: (spune că) *a dormit* $\xleftarrow{\text{și}}$ *a plecat*;

$b \xleftarrow{\text{COP}} C$: (să citesc) *numele* $\xleftarrow{\text{și}}$ *ce mai scria ...*,

vom înregistra și relațiile unităților sintactice aflate — dar numai în ordinea lineară, nu în cea structurală — în „contact mijlocit":

$a \xleftarrow{\text{COP}} c$: (îmbărbăta) *cu graiul* $\xleftarrow{[\text{și}]}$ *cu fapta*;

$A \xleftarrow{\text{COP}} C$: (spune) *că Ion a venit* $\xleftarrow{[\text{și}]}$ *a plecat*;

$a \xleftarrow{\text{COP}} C$: (să citesc) *inițialele* $\xleftarrow{[\text{și}]}$ *ce mai scria ...*

De asemenea, dat fiind faptul că termenii coordonați „sînt generați bilateral și simultan"[124], vom înregistra și

reversul, reciproca relaţiilor de mai sus:

$-a \xrightarrow{COP} b$: (îmbărbăta) *cu graiul* $\xrightarrow{[şi]}$ *cu mîna*;

$A \xrightarrow{COP} B$: (spune) *că Ion a venit* $\xrightarrow{şi}$ *a dormit*;

$a \xrightarrow{COP} b$: (să citesc) *iniţialele ...* $\xrightarrow{[şi]}$ *numele ...*

$-b \xrightarrow{COP} c$: (îmbărbăta) *cu mîna* $\xrightarrow{şi}$ *cu fapta*;

$B \xrightarrow{COP} C$: (spune că) *a dormit* $\xrightarrow{şi}$ *a plecat*;

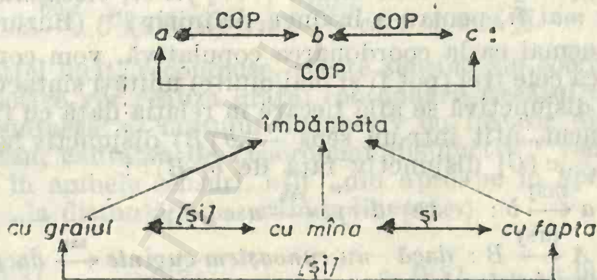
$b \xrightarrow{COP} C$: (să citesc) *numele ...* $\xrightarrow{şi}$ *ce mai scria ...*

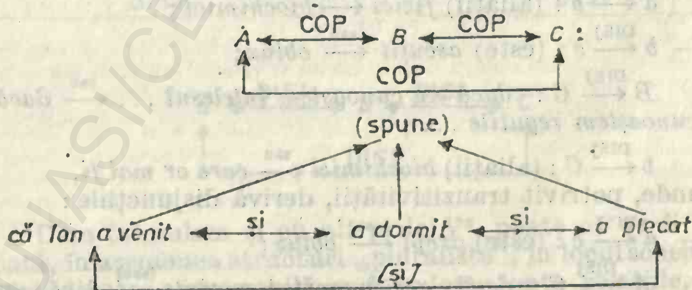
$-a \xrightarrow{COP} c$: (îmbărbăta) *cu graiul* $\xrightarrow{[şi]}$ *cu fapta*;

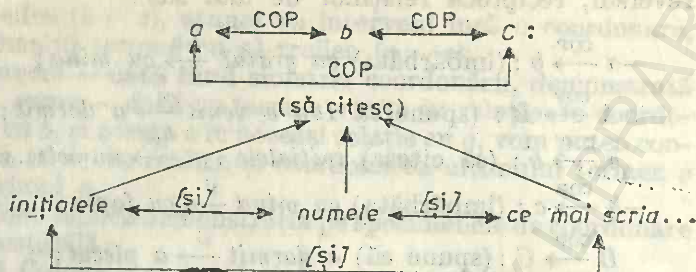
$A \xrightarrow{COP} C$: (spune) *că Ion a venit* $\xrightarrow{şi}$ *a plecat*;

$a \xrightarrow{COP} C$: (să citesc) *iniţialele ...* $\xrightarrow{[şi]}$ *ce mai scria ...*

Recompuse, aceste corelări vor prezenta imaginea unui graf totalitar al coordonării copulative a fiecărui component sintactic cu fiecare:

b) *Coordonarea disjunctivă*

Exemple :

α) „Un unghi e *drept* sau *ascuțit* sau *obtuz*" (*Gramatica* Academiei)[125].

β) „*Dacă nu cunoaștem destule cuvinte* sau *dacă nu cunoaștem înțelesul* [*lor*] *adevărat* [. . .] sau *dacă nu cunoaștem bine regulile de orînduire a lor în propozițiuni și fraze*, mișcările sufletului nostru nu vor fi arătate așa cum sînt" (Barbu)[126];

γ) „[. . .] unde sînt aliații [. . .] *fizici*, *biochimici* sau *care or mai fi*, pentru a învinge definitiv?" (Buzura)[127].

Întocmai ca la coordonarea copulativă, vom constata și aici că cele trei (pot fi și mai multe) unități sintactice în relație disjunctivă se află fiecare în relația dată cu fiecare component, atît într-un sens — „*b* (*B*) disjunctiv față de *a* (*A*)", „*c* (*C*) disjunctiv față de *b*(*B*)" :

— $a \xleftarrow{DISJ} b$: (este) *drept* $\xleftarrow{sau}$ *ascuțit* ;

$A \xleftarrow{DISJ} B$: *dacă nu cunoaștem cuvinte* $\xleftarrow{sau}$ *dacă nu cunoaștem înțelesul lor* ;

$a \xleftarrow{DISJ} b$: (aliații) *fizici* $\xleftarrow{[sau]}$ *biochimici* ;

— $b \xleftarrow{DISJ} c$: (este) *ascuțit* $\xleftarrow{sau}$ *obtuz* ;

$B \xleftarrow{DISJ} C$: *dacă nu cunoaștem înțelesul . . .* $\xleftarrow{sau}$ *dacă nu cunoaștem regulile . . .* ;

$b \xleftarrow{DISJ} C$: (aliații) *biochimici* $\xleftarrow{sau}$ *care or mai fi*,

de unde, potrivit tranzitivității, derivă disjuncțiile :

— $a \xleftarrow{DISJ} c$: (este) *drept* $\xleftarrow{[sau]}$ *obtuz* ;

$A \xleftarrow{DISJ} C$: *dacă nu cunoaștem cuvinte* $\xleftarrow{[sau]}$ *dacă nu*

cunoaștem regulile ... ;

$a \xleftarrow{\text{DISJ}} C$: (aliații) *fizici* $\xleftarrow{\text{[sau]}}$ *care or mai fi*,

cît și în sensul opus — „*a* (*A*) disjunctiv față de *b* (*B*)", care e „disjunctiv față de *c* (*C*)",

— $a \xrightarrow{\text{DISJ}} b$: (este) *drept* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *ascuțit*;

$A \xrightarrow{\text{DISJ}} B$: *dacă nu cunoaștem cuvinte* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *dacă nu cunoaștem înțelesul* ... ;

$a \xrightarrow{\text{DISJ}} b$: (aliații) fizici $\xrightarrow{\text{[sau]}}$ *biochimici*;

— $b \xrightarrow{\text{DISJ}} c$: (este) *ascuțit* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *obtuz*;

$B \xrightarrow{\text{DISJ}} C$: *dacă nu cunoaștem înțelesul* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *dacă nu cunoaștem regulile* ... ;

$b \xrightarrow{\text{DISJ}} C$: (aliații) *biochimici* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *care or mai fi*;

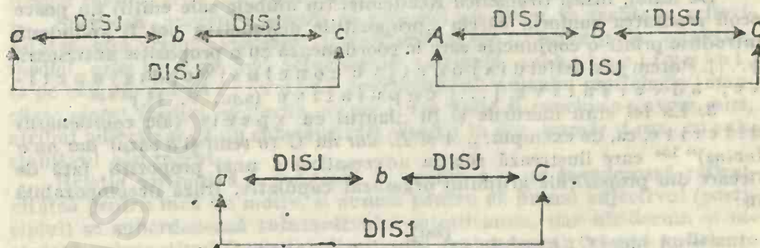
de unde derivă, conform tranzitivității, disjuncțiile :

— $a \xrightarrow{\text{DISJ}} c$: (este) *drept* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *obtuz*;

$A \xrightarrow{\text{DISJ}} C$: *dacă nu cunoaștem cuvinte* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *dacă nu cunoaștem regulile* ...

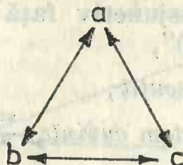
$a \xrightarrow{\text{DISJ}} C$:(aliații) *fizici* $\xrightarrow{\text{sau}}$ *care or mai fi.*

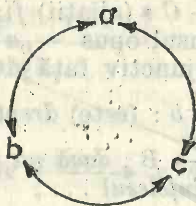
Astfel încît, recompuse, aceste sensuri ale coordonării disjunctive vor realiza graful coordonării fiecărui component sintactic al lanțului disjunctiv cu fiecare, direct și simultan, calitatea de „coordonat disjunctiv" vehiculîndu-se în ambele sensuri, atît „din aproape în aproape", cît și „la distanță" (în ordinea lineară) :

Cum formulam și cu alt prilej [128], poate că ar fi indicată, în asemenea structuri „pluraliste", în locul schematizării lineare, incapabilă a învedera toate relațiile, una

circulară sau poligonală a coordonărilor,

schematizare ce are meritul de a „recupera” relația pierdută, eclipsată prin scheme lineare.

Observații: 1. Venind în întîmpinarea unei posibile nedumeriri, e momentul să precizăm că — atît în coordonarea copulativă, cît și în cea disjunctivă — primele două relații (*a* — *b* și *b* — *c* etc.) se realizează direct, din aproape în aproape, grație prezenței conjuncției coordonatoare[129], pe cînd a treia relație (*a* — *c*, *A* — *C*, *a* — *C*) pare că se realizează „prin intermediarul” *b* (*B*), aparență ce ar putea conduce pe unii cititori la concluzia greșită că a treia relație e inexistentă sau discutabilă. Precizăm că această impresie, falsă impresie desigur, o poate avea doar cel ce privește enunțul exclusiv prin prisma l i n e a r i t ă ț i i, adică a topicii. Ea, impresia, se spulberă însă atunci cînd concepem s t r u c t u r a l enunțul respectiv, deci atunci cînd concretei ordini topice — limitată în posibilități de conectare și de reprezentare „din cauza linearității (unidimensionalității) lanțului vorbirii, unidimensionalitate care obligă [...] la consecuție în dispunerea elementelor constitutive [...]”[130] — îi opunem o abstractă și esențială ordine structurală, care joacă rolul unei i n v a r i a n t e a tuturor variantelor concrete posibile din punct de vedere topic-linear.

2. Privită prin această prismă, chiar și dificultatea așa-numitei „perioade disjunctive” („ori *A* și atunci *B*, ori *C* și atunci *D*”)[131] dispare; în structuri ca acestea avem de-a face cu grupuri disjuncte, organizate fiecare copulativ, cumulul de funcții sintactice provenite din suprapunerea de relații nemaifiind o noutate[132].

De altfel, însăși *Gramatica* Academiei (în ambele sale ediții) nu poate ocoli realitatea conform căreia „propozițiile disjunctive pot fi amîndouă introduse printr-o conjuncție care le coordonează cu o propoziție anterioară [...]. Putem găsi astfel d i s j u n c t i v e c o n c l u s i v e, d i s j u n c t i v e, a d v e r s a t i v e, [...] c o p u l a t i v e (s.n., V. H.)”[133].

3. La fel stau lucrurile și în „lanțul cu s p e c i i (ale coordonării) d i f e r i t e, ca, de exemplu, „ *A și B, dar nu C (a venit* și *a văzut* dar *nu a învins*)”[134] care ilustrează relația adversativă a unei propoziții față de fiecare din propozițiile grupului organizat copulativ, frază decompozabilă în:

— *A* [*dar*] *C* : *a venit* $\xrightarrow{[dar]}$ *nu a învins*;

— *B dar C* : *a văzut* $\xrightarrow{[dar]}$ *nu a învins*.

Constatăm, în final că, termenii coordonării (copulative și disjunctive) respectă proprietatea numită tranzitivitate.

Putem, prin urmare, afirma că relația de coordonare se caracterizează prin proprietățile reflexivitate, simetrie și tranzitivitate, de unde putem trage concluzia: c o o r d o n a r e a e s t e, î n e s e n ț ă, o r e l a ț i e d e e c h i v a l e n ț ă. Altfel spus, coordonarea este o fenomenalizare lingvistică (sintactică) a echivalenței.

V. Confruntarea subordonării cu relația de echivalență

Vom lua, spre exemplificare — și aceasta numai din motive de spațiu — doar subordonarea atributivă, cea mai ferm marcată dintre speciile subordonării, poate cea mai bine studiată pînă în prezent în limba română.

1. Reflexivitatea

Din capul locului vom putea constata că reflexivitatea subordonării atributive nu se poate realiza.

Un substantiv — oricare ar fi el — conceput ca regent al presupusei relații, nu-și poate fi atribuit sieși în ipostaza de subordonat (atribut). Nu există în limba română structuri sintactice corecte, reperabile, care să ilustreze această proprietate.

Încercînd să construim substantivul *pecetea* din enunțul:

α) „[Gîzele] purtau *pecetea locului* [...]",

ca atribut față de sine (substituind atributul *locului*), vom obține o construcție nereperată;

* Gîzele purtau *pecetea pecetea*.

Observații: 1. Aparent doar, reflexivitatea se confirmă în contexte ca următoarele, pe care le socotim posibile și reperabile: *muncitor muncitor*, *învățat învățat*, *activ activ*, *om om* (eventual: *mai om*) etc.

Spuneam „aparent", pentru că nici aici nu avem, în realitate, reflexivitatea, cită vreme „reluarea" termenului regent (substantivele: *muncitor*, *învățat*, *activ* etc.) nu mai actualizează valențele s u b s t a n t i v u l u i, ci pe cele ale a d j e c t i v u l u i (participiului) omonim morfologic (*muncitor*; *-oare*; *învățat*, *-ă*; *activ*, *-ă* etc.). De unde și concluzia: avem, aici, atribut adjectival (și nu substantival) acordat în gen, număr și caz cu substantivul său regent.

Relația atributivă — existentă în realitate — nu învederează reflexivitatea pentru încă un motiv, și anume pentru că numai adjectivul (participiul) se subordonează substantivului întotdeauna, dar nicidecum și niciodată substantivul (regent) adjectivului (subordonat), motive suficiente pentru a deduce că în subordonare (atributivă) avem de-a face cu o relație n e r e f l e x i v ă.

2. În legătură cu construcții de tipul: *frumoasa frumoaselor*, *revista revistelor*, *frate fratelui*, *lumină din lumină* etc. este necesar să precizăm că acestea — în ciuda semantismului lor — nu pot fi socotite nici măcar apa-

rent reflexive, cită vreme termenii *a* (substantivele: *frumoasa, revista, frate, lumină*) stau în nominativ, în timp ce termenii *b* (substantivele: *frumoaselor, revistelor, fratelui, din lumină*) sînt a l t e f o r m e f l e x i o n a r e ale cuvintelor *a*, practic alte părţi de propoziţie, exprimînd funcţia sintactică subordonată în c a z u r i l e o b l i c e şi în cel p r e p o z i ţ i o n a l, atribute ale cuvintelor *a*, în timp ce acestea (*a*) nu sînt şi în nici o ipostază nu pot fi atributele cuvintelor (*b*) [135].

Reţinem deci că s u b o r d o n a r e a (atributivă) e s t e n e r e f l e x i v ă.

2. Simetria

Structurile *r ← atr(Atr)* — regent ← atribut, regent ← ←atributivă — nu respectă nici simetria, pentru motivul, cît se poate de simplu, că în relaţia atributivă (din domeniul sintactic (α)):

„[Gîzele] purtau *pecetea locului* [...]",

indiferent de topică, exclusiv *b* rămîne atributul lui *a*, niciodată şi nicidecum şi viceversa. Cu alte cuvinte, se va realiza întotdeauna numai subordonarea:

a ← b : pecetea ← locului,

fără să se realizeze vreodată şi subordonarea:

*a → b : *pecetea → locului*,

respectiv:

*b ← a : *locului ← pecetea*.

În domeniul sintactic (γ), intra/interpropoziţional, problema subordonării şi a sensului vehiculării informaţiei de „subordonată" se pune la fel ca şi în domeniul (α) intrapropoziţional, comentat mai sus. Astfel, subordonata *B* (*care-mi pătrunde sufletul*) din fraza:

a *B*

γ) „Nu puteţi să-mi alinaţi *durerea care-mi pătrunde sufletul*" (Ispirescu)[136],

va fi întotdeauna atributiva regentului ei *a* (*durerea*), şi niciodată acesta nu va putea fi atributul propoziţiei subordonate care n-are cum să-i fie regentă. Din acest motiv este imposibilă şi comutarea lor:

**care-mi pătrunde sufletul ← durerea*,

atributiva ocupînd, de regulă, loc după regentul său [137].

Sîntem convinşi că la fel se pune problema oricărui specimen de subordonare.

Subordonarea este deci o relaţie sintactică n e s i m e t r i c ă.

3. Tranzivitatea

Și această proprietate a echivalenței se va dovedi străină raportului sintactic în discuție. În orice lanț de unități sintactice subordonate una alteia, ca de pildă:

α) *„obiectivul educației democratice"* [138],

vom constata realizarea următoarelor subordonări:

a ← b : obiectivul ← educației;

b ← c : educației ← democratice,

relații nesimetrice, desigur, care nu vor putea niciodată și nicăieri atesta și reversul:

*b ← a ; *educației ← obiectivul*;

*c ← b : *democratice ← educației*,

dar nicidecum și nicăieri în subordonări nu vom putea înregistra și relația tranzitivă, în nici unul din sensuri:

*a ← c : *obiectivul ← democratice*;

*c ← a : *democratice ← obiectivul.*

Relația de subordonare (a atributului, atributivei) față de termenul său regent este, așadar, nereflexivă, nesimetrică și netranzitivă.

Relația de subordonare (a atributului, atributivei) nu este o fenomenalizare a relației de echivalență.

În ceea ce privește subordonările completivă, circumstanțială și predicativă, chiar predicativă suplimentară, constatările confruntării cu proprietățile echivalenței nu pot fi decît aceleași ca și la subordonarea atributivă.

Observații: 1. În legătură cu subordonarea predicativă, care a suscitat multe discuții referitoare la natura relației, precizăm că ne aflăm pe poziția acelora care consideră că întotdeauna predicatul este subordonat subiectului, nu și invers [139].

2. Cît privește raportul predicativ suplimentar, menționăm că problema ce ne preocupă, a proprietăților echivalenței, se pune la fel cu celelalte specii ale subordonării, chiar dacă pînă în prezent s-au cristalizat printre cercetători două orientări diferite: susținători ai dublei subordonări a elementului predicativ suplimentar (predicativei suplimentare) [140] și susținători ai unei simple subordonări („condiționate" [141]).

Menționăm aici doar că simpla sau dubla subordonare lasă neschimbate datele problemei relației predicativ-suplimentare, care tot de subordonare rămîne, vizavi cu relația de echivalență.

Din aceste constatări putem deci conchide că subordonarea — nerespectînd nici una din proprietățile reflexivitate, simetrie și tranzitivitate — nu are nimic comun cu echivalența, ea, subordonarea fiind o relație de dependență.

Prin confruntarea celor trei tipuri de relații sintactice cu echivalența putem face, la sfîrșitul acestei etape, con-

statarea că primele — relaţiile sintactice — se grupează astfel: coordonarea şi apozarea, pe de o parte, relaţii ce respectă întotdeauna exigenţele relaţiei de echivalenţă, şi subordonarea, pe de altă parte, tip de relaţie de dependenţă ce nu respectă sus-menţionatele proprietăţi ale echivalenţei.

Vom putea afirma deci că, atît apozarea cît şi coordonarea, se realizează întotdeauna între termeni echivalenţi din punct de vedere funcţional-sintactic, în timp ce subordonarea comportă termeni neechivalenţi, eterogeni, regentul actualizîndu-şi valenţele din domeniul morfologic, subordonatul — pe cele din domeniul sintactic.

După acest criteriu, al confruntării cu relaţia de echivalenţă — criteriu pe care-l considerăm dominant printre celelalte care vor urma — a p o z a r e a s e a s e a m ă n ă c u c o o r d o n a r e a, o p u n î n d u - s e s u b o r d o n ă r i i.

VI. Alte criterii de comparare

1. Ca un reflex al neechivalenţei termenilor participanţi la realizarea raportului de supra/subordonare, vom constata că aici regentul (*a*) îşi actualizează întotdeauna v a l e n ţ a sa m o r f o l o g i c ă, în funcţie de care termenul subordonat (*b*) îşi actualizează v a l e n ţ a (f u n c ţ i a) sa s i n t a c t i c ă.

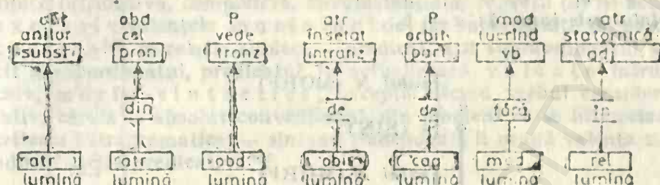
Spre demonstrarea acestei duble aserţiuni vom da două serii de exemple:

	a — *b*	
(1)	(flagelul) „anilor lumină"	
	„(il văd) *pe cel* din *lumină*"	(*a ATR b*);
	„(el) *vede lumină*"	(*a OBD b*);
	„(spirit) *însetat* de *lumină*"	(*a OBI b*);
	„(e) *orbit* de *lumină*"	(*a CAG b*);
	„(economiseşte) *lucrînd* fără *lumină*"	(*a MOD b*);
	„(sursă) *statornică* în *lumină*"	(*a REL b*),

serie de exemple care demonstrează că regenţii (*anilor*, *pe cel* etc.) îşi actualizează în toate îmbinările subordonate de mai sus (ATR, OBD etc.) doar valenţele lor m o r f o l o g i c e (substantiv, pronume etc.). În funcţie de această valenţă morfologică (*a*), subordonatul (*b*) îşi actualizează o valoare sintactică sau alta, funcţie pe care o concepem c v a s i - m a t e m a t i c: „mărimile dependente de altele în aşa fel, încît c a u r m a r e a v a r i a ţ i e i u l t i-

m e l o r s e s c h i m b ă ș i c e l e d i n t î i (s.n., V.H.)" (EULER)[142].

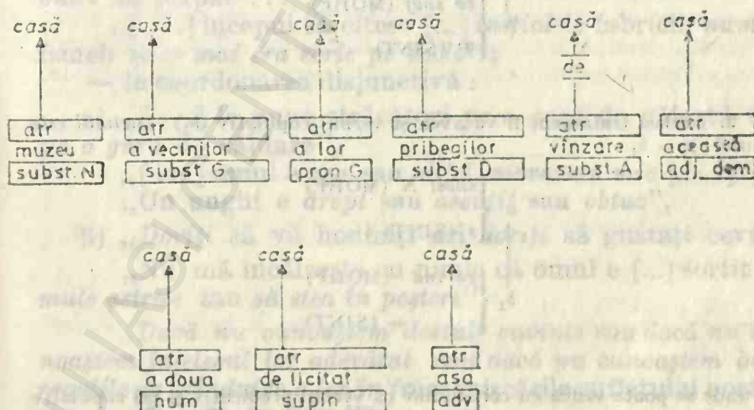
Nu vor fi implicate aici, în nici un fel, valențele sintactice ale regenților și, după cum se vede, nici unica valență morfologică (substantiv) a subordonatului unic din toate îmbinările (*lumină*). Argumentăm această afirmație prin schematizarea îmbinărilor de subordonare de mai sus :

a *b*

(2) *„casă muzeu"*; *„casă a vecinilor"*; *„casă a lor"*; *„casă pribegilor"*; *„casă de vînzare"*; *„această casă"*; *„a doua casă"*; *„casă de licitat"*; *„așa casă"*.

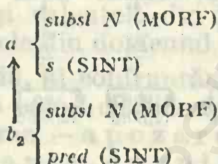
Această serie de exemple atestă faptul că în fiecare din îmbinări subordonatul (*b*) (*muzeu, a vecinilor, a lor* etc.) își actualizează — în funcție de invariabilitatea regentului (*a*) — unul și același substantiv (*casă*) — doar v a l e n ț a s i n t a c t i c ă (funcția de a t r i b u t), în ciuda valențelor morfologice fluctuante n e a c t u a l i z a t e (*subst N*, „falsa apoziție"; *subst G*; *pron G* etc.) :

Observații: 1. Fac oarecum excepție de la cele stabilite mai sus subiectul (ca supraordonat) și predicatul (ca subordonat), în sensul că predicatul (valență sintactică) nu se subordonează — ca orice subordonat — oricărui substantiv (pronume, numeral etc.) în nominativ, ci numai numelui (valență morfologică)-subiect (valență sintactică).

Spre exemplu:

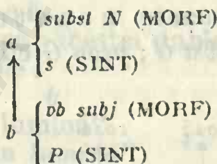
a *b_1* *b_2*
cuvîntul este lumină: $a \leftarrow b_2$:

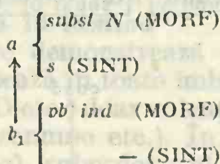
iar subiect (SINT) nu este orice nume în nominativ (MORF) care se supraordonează unei forme verbale subordonate oarecare, ci numai verbului (MORF)-predicat (SINT).

Exemplu:

b *a*
să fie lumină!: $b \rightarrow a$:

2. Același tratament îl va avea și verbul copulativ (b_1): *cuvîntul este lumină*: $a \leftarrow b_1$:

de unde se poate vedea cu certitudine că verbul predicativ și cel copulativ nu se deosebesc în esența lor gramaticală, ci în convenția impusă de

noi : unuia îi acordăm clauza valenței sintactice, celuilalt i-o negăm. Și o facem pe motive semantice, deci negramaticale, extrasintactice[143].

3. Minus această valență, pe care noi o considerăm absentă în cazul verbului „copulativ", dar prezentă la verbul numit „predicativ", problema elementului predicativ suplimentar se pune întocmai ca cea a numelui predicativ[144].

4. Din observațiile de mai sus se poate deduce în ce măsură „fac oarecum excepție" subiectul și predicatul (atît verbal cît și nominal) față de orice cuplu realizat prin subordonare, în genere : în timp ce în subordonările tipice (atributivă, completivă, circumstanțială) regenții (*a*) își actualizează e x c l u s i v valențele m o r f o l o g i c e, iar subordonații (*b*) pe cele s i n t a c t i c e[145], în relația subiect — predicat, atît supraordonatul, subiectul, cît și subordonatul, predicatul, își actualizează v a l e n ț e întrunite fiecare, m o r f o - s i n t a c t i c e, excepție făcînd verbul considerat copulativ, căruia — absolut convențional, din moment ce se întemeiază pe un criteriu extragramatical — sintaxa tradițională îi neagă valența sintactică, adică funcția predicativă[146].

În totală opoziție cu termenii relației de supra/subordonare, în relațiile de nondependență (coordonare, apozare) unitățile sintactice — echivalente, cum s-a demonstrat, *supra* — își actualizează integral și exclusiv valorile s i n t a c t i c e :

— în coordonarea copulativă :

α) „*Lungă* și *lungă* e calea adevărului",

„Urechile erau *albe* și *umflate*",

„[...] îi îndemna *cu vorba*, *cu mîna* și *cu fapta*" ;

β) „*O bate* și *o bate*, pîn-o omoară ...",

„*Nici inima ta n-are voie* să bată cum îi place și *nici tu n-ai voie* s-o auzi cum bate",

„El spune *că Ion a venit* și *a dormit* și *a plecat*",

γ) „Iară *Alexandru Costin* și *cine au fost pre cai mai buni* au scăpat ...",

„[...] începui să citesc [...] *inițialele* fabricii, *numele* femeii și *ce mai era scris pe acolo*" ;

— în coordonarea disjunctivă :

α) „[...] le pune străcători *pe o gură* de găleată sau *pe o gură* de căldare",

„[...] omul e *așa* sau *altfel*, *mare* sau *mic* [...]",

„Un unghi e *drept* sau *ascuțit* sau *obtuz*",

β) „*Doriți* să vă hodiniți ori *doriți* să gustați ceva".

„Nu mă încălzește cu nimic că omul e [...] sortit *să mute astrele* sau *să stea în peșteri*",

„*Dacă nu cunoaștem destule cuvinte* sau *dacă nu cunoaștem înțelesul lor adevărat* sau *dacă nu cunoaștem bine regulile de orînduire a lor în fraze* mișcările sufletului nostru nu vor fi arătate [...]" ;

γ) „[...] un pusnic *de la Sfîntul Munte* ori *de unde o fi fost* [...]",

„[...] unde sînt aliații [...] *fizici, biochimici* sau *care or mai fi* [...]".

Atît în coordonarea copulativă, cît și-n cea disjunctivă, atît în domeniile sintactice omogene (intrapropozițional și interpropozițional), cît și-n domeniul „mixt" (intra/interpropozițional), în contextele ce ilustrează reflexivitatea ($a - a$, $A - A$), în cele ce ilustrează simetria ($a - b$, $A - B$, $a - B$), cît și-n cele ce probează tranzitivitatea ($a - b - c$, $A - B - C$, $a - b - C$ etc.) vom constata că sînt înregistrabile la unitățile sintactice coordonate exclusiv valențele lor sintactice.

Astfel, în exemplele:

lungă și *lungă* (e calea ...)

(urechile erau) *albe* și *umflate*,

ilustrînd, ambele, schema:

$$a \frac{COP}{și} a \quad \left(a \frac{COP}{și} b \right)$$

constatăm că — indiferent de unitățile lexicale, identice sau distincte — termenii coordonării își justifică doar valențele lor sintactice $\left(\text{aici: } pred \frac{COP}{} pred \right)$.

În exemplul:

„Mihai îi îndemna *cu mîna, cu vorba* și *cu fapta*", coordonăm trei circumstanțiale instrumentale între ele.

În exemplele invariantei (β) — indiferent dacă avem una și aceeași propoziție în relație de coordonare cu sine, două, sau mai multe propoziții distincte aflate în relația de coordonare copulativă — situația se prezintă, schematic, astfel:

$\frac{A}{Princ} \frac{și}{} \frac{A}{Princ}$: *o bate* $\frac{și}{}$ *o bate*;

$\frac{A}{Princ} \frac{și}{} \frac{B}{Princ}$: *inima ta n-are voie* $\frac{și}{}$ *tu n-ai voie*;

$\frac{A}{Obd} \frac{și}{} \frac{B}{Obd} \frac{și}{} \frac{C}{Obd}$: (zice că) *Ion a venit* $\frac{și}{}$ *a dormit* $\frac{și}{}$ *a plecat.*

În fine, exemplele invariantei (γ) se vor prezenta, şi ele, schematic astfel:

$\frac{\text{a}}{\text{s}}\ \frac{\text{şi}}{}\ \frac{\text{B}}{\text{S}}$: *Alexandru Costin* $\frac{\text{şi}}{}$ *cine au fost* ... (au scăpat ...);

$\frac{\text{a}}{\text{obd}}\ \frac{\text{şi}}{}\ \frac{\text{b}}{\text{obd}}\ \frac{\text{şi}}{}\ \frac{\text{C}}{\text{Obd}}$: (citesc) *iniţialele* $\frac{\text{[şi]}}{}$ *numele* $\frac{\text{şi}}{}$ *ce mai era scris* ...

La fel se prezintă din punct de vedere funcţional şi coordonarea disjunctivă; schematizăm exemplele:

α) $\frac{\text{a}}{\text{loc}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{a}}{\text{loc}}$: (pune) *pe o gură* $\frac{\text{sau}}{}$ *pe o gură*;

$\frac{\text{a}}{\text{pred}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{b}}{\text{pred}}$: (e) *aşa* $\frac{\text{sau}}{}$ *altfel*;

$\frac{\text{a}}{\text{pred}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{b}}{\text{pred}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{c}}{\text{pred}}$: (este) *drept* $\frac{\text{sau}}{}$ *ascuţit sau obtuz*;

β) $\frac{\text{A}}{\text{Princ}}\ \frac{\text{ori}}{}\ \frac{\text{A}}{\text{Princ}}$: *doriţi* $\frac{\text{ori}}{}$ *doriţi*;

$\frac{\text{A}}{\text{Obi}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{B}}{\text{Obi}}$: (sortit) *să mute astrele* $\frac{\text{sau}}{}$ *să stea...*

$\frac{\text{A}}{\text{Cond}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{B}}{\text{Cond}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{C}}{\text{Cond}}$: *dacă nu cunoaştem* .. : *cuvinte* ... $\frac{\text{sau}}{}$ *dacă nu cunoaştem înţelesul* ... $\frac{\text{sau}}{}$ *dacă nu cunoaştem bine regulile* ... (nu vor fi ...);

γ) $\frac{\text{a}}{\text{atr}}\ \frac{\text{ori}}{}\ \frac{\text{B}}{\text{Atr}}$: (pusnic) *de la Sf. Munte* $\frac{\text{ori}}{}$ *de unde o fi f* ;

$\frac{\text{a}}{\text{atr}}\ \frac{\text{[sau]}}{}\ \frac{\text{b}}{\text{atr}}\ \frac{\text{sau}}{}\ \frac{\text{C}}{\text{Atr}}$: (aliaţii) *fizici* $\frac{\text{[sau]}}{}$ *biochimici* $\frac{\text{sau}}{}$ *care or mai fi* ...

La fel stau lucrurile, din punctul de vedere al structurii funcțional-sintactice, și în ceea ce privește apozarea :

α) „Și nu ești oare *mama*, adică *mama* mea [...]?";

„[...] pecetea *locului*, adică *a păcurii*";

„*În public*, adică *în ring*, adică *la circ*, nu mai sîntem stăpîni pe noi înșine [...]";

β) „*Nu poți ști dinainte*, adică *nu poți ști dinainte* ce va ieși din urnă";

„[...] a zis părintele *să se prociteasca* [...], adică *să asculte dascalul pe fiecare* [...]";

„Se poate ajunge mai departe *să se considere* că [...], adică *să se rezolve în mod denaturat problema fundamentală a filozofiei*, *să se reprezinte conștiința drept factor prim*";

γ) „*Cînd reînvie natura*, adică *primăvara*, sosesc [...]";

„[...] mai mult rău nu putea să-mi facă *decît cel* pe care voia să mi-l facă, adică *cel mai mare*, *să mă arunce în mecanismul unei anchete* [...]".

Întocmai ca în coordonare, în apozarea unităților sintactice vom constata că acestea — fie una și aceeași în relația dată cu sine însăși, fie distincte, două sau mai multe (contexte ce probează simetria și tranzitivitatea) —, își validează doar valorile sintactice :

$\frac{a}{pred} \overset{adică}{\Longleftrightarrow} \frac{a}{pred}$: (nu ești) *mama*, adică *mama* ...

$\frac{a}{atr} \overset{adică}{\Longleftrightarrow} \frac{a'}{atr}$: (pecetea) *locului*, adică *a păcurii* ;

$\frac{a}{loc} \overset{adică}{\Longleftrightarrow} \frac{a'}{loc} \overset{adică}{=\!=} \frac{a''}{loc}$: *în public*, adică *în ring*, adică *la circ* (nu sîntem).

În exemplele invariantei (β), date mai sus, vom avea — schematizate — următoarele valori sintactice :

$\frac{A}{Princ} \overset{adică}{\Longleftrightarrow} \frac{A}{Princ}$: *nu poți ști...*, adică *nu poți ști ...*

$\frac{A}{Obd} \overset{adică}{\Longleftrightarrow} \frac{A'}{Obd}$: (a zis) *să se prociteasca*, adică *să asculte* :

$\frac{A}{Obi} \overset{\text{adică}}{\Longleftrightarrow} \frac{A'}{Obi} , \Leftrightarrow \frac{A''}{Obi}$: (se poate) *să se considere . . .*, adică *să se rezolve . . ., să se reprezinte . . .*

De asemenea, în exemplele invariantei (γ) :

$\frac{A}{Temp} \overset{\text{adică}}{\Longleftrightarrow} \frac{a'}{temp}$: (sosesc) *cînd reînvie . . .*, adică *primăvara . . .*

$\frac{a}{excep} \overset{\text{adică}}{\Longleftrightarrow} \frac{a'}{excep} , \Leftrightarrow \frac{A''}{Excep}$: (să-mi facă) *de cît cel* adică *cel mai mare, să mă arunce în mecanismul unei anchete . . .*

În legătură cu proveniența funcțiilor sintactice implicate în apozare (ca și în coordonare) problema se dedublează; distingem funcții sintactice provenite din subordonare și funcții — tot sintactice, desigur — provenite din apozare (coordonare), căci și din relațiile de nondependență rezultă funcții, cum s-a văzut pînă aici. Astfel încît, aici trebuie să atestăm fenomenul cumulului de funcții sintactice[147].

Vom afirma deci că, și după acest criteriu, apozarea se aseamănă cu coordonarea și se opune subordonării.

Autorii care consideră că apoziția și propoziția apozitivă sînt unități sintactice subordonate (*atr*, *Atr*) nu și-au pus, evident, problema actualizării valorilor sintactice la toți termenii apozați, respectiv morfologice (la *r*) și sintactice (la *sudord*, *Subord*), în relația de supra/subordonare, ajungînd la a confunda cele două tipuri de relații sintactice atît de deosebite unul de altul.

Privite din acest punct de vedere este evident, credem, că apozițiile (*a'*) din următoarele enunțuri — împreună cu antecedenții lor (*a*), care nu-s *r* față de *a'* — își actualizează una și aceeași valoare (funcție) sintactică provenită din subordonare, cea de atribut, în ciuda valorilor morfologice fluctuante, neactualizate :

r *a* *a'*

(1) casa *vecinilor*, adică *a Popeștilor*,
(2) casa *lor*, adică *a Popeștilor*,
(3) casa *aceasta*, adică *a Popeștilor*,
(4) casa *a doua*, adică *a Popeștilor*,
(5) casa *de licitat*, adică *a Popeștilor*,
(6) casa *de acolo*, adică *a Popeștilor*,

întocmai ca în coordonarea respectivelor unități sintactice :

r a b

(1) casa *vecinilor* și *a Popeștilor*,
(2) casa *lor* și *a Popeștilor*,
(3) casa *aceasta* și *a Popeștilor*,
(4) casa *a doua* și *a Popeștilor*,
(5) casa *de licitat* și *a Popeștilor*,
(6) casa *de acolo* și *a Popeștilor*,

contexte în care termenii implicați în relații (apozare, coordonare) sînt ambii *subst* (1), *pron — subst* (2), *adj—subst* (3), *num — subst* (4), *vb — subst* (5), *adv — subst* (6) și cu toate acestea funcțiile lor sintactice — singurele actualizabile în acest tip de relații de nondependență, și singurele actualizate aici — fiind atribute, sînt e c h i v a l e n t e.

Vom afirma deci, în chip de concluzie, că termenii supra/subordonați își actualizează valențe morfo-sintactice, n e e c h i v a l e n t e; morfologice (regenții), sintactice (subordonații). În opoziție cu aceștia, termenii apozați, ca și cei coordonați, își actualizează exclusiv valențele lor sintactice, funcțiilor provenite din subordonarea lor supra-punîndu-li-se cele provenite din coordonarea, respectiv apozarea lor. De pildă, în cele două serii de exemple, *supra* (1—6), vom constata că funcțiilor subordonate *atr* (*r* = *casa*) ale fiecărui component din cuplurile apozate, respectiv coordonate, le vom mai recunoaște una din funcțiile *apoz* (a p o z a t, sau a p o z i ț i e), respectiv *coord* (c o o r-d o n a t).

Prin aceasta s-a dovedit că apozarea se aseamănă cu coordonarea, opunîndu-se, ambele, subordonării.

2. O altă consecință a echivalenței (nonechivalenței) sintactice — valorificată, aici, de noi drept criteriu de comparare a relațiilor sintactice — este c o n e x i u n e a s i n t a c t i c ă a termenilor, conexiune care este o r i-z o n t a l ă la termenii relațiilor de nondependență (coordonarea, apozarea), dar v e r t i c a l ă la cei aflați în relația de supra/subordonare.

Astfel, în exemplele date *supra* spre ilustrarea relației de subordonare :

a b c

(1) (îl) *văd pe cel din lumină*; *încearcă a vedea lumină; ele zboară spre lumină; umbra făcută de lumină; sursă statornică în lumină*,

vom constata că toate aceste îmbinări ilustrînd conexiunea sintactică verticală învederează una și aceeași schemă sin-

tactic-funcţională :

a *b* *în* *c*
sursă ⟵ *statornică* ⟵ *lumină*

a
↑
b
↑
c

dat fiind că, în fiecare enunţ, *a* este supraordonat lui *b*, iar acesta lui *c*, altfel spus, în fiecare exemplu *c* este subordonat lui *b*, iar acesta lui *a*.

Cu totul altfel stau lucrurile în lanţul termenilor echivalenţi funcţional (coordonaţi sau apozaţi) care ilustrează orizontala, fie că sînt, fie că nu sînt angajaţi şi-n relaţii de supra/subordonare. Ca supraordonaţi, ei nici nu-şi dobîndesc — cum s-a văzut — vreo altă funcţie şi, în consecinţă, nu-şi pot actualiza valenţa sintactică de determinanţi. De unde putem deduce că într-un lanţ de tipul :

$$(a, b, c) \leftarrow d,$$

a cărui schemă desfăşurată se prezintă astfel :

a *b* *c*
↑ ↑ ↑
d

termenii *a*, *b*, *c* nu-şi justifică decît calitatea de a sta pe „acelaşi plan sintactic" vizavi de subordonatul lor comun, nu însă şi calitatea de termeni coordonaţi (sau apozaţi), care va fi posibilă doar atunci cînd *a*, *b*, *c* — avînd un supraordonat (*r*), la rîndul lor — îşi vor dobîndi valenţa sintactică, în funcţie de statutul morfologic al lui *r*, deci funcţii sintactice provenite din subordonare, funcţii care vor fi neîndoios echivalente, omogene, identice, dată fiind valenţa morfologică identică sieşi a lui *r*, unic regent :

→ *r* ←
↑
a *b* *c*

Ca subordonaţi deci, termenii lanţului coordonat, respectiv apozat, presupun regent comun, ceea ce iarăşi înseamnă că sînt unităţi subordonate de acelaşi rang, din

nou, „pe acelaşi plan". (A se vedeea în acest sens toate exemplele cu care am operat pînă aici).

Şi după acest criteriu putem constata că apozarea se aseamănă cu coordonarea, opunîndu-se—ambele—subordonării.

3. În ceea ce priveşte numărul termenilor angajaţi în fiecare tip de relaţie în parte, observăm, de asemenea, că în timp ce subordonarea este binară[148], coordonarea şi apozarea sînt plurale[149], realizîndu-se nu numai între doi, ci şi între mai mulţi termeni, ceea ce s-a putut observa, de altfel, şi din demonstraţiile precedente :

— în coordonarea copulativă :

α) „Şi atunci poate să se facă [...] o mare *greşeală*. *Greşeală* şi în ce priveşte neatingerea ţintei urmărite şi *greşeală* şi în ce priveşte pierderea timpului [...]" (Iorga);

„Mihai îmbărbăta pe ai săi [...] *cu graiul, cu mîna* şi *cu fapta*" (Bălcescu);

β) „El spune *că Ion a venit* şi *a dormit* şi *a plecat*" (Vasiliu, Golopenţia-Eretescu);

γ) „M-am apropiat de masa femeii [...] am început să citesc *iniţialele* fabricii, *numele* ei şi *ce mai scria pe acolo*" (Buzura).

— în coordonarea disjunctivă :

α) „El nu poate fi decît sau *unul* de-al nostru, sau *unul* de-al lor, sau *unul* neutru";

„Un unghi e *drept* sau *ascuţit* sau *obtuz*" (*Gramatica* Academiei);

β) „*Doriţi* să gustaţi ceva, *doriţi* să vă hodiniţi sau *doriţi* să porunciţi altceva?" (*apud* Brătescu-Voineşti);

„*Dacă nu cunoaştem destule cuvinte* sau *dacă nu* [*le*] *cunoaştem înţelesul* [...] sau *dacă nu cunoaştem bine regulile de orînduire* [...], mişcările sufletului nostru nu vor fi arătate aşa cum sînt" (Barbu);

γ) „[...] unde sînt aliaţi *psihici*, *fizici*, *biochimici* sau *care or mai fi*?" (Buzura).

— în apozarea termenilor :

α) „[...] *nesigur*, veşnic *nesigur*, dureros *nesigur* [...] m-am dus spre casă [...] " (Iorga);

„*În public*, adică *în ring*, adică *la circ*, nu mai sîntem stăpîni pe noi înşine [...]" (Arghezi);

β) „*Vegheaţi*, *vegheaţi*, zicea floarea-soarelui, jucîndu-le, *vegheaţi*, căci nu ştiţi ceasul" (Popescu);

„Se poate ajunge mai departe *să se considere* [...], adică *să se rezolve în mod denaturat problema fundamentală a filozofiei, să se reprezinte conștiința drept factor prim*";

γ) „Mai mult rău nu putea să-mi facă *decît cel* pe care voia să mi-l facă, adică *cel mai mare, să mă arunce în mecanismul unei anchete* care nu trebuia să dea greș [...]" (Preda).

Fiind tranzitive, coordonarea și apozarea e firesc să fie relații plurale. Faptul că subordonarea este o relație exclusiv binară se explică prin caracterul său netranzitiv.

Observație: În legătură cu pluralismul (și tranzitivitatea) relației de coordonare s-au formulat unele critici.

Astfel, D. D. DRAȘOVEANU afirmă că „în acest sens (al multiplicității, n.n., V.H.) coordonarea este plurimembră, (totuși, n.n., s.n., ., V.H.), acest adevăr nu neagă însă nici el binaritatea, prezentă fiind și în organizarea coordonativă, aceeași consecuție (s.a.) pe lungime a elementelor lanțului. De aceea, despre un *C* din *A — COORD — B— COORD — C* ... nu putem afirma că este coordonat și cu *A*"[150].

Noi considerăm că dincolo de concreta organizare lineară există una structurală. Aici din cauza „consecuției pe lungime" nu se vede structura, care poate fi coincidentă cu linia, ca în subordonare, dar—cu toată „valoarea de metaforă" pe care autorul comentat o atribuie denumirii de „constelație" aplicată de HJELMSLEV structurii termenilor coordonați[151]— aceasta poate să fie efectiv o constelație, structură al cărei caz particular este — desigur — organizarea binară verticală (supra/subordonare) sau plurală orizontală (coordonare, apozare).

A nega că *C* din structura *A — B — C* este coordonat și cu *A* înseamnă a recunoaște, într-un sistem de drepte, calitatea de paralele doar pentru cele două, repectiv două cîte două, alăturate, negîndu-le-o însă de îndată ce între ele s-ar interpune o a treia, care — deși paralelă cu fiecare din primele două—ar avea puterea de a înlătura paralelismul primitiv al fostelor alăturate, dar nemaialăturate acum. Se prezumează, astfel, că alăturarea ar fi o condiție.

Or, alăturarea (lipsa oricărui „intermediar") nu figurează nici printre condițiile paralelismului, nici printre cele ale coordonării[152], după cum nu figurează nici printre cele ale apozării.

Deci, fiind tranzitive, relațiile de echivalență (coordonarea propriu-zisă și apozarea) sînt plurimembre în opoziție cu subordonarea —relație între termeni neechivalenți —, care este exclusiv binară sau bimembră.

4. Din punctul de vedere al comutabilității[153] termenilor vom constata, de asemenea, aceeași împărțire a relațiilor sintactice în două grupe: pe de o parte subordonarea, care se caracterizează prin imposibilitatea co-

mutării termenilor săi, ceea ce este o consecință firească a nesimetriei relației, iar pe de altă parte, coordonarea și apozarea, ai căror termeni permit comutarea, consecință la fel de firească a proprietății lor de relații simetrice.

Astfel, în subordonările:

$$\overset{a}{a} \longleftarrow \overset{b}{b} : \textit{bucuria} \text{ de } \textit{a lucra};$$

$$\overset{a}{a} \longleftarrow \overset{B}{B} : \textit{durerea} \text{ care-}\textit{mi pătrunde sufletul},$$

nu vom putea concepe comutarea — funcțională — a lui *a* cu *b* (respectiv *a* cu *B*), în sensul de a le interverti rolurile, cîtă vreme *a* rămîne întotdeauna regent iar *B*(*b*) subordonat.

Subliniem din nou faptul că nu trebuie confundată comutarea cu schimbarea topicii, respectiv comutabilitatea cu intervertirea, ceea ce anumite structuri subordonate permit, deoarece — orice poziționare topică primește în ordinea lineară (*r* ← *subord*; *subord* → *r*) — regentul rămîne regent și subordonatul (*atr*, *Atr*) rămîne subordonat (subordonată) în ordinea structurală, unica ce interesează sintaxa[154].

Astfel, chiar dacă Eminescu scrie:

„Genunchiată sta pe trepte o copilă, ca un înger, / Pe-a altarului icoană *în* de *raze* roșii *frîngeri*”[155], respectiv Preda:

„[. . .] ne picurau doar o mare liniște în inimă [. . .] și *o vagă*, *o nedefinită* și *lipsită* de temei *speranță*”[156], chiar și în asemenea contexte, cu topica zisă „inversă”, regenții (*în frîngeri*, respectiv *o speranță*) — neputîndu-și asuma funcția subordonaților lor — rămîn regenți, iar subordonații (de *raze*, respectiv *vagă*, *nedefinită* și *lipsită*) — neputîndu-și asuma rolul de regenți — rămîn, în orice topică posibilă și reperabilă, invariabil subordonați.

Cu totul altfel stau lucrurile în relațiile ce ilustrează echivalența (coordonarea și apozarea).

Să luăm doar cîteva exemple:

α) „*Lungă* și *lungă* (e calea adevărului)” (Heliade Rădulescu);

Lungă și *grea* (e calea);

β) „*O bate* și *o bate* (pîn-o omoară . . .)” (Creangă),

O chinuie și *o bate* (pîn-o omoară);

α,β) „Omul e *așa* sau *altfel*, *mare* sau *mic*, sortit *să mute astrele* sau *să stea în peșteri*” (Buzura);

γ) „*Alexandru Costin* și *cine au fost pre cai mai buni* au scăpat [...]" (Costin);

„[...]fiind *un gură-cască* sau *cum îți vrea să-i ziceți* se uita în coarnele ei [...]" (Creangă).

Vom observa că, atît în coordonarea reflexivă, cît și în cea realizată între termeni distincți, atît în coordonarea copulativă, cît și-n cea disjunctivă, termenii sînt comutabili, în sensul că — deplasați sau nu unul în locul celuilalt — fiecare dintre aceștia poate ocupa funcția partenerului de relație, funcție care este (și o poate ocupa tocmai fiindcă este) echivalentă cu funcția sa.

De exemplu, dacă într-un lanț structurat prin coordonare a_2 (A_2) va fi „coordonat cu" a_1 (A_1), respectiv b (B) cu a (A), în egală măsură și acesta este investit, simultan, cu aceeași funcție de „coordonat cu" a_2 (A_2), respectiv cu b (B):

$$\left.\begin{array}{l} \overset{a_1}{\textit{lungă}} \text{ și } \overset{a_2}{\textit{lungă}} \text{ (e calea)} \\ \overset{a}{\textit{lungă}} \text{ și } \overset{b}{\textit{grea}} \text{ (e calea)} \end{array}\right\} \Rightarrow \left\{\begin{array}{l} \overset{a_2}{\textit{lungă}} \text{ și } \overset{a_1}{\textit{lungă}} \text{ (e calea)} \\ \overset{b}{\textit{grea}} \text{ și } \overset{a}{\textit{lungă}} \text{ (e calea).} \end{array}\right.$$

Observație: Prin aceasta dorim să ne precizăm punctul de vedere, opus față de al celor ce înclină să considere că într-o relație *A COORD B* — pe care o „alătură" schemei de organizare a relației de subordonare — numai *B* este coordonat cu *A*, nu și viceversa. Fără a mai aduce argumente în plus, vom rămîne consecvent atașați proprietății simetric, ce caracterizează coordonarea, o variantă a relației de echivalență concretizată la nivelul sintaxei. În concordanță cu această proprietate, vom considera deci că cei doi termeni coordonați, sau mai mulți, sînt fiecare coordonatul celuilalt.

Cîteva exemple ilustrînd comutabilitatea apozării:

α) „Și nu ești oare *mama*, adică *mama* mea [...]?" (Arghezi);

„[...]pecetea *locului*, adică *a păcurii*" (Cezar Petrescu);

β) „*Tot am să-l amăgesc, tot am să-l amăgesc*, pînă ce l-oi scoate pe poartă" (Vasiliu);

„*Să se procitească* [...] adecă *să asculte dascalul pe fiecare* [...]" (Creangă);

γ) „Muncește *continuu*, adică *fără să facă pauze*".

Întocmai ca la coordonare, atît în apozarea reflexivă, cît și în cea realizată între termeni fonologic distincți, fie în domeniile „omogene" intrapropozițional și interpropozițional, fie în cel mixt, intra/interpropozițional, termenii sînt comutabili, în sensul că fiecare poate „ocupa" funcția celuilalt — funcție echivalentă — și o poate ocupa tocmai fiindcă este echivalentă cu funcția sa.

În exemplele de mai sus, dacă a_2 (A_2), respectiv a' (A'), este „apozat cu" a_1 (A_1), respectiv cu a (A), vom afirma că şi acesta este învestit, simultan, cu aceeaşi funcţie de „apozat cu" sau „în relaţie de apozare cu" a_2 (A_2), respectiv cu a' (A'):

(eşti) *mama* (a_1), adică *mama* (a_2) ...
(pecetea) *locului* (a), adică *a păcurii* (a')
(munceşte) *continuu* (a), adică *fără să facă pauze* (A')
$\Rightarrow$

mama (a_2) ..., adică *mama* (a_1)
păcurii (a'), adică *a locului* (a)[157]
fără să facă pauze (A'), adică *continuu* (a).

Observaţie: Cum a reieşit pînă aici, coordonarea şi apozarea se deosebesc de subordonare prin foarte multe particularităţi de organizare. Mai ales în ceea ce priveşte apozarea, este necesar a sublinia că — departe de schema funcţională a subordonării, — apozarea, cum s-a putut deja remarca, realizîndu-se între termeni simetrici, îşi vehiculează informaţia („apozat cu") în ambele sensuri, fiecare termen al relaţiei dobîndind funcţia sintactică de „apozat cu" celălalt (ceilalţi)[158].

Deci şi din acest punct de vedere apozarea se aseamănă cu coordonarea, şi nu cu subordonarea, căreia i se opun ambele.

Dar asemănarea apozării cu coordonarea merge mult mai departe, încît aceste două modalităţi de relaţionare par a se confunda structural.

Vom trece, în cele ce urmează, sumar, în revistă şi alte criterii de comparare, care fac dovada acestei afirmaţii.

5. Atît în apozare, cît şi în coordonare, pot apărea în relaţie t o a t e c o m b i n ă r i l e p o s i b i l e între unităţile sintactice, care pot fi — potrivit celor trei domenii sintactice invariante — părţi de propoziţie relaţionate cu alte părţi (α), propoziţii în relaţie cu alte propoziţii (β), precum şi părţi de propoziţie în relaţie cu propoziţii (γ). (Considerăm ilustrative, aici, exemplificările noastre, *supra*).

După unele opinii, pot apărea în relaţie de coordonare şi unităţi superioare propoziţiei : fraze[159]. Dar, cum „coor-

donarea între fraze reprezintă în realitate un aspect al coordonării între propoziţii "[160], vom face — conştient — abstracţie de acesta, considerînd, în paralel cu coordonarea, că şi „apozarea între fraze" reprezintă un alt aspect al apozării între propoziţii, despre care s-a mai scris, de altfel[161].

S-a mai susţinut de către unii specialişti ideea că o anumită funcţie sintactică poate fi exprimată şi prin aşa-numitul „grup de cuvinte"[162]. Dar materialul excerptat — destul de bogat — supus analizei de către noi conduce la concluzia că termenii aflaţi în relaţia apozitivă, ca şi cei coordonaţi sau subordonaţi, trebuie să aibă un statut morfologic clar şi o unică funcţionalitate sintactică, altfel spus o structură morfo-sintactică m o n o m e m b r ă : ori parte de propoziţie, ori propoziţie. Şi nu s-ar putea nicicum altmintrelea, cîtă vreme — atît antecedentul relaţiei apozitive *a* (sau *A*), cît şi apoziţia (apozitiva) — sînt veritabile unităţi sintactice : parte de propoziţie monomembră (MORF) şi monofuncţională (SINT). Termenii apozaţi trebuie priviţi cu toată rigoarea şi cu tot spiritul analitic cu care privim termenii aflaţi în raport de coordonare sau de subordonare. Şi aceasta cu atît mai mult, cu cît ei apar — de cele mai multe ori — şi ca parteneri ai relaţiei de supra/subordonare, ca regenţi sau ca subordonaţi, cel mai adesea în dubla ipostază : şi ca regenţi, şi ca subordonaţi.

Or, ca termeni supra/subordonaţi, ei, termenii relaţiei apozitive, trebuie să aibă o s t r u c t u r ă m o r f o - s i n t a c t i c ă c l a r ă : parte de propoziţie sau propoziţie, investite cu o a n u m i t ă f u n c ţ i e sintactică (în calitate de subordonat), respectiv parte de vorbire unitară (chiar locuţiune fiind) cu o a n u m i t ă v a l e n ţ ă morfologică (a se vedea *supra*, p., 93 ş.u. — spre exemplu, substantiv sau locuţiune substantivală, verb (sau locuţiune) mono-sau bivalent tranzitiv, respectiv intranzitiv etc. — (în ipostaza de regent).

Spre deosebire de relaţiile de nondependenţă (coordonarea, apozarea), subordonarea nu va cunoaşte toate aceste posibilităţi de relaţionare. Lucru cunoscut, în subordonare regentul se implică doar cu valenţa sa m o r f o l o g i c ă, în funcţie de care subordonatul îşi actualizează o valenţă (funcţie) s i n t a c t i c ă . Deducem de aici că există o c o n d i ţ i e a subordonării, şi anume ca regentul să-şi impună o u n i c ă valenţă morfologică, şi aceasta regentul

și-o poate realiza doar dacă este parte de vorbire, nu un „complex" de asemenea părți, cum ar fi „grupul de cuvinte", propoziția sau fraza. Înseamnă, prin urmare, că, în subordonare, domeniul sintactic (β) interpropozițional este nerealizabil, regentul unei subordonate neputînd fi o întreagă propoziție, care n-are cum să-și concretizeze o singură valență morfologică, ci doar un membru al ei. Noi numim, e adevărat, o propoziție cu termenul „regentă", dar aceasta numai pentru că în ea „se cuprinde" un *r* (egent), și nu pentru vreo presupusă calitate de *R* (egentă) a acesteia, calitate inexistentă în realitatea sistemului gramatical, în speță sintactic al limbii.

6. Atît la coordonare, cît și la apozare, termenii din poziția numită de noi „inițială" vor fi în mod o b l i g a t o r i u purtătorii indicilor de gramaticalitate, prin care înțelegem mărci ale subordonării : conective subordonatoare, morfeme, desinențe cazuale etc.) în timp ce al doilea, al treilea etc. termen poartă doar f a c u l t a t i v respectivii indici. Altfel spus, termenii *b*, *c* ...(în coordonare) și *a'*, *a''* ...(în apozare) prezintă fenomenul n e r e p e t ă r i i obligatorii a respectivilor indici de gramaticalitate, pe care simțul lingvistic — comun tuturor vorbitorilor limbii — îi consideră redundanți, funcțiile — echivalente — ale tuturor componenților sintactici în discuție fiind, oricum, evidente.

Astfel, putem înregistra, atît în coordonarea, cît și în apozarea termenilor :

a) *nerepetarea prepoziției* :

„[...] catedrele *DE muzică, desen, gimnastică*" ;

„Vom să ne ducem cu război *ASUPRA diavolului, ucigătorului* celui de suflete [...]" (Varlaam) [163] ;

b) *nerepetarea conjuncției subordonatoare* (pronumelui și adverbului relativ etc.) :

„[...] muierea, / Tăindu-i părul, i-au luat toată puterea, / *DE l-au prins apoi dușmanii*, *l-au legat* și *i-au scos* ochii [...]" (Eminescu) [164] ;

„Vedea pe turci *CĂ sînt nestatornici*, *nu stau la vorbele lor*" (Popescu) [165] ;

c) *nerepetarea desinențelor cazurilor oblice* :

„[...] întrebuințare a *unUI caz* sau *altUL*" [166] ;

„[...] a nu răpi din orele de repaos *ale oameniLOR muncii intelectuali*, adică *studențiI*" (Buzura) [167] ;

„Cere-i *șefULUI*, *prietenUL* tău !" [168] ;

d) *nerepetarea morfemului de acord* (adjectival, participial):

„[...] în cinstea clipEI mult *visatE* și poate *nesperatĂ*" (Echinox)[169];

„[...] unei ființE atît de *fragedE*, adică de *plăpîndĂ*".

Spre deosebire de componenții sintactici echivalenți (coordonați, apozați) un termen al relației de subordonare poate părea doar că prezintă acest aspect al nerepetării unui morfem subordonant.

Astfel, în exemplul de mai sus:

întrebuințarea unUI caz sau *altUL*,

componentul sintactic *altul* este, într-adevăr subordonat în calitate de atribut al regentului *întrebuințarea* (căci altă funcție nu-i poate fi atribuită) și nu repetă morfemul cazual oblic (-*UI*-). Dar aceasta se întîmplă doar în calitatea lui de termen s e c u n d, *b*, al relației de coordonare. În ipostaza de termen i n i ț i a l, situația lui ar fi alta, cea a lui *unUI caz*. Considerăm, prin urmare, că în prezența doar a unui singur termen subordonat — în absența relației de coordonare — desinența cazuală a respectivului component sintactic n-ar mai putea fi socotită de nici un vorbitor al limbii române ca redundantă și superfluă.

Astfel, construcțiile:

**întrebuințarea un caz*,

**întrebuințarea altul*;

respectiv:

**orele* de repaos *ale oamenii* muncii,

**orele* de repaos (*ale*) *studenții*,

nu vor putea fi socotite nici corecte, nici reperabile sau acceptabile în limba română.

Avînd însă, într-un lanț subordonator, utilizarea repetată a unei prepoziții:

picătură DE apă DE ploaie DE primăvară,

respectiv a unei conjuncții subordonatoare:

zice CĂ știe CĂ scrie CĂ-i bine,

vom observa — în ciuda aparenței că u n u l ș i a c e l a ș i conectiv „se repetă" — faptul că prezența fiecăreia din aparițiile celor două conective este obligatorie cîtă vreme „unul și același conectiv" este, de fapt, altul, realizînd de fiecare dată a l t ă subordonare, între un a l t regent și un a l t subordonat. Iată de ce nu vom putea considera construcții corecte variantele oferind „nerepetarea" respectivelor conective subordonatoare:

(picătură DE apă DE ploaie DE primăvară) ⇒

* *picătură DE apă, — ploaie, — primăvară,*
respectiv :

(zice CĂ ştie CĂ scrie CĂ-i bine) ⇒

* *zice CĂ ştie, — scrie, — -i bine*[170].

În încheierea acestei secţiuni, vom afirma existenţa unui paralelism construcţional şi funcţional între coordonare şi apozare. În virtutea acestui paralelism putem conchide că apozarea şi coordonarea unităţilor sintactice constituie două aspecte ale unuia şi aceluiaşi mecanism sintactic de relaţionare, realizare concretă, în domeniul limbii, a abstractei relaţii de echivalenţă — idee ce se poate desprinde cu uşurinţă din următorul tablou sinoptic :

Tabloul nr. 5

relaţii / criterii	de echivalenţă (nondependenţă)		de dependenţă
	APOZARE	COORDONARE	SUBORDONARE
valenţe actualizate	omogenitate (sintactic-funcţională)	omogenitate (sintactic-funcţională)	eterogenitate (morfo-(a) sintactică (b))
termeni relaţi	pluralitate	pluralitate	binaritate
conexiunea sintactică	orizontalitate	orizontalitate	verticalitate
relaţionare în domeniul (β)	posibilă	posibilă	exclusă
comutarea termenilor	posibilă	posibilă	exclusă
nerepetarea indicilor de relaţionare	posibilă	posibilă	exclusă

VII. Diferențe specifice între apozare și coordonare

Continuînd cercetarea fenomenului apozitiv, il comparăm cu coordonarea, relație cu care — în ciuda atîtor asemănări — nu se identifică total. Rezultatul acestei cercetări se va concretiza într-un număr de diferențe specifice, care separă cele două modalități de relaționare, diferențe specifice pe care le prezentăm sumar[171] în cele ce urmează:

1. Examinăm mai întîi problema corespondenței dintre termenii angajați în coordonare, respectiv în apozare, pe de o parte, și „obiectele" în sens general, filozofic, denumite de acești termeni (în planul extralingual), adică ceea ce denumim prin lat. *denotatum*, pe de altă parte.

Este îndeobște acceptată ideea că fiecare cuvînt se referă la un obiect sau fenomen, lucru, însușire, acțiune, raport etc. Vom numi acest obiect (*denotatum*) cu termenul *referent* iar raportarea cuvîntului la referent — *referință*, sau *relație referențială*[172].

Vom observa cu ușurință că unitățile sintactice coordonate se referă fiecare la un referent distinct. Altfel spus, între termenii coordonați și referenții lor există o relație de biunivocitate[173], fiecărui referent corespunzîndu-i un singur termen coordonat și, invers, fiecărui termen coordonat — un referent distinct. Afirmăm, de aceea, că sensurile termenilor coordonați sînt referențiale.

Iată un exemplu ilustrînd relația referențială:

„În ȘCOLI și FACULTĂȚI, ELEVII și STUDENȚII SCRIU și CITESC"

obiectele /a/ /b/ ființele /a/ /b/ acțiunile /A/ /B/

În opoziție cu termenii coordonați, apozarea presupune unități sintactice care se referă la unul și același referent. Adică termenii apozați actualizează, toți, unul și același *denotatum*. Vom afirma, de aceea, că termenii apozați sînt coreferenți[175].

Spre exemplu:

„OMUL, FIINȚĂ rațională, MUNCEȘTE, adică PRODUCE conștient"

ființa /a/ — acțiunea /A/

Astfel, din punctul de vedere al relației referențiale, coordonarea și apozarea nu numai că nu se aseamănă, dar ele chiar se opun. Această opoziție permite scoaterea în evidență a unei fundamentale diferențe specifice între cele două variante de relații sintactice de nondependență.

Coroborînd-o cu aceea că apozarea și coordonarea sînt relații sintactice realizate între unități echivalente din punct de vedere sintactic, în sensul că toți termenii au în egală măsură funcția sintactică de coordonați, respectiv de apozați, am putea sintetiza diferența specifică în discuție astfel: în timp ce termenii coordonați sînt echivalenți doar sintactic, termenii apozați prezintă o dublă echivalență: sintactică și semantic-referențială.

Mai observăm că și criteriul echivalenței se impune a fi privit aici sub un dublu aspect: în primul rînd, ca factor unificator, în sensul că atașează apozarea coordonării asemănîndu-le (ambele sînt relații realizate între unități echivalente sintactic); în al doilea rînd, ca factor deosebitor, în sensul că opune apozarea (care presupune termeni coreferenți) coordonării (care se realizează între termeni referenți, adică nonidentici din punct de vedere semantic-referențial).

Această dialectică a dublei ipostaze, sub care se impune a fi analizat criteriul echivalenței, este proprie multora dintre diferențele specifice ale celor două relații, diferențe abordate în cele ce urmează.

În cele descrise anterior (sub VII, 1) vedem una dintre diferențele specifice majore ale coordonării și apozării și pentru că aici își au sorgintea multe dintre următoarele diferențe specifice mai puțin „productive", nu însă mai puțin importante din punctul de vedere al structurii sintactice.

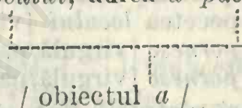
2. Ne ocupăm, în al doilea rînd, de problema mijloacelor prin care se realizează aceste relații sintactice. În timp ce coordonarea se poate realiza, în egală măsură, prin

j o n c ţ i u n e şi prin j u x t a p u n e r e, apozarea se realizează n u m a i p r i n j u x t a p u n e r e, adverbele apozitive neavînd caracter conjuncţional, cum s-a mai precizat *supra*. Cu alte cuvinte, dacă juxtapunerea — fiind comună — u n e ş t e cele două variante de relaţie, joncţiunea le d e s p a r t e, ea fiind p o s i b i l ă (nu obligatorie la toate speciile) în coordonare, dar i m p o s i b i l ă în apozare.

Şi mai precis : imposibilitatea joncţiunii prin conjuncţii coordonatoare este nota specifică apozării. Termenii apozaţi nu pot permite relaţionarea prin conjuncţie, care presupune — prin definiţie — referenţi distincţi. Odată introdusă conjuncţia coordonatoare între doi termeni apozaţi, aceştia devin *ipso facto* ,,referenţi", adică vor denumi obiecte, persoane, însuşiri etc. considerate de vorbitori (emiţător şi receptor al mesajului) distincte.

Astfel, în exemplul reper :

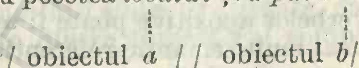
,,[Gîzele] purtau pecetea *locului*, adică *a păcurii*"

locul despre care este vorba ,,se confundă" — din punctul de vedere al locutorului (scriitorului, Cezar Petrescu) — cu *păcura*, deci gîzele poartă u n a ş i a c e e a ş i ,,pecete".

Pe cînd în exemplul :

Gîzele purtau pecetea *locului* şi *a păcurii*

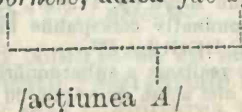

păcura şi *locul* sînt considerate, de astă dată, drept obiecte distincte ; gîzele poartă acum o d u b l ă ,,pecete", mai exact d o u ă ,,peceţi" diferite.

Aceeaşi menţiune se poate face şi în legătură cu propoziţiile între care se statornicesc relaţiile sintactice în discuţie.

Exemplu :

,,*Motoarele pornesc*, adică *fac zgomot*" [176].

Motoarele pornesc și *fac zgomot*

/acțiunea *A*/ /acțiunea *B*/

Adverbele *adică*, (*și*) *anume* și locuțiunile adverbiale *vasăzică*, *cu alte cuvinte*, *mai exact*, *altfel spus* etc., numite „conjuncții" de către unii autori [177], „elemente de relație" sau „de explicitare a relației" [178], respectiv „apozitive" sau „adverbe apozitive" de către alții [179], nu pot — după opinia altor specialiști, opinie la care aderăm [180] — să fie considerate conjuncții pentru anumite motive. Cel mai puternic dintre acestea constă — cum prefiguram și mai înainte — în faptul că, și în prezența și în absența adverbelor (locuțiunilor adverbiale) în discuție, juxtapunerea — materializată grafic prin virgulă, perechea de virgule, diferite paranteze sau alte mărci ale pauzei — este totdeauna prezentă.

Astfel, în exemplele :

„... pecetea *locului* [virgulă/pauză] adică *a păcurii*",
„... pecetea *locului* [virgulă/pauză] *a păcurii*" ;
„... *pornesc* [virgulă/pauză] adică *fac zgomot*",
„... *pornesc* [virgulă/pauză] *fac zgomot*",

pauzele și virgulele sînt c o n s t a n t e, în timp ce adverbele apozitive — f l u c t u a n t e. Și din moment ce invariabilă, constantă și permanentă în apozare este juxtapunerea cu însemnele ei, iar prezența adverbelor apozitive este facultativă, deducem că nu joncțiunea, ci j u x t a p u n e r e a e s t e m i j l o c u l, unicul, de realizare a apozării.

Aportul adverbelor apozitive poate fi apreciat ca unul cvasisintactic, mai mult semantic-referențial, de subliniere a echivalenței termenilor între care apar aceste adverbe, de învederare a sensurilor coreferențiale ale respectivilor componenți sintactici, „de explicitare a relației", după expresia fericită a Valeriei GUȚU ROMALO [181].

Observații : 1. Din cele expuse pînă aici reiese, credem, destul de clar că structuri sintactice ca cele de mai jos — în care avem alăturări de termeni ce exclud pauza și virgula, semnele indubitabile ale juxtapunerii —, nu vor putea fi numite apozări (apoziții sau propoziții apozitive) :

apa *Vodislava* ; tîrgul *Iași* ; domnița *Ruxandra*.

„False apoziții", cum constatam *supra* (p. 11.ș.u.), funcția atributivă a substantivelor respective în nominativ corespunde unui *Besonderungsattribut*, despre care vorbește M. REGULA [182].

2. Cît privește mijlocul de realizare a subordonării în aceste îmbinări atributive înclinăm a crede că aici avem de-a face cu o fenomenalizare a

a d e r e n ț e i, comparabilă cu aceea a subordonării adverbului față de regentul său [183].

Diferența specifică a apozării față de coordonare constă deci în posibilitatea utilizării joncțiunii în coordonare, dar imposibilitatea acesteia în apozare, ceea ce constituie f a c t o r u l d e o s e b i t o r ; asemeni celorlalte domenii, și în acesta avem și un f a c t o r u n i f i c a t o r, și anume existența juxtapunerii ca mijloc de relaționare atît în apozare, cît și-n coordonare.

3. Date fiind sensurile coreferențiale ale termenilor apozați, aceștia pot fi n e g a ț i pe rînd, alternativ, pot fi suprimați sub condiția păstrării integrității referențiale a mesajului.

Spre exemplu, mesajul

,,*Omul*, *ființa* rațională, *stăpînul globului*, *al pămîntului*, *muncește*, adică *produce* conștient"

rămîne integru din punct de vedere strict referențial, chiar dacă ,,omitem" alternativ cîte un termen din fiecare îmbinare apozitivă sau chiar mai mulți, păstrînd însă cel puțin cîte unul :

Omul [...] *stăpînul globului* [..] *muncește* [...];

[...] [...] *stăpînul* [...] *pămîntului* [...] *produce conștient*.

Este ceea ce se numește comutarea cu zero a unor termeni ai relației.

Coordonarea n-are această posibilitate. Negarea unuia din termenii coordonați duce la știrbirea integrității referențial-semantice a mesajului prin pierderea referentului corespunzător unității sintactice negate, dată fiind relația de biunivocitate dintre respectivul component anulat și referentul său.

Astfel, mesajul :

a *b* *A* *B*

,,*Tata* și *mama veneau* și *plecau*" [184]

devine ,,infidel" din punct de vedere referențial (și, în cazul subiectului, și incorect gramatical) dacă operăm asupra lui negări alternative, ca :

**Tata* [...] *veneau* [...];

*[...] *mama* [...] *plecau*.

Neacceptînd comutarea cu zero sub condiția dată, a păstrării integrității referențiale a mesajului, termenii coordonați permit însă comutarea zisă ,,simplă" a unui ter-

men cu altul, proprietate comună coordonării și apozării, cum s-a dovedit deja :

b *a* *B* *A*
Mama și *tata plecau* și *veneau*,
a'' *a'* *a*
Stăpînul globului, *ființa* rațională, *omul* ...

Ca și la precedentele diferențe specifice comentate sub (1) și (2), și aici putem conchide că există un fapt care a s e a m ă n ă aceste două relații (c o m u t a r e a, numită de noi „simplă") și un altul care le d e o s e b e ș t e (c o m u t a r e a c u z e r o).

4. Un alt aspect care se impune discutat aici se referă la caracterul f a c u l t a t i v al repetării indicilor de gramaticalitate la unii termeni coordonați și apozați, și anume la al doilea, al treilea etc., care reiau, repetă indicii de gramaticalitate ai primului termen *a* (*A*), cu care se află în relație, sau nu-i repetă. Este vorba despre desinențele cazurilor oblice, articole, prepoziții, conjuncții ; uneori chiar verbe auxiliare. Echivalența sintactică a termenilor coordonați și apozați se manifestă și în ș a b l o n a r e a construcțională, în „turnarea" mesajului în anumite „tipare" gramaticale, care presupun, prin p r e s i u n e a s i s t e m u l u i sintactic și a celui morfologic, utilizarea acelorași indici de gramaticalitate atît la primul, cît și la ceilalți termeni ai relației.

ÎN[185] *școli* ȘI *ÎN facultăți eleviI ȘI studențiI VOR învăța* ȘI *VOR munci* conștiincios, *răspunzÎND* și *mulțumIND* astfel *omenEȘTE* și *tinerEȘTE PENTRU atențiA* ȘI *PENTRU grijA MinisterULUI* ȘI *statULUI*".

„*OmUL, ADICĂ stăpînUL globULUI, ADICĂ al pămîntULUI* muncește *CU unelte, ANUME CU instrumente, CU mașini* ..."

Această șablonare a construcției sintactice este socotită, și pe bună dreptate, de către vorbitori drept supărătoare, pleonastică și redundantă, motiv pentru care spiritul de economisire a mijloacelor exprimării lingvistice își găsește aici un vast cîmp de manifestare, prin aceea că vorbitorii nu repetă, ci neglijează conștient unele din acestea, care oricum se subînțeleg :

„*ÎN școli, facultăți, eleviI, studențiI VOR învăța ȘI munci* conștiincios, *răspunzÎND, mulțumIND* astfel *omenEȘTE, tinerEȘTE, PENTRU atențiA, grijA MinisterULUI, statULUI*" ;

„*OmUL, stăpîn* AL *globULUI, pămîntul,* muncește *CU unelte, instrumente, mașini . . .*"

Unificatoare pînă la un punct, în sensul că este prezentă, atît în coordonarea, cît și în apozarea termenilor, nota specifică pe care o impune acest fenomen constă în stadiul m a i a v a n s a t și î n f r e c v e n ț a m u l t m a i m a r e în apozare decît în coordonare.

Astfel, coordonarea permite în mod curent doar nerepetarea prepoziției, respectiv a conjuncției subordonatoare, a unora dintre articole (de pildă cel posesiv-genitival), precum și a unor verbe auxiliare, cum se poate vedea din exemplele de mai sus, ca și din următoarele:

„Catedrele *DE muzică, desen* și *gimnastică*";

„Un copil *AL vecinului* și *vecinei*";

„Aici *AM trăit* și *muncit* toată viața";

„Zice *CĂ vine, mănîncă* și *pleacă*".

Apozarea termenilor, pe lîngă că dă o mai mare frecvență fenomenelor de mai sus, extinde nerepetarea și la alți indici ai gramaticalității, ca: nerepetarea articolului hotărît, a articolului nehotărît și a desinențelor cazurilor oblice [186]:

„*UN prieten, coleg* de școală, mi-a cerut . . .";

„Scrie-i *LUI Gheorghe, fratele* meu . . .",

„Moartea *căprioarEI, ființă* gingașă, l-a impresionat adînc";

„Vedea pe turci *CĂ-s nestatornici, nu stau la vorbele lor*".

Fenomenul nerepetării acestor indici de gramaticalitate, mai adînc și mai frecvent în apozare decît în coordonare, este facilitat, fără îndoială, de echivalența semantic-referențială a termenilor apozați. Datorită acestei echivalențe, care — după cum s-a văzut — este absentă în coordonare, termenii apozați nu riscă nici o confuzie de ordin relațional, echivalența lor sintactic-referențială cu primul termen al seriei, *a* (*A*), rămînînd, oricum, evidentă.

Putem remarca și aici d u b l a i p o s t a z ă în care ne apare acest criteriu al nerepetării indicilor gramaticalității: în primul rînd ca f a c t o r a s e m ă n ă t o r, întrucît nerepetarea se manifestă atît în coordonare cît și în apozare, iar în al doilea, ca f a c t o r d e o s e b i t o r, dat fiind că anumiți indici ai gramaticalității în apozare cunosc fenomenul, dar în coordonare nu.

5. Coordonarea se poate realiza fie între unități sintactice prezentînd funcții omogene (subiect și subiect, atri-

but şi atribut etc.), fie între unităţi eterogene din punctul de vedere al funcţiei lor sintactice de termeni „angajaţi" în relaţia de supra/subordonare (subiect şi complement, obiect direct şi circumstanţial etc.).

Vorbind de eterogenitatea funcţiilor ne referim la ceea ce autorii *Sintaxei transformaţionale* numesc „falsa coordonare"[187], fenomen ce rezultă din convertirea coordonării interpropoziţionale din structura de adîncime în coordonare intrapropoziţională în structura de suprafaţă.

Spre exemplu :

„El merge *cu oricine* şi *oriunde*" [188]

propoziţie provenită din :

El merge cu *oricine*, şi

El merge *oriunde*,

din care, printr-o „ regulă de s u p r i m a r e a constituenţilor identici din [cele] două propoziţii legate prin *şi*" [189], se ajunge la coordonarea intrapropoziţională a doi constituenţi cu funcţii subordonate diferite [complement sociativ şi circumstanţial de loc]. Fenomenul nu-şi merită, din punct de vedere sintactic, epitetul de „fals", întrucît el întruneşte, după părerea noastră, toate caracteristicile coordonării „nefalse".

Să ne explicăm. Într-o propoziţie ca :

El învaţă *multe* [=limbi] şi *sistematic*,

provenită din :

El învaţă multe şi
[s P obd]
El învaţă sistematic
[s P mod]

— *multe* şi *sistematic* [obd şi mod] determină, ambii, unul şi acelaşi termen regent (*învaţă*), faţă de care sînt subordonaţi de acelaşi rang ;

— între *multe* şi *sistematic* apare conjuncţia coordonatoare *şi*, întocmai ca în propoziţia :

El învaţă *mult* şi *sistematic*
[s P mod_1 mod_2]

pentru că, în fond, şi această ultimă propoziţie are în structura de adîncime două propoziţii-nucleu :

„El învaţă *mult*" şi
[s P mod_1]
„El învaţă *sistematic*"
[s P mod_2]

După opinia noastră, condițiile discutate mai sus sînt necesare și suficiente coordonării. Alte condiții s i n t a c t i c e nu credem să mai existe. Considerăm că diferențele — sesizabile — sînt de natură extrasintactică.

Oricum, din punctul de vedere al funcțiilor c o o r d o n a t e, termenii în relație sînt echivalenți, în sensul că sînt toți termeni coordonați.

Diferența specifică ce intervine în paralela apozare — coordonare vizează doar funcțiile de termeni s u b o r d o n a ț i ale cuvintelor angajate în relație. Această specificitate poate fi formulată astfel:

— în c o o r d o n a r e termenii, care pot fi subordonați unor regenți, sînt fie purtătorii a c e l o r a ș i funcții subordonate, fie ai unor funcții d i s t i n c t e;

— în a p o z a r e termenii vor fi e x c l u s i v purtătorii a c e l o r a ș i funcții sintactice provenite din subordonare. Spre exemplu:

„Aceasta este menirea *omului, a stăpînului* planetei noastre".

Omului și *stăpînului* sînt ambele atribute (față de același termen regent: *menirea*), apozate unul față de altul.

Dacă funcțiile omogene provenite din subordonare reprezintă faptul u n i f i c a t o r, comun coordonării și apozării, funcțiile sintactice subordonate eterogene pun în evidență d e o s e b i r e a, în sensul că acestea p o t a p ă r e a în relația de coordonare, dar s î n t e x c l u s e în apozare, ceea ce reprezintă încă o d i f e r e n ț ă s p e c i f i c ă între cele două feluri de relații sintactice.

Menționăm că întreaga discuție de sub acest punct este întru totul valabilă și cînd avem în vedere funcțiile unor p r o p o z i ț i i coordonate, respectiv apozate. Iată de ce dăm, fără alte comentarii, următoarele exemple:

„El merge *cu cine vrea* și *unde vrea*";

[R Soc Loc]

„Găsești *ce vrei* și *ce nu vrei*";

[R Obd_1 Obd_2]

„El merge *cu cine vrea*, adică *cu cine crede el* că . . .";

[R Soc_1 Soc_2]

„Găsești *ce vrei*, adică *ce-ți dorește inima*"

[R Obd_1 Obd_2]

Considerînd nereperabile gramatical enunțuri ca :

*El merge *cu cine vrea*, adică *unde vrea*,

[R Soc Loc]

vom conchide că, și la nivel interpropozițional, relația apozitivă se poate realiza doar între funcții sintactice integral omogene.

6. Urmează să ne ocupăm de o diferență specifică privitoare la natura multiplicității funcțiilor sintactice, multiplicitate rezultată din coordonarea, respectiv din apozarea unităților sintactice.

Observație : Există părerea, consacrată deja, că prin coordonarea unor termeni (părți de propoziție) cu o anumită funcție sintactică se ajunge la multiplicitatea respectivei funcții [190]. Opinia noastră, exprimată și cu alte prilejuri [191], este că la multiplicitatea unei anumite funcții sintactice se ajunge și prin apozarea termenilor, ba, mai mult — avînd în vedere faptul că în apozare funcțiile sintactice ale termenilor sînt exclusiv omogene, cum s-a văzut mai sus, precum și faptul că apozarea este relația care presupune termeni coreferenți — aici, în apozare, s-ar justifica în primul rînd termenul de funcție multiplă, una și aceeași, deși exprimată prin mai multe unități sintactice.

Argumentul că în coordonare e discutabilă conceperea mai multor funcții ca una singură, multiplă, ni-l oferă acea coordonare „falsă", unde nu putem — nici măcar forțînd termenii — să vorbim de una și aceeași funcție, pentru simplul motiv că ... avem mai multe, evident mai multe funcții din moment ce sînt distincte, adică eterogene.

Dar credem că această problemă merită un studiu special, așa că ne oprim aici cu discuția, oricum marginală intereselor acestei cărți.

Diferența specifică a apozării față de coordonare, ce rezidă aici, se evidențiază atunci cînd avem de-a face cu acordul predicatului verbal sau nominal sau al unui element predicativ suplimentar exprimat printr-un adjectiv, participiu etc., pe de o parte, cu un subiect multiplu alcătuit din elemente la numărul singular, pe de altă parte. Predicatul și elementul predicativ suplimentar acordat vor fi obligatoriu la numărul plural, dacă multiplicitatea subiectului provine din coordonare, dar acestea vor fi, la fel de obligatoriu, la singular, dacă multiplicitatea subiectului rezultă din apozare.

Cîteva exemple :

„*Pupăza* și *ceasornicul* satului *trezeau* lumea din somn" ;

„*Pupăza*, *ceasornicul* satului, *trezea* lumea din somn".

Putem face mențiunea că în această ultimă propoziție avem de-a face cu un „acord logic" al predicatului cu subiectul, un fel de „acord după înțeles" [192], *denotatum*-ul sau

eferentul fiind unul singur, exprimat însă prin mai multe cuvinte.

Aceleași constatări privind exemplele:

„*Ion* și *fratele* meu, *socotiți* ca *cei mai buni*, *sînt aleși*";

„*Ion*, *fratele* meu, *socotit* ca *cel mai bun*, *este ales*".

Cînd avem nume predicative și elemente predicative suplimentare exprimate prin adjective și participii, se pune și problema acordului în gen și număr al acestora cu subiectul multiplu alcătuit din elemente de diverse genuri și numere, preferințele în acord fiind guvernate de diferite criterii, adeseori suprapuse:

„*Divizionul* de artilerie, *forța* de șoc a unității, era *invincibil*";

"*Forța* de șoc a unității, *divizionul* de artilerie, era *invincibilă*".

„*Rectorul* Universității, *doamna* profesor universitar doctor docent L.M., *invitat* la tribună, a declarat : . . ." ;

„*Doamna* profesor . . ., *rectorul* Universității, *invitată* ..."

Credem că putem considera incorecte, în ciuda frecvenței lor, acorduri ca:

„*Rectorul* Universității, *doamna* profesor . . ., este *invitată* . . ."

„*Doamna* profesor, . . ., *rectorul* Universității, este *invitat* . . ."

Se pare că și în problema aci discutată, apozarea prezintă o diferență specifică față de coordonare unde, după *Gramatica* Academiei, prioritare sînt fie substantivele animate asupra celor inanimate, fie masculinele asupra femininelor dacă avem numai animate, fie — alteori — substantivul cel mai apropiat de verb [193].

În relația apozitivă prioritar pare a fi primul termen, respectiv termenul neizolat, prin perechea de virgule, de verb.

Spre exemplu:

„Că *poeții*, *noi ne trudim* [. . .]" [194].

Spunem „pare" fiind convinși că o decizie categorică în acest moment nu este posibilă; pentru a putea da o asemenea decizie ar fi necesară, probabil, o statistică exhaustivă. Și poate că nici atunci, libertatea vorbitorilor limbii române și convenționalismul manifestîndu-se din plin, ca în atîtea alte situații.

Problema ce se pune aici este una dintre acelea mult discutate ale acordului adjectivului nume predicativ, atri-

but sau element predicativ suplimentar, cu mai multe subiecte de genuri diferite, respectiv cu un subiect multiplu eterogen [195].

*

Din toate aceste diferențe specifice, care separă apozarea de coordonare, cea mai importantă considerăm că este cea dezvoltată sub (1), referitoare la s e n s u r i l e r e f e r e n ț i a l e (în coordonare) și c o r e f e r e n ț i a l e (în apozare). Și aceasta nu atît pentru faptul că este cea mai tranșantă, cît mai ales pentru că în ea își au izvorul toate celelalte diferențe specifice descrise de noi, sumar, pînă aici.

Este posibil ca lista acestora să nu fie — prin această contribuție — epuizată. O cercetare mai cuprinzătoare decît aceasta este posibilă. Sîntem, de asemenea, convinși că printre viitoarele puncte de vedere din care s-ar putea aborda apozarea figurează și cel stilistic și semantic în general; studiul acestor valori ale termenilor apozați (ca și ale celor coordonați, de altfel) își așteaptă cercetarea.

Am limitat intenționat investigația noastră aici la aspectul sintactic, ignorînd metodic [196] altele: parțial aspectul semantic, cvasitotal cel stilistic, precum și altele posibile, preluînd din vastitatea cîmpului semantic doar detaliile pe care le considerăm realmente utile punctului de vedere sintactic abordat de noi.

Aceasta se datorează atît cerinței — pe care ne-am impus-o ! — de a prezenta o cercetare pe cît se poate mai o m o g e n ă, cît și conștiinței, încetățenite deja, conform căreia „considerațiile de semantică sînt partea slabă în analiza limbii" [197].

Încheind, dăm următorul tablou sinoptic înfățișînd diferențele specifice ale apozării față de coordonare. Bineînțeles că subordonarea — neavînd nici o implicație aici, motiv pentru care a și fost ignorată — nu figurează în acest tablou :

Tabloul nr. 6

relații / criterii	APOZARE	COORDONAREA
sensurile termenilor față de referent	coreferențiale	referențiale
mijloacele de realizare a relațiilor	juxtapunerea	juxtapunerea jonctiunea
proba comutării cu zero (omission test)	posibilă	imposibilă
stadiul și frecvența nerepetării indicilor de gramaticalitate	avansat frecvent	neavansat puțin frecvent
funcții sintactice subordonate corelate	omogene	omogene eterogene
acordul pred și ps cu s multip, alcătuit din elemente la singular	singular	plural

Din această a doua parte a lucrării noastre, înfățișînd compararea relațiilor sintactice după mai multe criterii, investigație mizînd pe identificarea naturii lor sintactice, rezultă pînă la evidență cîteva concluzii, care sînt, de fapt, concluziile întregii lucrări, *Partea a treia*, care încheie cartea, fiind o aplicare practică a acestei teorii la unul din compartimentele mult discutate ale sintaxei românești :

1. Confruntarea cu diferitele criterii abordate — dintre care dominant ne apare cel al relației de echivalență — învederează ideea că relațiile sintactice discutate se prezintă grupate în relații ce se stabilesc, pe axa sintagmatică, între unități sintactice echivalente, pe de o parte, și relații între unități neechivalente, pe de altă parte. Din prima clasă fac parte coordonarea și apozarea, iar a doua o constituie subordonarea.

Această împărțire a tipurilor de relații sintactice după criteriul echivalenței/nonechivalenței se dovedește validă și în confruntarea acestora cu celelalte criterii, numeroase și de mare pondere în sintaxă. Prin toate acestea se aduce dovada că apozarea se opune subordonării, asemănîndu-se cu coordonarea.

2. Natura sintactică a apozării trebuie văzută ca fiind — — alături de coordonare — o ilustrare lingvistică a relației logico-matematice de echivalență.

3. Tipurile de relații fiind două și numai două, contradictorii (echivalență/nonechivalență sintactică), „terțiul fiind exclus”[198], conchidem că la nivelul invariantelor relaționale avem doar două posibilități de organizare a termenilor: în planul vertical al „ierarhiei” unităților nonechivalente (subordonarea) și în cel orizontal al „constelației”[199] unităților echivalente sintactic (coordonarea propriu-zisă), sintactic și semantic-referențial (apozarea).

4. Apozarea poate fi considerată drept o variantă a invariantei relaționale coordonative[200], mai precis — ceea ce poate fi luat ca o definiție provizorie — : apozarea este coordonarea termenilor coreferenți.

5. Existența unor diferențe specifice ale apozării față de coordonare este condiționată de caracterul coreferențial al termenilor apozați.

6. Considerăm că se poate vorbi, în ce privește limba română, de existența unor adverbe apozitive: *anume, adică, respectiv* și locuțiuni adverbiale sinonime acestora: *cu alte cuvinte, vasăzică, altfel spus* etc., care sînt elemente de explicitare a relației.

Caracterul lor conectiv însă e discutabil cîtă vreme juxtapunerea propriu-zisă (parataxa) — caracterizată prin pauză, redată prin diferite semne de punctuație — este prezentă între termenii apozați, atît în absența, cît și în prezența acestor adverbe (locuțiuni adverbiale) de explicitare a relației.

NOTE

[1] Vezi DLRLC, s.v. *adică; anume.*

[2] Vezi criteriile definirii cuplului *invariant — variant* la Ştirbu (*Reducție și Abstractizare*), *passim;* Idem, *Abstract și concret:* „*Invariantele*

sînt obiecte alcătuite din *constantele* unei transformări. *Variantele* conţin, sub acelaşi raport, atît constante cît şi *variabile*; [...] reducţia variantelor e similară *abstractizării* [...]" (p. 5); „[...] abstracţia este o *structură* (s.a.)" (p 2).

[3] Vezi exemplul în DLRLC, s. v. *adică*.

[4] Vezi *Orgolii*, p. 205.

[5] Vezi *Teorie semantică*, p. 14.

[6] Vezi *Etymologicum Magnum*, III (IV), p. 643.

[7] Vezi exemplul la Şerban, *Teoria şi topica*, p. 151.

[8] Vezi Păunescu, *Sub semnul*, p. 247.

[9] Vezi *Cel mai iubit* ..., III, p. 55. Fiind „elemente de explicitare a relaţiei", adverbele şi locuţiunile adverbiale apozitive pot apărea şi postpuse termenilor apozaţi.

[10] *Emisiune radiofonică*, Bucureşti, programul III, din 31 V 1978.

[11] Vezi *Opere — Oeuvres*, p. 36.

[12] *Apud* Hasdeu, *Etymologicum Magnum*, I, p. 226.

[13] Vezi *Memorii*, II, p. 33.

[14] Vezi *Natura sintactică*, I, în CL, XVIII, 1973, nr. 2, p. 297.

[15] Vezi *Poetică*, p. 11.

[16] Vezi *Crestomaţie romanică*, I, p. V.

[17] Vezi *Cel mai iubit*, II, p. 205.

[18] Vezi exemplul în CL, XVIII, 1973, nr. 1, p. 5—6.

[19] Vezi anul XLII, nr. 9419, 13 II 1973, p. 1/4—5.

[20] Vezi *Opera politică*, II, p. 162.

[21] Vezi *Cel mai iubit*, II, p. 356.

[22] Vezi Steriu, *Apoziţia*, p. 555; Teodorescu, *Subiectiva*, p. 106.

[23] Vezi *„Subordonatele"*, p. 29.

[24] Vezi *Sistemul gramatical*, p. 60.

[25] Vezi Stati, Bulgăr, *Analize sintactice*, p. 38.

[26] Vezi Guţu Romalo, *Sintaxa*, p. 43.

[27] Vezi Stati, Bulgăr, *Analize sintactice*, p. 38.

[28] Vezi Avram, *Corespondenţa*, p. 147 ş.u.

[29] Vezi, în legătură cu arhaicul *p(r)e nume*, Hasdeu, *Etymologicum Magnum*, II, p. 100 (s. v. *anume*).

[30] Vezi Guţu Romalo, *Sintaxa*, p. 43; Hodiş, *Echivalenţa, I* şi *II, passim*; Idem, *Natura sintactică, I* şi *II, passim*.

[31] Vezi Hodiş, *Juxtapunerea, passim*.

[32] Vezi *Versuri*, p. 246.

[33] Vezi *Existenţa tragică*, p. 169.

[34] Vezi *Şcoala Ardeleană*, p. 7.

[35] Vezi *Orizonturile*, p. 484.

[36] Vezi *Coord/Subord*, p. 27.

[37] Vezi *Cel mai iubit*, II, p. 59.

[38] Conferit de proprietatea t r a n z i t i v i t a t e a tuturor fenomenalizărilor relaţiei de echivalenţă; a se vedea detaliat *infra*, p. 71—72, 78—81, 87—92.

[39] Vezi *Scrieri*, vol. 14, p. 155.

[40] Vezi *Critice*, I, p. 202.

[41] Vezi *Cel mai iubit*, III, p. 55. Vezi *supra*, nota 9.

[42] Vezi *Cazania*, p. 14.

[43] *Apud* Şerban, *Sintaxa*, p. 182.

[44] *Apud* Barbu, *Sintaxa*, p. 73.

[45] Vezi *supra*, nota 20. Nu vom repeta sursa exemplelor reluate.

[46] *Apud* Speranţia, *Poetică*, p. 110.

[47] Vezi *Poesii*, p. 265.
[48] Vezi *Cel mai iubit* ..., I, p. 261.
[49] Vezi *Scrieri*, vol. 22, p. 96.
[50] Vezi RL, XIII, nr. 48, 27 XI 1980, p. 7/3–4.
[51] Vezi *Cel mai iubit* ..., I, p. 197.
[52] Vezi *Orgolii*, p. 294.
[53] Vezi nr. 3(75), martie 1976, p. 2/4.
[54] Vezi *Anastasia*, p. 16.
[55] *Apud* Oiţă, *Explicative*, p. 448.
[56] Vezi *Anastasia*, p. 104.
[57] Vezi *Cel mai iubit*, II, p. 17. În structurile (6) şi (7) ilustrînd domeniul sintactic mixt, intra/interpropoziţional — cum precizam *supra* — reflexivitatea este exclusă. În legătură cu valoarea pronominală a lui *CEL (cea ...)*, vezi Manoliu Manea, *Sistematica*, p. 90 ş.u.
[58] Vezi *Coordonarea*, p. 380–381.
[59] Vezi *Sistemul gramatical*, p. 60.
[60] Vezi Stati, Bulgar, *Analize sintactice*, p. 38–39.
[61] Vezi *Sintaxa*, p. 43–44.
[62] Vezi *Larousse*, s.v. *équivalence*.
[63] Vezi *Logica simbolică*, p. 171.
[64] Idem, *Ibidem*, p. 73, 172 pentru semnul implicaţiei (⇒).
[65] În legătură cu utilizarea termenului *echivalenţă* în diverse compartimente ale domeniului lingvistic, vezi Hodiş, *Echivalenţa, III, passim*.
[66] Vezi *Preliminarii*, p. 127.
[67] Vezi *Cours*, p. 171.
[68] Vezi p. 226.
[69] Vezi Hodiş, *Echivalenţa I, II, III*; Idem, *Natura sintactică, I* şi *II*; Idem, *Probleme de sintaxă*; Idem, *Redundanţa, passim*. Vezi şi Guţu Romalo, *Sintaxa*, p. 43 ş.u.; Iordan, Robu, *LRC*, p. 556, 609 ş.u., 631 ş.u.
[70] Vezi *Tratat*, p. 41.
[71] Vezi semnul echivalenţei (⇔) *supra*, Tabloul nr. 1 (p. 14), semn preluat din logică. Vezi Enescu (*Logica simbolică*, *Logica matematică*, *Analiză logică* şi *Fundamentele logice*), *passim*; Marcus (*Lingvistică*, *Introduction mathématique* şi *Poetica*), *passim*; Moisil, *Logica matematică*, *passim*.
[72] Căci, de obicei, „reactualizarea” aceluiaşi referent şi a aceleiaşi funcţii sintactice se realizează prin complexe sonore distincte, de unde fenomenul sinonimiei. Vezi, în acest sens, Vinţeler, *Sinonimia*, *passim*.
[73] Vezi *supra*, nota 45, vizînd nerepetarea sursei exemplelor.
[74] Vezi *Tratat*, p. 182.
[75] Vezi *Cel mai iubit*, II, p. 133. Dacă aici vom considera *al = pron, N, pred*, atunci *degradării = atr*. În legătură cu valoarea pronominală a lui *AL(a, ...)*, vezi Manoliu Manea, *Sistematica*, p. 70 ş.u.
[76] Vezi *Sintaxa*, p. 53. În legătură cu reluarea „rezumativă” a unei locuţiuni (*în afara*), vezi Hodiş, *Informaţia sintactică*, *passim*.
[77] Vezi nr. 15 (1222), din 10 IV 1970, p. 3/4. În legătură cu postpunerea locuţiunii adverbiale apozitive, vezi *supra*, nota 9.
[78] Vezi exemplul în *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 410. Din motive eufonice, dar şi din cauza totalei redundanţe, anumiţi componenţi sintactici ai propoziţiei nu se repetă — foarte frecvent — în frază, ei fiind „prezenţi” prin subînţelegere: „*Gheţurile se duc, se duc* (Tudoran)” (*Ibidem*, p. 309) = *gheţurile se duc*, [*gheţurile*] *se duc*. Considerăm, din acest motiv, că în astfel de situaţii avem de-a face cu o reflexivitate „limitată”, o cvasi-reflexivitate. Aceeaşi observaţie se impune şi în ce priveşte structurile sintactice din domeniul (α), intrapropoziţional, în care termenului apozat îi recunoaştem

prezenţa prin nerepetare a unor prepoziţii sau articole: „Acum Ludovica [...] se uita la *valea* Urcii, *valea* lor [...]" (Dan, *Scrieri*, p. 34); „[...] semiotica [...] se ocupă mai ales cu relaţia dintre semn, obiectul semnificat şi cel căruia i se comunică un *semn, semn* căruia el îi dă o semnificaţie" (Moisil, în „Contemporanul" nr. 52 (1311), din 24 XII 1971, p. 9/3).

[79] Exemplul învederează faptul că genitivul numit de noi „indirect" (*Cazul*, p. 87 ş.u.), fiind îndepărtat de regentul nominal, reia articolul hotărît al acestuia ca articol genitival-posesiv.

[80] *Anume* dovedeşte a-şi menţine în mai mare măsură sensul etimologic (lat. *ad nomen*). De aceea „mai adesea însă *anume* precede unui nume propriu [fiind] în asemenea cazuri [...] sinonim cu *pre nume*" (Hasdeu, *Etymologicum Magnum*, s.v. *anume*).

[81] Vezi exemplul la Hodiş, *Echivalenţa, III*, p. 83.

[82] Vezi *Sintaxă*, p. 31.

[83] Vezi *Scrieri*, vol. 13, p. 260.

[84] Vezi, pentru termenul *aderenţă*, Draşoveanu, *Coord/Subord*, p. 28; Hodiş, *Juxtapunerea, passim.*

[85] Vezi *Logica matematică*, p. 177.

[86] Vezi exemplul şi comentariul la Hodiş, *Echivalenţa, II*, p. 286: „Avem aici cazul raportului apozitiv aşa-numit « între fraze » (vezi Rizescu, *Explicative*, p. 121–126; Steriu, *Apoziţia*, p. 555). După opinia noastră relaţia apozitivă sălăşluieşte numai între propoziţiile principale ale acestor fraze deoarece, în ciuda echivalenţei noţional-semantice existente între cele două membre ale perioadei, *echivalenţă sintactică* avem doar între cele două propoziţii principale; subordonatele sînt neechivalente sintactic şi au termeni regenţi distincţi [...]". Pentru termenul *enunţ ecuaţional* acordat unor structuri comparabile, vezi Carmen Vlad, *Semiotica*, p. 167–178.

[87] Vezi *Orgolii*, p. 23.

[88] Vezi, în legătură cu acest cuplu terminologic, Enescu, *Logica simbolică*, p. 159.

[89] Vezi, mai pe larg, la Hodiş, *Structuri „suprapuse"*, p. 191–195.

[90] Vezi, mai pe larg, la Hodiş, *Relative*, p. 254 ş.u.

[91] Vezi, mai pe larg, la Hodiş, *Structuri „suprapuse"*, p. 192–193.

[92] Vezi termenul la Enescu, *Logica simbolică*, p. 171.

[93] Vezi Hodiş, *Structuri „suprapuse"*, p. 195.

[94] Vezi, în legătură cu exemple de acest tip, Vasiliu, Golopenţia-Eretescu, *Sintaxa*, p. 70.

[95] Vezi *Versuri* p. 357.

[96] Vezi *Orgolii*, p. 90.

[97] II, 2, p. 231.

[98] Vezi *Sistemul gramatical*, p. 51.

[99] Vezi *La Communication*, p. 112 (*apud* Dik, *Coordination*, p. 297).

[100] Vezi *Structure*, p. 167.

[101] Vezi *Syntaxe*, p. 50.

[102] Vezi *Le Langage*, p. 226.

[103] Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 236.

[104] *Ibidem*, p. 251. Din motive de spaţiu, pentru coordonare vom exemplifica mai sumar, cîte un exemplu, cu rare excepţii, pentru fiecare domeniu sintactic.

[105] *Apud* Barbu, *Sintaxa*.

[106] Vezi *Sfaturi*, p. 108. Precizăm că, printre însemnele juxtapunerii.

[107] Exemplu citat după *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 413.

figurează şi punctul, alături de virgule, paranteze etc.

[108] Vezi *Coordonarea*, p. 59.

[109] Vezi *Tratat*, p. 185.
[110] Exemplu citat după *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 246.
[111] Vezi *supra*, nota 57, în legătură cu reflexivitatea în domeniul sintactic (γ) intra/interpropozițional.
[112] Exemplu citat după *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 413.
[113] Vezi *Opere*, III, p. 77.
[114] Vezi, pentru detalii, Hodiș, *Informația sintactică*, *passim*; precizăm că în acest studiu semnul → (respectiv: ←) înseamnă, nu „subordonat",←, ci „coordonat cu", direcționînd sensul de vehiculare a acestei informații sintactice.
[115] *Apud* Avram, *Coordonarea*, p. 151.
[116] Vezi *Orgolii*, p. 468.
[117] Vezi *Opere*, III, p. 79.
[118] II, 2, p. 231.
[119] Vezi *Relația*, p. 158. Abrevierile autorului: *Slc* = „sintagmă coordonativă"; *cTa* = „conținutul calității de termen (a lexemului) anterior"; *cTp* = „conținutul calității de termen (a lexemului) posterior"; *cL* = „conținutul lexemului (sens lexical)".
[120] Vezi Hodiș, *Informația sintactică*, *passim*.
[121] Vezi *Românii*, p. 132.
[122] Vezi *Sintaxa*, p. 155.
[123] Vezi *Orgolii*, p. 106.
[124] Vezi *supra*, nota 120; Drașoveanu, *Relația*, p. 158.
[125] II, 2, p. 221.
[126] Vezi *Sintaxa*, p. 150.
[127] Vezi *Orgolii*, p. 336.
[128] Vezi Hodiș, *Informația sintactică*, *passim*.
[129] Prezență pe care o confirmăm și atunci cînd — total redundantă — conjuncția nu este repetată, „prezența" ei justificîndu-se prin subînțelegere.

[130] Vezi Drașoveanu, *Structuri*, p. 180.
[131] *Ibidem*.
[132] Vezi Drașoveanu, Dumitrașcu, Zdrenghea, *Analize*, p. 21 ș.u.; Hodiș, *Structuri „suprapuse"*, p. 191—195; Idem, *Multipla subordonare, I* și *II*, *passim*.

[133] I, 2, p. 165.
[134] Drașoveanu, *Structuri*, p. 180.
[135] A exemplifica domeniul sintactic (γ) este o imposibilitate, din moment ce regent într-o relație atributivă nu poate fi niciodată o (întreagă) propoziție.
[136] Exemplu citat după *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 274.
[137] Vezi Avram, *Corespondența*, p. 134—135.
[138] Vezi exemplul la Hodiș, *Natura sintactică*, I, p. 307.
[139] Vezi Drașoveanu, *Raportul S—P*, p. 175—183.
[140] Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 206 ș.u. Vezi o bibliografie a problemei la Hodiș, *Contribuții*, *I*, p. 485 ș.u.
[141] Vezi Drașoveanu, *Sintagma*, p. 275—277; Neamțu, *Termeni regenți*, p. 51—66.
[142] Vezi *Calculul diferențial*, *apud* Vilenkin, *Teoria mulțimilor*, p. 151.
[143] Vezi Neamțu, *Termeni regenți*, *passim*.
[144] Vezi *supra*, nota 141. Vezi și Safarewicz, *Wsprawie*, p. 94—98.

[145] Nu are nici o importanță, aici, faptul că atributul se subclasifică după criteriul morfologic. Specia funcțională este cea care interesează, nu subspeciile. Cît privește *valențele*, vezi *supra*, p. 24, 96 ș.u., 111—112.

146 În dialectica acestui dublu comportament al subiectului și predicatului ar fi de văzut o rațiune a concepției potrivit căreia relația subiect-predicat ar fi una de interdependență, sau „de dependență bilaterală". Vezi, în acest sens, Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 38 ș.u.

147 Vezi detalierea problemei la Hodiș, *Funcția*, p. 36–41.

148 Vezi Drașoveanu, *Structuri*, p. 178.

149 Vezi Hodiș, *Natura sintactică, I* și *II*, *passim*; Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 41–45; Mancaș, *Coordination*, *passim*.

150 Vezi *Structuri*, p. 180.

151 Vezi *Preliminarii*, p. 45.

152 Vezi, despre condițiile coordonării, Hodiș, *Echivalența*, *II*, *passim*; Idem, *Structuri*, „*suprapuse*", p. 191–195, la care — în acord cu Drașoveanu — adăugăm ceea ce d-sa numește „truismul că pentru a putea vorbi de coordonare, trebuie ca ea să fie marcată" (*Unicitatea*, p. 333).

153 Vezi, mai pe larg, la Hodiș, *Echivalența*, *I*, p. 51 ș.u.

154 Vezi *infra*, Partea a treia, *Perspectivă aplicativă*, p. 157–158.

155 Vezi *Poesii*, p. 89.

156 Vezi *Cel mai iubit*, II, p. 389.

157 Vezi *supra*, nota 79, despre genitivul numit de noi „indirect".

158 Vezi detalii privind coordonarea la Hodiș, *Structuri* „*suprapuse*", *passim*.

159 Vezi Dimitriu, *Sintaxa*, p. 128–132.

160 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 241. După alte opinii, relația sintactică este imposibil de realizat între ansambluri, indiferent de amploarea lor, propoziții, spre exemplu: „legăturile în limbă nu se realizează între ansambluri, fie acestea chiar propoziții coordonate" (Drașoveanu, *Cuvinte relaționale*, p. 24–25).

161 Vezi *supra*, nota 86.

162 Vezi Șerban, *Teoria și topica*, p. 85 ș.u.

163 Vezi *Cazania*, p. 8.

164 Vezi *Poezii*, p. 124.

165 Vezi *Istoriile*, p. 200.

166 *Apud* Graur, *Tendințele*, p. 300.

167 Vezi *Orgolii*, p. 94.

168 Vezi exemplul la Hodiș, *Natura sintactică*, *I*, p. 310.

169 noiembrie — decembrie 1976, p. 11

170 Vezi despre această problemă, mai pe larg, la Hodiș, *Informația sintactică*, *passim*.

171 Vezi o descriere mai amplă la Hodiș, *Natura sintactică*, *II*.

172 Vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 35. Vezi și Șerban, *Sintaxa*, p. 43 ș.u.; Idem, *Teoria și topica*, *passim*.

173 Vezi Papy, *Matematica*, p. 192 și 236–239; Marcus, *Poetica*, p. 232.

174 Vezi exemplul la Hodiș, *Natura sintactică*, *II*, p. 92.

175 Cuplului de termeni *referenți — coreferenți* i-am putea accepta un dublet; (termeni) *monoreferenți — plurireferenți* (propunerea prof. dr. docent Romulus Todoran). Din motive de consecvență vom folosi, în continuare, în lucrare primul cuplu.

176 Vezi exemplul la Hodiș, *Natura sintactică*, *II*, p. 94.

177 Vezi Oiță, *Explicative*, p. 452.

178 Vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 43.

179 Vezi Stati, Bulgăr, *Analize sintactice*, p. 38.

180 Vezi Drașoveanu, *Cuvinte relaționale*, p. 28–30.

181 Vezi *Sintaxa*, p. 43.

182 Vezi Regula, *Apposition*, p. 164–167.

183 Vezi dezvoltări ale acestei probleme la Hodiş, *Natura sintactică, II*; Idem, *Juxtapunerea*, p. 31–47.

184 Vezi exemplul în CL, XXI, 1976, nr. 1, p. 96.

185 Dăm cu verzale indicii de relaţionare repetaţi.

186 Fenomen sesizat ca incipient, ca tendinţă, şi în coordonare. Vezi, în acest sens, Graur, *Tendinţele*, p. 300.

187 Vezi Vasiliu, Golopenţia-Eretescu, *Sintaxa*, p. 161.

188 *Ibidem*.

189 *Ibidem*.

190 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 85; Draşoveanu, *Unicitatea*, p. 325–335.

191 Vezi Hodiş, *Echivalenţa, I*, *passim*.

192 Vezi *Gramatica* Academiei, II, 2, p. 110–112.

193 *Ibidem*, p. 109 ş.u., precum şi p. 143 ş.u.

194 Vezi *Partea întîi* a acestei lucrări: *Retrospectivă critică*, p. 46, notele 163, 166.

195 Vezi Gruiţă, *Acordul*, p. 128 ş.u.

196 Ceea ce pentru noi are semnificaţia de „conştient şi voit".

197 Vezi *Limbaj*, p. 6.

198 Vezi Draşoveanu, *Coord/Subord*, p. 30.

199 Vezi Hjelmslev, *Preliminarii*, p. 43.

200 Vezi Săteanu, *Coordonarea, passim.* Numind-o „coordonare explicativă" — a cincea specie a coordonării — autorul se referă la relaţia apozitivă.

PARTEA A TREIA

Perspectivă aplicativă

STUDIU SINTACTIC ASUPRA PROPOZIȚIILOR RELATIVE

„Rien n'est plus difficile à définir et à délimiter que les catégories grammaticales".

(LOMBARD, L'Apposition . . .)

I 1. În problema propozițiilor subordonate relative din limba română s-au pronunțat mai de mult și mai recent o seamă de lingviști. Lista lor începe cu numele prestigioase ale unor mari dispăruți [1] (T. CIPARIU, H. TIKTIN, N. DRĂGANU), completîndu-se cu acelea ale unor lingviști contemporani, printre care menționăm (în ordine alfabetică)[2] : Ecaterina ALEXANDRESCU, C.I. ANDREI, Mioara AVRAM, C. DIMITRIU, Frieda EDELSTEIN, L. GHERGARIU, AL. GRAUR, Valeria GUȚU, GH. NEDIOGLU, Ștefania POPESCU, I. RIZESCU, Silvia ROGOBETE, Ligia SOLTISCHI, Ecaterina TEODORESCU etc. [3]

O primă nedumerire a cititorului ar putea fi aceasta : ce se mai poate spune nou într-o problemă la care atîția lingviști, și de atît de îndelungat timp, lucrează ? !

În ciuda aparențelor, fenomenul în discuție este complex, așa încît loc pentru noi contribuții — credem — rămîne, cu atît mai mult cu cît aici — ca, de altfel, în marea majoritate a faptelor de sintaxă — sînt implicate și unele aspecte semantice, stilistice [4] etc. Această complexitate explică, măcar parțial, cum se face că problema relativelor a reintrat „în modă", constituind obiect de cercetare al gramaticilor generativ-transformaționale și al lingvisticii matematice [5], fără ca prin aceasta să fi slăbit interesul gramaticii zise tradiționale față de problemele pe care aceste subordonate continuă să le pună [6].

Pe continentul american, după informațiile de care dispunem[7], aflăm că se organizează periodic simpozioane, chiar congrese, avînd ca tematică exclusiv studiul relativelor.

Un răspuns la nedumerirea presupusă de noi mai sus va fi dat, indirect, sperăm, prin înseși concluziile la care va ajunge această cercetare.

2. Pentru o bună orientare a cititorului este necesar, în primul rînd, să circumscriem cît mai exact obiectul cercetării.

Cînd vorbim de relative avem în vedere accepțiunea pe care o conferă termenului Valeria GUȚU în studiul *Propoziții relative*[8]. După părerea autoarei, relative sînt toate propozițiile a căror subordonare joncțională se datorează pronumelor (adjectivelor) sau adverbelor relative, indiferent de funcțiile sintactice pe care le îndeplinesc față de vreun termen regent din supraordonată.

Această accepțiune acordată termenului tehnic cu care operăm se opune concepției unor gramaticieni, care — continuînd o tradiție impusă de prestigioase gramatici latine — stabilesc semnul egalității între relative și atributive.

În noua accepțiune sfera noțiunii în discuție se prezintă, pe de o parte, augmentată, în sensul că include și alte specii de subordonate în afara atributivelor, dar și micșorată, pe de altă parte, dat fiind că, dintre toate atributivele, se au în vedere doar cele care prezintă — în calitate de conectiv[9] subordonator — un pronume (adjectiv) sau adverb relativ.

Sfera de interes — în această cercetare — se îngustează și mai mult; dintre toate propozițiile relative, le vom aborda pe acelea care vizează un corelativ în propoziția regentă, corelativ care este, cel mai adeseori, pronume (adjectiv) demonstrativ sau adverb pronominal, fără ca substantivele, pronumele în genere (personale, nehotărîte, negative etc.), numeralele sau restul adverbelor să fie cu totul excluse.

Vom avea, prin urmare, în vedere fraze ca acestea:

„Ce *pui în pămînt*, aia răsare" (Folclor);

„Ce *semeni*, aceea culegi" (Folclor);

„Cine *n-a văzut marea*, acela nu știe ce e frumos" (Stancu)[10];

„Care *dintre cai a veni la jăratic* să mănînce, acela are să te ducă la împărăție" (Creangă)[11];

„Unde *nu e moral*, acolo *e corupție* [...]" (Caragiale)[12];

„De unde *nu-i*, de acolo nu se varsă" (Folclor);

„Cînd *mîncăm den trupul cel sufletesc a Domnului Hristos*, atunce ne ultuim și ne lipim întru Hristos" (Varlaam)[13];

„Cine *zice*, ăla e" (Joc de copii);

„Cine *se frige la ciorbă*, (acela) suflă și-n iaurt" (TIKTIN)[14];

„Cu ce *judecată judecați*, cu aceea *judecați fi-veți*" (Coresi)[15].

Sau alte exemple, mai puțin aforistice:

„Cui *nu-i place munca*, acela să plece!";

„Cînd *tronul era vacant*, atunci *mitropolitul le convoca* (=adunările, n.n., V.H.) *pentru alegerea domnului*" (Bălcescu)[16];

„Unde *au ajuns săgeata*, acolo *au făcut prestolul în oltariu*" (Neculce)[17].

Putem înregistra exemple, mai puțin frecvente, cu o topică inversă: corelativ — relativă:

„De aceea limba română prezintă pentru romanist un deosebit interes, deoarece *îl ajută* [...] să distingă [...]" (Macrea)[18];

„Asta mă neliniștește: ce *face el acum*"[19].

Revenind la ideea circumscrierii cît mai exacte a obiectului cercetării noastre, trebuie să mai menționăm că, în frazele de acest tip, ne vor reține atenția numai relațiile sintactice ce se stabilesc între propoziția subordonată relativă și corelativul său, pe de o parte, precum și relațiile pe care le stabilesc aceste două unități sintactice față de termenul lor regent comun, pe de altă parte.

Voim, altfel spus, să abordăm în această parte a lucrării doar aspectul sintactic, în măsura în care o asemenea abordare se poate dispensa de implicațiile semantice și de altă natură[20].

3. Fenomenul sintactic concretizat în aceste fraze se înrudește, considerăm, cu așa-numitele atributive explicative, izolate de regentul lor nominal, care — astfel — se „apropie" de statutul de termen corelativ, abstracție făcînd de topică și de alte diferențe specifice, care separă cele două realități.

Încă la 1877, CIPARIU, în *Sintetica* sa, remarca — primul, după informațiile ce le posedăm pînă azi — c a r a c t e r u l a p o z i t i v al acestor construcții explicative, scriind :

,,Apositŭ poate fi chiar și una propusețiune intrega cu pronumele relativŭ precedente :

pr. [ecum] : Tatalŭ nostru, **carele** *esti in cerŭ*.

Imperate Cerescŭ, **carele** *pretotindenea esti* și *tóte le implenesci*" [21].

Corespondența acestor subordonate cu apoziția mai este observată, tot în acea vreme, și de I. MANLIU, profesor secundar și autor de manuale din a doua jumătate a secolului trecut.

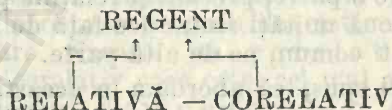
Din exemplul :

,,Ștefan, care *era domnul Moldovei*, a învins pe turci", MANLIU afirmă că ,,atributiva devine apozițiune :

,,Ștefan, *Domnul Moldovei*, a învins pe turci" [22].

Pot fi citate în sprijinul acestui paralelism semantic și relațional dintre atributiva explicativă și apoziție argumente din gramaticile raționale, — cele mai mari autorități în materie în secolele trecute — gramatici care cercetează adînc fenomenul e x p l i c a ț i e i în general, precum și relația sintactică a relativei explicative față de antecedentul său [23]. (A se vedea o analiză a acestora *infra*, p. 141—142).

4. Deși numeroase, aceste exemple — ne referim la lista bogată de mai sus —învederează o s c h e m ă unică, i n v a r i a n t ă , o schemă abstractă (a se vedea *supra*, p. 59, nota 2), indiferent de factorii concreți (valori morfologice, topică, funcții sintactice etc.) v a r i a b i l i :

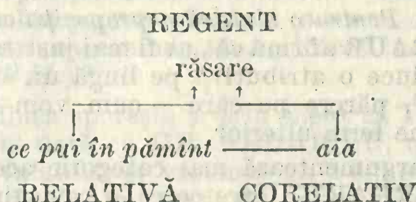

La această invariantă vom face, în cele ce urmează, toate referirile și — pentru a fi mai ușor de urmărit — o concretizăm într-un exemplu prototip :

,,**CE** *pui în pămînt*, **AIA** răsare",

în care relativa ce *pui în pămînt* realizează o anume relație sintactică față de corelativul său *aia* din regentă, pe de o parte, și ambele aceste unități sintactice vor învedera un anumit tip de relație sintactică față de termenul lor regent

din propoziția principală, pe de altă parte, conform schemei :

Concentrarea întregii investigații asupra unuia și aceluiași exemplu nu are altă intenție decît aceea de a „centra" permanent atenția cititorului asupra schemei invariante, respectiv de a ne permite o esențializare a observațiilor și comentariilor ce vor urma.

Acest tip de relative, printre care cele subordonate prin relativul CINE (în N—A), au declanșat de-a lungul deceniilor numeroase discuții în contradictoriu, în care s-a pus multă pasiune și s-a cheltuit multă energie.

II. Le vom rezuma pe scurt :

1. Totul a pornit de la TIKTIN, care în a sa *Gramatică română*, neputîndu-se sustrage tradiției — pentru care, cum afirmam *supra* (p. 136—137), relativa înseamnă „atributivă" și viceversa —, lasă să se înțeleagă că aceste propoziții sînt a t r i b u t i v e l e pronumelor corelative din regente, chiar și în cazul în care corelativul ar lipsi.

Iată exemplul lui Tiktin :

„Cine *se frige la ciorbă*, (acela) suflă și în iaurt"[24].

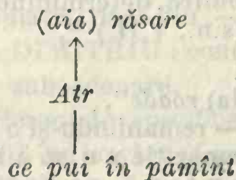
Deci, după sugestia lui Tiktin, în exemplul nostru prototip :

Ce *pui în pămînt*, aia răsare

ar urma să identificăm :

— un s u b i e c t , prezent sau subînțeles, în corelativul, prezent sau omis, (*aia*), aflat în relație de subiect-predicat cu *răsare*, și

— o r e l a t i v ă a t r i b u t i v ă, subordonată față de pronumele *aia*, conform schemei :

Sugestia e preluată de diverși lingviști, spre exemplu de Valeria GUȚU [25], AL. GRAUR și alții.

În studiul *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, acad. AL. GRAUR afirmă că „ar fi mai just să socotim că și *cine* introduce o atributivă pe lîngă un demonstrativ subînțeles" [26], părere pe care — cum vom vedea — n-o va mai susține ferm ulterior.

Cel care argumentează mai categoric această poziție este L. GHERGARIU, care cere „o revizuire sub acest raport a sintaxei frazei, menținîndu-se situația similară din limba latină, în care secundarele introduse prin pronumele relative și care determină un substantiv sau un substitut al lui, exprimat sau subînțeles, sînt atributive" [27].

Fără a se preocupa de problemele speciale ale acestui tip de relative, putem considera că subscriu acestei orientări, mai mult prin spiritul decît prin litera textelor semnate, Elena CARABULEA [28] și V. BIDIAN [29].

2. Contrar acestei direcții, Mioara AVRAM socotește subordonata în discuție s u b i e c t i v ă , mai ales pe motivul topicii : o subordonată „atributivă pronominală nu poate fi înaintea regentului ei, or propozițiile introduse prin *cine* stau întotdeauna înaintea regentei" [30].

Acestei păreri se alătură, mai mult sau mai puțin ferm, cîțiva lingviști, printre care GH. NEDIOGLU, Ștefania POPESCU, Silvia ROGOBETE [31].

3. Pe o poziție oscilantă, renunțînd la a decide între valoarea de a t r i b u t i v ă sau s u b i e c t i v ă — sau, alteori, completivă, circumstanțială etc. — se situează I. RIZESCU [32] și, mai recent, AL. GRAUR [33], precum și însăși *Gramatica* Academiei, care spune :

„Construcțiile de acest fel pot fi interpretate *în două feluri din punctul de vedere al subordonării* : 1. subordonata relativă are *funcțiunea indicată de raportul cu regenta* [adică *subiectivă, completivă, circumstanțială*], făcînd abstracție de demonstrativul de acolo [. . .] și în acest caz pronumele demonstrativ este sau corelativ, sau a p o z i ț i e ; 2. *subordonata este atributivă*, determinînd pronumele demonstrativ din regentă (s.n., V.H.) [34].

Analizînd fraza :

„Cine *poate*, **(acela)** *roade*",

acad. AL. GRAUR — remaniindu-și o mai veche poziție [35] — scrie că „prima propoziție n u m a i e s t e s u b i e c t i v ă , c i a t r i b u t i v ă pe lîngă pronumele subîn-

ţeles, afară de cazul, cînd preferăm [sic!] să admitem că prima propoziţie rămîne subiectivă, dar este reluată printr-un pronume, deci avem două subiecte, între care nimic nu ne interzice să punem o virgulă (s.n., V.H.)[36].

Incertitudinea sporeşte şi prin aceea că I. RIZESCU, solidar de astă dată cu GH. NEDIOGLU, mai acceptă, ca la fel de valabilă, şi varianta independenţei; relativa este, deci — în funcţie de optica acestor cercetători — atributivă, subiectivă sau independentă.

Uşor ambiguă ne apare, deci, şi poziţia lui GH. NEDIOGLU care, în articolul citat, *Independenţa subiectului*, recunoaşte funcţia sintactică provenită din relaţia de supra/subordonare („subiect" şi „subiectivă"), dar o şi neagă prin calificativul „independent(ă)".

Or, se ştie că independenţa sintactică se opune oricărui tip de relaţie.

4. Aducînd argumente noi, recuperînd şi unele contribuţii mai vechi[37], C. DIMITRIU încearcă scoaterea problemei din impas. Acest lingvist readuce în centrul atenţiei prima direcţie, cea sugerată de Tiktin. Astfel, autorul consideră raportul dintre relativă şi corelativul său drept atributiv, dar nu unul propriu-zis, ci — dată fiind identitatea de „conţinut", evidentă la aceste unităţi sintactice — un raport atributiv apozitiv, văzut însă ca fiind de subordonare[38].

Opinia aceasta este confirmată şi întregită printr-o discuţie polemică, declanşată între Elena CARABULEA şi Maria GABREA pe marginea exemplului:

„Tătarii îi prigoneau toamna, *cînd sînt graşi*"[39].

Considerînd *toamna* drept substantiv, prima autoare socoteşte relativa: atributivă „cu nuanţă circumstanţială"; a doua, întemeindu-se pe valoarea adverbială a cuvîntului socotit regent (*toamna*), denumeşte relativa: temporală apozitivă, adică o soluţie apropiată, dacă nu — în esenţă — identică cu cea dată de C. DIMITRIU: conceperea raportului apozitiv ca fiind de subordonare.

Trecînd peste diferenţele specifice, noi socotim că acest exemplu prezintă un cuvînt (*toamna*) care funcţionează, în raport cu relativa, ca un veritabil corelativ (pro-

nominal sau adverbial):

îi prigoneau	toamna,	cînd *sînt grași*
îi prigoneau	atunci,	cînd *sînt grași*
îi prigoneau	de aceea,	fiindcă *sînt grași*

din moment ce se comportă din punct de vedere structural ca pronumele corelativ din exemplul prototip:

răsare	aia,	ce *pui în pămînt*
culegi	aia,	ce *semeni*
suflă și-n iaurt	acela,	cine *se frige*...

Sau, în topică inversă, mai proprie acestor structuri sintactice:

cine *se frige*...,	acela	suflă și-n iaurt
ce *semeni*,	aia	culegi
ce *pui în pămînt*,	aia	răsare
fiindcă *sînt grași*,	de aceea	îi prigoneau/prigonesc
cînd *sînt grași*,	atunci	îi prigoneau/prigonesc
cînd *sînt grași*,	toamna	îi prigoneau/prigonesc

Sîntem, în final, de părere că adverbul de proveniență substantivală (*toamna*) funcționează, aici — comparabil cu un adverb sau pronume — drept corelativ.

Am îndrăzni, chiar, să afirmăm că — și în ipostaza substantivală — un cuvînt, prins într-un asemenea context, funcționează din motive de p r e s i u n e a s i s t e m u l u i drept „corelativ" al subordonatei și nu ca regent al acesteia.

Să se compare:

ce pui în pămînt,	*aia*	*răsare*
ce pui în pămînt,	*porumb*	*răsare*
răsare	*aia,*	*ce pui...*
răsare	*porumb,*	*ce pui...*[40]

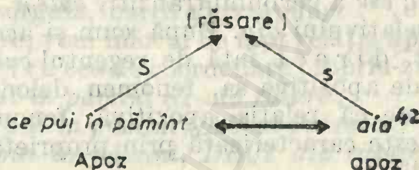
La aceste construcții structural afine făceam, *supra* (p. 136—138) referirea, spunînd că, pe lîngă pronumele (adjectivele) demonstrative și adverbele pronominale, sînt admise și substantivele, pronumele și adverbele în general la „funcția" de corelativ (al unei relative) în propoziția supraordonată.

5. În același an și independent de susținătorii precedentei orientări, am avansat ideea că toate corelativele subordonatelor joncționale de orice fel (relative sau conjuncționale) realizează față de subordonatele respective r e l a ț i a a p o z i t i v ă, concepută însă nu ca specie a subordonării, ci ca o c o n c r e t i z a r e s i n t a c t i c ă a e c h i v a l e n ț e i, alături de coordonare, care — de asemenea — presupune unități sintactice echivalente.

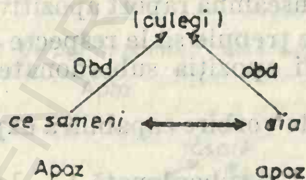
Părerea noastră este că, n e e x i s t î n d n i c i o dovadă a s u b o r d o n ă r i i u n e i a f a ț ă d e c e a l a l t ă, aceste două unități sintactice relativa și corelativul său, d e t e r m i n ă a m b e l e u n u l ș i a c e l a ș i t e r m e n r e g e n t, față de care-și actualizează una și aceeași funcție sintactică, sau, mai precis, două f u n c ț i i o m o g e n e, e c h i v a l e n t e subiectivă — subiect, obiectivă directă — obiect direct etc.

Exemplele următoare se vor prezenta, sistematic astfel

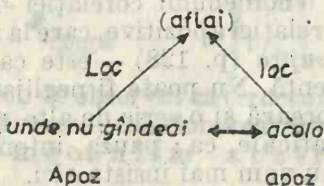
a) „Ce pui în pămînt, aia răsare":

b) „Ce sameni, aia culegi":

c) „Unde nu gîndeai, acolo îl aflai":

Structurile de mai sus învederează faptul că relativele sînt dublu asamblate sintactic.

Astfel, în prima frază, *ce pui în pămînt* va fi simultan :

— subiectivă, subordonată verbului regent *răsare*, și

— apozitivă (apozată) față de corelativul său, *aia*.

La fel vom constata, în ce privește corelativul de astă dată, că acest pronume funcționează ca :

— subiect al verbului predicat *răsare*, în virtutea relației de supra/subordonare, „contractată" cu acesta, dar și :

— apoziție (parte de propoziție apozată), în virtutea relației sintactice apozitive pe care o realizează față de și împreună cu propoziția relativă.

Deci relativa și corelativul său sînt unități sintactice subiective și apozitive, în același timp.

În propoziția *ce sameni*, din exemplu (b) vedem obiectiva directă a verbului tranzitiv *culegi*, dar și apozitiva corelativului *aia*. După cum și acest corelativ este obiect direct față de regentul *culegi* și apoziție față de apozitiva sa, fenomen deloc curios dacă avem în vedere că relația apozitivă, fenomenalizare a echivalenței, este caracterizată prin proprietatea numită simetrie[43].

„Acele corelative care respectă anumite cerințe — afirmam cu alt prilej — devin semantic și sintactic echivalentele subordonatelor corelate, or, echivalența semantică și sintactică [...] înseamnă raport apozitiv.

Cerințele pe care trebuie să le respecte corelativul din regentă pentru a fi apoziția subordonatei corelate sînt următoarele :

— să fie parte de vorbire capabilă a exprima o funcție sintactică ;

— între corelativ și subordonată [...] să fie marcată pauza ca semn al juxtapunerii [...]"[44].

Astfel, corelația de această natură — facem abstracție de alte aspecte ale fenomenului corelației — se prezintă ca o particularizare a relației apozitive, care la rîndul său — — cum s-a afirmat *supra* (p. 128) — este caz particular al relației de echivalență. Nu poate fi neglijat nici faptul că fenomenul incorporează și o serie de alte mărci gramaticale sau extragramaticale, ca : pauza, intonația, emfaza etc., asupra cărora nu vom mai insista aici.

Cît priveşte apropierea relaţiei apozitive, în concepţia noastră, de cea de coordonare — elementul cel mai nou şi, probabil, cel mai şocant pentru cititor — ne propunem să facem o paralelă — posibiă ! — între apozarea şi coordonarea unităţilor sintactice în discuţie : relativă — corelativ.

E îndeobşte cunoscut faptul că alături de coordonări între părţi de propoziţie (subiect — subiect, nume predicativ — nume predicativ etc.) şi între propoziţii (subiectivă — subiectivă, predicativă — predicativă etc.) se pot coordona şi propoziţii cu părţi de propoziţie, sau invers, părţi de propoziţie cu propoziţii, aşa-numitul de către noi domeniu sintactic mixt, intra/interpropoziţional [45].

Un caz particular al acestui tip „mixt" de coordonare l-ar putea constitui, cel puţin experimental şi didactic, încercările de mai jos.

Dacă în :

„*Ce pui în pămînt, aia răsare*"

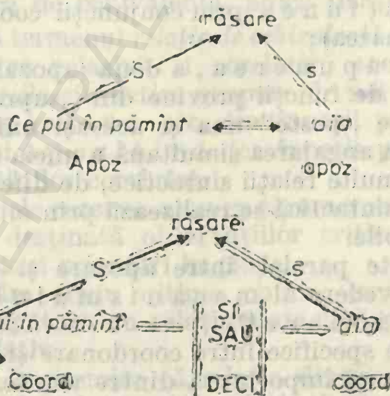
vom înlocui virgula, marcă a juxtapunerii [46], cu o conjuncţie coordonatoare, vom înlocui de fapt relaţia apozitivă dintre aceste unităţi cu cea de coordonare propriu-zisă :

(şi) *Ce pui în pămînt ŞI aia răsare* ;

(sau) *Ce pui în pămînt SAU aia răsare* ;

Ce pui în pămînt, DECI aia răsare [47].

Schematic:

Nu va fi greu de observat că structurile celor două tipuri de relaţie (apozarea, coordonarea) învederează u n u l şi a c e l a ş i m e c a n i s m a b s t r a c t d e r e l a ţ i o n a r e.

În setul de exemple ilustrînd coordonarea relativei cu corelativul vom constata că una și aceeași propoziție (*ce pui în pămînt*) va îmbina funcțiile sintactice :

— s u b i e c t i v ă , provenită din relația de supra/subordonare cu predicatul regentei (*răsare*), și :

— c o o r d o n a t ă , funcție provenită din relația de coordonare cu pronumele corelativ (*aia*).

La fel, corelativul *aia*, ca parte de propoziție, va îmbina funcțiile sintactice de :

— s u b i e c t al predicatului *răsare* și, în același timp :

— c o o r d o n a t al propoziției relative, coordonată la rîndul său ; în virtutea aceleiași simetrii a echivalenței am putea spune ,,coordonatul coordonatei sale".

Atingem cu acest prilej și problema c u m u l u l u i d e f u n c ț i i sintactice, provenite din relații de diferite tipuri : subordonare, coordonare, apozare [48].

Mijloacele prin care se realizează fiecare relație sintactică în parte sînt distincte :

a) pentru relația de subordonare, în toate exemplele de mai sus, avem :

— j o n c ț i u n e a prin conective subordonatoare interpropoziționale (pronumele relative, aici), respectiv :

— a c o r d u l la nivelul intrapropozițional (subiect-predicat), în timp ce relațiile sintactice ale echivalenței (coordonare, apozare) se realizează prin :

b) j o n c ț i u n e a prin conjuncții coordonatoare, prima (coordonarea) ;

c) j u x t a p u n e r e a , a doua (apozarea).

Cumulul de funcții provine din ,,suprapunerea" relațiilor diferite ,,peste" una și aceeași unitate sintactică, respectiv din angajarea simultană a uneia și aceleiași unități în mai multe relații sintactice, de diferite tipuri. Fiecare relație sintactică se realizează prin mijloace specifice, neconfundabile.

Totul este paralel între apozare și coordonare din punctul de vedere al m e c a n i s m u l u i a b s t r a c t d e r e l a ț i o n a r e [49].

Diferențe specifice între coordonare și apozare există, totuși. Cea mai importantă dintre acestea este de ordin referențial-semantic, deci extrasintactic, în sensul că relativa și corelativul său, în relația apozitivă, ,,trimit" la unul și același referent (*denotatum*), în timp ce, în coordonarea propriu-zisă, propoziția și partea de propoziție subordonate aceluiași regent ,,trimit" la referenți distincți [50].

Astfel, în exemplul-reper vom observa că relativa și corelativul său acoperă „același înțeles" în apozare: „o anume specie de plantă cultivată"[51], dar „înțelesuri diferite" în coordonare: *ce pui în pămînt* și (sau) *aia răsare* vor putea semnifica, să presupunem: „sămînță de plantă de cultură, nutritivă" (*ce pui în pămînt*), respectiv „buruieni, ceea ce crește sălbatic, de la sine" (*aia*).

Din acest motiv, numim, mai pe scurt, r e f e r e n ț i termenii în relație de coordonare propriu-zisă, dar c o r e f e r e n ț i pe cei în relație apozitivă[52].

Lista deosebirilor nu se oprește aici. Din această diferență specifică a apozării față de coordonare — deosebire mai curînd extragramaticală, semantică — derivă și altele, de natură mai mult sau mai puțin sintactică, asupra cărora nu putem insista aici, din motive de spațiu[53].

La opinia aceasta putem considera că au aderat pînă în prezent mai mult sau mai puțin declarat — unii doar terminologic și mai puțin conceptual, alții cu mai multe sau mai puține „rezerve" — Ecaterina TEODORESCU[54], C. I. ANDREI[55] și C. MILAȘ[56], primii doi fiind foarte apropiați unul de altul ca poziție științifică.

Ar mai putea fi amintită contribuția Valeriei GUȚU ROMALO, care — reconsiderîndu-și o mai veche poziție[57] — aduce, într-o lucrare de proporții[58], o precizare fructificabilă aici, în legătură cu felul în care se realizează relația sintactică de echivalență, adică relația apozitivă.

Însușindu-și termenul *relație de echivalență*, văzută fiind echivalența între relativă și corelativ, acești lingviști acceptă și funcțiile sintactice propuse de noi: s u b i e c t i v ă, c o m p l e t i v ă etc. (ca funcții provenite din subordonare), și a p o z i t i v ă (ca funcție provenită din apozarea[59] unităților corelate).

Au totuși unele rezerve, asupra cărora vom insista mai jos, în partea destinată observațiilor critice pe care le vom aduce fiecărei orientări în parte.

6. Înregistrăm acum ultima opinie, exprimată doar tangențial, în legătură cu relația sintactică posibilă între relativă și corelativ.

Pornind de la premisa că relația dintre o propoziție subordonată r e l a t i v ă și corelativul său din regentă trebuie concepută, în esență, drept una și aceeași cu relația în care se află corelativul față de o subordonată c o n j u n c ț i o n a l ă (cauzală, concesivă, condițională etc.), găsim justificată și, în același timp, interesantă sporirea aces-

tui inventar de opini cu încă una, aparținînd autorilor EM. VASILIU și Sanda GOLOPENȚIA-ERETESCU [60].

Acești lingviști opinează că „nu ar fi lipsită de interes cercetarea problemei dacă nu cumva pot fi trecute sub dominanță COORD elemente introducînd propoziții concesive sau condiționale: *deși ... totuși*; *chiar dacă ... totuși, dacă ... atunci, numai atunci* etc." [61], adică propoziții și părți de propoziție (corelative adverbiale) echivalente — după noi — referențial și sintactic, întocmai ca în frazele cu subordonate relative.

Astfel:

„Dacă *pui în pămînt*, atunci *răsare*"
Cond cond

se va preta aceluiași sistem de analiză aplicat frazei noastre prototip:

„Ce *pui în pămînt*, aia *răsare*"
S s

E dincolo de orice îndoială că în ambele fraze de mai sus relația sintactică dintre subordonată și corelativ este, în esență, una și aceeași.

În sprijinul opiniei prezentate mai sus, vine și afirmația Mihaelei MANCAȘ:

„L'apposition peut donc être interprétée comme un c a s p a r t i c u l i e r d e c o o r d i n a t i o n dans laquelle on supprime les conjonctions. L'intervention d'un critère extragrammatical, l'identité sémantique entre les termes coordonnés, est cependant nécessaire (s.n., V. H.)"[62].

Ajunși la capătul acestui inventar de opinii exprimate de-a lungul timpului în sintaxa românească în legătură cu structura sintactică ce ne-am propus s-o luăm în discuție, ar fi utilă, credem, o rezumare și o încercare de sistematizare.

Luînd ca reper fraza:

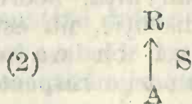
A a' R
„Ce pui în pămînt, aia *răsare*",

constatăm că propoziția relativă (*A*) — în relație cu corelativul său (*a'*) din regentă și cu termenul regent însuși (*R*) — este interpretată diferit de către diverși specialiști:

— ATRIBUTIVĂ a corelativului (Tiktin, Ghergariu, Bidian), conform schemei:

a'
(1) ↑Atr
A

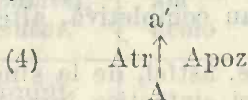
— SUBIECTIVĂ a verbului din regentă (Avram, Popescu, Rogobete, Nedioglu):

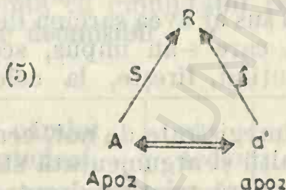
— ATRIBUTIVĂ (1) sau SUBIECTIVĂ (2) (Graur, Rizescu) sau INDEPENDENTĂ (Rizescu, Nedioglu):

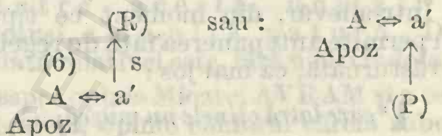
— APOZITIVĂ ATRIBUTIVĂ față de corelativ (Drăganu, Dimitriu):

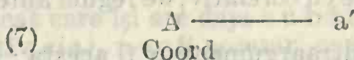
— APOZITIVĂ (a corelativului *a′*) și SUBIECTIVĂ (a verbului R) (Hodiș):

— (exclusiv) APOZITIVĂ (în prezența corelativului) sau (exclusiv) SUBIECTIVĂ (2) (în absența lui) (Teodorescu, Andrei):

— COORDONATĂ față de corelativ (Golopenția-Eretescu, Vasiliu, Mancaș):

Acest bogat inventar de denumiri primite de una și aceeași realitate sintactică (la care am adăugat — conform presupoziției emise de *Sintaxa transformațională* — și pe

cea de coordonată) trădează un dureros travaliu științific în lupta pentru limpezirea relației și definirea funcției.

O valoare sintactică sau alta, acordată de diferiți cercetători propoziției în discuție, nu este altceva decît *reflectarea modului în care este gîndit raportul sintactic* respectiv. Văzînd acest raport ca fiind de determinare, în care corelativul pronominal este conceput drept termen regent, iar relativa drept subordonată, funcția sintactică a acesteia nu putea fi alta decît cea de atributivă. La fel, pentru cine nu recunoaște nici o relație sintactică între aceste două unități corelate, ci numai între subordonată și regentul verbal, e logic necesar ca funcția acesteia să fie în concordanță cu valențele verbului : subiectivă sau completivă, alteori circumstanțială.

Concluzia se impune, astfel, de la sine : dătătoare de ton este natura relației sintactice între unitățile cercetate. *Relația este factorul prim, funcția cel secund*[63].

III. *O privire critică* asupra celor cîteva opinii prezentate mai sus ar avea sarcina de a selecta ideile recuperabile, valide, care s-au impus, scoțîndu-le astfel în evidență, și renunțînd, firește, la cele depășite, eronate :

1. Primei opinii înregistrate de noi, cea prefigurată de Tiktin, preluată de alții și argumentată strîns de către L. Ghergariu, care consideră relativa drept *atributivă* a corelativului, i s-au adus de către alți lingviști contraargumente puternice :

a) Primul, cel al Mioarei AVRAM, referitor la *poziția* atributivei față de regent, este dintre cele mai remarcabile[64]. Într-adevăr, din moment ce tipul clasic de atributivă nu permite antepunerea față de regent, construcții cu topica răsturnată, ca mai jos :

**care latră cîinele nu mușcă,*

nefiind reperabile, ar fi curios și foarte incomod să admitem o abatere de la o regulă atît de fermă doar pentru anumite „atributive", cele cu corelativ, de regulă antepuse presupusului „regent".

b) Un alt contraargument ar fi acesta : admițînd identitatea de structură între relativele cu corelativ pronominal și cele cu corelativul adverbial, de tipul :

„Unde *nu gîndeai*, acolo *îl aflai*",

dacă pentru primele construcţii relativa şi-ar putea justifica denumirea de „atributivă", pentru secundele, aceasta nu s-ar mai putea susţine defel :

c) În sprijinul ambelor contraargumente vine cel oferit de proba cunoscută în genere sub denumirea de *omission test*, comutarea cu zero.

Ştim că dintr-un lanţ subordonator va fi sigur termen regent faţă de un anumit component sintactic numai acel membru care nu admite să fie negat ; or, în structurile de tipul celor cu care operăm, omisibil este adverbul corelativ :

„Ce *pui în pămînt,*	aia	*răsare"*
„Unde *nu gîndeai,*	acolo	*îl aflai"*
Ce pui în pămînt	—	răsare
Unde nu gîndeai	—	îl aflai

în timp ce verbul, ca indubitabil regent, este întotdeauna şi categoric neomisibil.

Contrucţiile :

*Ce pui în pămînt,	aia	—
*Unde nu gîndeai,	acolo	—

nu sînt reperabile în româneşte.

În concluzie, nefiind vorba de nici o relaţie de subordonare între relativă şi corelativ, trebuie să acceptăm ideea că între aceste unităţi relaţia, existentă totuşi, e de altă natură. Denumirea de atributivă dată relativei este, fără nici o îndoială, falsă.

2. Cît despre opinia Mioarei AVRAM şi a celorlalţi susţinători ai acesteia, opinie conform căreia subordonata este subiectivă — decizie validă în ceea ce priveşte exemplul prototip ! — ar urma să ne punem întrebarea : dacă relativa este subiectivă faţă de verbul predicat din regentă, predicat care îşi are deja subiectul său (pronumele corelativ *aia)*, n-ar fi necesar, oare, să ne preocupe problema relaţiei sintactice dintre aceste două funcţiuni subiective ?

Părerea noastră este că această problemă devine presantă acuma, dacă dorim ca analiza să fie exhaustivă.

Credem că numai elucidînd-o, analiza acestei structuri sintactice va fi dusă la bun sfîrșit.

3. a) Incertitudinea în care-l lasă pe cititor I. RIZESCU, acceptînd pentru relativa în discuție una din soluții, oricare, subiectivă sau atributivă, ba chiar și o a treia, independentă[65] (soluție împărtășită și de GH. NEDIOGLU, susținătorul „independenței subiectului" și „subiectivei"[66]), nu poate fi decît deconcertantă.

b) Interesantă este și opinia acad. AL. GRAUR care acceptă, ca la fel de corecte, cele două soluții: atributivă sau subiectivă, nehotărîndu-se categoric pentru vreuna din ele și necăutînd vreo explicare a relației sintactice dintre relativă și corelativ, nici în cazul în care aceste două unități sînt subiecte ale unuia și aceluiași predicat, nici în cazul în care ele primesc alte învestituri funcționale.

Problema ce ne preocupă, deci, rămîne să-și găsească de acum înainte rezolvarea.

4. Conștienți de criticile ce s-ar putea aduce soluțiilor date anterior, C. DIMITRIU și, în consonanță cu el, Maria GABREA, își apropriază noțiunea de *relație apozitivă* pe care o introduc în explicarea structurilor sintactice în discuție, relație apozitivă pe care o văd însă, ambii, drept particularizare a relației de subordonare (atributivă la primul, circumstanțială, la a doua). La ambii relativa e văzută ca subordonată apozitivă: atributivă față de pronumele corelativ, respectiv circumstanțială față de adverbul considerat ca regent, ilustrînd schema (4), astfel:

aia(răsare)

(4 a) Atr ↑ Apoz (Dimitriu),

Ce pui în pămînt

respectiv:

toamna (îi prigoneau)

(4b) Temp ↑ Apoz (Gabrea)

cînd sînt grași

a) Dar — fapt probat, *supra* (p. 151), prin metoda omisiunii — relativa nu determină corelativul pronominal sau adverbial, nici într-un caz, nici în altul, ci verbul din re-

gentă. Altfel spus, dacă urmărim funcția sintactică rezultată din subordonarea propoziției relative față de verbul din regentă, această funcție nu poate fi alta decît cea hotărîtă de verbul regent: subiectivă în primul exemplu (prototip), conform structurii schematizate aci:

răsare
↑ S
ce pui în pămînt

sau obiectivă directă, în exemplul *ce sameni, aia culegi*:

culegi
↑ Obd
ce sameni

b) Este clar, deci, că aici nu poate fi vorba de nici un fel de atributivă, cum susține C. DIMITRIU, cu atît mai puțin în exemplul Mariei GABREA:

(ii) *prigoneau*
↑ Temp
cînd sînt grași

c) Cu aceasta, însă, problema noastră tot nerezolvată a rămas, adică problema dacă între relativă și corelativ — care sigur nu sînt în situația de regent ← subordonată — există o relație sintactică și care este aceasta.

5. Împărtășită terminologic și, în bună măsură conceptual (cum afirmam *supra*, p. 147—148), dar și „sărăcită", prin „rezervele" formulate de unii susținători — motiv pentru care, fără falsă modestie, îi rezervăm locul ultim în acest comentariu și un examen critic mult mai adînc — opinia noastră iese întărită din confruntarea cu teza avansată de autorii *Sintaxei transformaționale*, a căror contribuție va fi analizată în cele ce urmează.

Utilizînd metodele gramaticilor generative-transformaționale, EM. VASILIU și Sanda GOLOPENȚIA-ERETESCU — cărora le putem atașa contribuția Mihaelei MANCAȘ [67], care utilizează aceleași argumente moderne —, chiar dacă nu analizează înseși exemplele noastre, ajung la concluzia că relația dintre unitățile sintactice în discuție

ar fi de coordonare, respectiv, în formularea proprie autorilor, „sub dominanță COORD" [68].

a) În ce ne privește sîntem de părere că relativa și corelativul său nu sînt pur și simplu coordonate. Dacă ar fi așa, între aceste două unități sintactice ar fi introductibilă conjuncția coordonatoare (oricare), ceea ce nu se întîmplă, sub condiția păstrării identității comunicării.

A se compara :

„*Ce pui în pămînt*, (adică) *aia răsare*" ;

Ce pui în pămînt (și/sau) *aia răsare* [69].

b) Dar poate că, pornind de la litera și nu de la spiritul textului („elemente introducînd propoziții concesive sau condiționale : *deși* ... *totuși* ; *chiar dacă* ... *totuși*, *cu toate acestea* ; *dacă* ... *atunci*, *numai atunci* etc." [70]), unii ar interpreta sugestia *Sintaxei transformaționale* în sensul că relația de coordonare s-ar stabili, nu între subordonatele, ci între conectivele concesive, condiționale etc., pe de o parte, și corelativele acestora, pe de alta.

Pusă astfel problema, această „coordonare" noi o vedem ca imposibilă, pentru simplul motiv că, dintre conective, conjuncțiile și prepozițiile — de orice fel — sînt lipsite de funcțiune sintactică. Și știm că nu se coordonează decît funcții sintactice între ele, și de obicei funcții sintactice echivalente [71].

Nu coordonare propriu-zisă, ci — așa cum am mai afirmat cu alte prilejuri [72] — noi considerăm că avem aici o „coordonare" între unități sintactice coreferente, altfel spus: echivalente, nu numai sintactic, ci și semantic-referențial, ceea ce înseamnă — în ultimă instanță — relație apozitivă.

c) Deși „sub dominanță COORD" — ca să utilizăm formula *Sintaxei transformaționale* — relația sintactică dintre subordonatele în discuție și corelativele lor, pe care o vedem ca apozitivă, nu se confundă cu coordonarea propriu-zisă, dat fiind caracterul coreferențial al termenilor participanți la relație, diferență specifică din care decurg mai multe altele, pe care le-am prezentat în detalii mai sus [73].

6. Spuneam că lăsăm la urmă comentariul opiniei formulate de noi în problema relațiilor și funcțiilor sintactice ale relativelor cu corelativele lor, rezervîndu-i un mai adînc examen critic, dat fiind faptul că această opinie este con-

fruntată cu o serie de contribuții mai recente, confruntare pe care o prezentăm pe scurt în cele ce urmează.

a) Astfel, Ecaterina TEODORESCU și C. I. ANDREI, consideră, în concordanță cu părerea noastră, că între subordonata relativă și corelativul său avem relație apozițională. Aceasta nu trebuie înțeleasă ca „un raport de determinare de tip atributiv, ci ca un raport de echivalență între aceste două unități, dintre care cea care dezvoltă, concretizează etc. conținutul unității la care se referă este apozitivă [...]. De partenerul (= regentul) acesteia se leagă prin intermediul unității corespondente (= al corelativului, n.n., V. H.). Intermediarul suprimat, subordonata redevine subiectivă sau, după caz, completivă ș.a.m.d., propriu-zisă (s.n., V.H.)" [74].

„Inovația" adusă de autoarea citată constă, deci, în aceea că subordonata în discuție (relativa) nu s-ar ... subordona direct nici corelativului său, cu care este echivalentă, nici „partenerului" (= verbului regent), astfel încît se impune de la sine întrebarea : de unde-și primește relativa caracterul de subordonată dacă ... nu se subordonează ? !

Cum enunțam *supra*, p.31—32, noi susținem, din contră, că relațiile sintactice se realizează direct și simultan, prima de tip subordonator, între relativă și corelativ, pe de o parte, față de termenul regent comun (*răsare*), pe de alta — relație subiectivă:

răsare
S ↑ ↑ s
ce pui în pămînt *aia*

a doua, între relativă și corelativul său — relație apozitivă:

ce pui în pămînt ⇔ *aia*
Apoz apoz

Din această situație, creată prin „suprapunerea" unor relații sintactice de naturi diferite la unele și aceleași unități, rezultă ceea ce s-a numit deja „cumulul" de funcții sintactice [75].

Preopinenții neagă caracterul simultan și direct al realizării acestor două tipuri de relații. După opinia lor re-

lativa e subiectivă numai în lipsa corelativului, adică atunci cînd nu are cum să fie și apozitivă, și, invers, va fi apozitivă numai în prezența corelativului, firește, dar atunci i se neagă calitatea de subiectivă, ca nesubordonată „direct".

Cu alte cuvinte, rezerva acestor cercetători se manifestă față de ideea noastră privind cumulul de funcții. În timp ce noi vedem funcțiile sintactice respective îmbinate solidar în una și aceeași unitate, *in praesentia*, în conjuncție logică, *și ... și* ... sintagmatic, preopinenții le văd desolidarizate una de alta, *in absentia*, paradigmatic, în disjuncție logică : *sau ... sau* ...

Opinia acestora ar putea fi prezentată în următoarele structuri schematizate ale frazei :

„*Ce pui în pămînt*, (*aia*) *răsare*" :

Ce pui în pămînt⇔*aia*
Apoz ↑
răsare

sau :

răsare
↑ S
ce pui în pămînt

„Un predicat nu poate avea simultan mai multe subiecte decît dacă acestea sînt coordonate", spune Ecaterina TEODORESCU [76].

Părerea noastră este că, din contră, două subiecte (subiective) sau, în genere, două unități investite cu funcții sintactice echivalente (omogene) pot coexista și în situația în care sînt apozate, ceea ce ar putea constitui încă un argument al asemănării dintre aceste două relații ilustrînd echivalența: ambele au drept rezultat multiplicarea funcțiunii sintactice respective [77].

De altfel, însăși teza referitoare la posibilitatea realizării unei subordonări „indirect", „prin intermediar" ne pare eronată.

Nu putem concepe altfel de relații sintactice decît realizate direct : dacă o relativă nu se subordonează

verbului său, ea nu mai poate fi ... subordonată ! Dacă, totuși, este prevăzută cu un conectiv subordonator înseamnă că acest conectiv nu apare fără nici un rost, el subordonează propoziția, și încă în mod direct, regentului său.

Ce din fraza noastră prototip nu va apărea decît în una din două ipostaze posibile : ca relativ sau ca interogativ.

Cum putem preciza din capul locului că nu este interogativ, înseamnă că avem de-a face cu relativul *ce*, deci conectiv, instrument al subordonării interpropoziționale. În această ipostază, *ce* are misiunea (pe lîngă funcțiunea sintactică în cadrul propoziției din care face parte), de a subordona regentului relativa, subordonare pe care nu-i posibil a o concepe altfel decît „direct", adică fără nici un „intermediar"[78].

Îndrăznim să afirmăm că și atunci cînd — în coordonare — conectivul subordonator lipsește la a doua (a treia etc.) propoziție (sau parte de propoziție) coordonată, fiind considerat „prezent" prin subînțelegere, ca în :

„*CINE vinde* și *cumpără face negoț*",
relația de subordonare a relativei secunde față de verbul regent se realizează tot direct și simultan cu subordonarea celei dintîi. Dovada stă în faptul că pot fi comutate :

CINE cumpără și vinde face negoț.
Ba, mai mult — cu anumite concesii de ordin pur semantic, nu gramatical — oricare din aceste relative poate fi suspendată alternativ, situație în care, e mai mult decît evident că subordonarea nu se face „prin intermediar", pentru simplul motiv că nu există nici un „intermediar" !

CINE vinde [——————] face negoț,

[——————] CINE cumpără face negoț.

Și dacă, în absența coordonatei, fiecare relativă își realizează subordonarea față de regent direct, nu vedem de ce în prezența coordonatei sale n-ar face-o. Altfel spus, din moment ce alternativ relativele se subordonează direct, n-avem nici un motiv să ne-ndoim că n-o fac și simultan.

Altceva se impune a fi evidențiat aici ca element diferențiator : relativa opoziție dintre ordinea lineară și cea structurală. În ordinea lineară se creează

iluzia că numai unitatea sintactică „strîns legată" prin contiguitate directă ori alte mărci extragramaticale, sau că numai cea care prezintă un indice de subordonare ar realiza relaţia dată, pe cînd cealaltă, „mai îndepărtată", ar fi „liberă", mai puţin sau de loc „angajată", „independentă" (cum presupune I. RIZESCU şi cum propune GH. NEDIOGLU)[79].

Se pierde, însă, din vedere că în o r d i n e a s t r u c t u r a l ă distanţa fizică dintre regent şi subordonat sau, cu rare excepţii [80], poziţia faţă de acesta nu contează. Iar în analiza sintactică, indiferent de ordinea lineară, care este accidentală, formală, superficială, trebuie să avem în vedere permanent ordinea structurală, esenţială, s i n g u r a i n t e r e s a n t ă pentru sintaxă [81].

Mai e ceva de adăugat, în legătură cu redundanţa conectivului subordonator. Se ştie că în relaţiile de echivalenţă (coordonarea, apozarea) — fiind relaţii de repetare, de multiplicare — intervine r e d u n d a n ţ a atît a conectivelor subordonatoare, cît şi a celor coordonatoare. (Cît priveşte caracterul de „conective" al adverbelor apozitive *anume adică* etc., cum precizam, *supra* (p. 128, există rezerve). Redundanţa acestor conective fiind totală, ele pot fi „economisite", adică omise. Economisirea acestora, respectiv nerepetarea lor la a doua, a treia etc. unitate sintactică este un fenomen foarte frecvent.

„Este în momentul de faţă foarte vie tendinţa de a nu repeta o prepoziţie atunci cînd introduce două complemente coordonate între ele", spune acad. AL. GRAUR în *Gramatica azi* [82].

Noi am spori observaţia de mai sus cu aceea că, nu numai prepoziţiile, ci toate conectivele s u b o r d o n a t o a r e interpropoziţionale, deci şi conectivele relative, de care ne ocupăm, precum şi cele c o o r d o n a t o a r e, „suferă" în aceeaşi măsură tendinţa nerepetării lor în coordonare, şi nu numai în coordonare, ci şi în a p o z a r e a unităţilor sintactice subordonate [83].

Nu trecem cu vederea, însă, părerea, parţial diferită, conform căreia pentru orice termen subordonat ar trebui subînţeleasă repetarea termenului regent, astfel încît să fie asigurată paritatea regent—subordonat: nici un regent cu mai mult decît un subordonat şi nici un subordonat cu mai mult de un termen regent. Ceea ce duce la teoria „unicităţii funcţiilor", datorată lui D. D. DRAŞOVEANU [84].

Astfel, în fraza comentată mai sus:

„*Cine vinde și cumpără face negoț*",

schema:

```
                  face (negoț)
          cine  ↑            ↑   cine
        ┌─────────┘            └──────────┐
        |                                  |
(a)  (cine) vinde ——și—— (cine) cumpără
```

ar deveni reprezentativă în varianta:

```
        [face (negoț)]           face (negoț)
(b)          ↑                        ↑
         cine vinde ——și—— cine cumpără,
```

ceea ce implică transferul coordonării (dintre subordonate) cu un „rang" mai sus, între regente:

```
      [face (negoț)] —— și —— face (negoț)
(c)        ↑                       ↑
       cine vinde             cine cumpără,
```

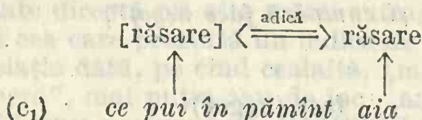
conform părerii că nu se pot coordona decît subordonați determinînd unul și același termen regent. Or, aici avem deja doi, respectiv unul și același, repetat, ceea ce — din punct de vedere structural — înseamnă același lucru.

Transportată achiziția acestora la elucidarea relației apozitive, ca relație sintactică structural afină coordonării, ar urma să prezentăm fraza prototip, schematic, astfel:

```
            ┌────────────→ răsare
            |                 ↑
      ──────┘                 |
(a₁)     ce pui în pămînt ⇔ aia
```

```
        [răsare]              răsare
            ↑                    ↑
                      adică      |
(b₁)  ce pui în pămînt ⟨=======⟩ aia
```

respectiv :

Din punctul nostru de vedere situația rămîne neschimbată în sensul că, și așa, subordonarea fiecărei relative se va realiza d i r e c t și s i m u l t a n față de regentul său. S-ar putea afirma, chiar, că această interpretare vizualizează mai bine caracterul direct și simultan, fără „intermediar", al subordonării fiecăreia dintre cele două relative (în coordonare), respectiv relativa și corelativul său (în apozare).

Alte rezerve s-au exprimat în legătură cu echivalența sintactică a unităților în discuție, precum și în legătură cu echivalența semantic-referențială a acestora.

b) Cît privește primul aspect, e c h i v a l e n ț a s i n t a c t i c ă, ni se pare că autorii comentați se contrazic cînd afirmă că relativa nu-i subordonată d i r e c t verbului și s i m u l t a n cu corelativul. Nefiind subordonată, propoziția nu e subiectivă (obiectivă etc.), ci numai apozitivă a unui subiect (obiect etc.).

Pe de altă parte, Ecaterina TEODORESCU afirmă că „pronumele (corelativ, n.n., V. H.), în calitatea lui de cuvînt abstract, nu are capacitatea de a îndeplini valoarea fundamentală a apoziției : concretizarea, denumirea, explicarea etc." [85].

Deci echivalența sintactică a celor două entități n u s e p o a t e r e a l i z a n i c i c a s u b i e c t i v ă — s u b i e c t (relativa nefiind subordonată „direct" verbului), n i c i c a a p o z i t i v ă — a p o z i ț i e (corelativul în calitate de pronume neavînd „capacitate" apozitivă). Cu toate acestea, autoarea definește relația în discuție drept „raport de echivalență".

Rămîne, însă, de lămurit cum poate fi imaginată această echivalență sintactică între două unități cărora nu li se recunosc, în nici un fel, funcții sintactice ... echivalente, adică omogene sau corespondente ? ! [86].

Părerea noastră este că, fiind înlănțuite, intercondiționate, e firesc să se ajungă din obiecția discutată sub (*a*), privind „nesubordonarea directă" a relativei, la contradicția (ne)echivalenței funcționale, discutată aici și acum. Cheia de boltă a acestei probleme, aparent insolvabile, o

reprezintă ideea cumulului funcțiunilor sintactice, (cum s-a văzut *supra*, p. 146 ș.u.).

Mai menționăm în contra tezei autorilor discutați în această secvență că pronumele poate fi și este, foarte frecvent chiar, apoziție. Orice parte de vorbire capabilă a îndeplini funcțiuni sintactice în genere, are „capacitatea" să exprime și funcția de apoziție. Altminteri, nu am putea analiza relația dintre următoarele subiecte, ambele pronume:

ea, *adică* **aceasta**, *promite* ...

sau dintre următoarele obiecte directe exprimate pronominal:

„**Pe ai lor, pe cei** *de dincolo, îi mai așteaptă și azi*".

De altfel, s-a precizat deja [87] că termenii relațiilor de echivalență (coordonare, apozare) își actualizează exclusiv valențele lor sintactice, cele morfologice neavînd nici o importanță — în limitele părților de vorbire care pot fi învestite sintactic — nici în coordonare, nici în apozare.

Exemple:

(*merge*) încet	ȘI SAU DECI ADICĂ	cu atenție (*sporită*)
[planul sintactic] : mod	—	mod
[planul morfologic] : adv	—	subst

Numai în relația de subordonare a unor unități au importanță proprietățile morfologice, dar și aici ale unuia singur doar, ale regentului, în funcție de valențele căruia subordonatul primește o ... funcție sintactică anume:

[planul morfologic]	*SUBST* *apă* ↑	*ADJ* *dornic* ↑	*VB* *se pregătește* ↑
[planul sintactic]	*de ploaie* ATR	*de ploaie* OBI	*de ploaie* FIN

Deci relaţia apozitivă nu are cum fi împiedicată de o valoare morfologică sau alta : ea se realizează, cum spuneam, numai în planul sintactic, exclusiv între funcţiuni sintactice, şi anume funcţiuni sintactice echivalente.

c) În ceea ce priveşte e c h i v a l e n ţ a s e m a n t i c - r e f e r e n ţ i a l ă, un alt aspect litigios al problemei, ar fi de amintit ceea ce s-a stabilit deja de către *Gramatica* Academiei, şi anume, că această echivalenţă este mai mult sau mai puţin subiectivă : „aşa cum o vede vorbitorul într-o anumită împrejurare" [88], legată de un anumit context situaţional [89] concret. Ecaterina TEODORESCU vede această echivalare coreferenţială [90] nu între corelativ şi relativă, ci î n t r e c o n e c t i v u l subordonator al relativei — deci între pronumele (adjectivele) şi adverbele relative, în exemplele noastre — şi c o r e l a t i v, astfel :

cine . . . . *acela*
ce . . . . *aia*
cînd . . . . *atunci*
cum . . . . *aşa* etc.

Pornim de la premisa că nu putem accepta o ruptură a echivalenţei sintactice de cea semantic-referenţială, adică, dacă între anumite unităţi vedem echivalarea referenţială, atunci — axiomatic — acolo ar trebui căutată şi cea sintactică.

Să presupunem, cum s-a spus, că echivalenţa semantică s-ar stabili între relativ şi corelativ.

Găsim, noi, oare, tot acolo materializată echivalenţa funcţională ?

La o analiză, cît de sumară, vom constata că nu potrivirea de funcţiuni sintactice între relativ (fie pronume, adjectiv sau adverb) şi corelativul din regentă — unde apare — e pur întîmplătoare. Şi nici nu poate fi altfel din moment ce fiecare din cuvintele în discuţie se subordonează unor termeni regenţi distincţi, din propoziţii distincte.

A se urmări :

(a) „*CE pui în pămînt, AIA răsare*":

pui	*AIA*
↑ obd	↑ s
CE	*răsare*

(b) „*CUI nu-i place munca, ACELA să plece*" :

nu-(i) place (munca) ↑ obi *CUI* — *ACELA* ↑ s *să plece*

(c) „*Pe CINE nu lași să moară, ACELA nu te lasă să trăiești*" :

nu lași ↑ obd *pe CINE* — *ACELA* ↑ s *nu* (te) *lasă*

(d) „*Cu CE judecată judecați, cu ACEEA judecați fi-veți*" :

(*cu*) *judecată* ↑ atr *CE* — *judecați fi-veți* ↑ instr *cu ACEEA*

Chiar și cînd „se potrivesc" funcțiile sintactice ale corelativelor cu acelea ale pronumelor (adjectivelor) și adverbelor relative, coincidența e pur întîmplătoare și, ca atare, nerelevantă din punctul de vedere al sistemului sintactic, ca în exemplul :

„*CE semeni, ACEEA culegi*"

semeni ↑ obd *CE* — *culegi* ↑ obd *ACEEA*

Și dacă e c h i v a l e n ț a s i n t a c t i c ă nu se realizează niciodată între relativ și corelativ, ci întotdeauna î n t r e r e l a t i v ă ș i c o r e l a t i v u l s ă u din regentă, atunci putem conchide că și e c h i v a l e n ț a r e f e r e n ț i a l - s e m a n t i c ă trebuie căutată și găsită tot acolo. Fiind „rezumatul" relativei sale — și el trebuie înțeles ca atare — corelativul ne comunică „în comprimat" aceeași informație cu cea exprimată de relativă în întregul său [91].

Spunem, în termenii semanticii moderne, că „trimite" la același referent.

Corelativul și subordonata relativă ne comunică aceeași informație semantic-referențială și, cum s-a demonstrat deja — aceeași informație sintactică. Altfel spus, fiind e c h i v a l e n t e s e m a n t i c ș i s i n t a c t i c, cele două unități sintactice se află în r e l a ț i e a p o z i t i v ă.

d) Încă o precizare: la prima vedere avem doar „impresia" că nu întreaga subordonată relativă, ci numai conectivul său subordonator „acoperă" unul și același referent (*denotatum*) cu cel al corelativului din regentă. Este o pură impresie, de o superficialitate mai mult sau mai puțin mascată, după caz.

Astfel, în fraza:

„*Pe CINE nu lași să moară, (ACELA) nu te lasă să trăiești*" (Proverb), relativul *pe cine* desemnează *stricto sensu* „o persoană oarecare", cîtă vreme *pe cine nu lași (să moară)* ne spune ceva mai mult decît c-am avea de-a face cu orice persoană; o contragere posibilă a acesteia ar putea fi: „salvatul (de la moarte)", care neîndoios comunică mai multă informație decît cea pe care o face relativul *pe cine*.

De altfel, faptul că nu relativul, ci propoziția relativă în întregul său e socotită echivalentă corelativului, ni-l confirmă însăși metoda s u b s t i t u ț i e i, știut fiind că nu permit substituirea reciprocă decît segmentele „e c h i v a l e n t e în contextul analizat" [92].

Astfel, dacă din propozițiile (frazele), reperabile în limba română:

aia *răsare*
acela *să plece*
acela *nu te lasă să trăiești*
acolo *îl aflai*,

ne-am propune să substituim corelativele prin propozițiile relative, obținînd:

ce pui în pămînt *răsare*,
cui nu-i place munca *să plece*,
pe cine nu lași să moară *nu te lasă* . . .,
unde nu gîndeai *îl aflai*,

vom constata fără dificultate caracterul acceptabil al operației de substituire și — implicit — echivalența, sub toate aspectele, a segmentelor substituite.

Dacă, în schimb, ne-am propune să probăm afirmația că nu întreaga propoziție relativă, ci numai conectivul relativ este echivalent cu corelativul din toate frazele de mai sus, am ajunge la construcții nereperate în românește, ca d o v a d ă a i n f i r m ă r i i t e z e i e c h i v a l e n ț e i r e l a t i v - c o r e l a t i v :

* ce *răsare*,
* cui *să plece*,
* pe cine *nu te lasă*,
* unde *îl aflai*.

e) Concluzia de pînă aci pledează în favoarea e c h i v a l e n ț e i s i n t a c t i c e , căreia trebuie să-i recunoaștem p r i o r i t a t e a a s u p r a c e l e i s e m a n t i c - r e f e r e n ț i a l e.

În sprijinul acestei idei mai poate fi adus un argument, și anume : în timp ce echivalența semantică este — cum s-a precizat *supra* (p. 162) — caracterizată prin mai mult sau mai puțin s u b i e c t i v i s m, ca un reflex al faptului că partea slabă din analiza limbii o constituie „considerațiile de semantică" [93], echivalența funcțională este o b i e c t i v ă. Și cum semanticul și sintacticul trebuie admis că se întrepătrund intim, urmează să s u b o r d o n ă m f a c t o r u l s u b i e c t i v c e l u i o b i e c t i v, și nu invers, dacă vrem să obținem un s p o r d e o b i e c t i v i t a t e ș t i i n ț i f i c ă în cercetările noastre asupra unor fenomene atît de complexe cum sînt limbile naturale, în speță sistemele gramaticale ale acestora.

Căci, într-adevăr, așa cum mărturisește savantul :

„Rien n'est plus difficile à définir et à délimiter que les catégories grammaticales" (LOMBARD) [94].

*

Se impun de la sine, credem — în deplină consonanță cu rezultatele expuse în finalul *Părții a doua* : *Coordonate teoretice* — cîteva c o n c l u z i i , de o forță de generalizare poate mai redusă, privind sporul științific și certitudinile conferite noii teorii de această *Perspectivă aplicativă*, cu care încheiem :

1. Relativa nu se subordonează corelativului.

Astfel stînd lucrurile, orice demersuri și speculații științifice în sensul căutării vreunei funcții sintactice relativei (ca subordonată) față de corelativ (ca regent) sînt sortite eșecului.

2. Relativa și corelativul său se subordonează (considerîndu-se excepție corelativul-subiect), fiecare pe cont pro-

priu, direct și simultan, unuia și aceluiași termen regent (predicat).

Identitatea regentului impune acestor unități funcții sintactice echivalente, altfel spus *echivalență sintactică*.

3. Relativa și corelativul exprimă, în contextul dat, același mesaj, în sensul că trimit, ambele, la unul și același referent, fiind coreferente.

Identitatea referentului determină *echivalența semantic-referențială* a acestora.

4. Ca unități sintactice corelate sintagmatic, echivalente nu numai sintactic, ci și semantic-referențial, relativa și corelativul se află — una față de alta — în *relație apozitivă*, de unde funcțiile: apozitivă, respectiv apoziție.

5. Relativa și corelativul său îmbină funcții ale subordonării cu cele ale apozării, *cumulul funcțional* fiind o realitate obiectivă în sintaxă.

NOTE

[1] Vezi Cipariu, *Sintetica, passim*; Tiktin, *Gramatica, passim*; Drăganu, *Elemente, passim*.

[2] Vezi Alexandrescu, *Subiective*, p. 168—177; Andrei, *Reluarea subiectivei*, p. 123—128; Avram, *Corespondența*, p. 147 ș.u.; Dimitriu, *Apozitiva*, p. 151—153; Idem, *Sintaxa, I*, p. 400 ș.u.; Edelstein, „*Legătura relativă*", p. 337—343; Ghergariu, *Relative*, p. 125 ș.u.; Graur, *Pentru o sintaxă*, p. 121—141; Idem, *Virgula*, p. 13; Idem, *Scrieri*, p. 183—191; Guțu, *Relative*, p. 161—172; Nedioglu, *Independența subiectului*, p. 13—22; Popescu, *Subiectiva*, p. 351—374; Rizescu, *Explicative*, p. 45 ș.u.; Rogobete, *Raportul apozitiv*, p. 443—452; Soltischi, *La relative*, p. 46—58; Teodorescu, *Subiective apozitive*, p. 305—309; Idem, *Subiectiva, passim*.

[3] S-ar putea adăuga acestei liste modesta noastră contribuție: *Multipla subordonare, I* și *II*, precum și *Echivalența, I* și *II*.

[4] Vezi, în acest sens, Radoslav, *Apoziția*; Soltischi, *Préliminaires, passim*; Dumitrașcu, *Cursul, passim*.

[5] Vezi Pană-Dindelegan, *Relatives*, p. 67—84; Smith, *Relative Clauses*, p. 247—263.

[6] Precum vedem din bogata listă bibliografică — selectivă! — menționată *supra*.

[7] Vezi MSE, p. 221.

[8] Vezi *supra*, nota 2.

[9] Vezi accepțiunea termenului la Drașoveanu, *Cuvinte relaționale*, p. 19, 32.

[10] *Apud* Guțu, *Relative*, p. 167.

[11] Vezi exemplul la Nedioglu, *Independența subiectului*, p. 14.

[12] Vezi *Opere, I*, p. 139.

[13] Vezi *Cazania*, p. 49.

[14] Vezi *Gramatica*, p. 223.

[15] *Apud* Rizescu, *Relative*, p. 48.
[16] Vezi *Opere, II*, p. 11.
[17] Vezi *Letopisef*, p. 105.
[18] Vezi *Probleme*, p. 19.
[19] Vezi Hodiş, *Echivalenţa, II*, p. 273.
[20] Vezi Weinreich, *Semantic Theory*, *passim*; Chomsky, *Teoria sintaxei*, *passim*. Vezi şi Vasiliu, *Teorie semantică*, p. 78 ş.u.
[21] Vezi p. 110.
[22] Vezi *Sintactica*, p. 75.
[23] Vezi *Grammaire raisonnée*, II, p. 31; *Grammaire de Port-Royal*, p. 303–304.
[24] Vezi p. 223.
[25] Vezi *Relative*, *passim*.
[26] Vezi p. 136.
[27] Vezi *Relative*, p. 128–129.
[28] Vezi *Atributivele*, p. 352.
[29] Vezi *Subordonarea*, p. 7. Analizînd fraza: „**De ce** *avem nevoie*, **de** asta *lucrăm*", autorul interpretează relativa drept atributivă a demonstrativului *de asta*.
[30] Vezi *Corespondenţa*, p. 144–145.
[31] Vezi Nedioglu, *Independenţa subiectului*, *passim*; susţinînd şi subordonarea subiectivei şi — simultan — şi „independenţa subiectului (şi subiectivei!)", autorul se contrazice; Popescu, *Subiectiva*, *passim*; Rogobete, *Raportul apozitiv*, *passim*.
[32] Vezi Rizescu, *Explicative*, *passim*.
[33] Vezi *Virgula*, p. 13/4.
[34] Vezi II, 2, p. 264.
[35] Vezi *Pentru o sintaxă*, p. 136.
[36] Vezi *Virgula*, p. 13/4–5.
[37] Spre exemplu cea a lui Drăganu, *Elemente*, p. 57–58, precum şi cea a lui Cipariu, *Sintetica*, p. 110.
[38] Vezi Dimitriu, *Apozitiva*, p. 151–163.
[39] Vezi Carabulea, *Atributivele*, p. 352; Gabrea, *Atributiva*, *passim*; Idem, *Teorie şi analiză*, p. 140. Pentru determinări intrapropoziţionale, vezi şi Milaş, *Apoziţii?*, p. 198.
[40] În acest punct problema se interferează cu aceea a *subordonatelor atributive izolate*, chestiune mai complexă, care merită un studiu aparte. Ne mulţumim să afirmăm, aici, doar că posibilitatea introducerii adverbelor apozitive de explicitare a relaţiei cîştigă definitiv, credem, asemenea construcţii de partea apozării, aşa cum o concepem noi: „*ce pui în pămînt*, [ADICĂ] *aia* răsare", „*ce pui în pămînt*, [ADICĂ] *porumb* răsare", respectiv în topica inversă, proprie ziselor „atributive" izolate: „răsare *aia*, [ADICĂ] *ce pui în pămînt*", „răsare *porumb*, [ADICĂ] *ce pui în pămînt*".
În legătură cu caracterul apozitiv al relativelor izolate s-au pronunţat diferiţi autori români şi străini: a se vedea Cipariu, *Sintetica*, p. 110; Manliu, *Sintactica*, p. 75; Tiktin, *Gramatica*, p. 229 etc.; vezi, dintre autorităţile străine mai vechi, gramaticile raţionale (citate *supra*, nota 23), iar dintre cele mai recente: Smith, *Relative Clauses*, p. 248, care afirmă: „There are two kinds of relative clause: r e s t r i c t i v e, with *Wh* directly following the noun, and a p p o s i t i v e, with *Wh* separated from the noun by comma or comma intonation [...]".
[41] Vezi Hodiş, *Echivalenţa, I*, p. 58–61, şi *Echivalenţa, II*, p. 273–280.
[42] În legătură cu această schematizare s-ar putea obiecta că subiectul fiind supraordonat (Draşoveanu, *Raportul S–P*, p. 175–182), ar trebui

așezat d e a s u p r a predicatului său. Precizăm că schema, oricum convențională, este realizată astfel doar din imperativul echivalenței *subiectivă — subiect*. Și, cum subiectiva este s i g u r subordonată, am preferat această structurare în locul alteia, cel puțin la fel de discutabilă:

Ce pui în pămînt ⇔ *aia*

↑ ↑

|

răsare

[43] În exemplul (*c*) vom analiza relativa și corelativul său (*unde nu gîndeai, acolo*) drept circumstanțială, respectiv circumstanțial d e l o c și, simultan, a p o z i t i v ă , respectiv a p o z i ț i e .

În legătură cu proprietățile relației de echivalență, vezi detalii în *Partea a doua*: *Coordonate teoretice*, a prezentei lucrări, p. 71 ș.u.

[44] Vezi Hodiș, *Echivalența*, *I*, p. 60.

[45] Vezi *supra*, *Partea a doua*: *Coordonate teoretice*, *passim*; Mitran, *Coordonarea*, p. 507—513; Muțiu, *Coordonarea*, *passim*.

[46] „Deducem din aceste constatări că parataxa (= juxtapunerea) este mijlocul, unicul, de realizare a relației apozitive" (Hodiș, *Echivalența*, *II*, p. 287).

[47] Cît privește apropierea coordonării conclusive de relația apozitivă, respectiv identificarea acestora, vezi Muțiu, *Coordonarea*, *passim*; Șerban, *Teoria și topica*, p. 105—106; Teiuș, *Coordonare conclusivă?*, p. 239—241; Idem, *Coordonarea*, p. 84 ș.u.

[48] Vezi Hodiș, *Funcția*, p. 32—42; „Orice unitate sintactică din orice enunț poate îmbina cîte una din aceste trei funcții" (p. 41).

[49] Vezi Hodiș, *Natura sintactică*, *I*, p. 311—312; „în virtutea acestui paralelism putem afirma că apozarea și coordonarea unităților sintactice constituie d o u ă a s p e c t e a l e u n u i a ș i a c e l u i a ș i m e c a n i s m abstract de relaționare [...]".

[50] Pentru detalii privind relația r e f e r e n ț i a l ă , vezi Guțu Romalo, *Sintaxa*, p. 35 ș.u.; Hodiș, *Natura sintactică*, *II*, p. 91—92; Șerban, *Teoria și topica*, p. 87 și 150—153; Vasiliu, *Sens referențial*, p. 105—109; Idem, *Teorie semantică*, *passim*.

[51] Pentru simplificarea și coerența expunerii renunțăm la sensurile conotative, degajabile din context — după părerea noastră lipsite de concludență — spre pildă aici, în exemplul prototip: „faptă", „răsplată", „progenitură" etc. Ne limităm la relevarea sensurilor obiective, denotative ale cuvintelor implicate în contextele analizate.

[52] Pentru cuplul de termeni *monoreferenți — plurireferenți*, vezi *supra*, *Partea a doua*: *Coordonate teoretice*, nota 175.

[53] *Ibidem*, pentru lista diferențelor specifice ale apozării față de coordonare; Hodiș, *Natura sintactică*, *II*, p. 91—102.

[54] Vezi *Subiective apozitive*, p. 305—309; Idem, *Subiectiva*, *passim*.

[55] Vezi *Reluarea subiectivei*, p. 123—128.

[56] Vezi *Apoziții?* p. 197—199.

[57] Vezi *Relative*, *passim*.

[58] Idem, *Sintaxa*, p. 43—45. Autoarea nu are în vedere exemple de acest tip, însă concepția expusă asupra relației de echivalență ne permite a fructifica aici această contribuție.

[59] Pentru echivalentele franceze ale termenilor cu care operăm (*a apoza*; *apozat*, *-ă* etc.; *apozare*), vezi *Grammaire Larousse*, p. 78—188; precum și *Lexis* și *Larousse*, s.v. *apposer*, *apposé*, *-ée* etc.

[60] Vezi *Sintaxa*.
[61] *Ibidem*, p. 70.
[62] Vezi *Coordination*, p. 135–136.
[63] „Spre deosebire de cei ce identifică funcţia cu relaţie, noi considerăm relaţia drept cauză a funcţiei, care este consecinţa, efectul". (Hodiş, *Funcţia*, p. 40).
[64] Vezi argumentaţia *supra*, II, 1 şi 2, precum şi nota 30.
[65] Vezi *Explicative*, p. 21–26; Idem, *Relative*, p. 45.
[66] Nedioglu, *Independenţa subiectului, passim*.
[67] Vezi *Coordination, passim*.
[68] Vezi *supra*, nota 61.
[69] „Raporturile adversativ şi conclusiv, în virtutea acestei definiţii, nu vor fi considerate coordonări" (Hodiş, *Coordonarea*, p. 81).
[70] Vezi *supra*, nota 61.
[71] Vezi Hodiş, *Coordonarea*, p. 81 : „[...] se confirmă şi pentru limba română justeţea afirmaţiei lui Chomsky în legătură cu condiţia f u n d a m e n t a l ă a coordonării — echivalenţa (funcţională, n.n., V. H.)". Vezi şi Gleitman, *Coordinating Conjunctions*, p. 260–293. Pentru aşa-numita coordonare „falsă", între funcţii sintactice subordonate distincte, vezi Vasiliu, Golopenţia-Eretescu, *Sintaxa*, p. 161.
[72] Vezi Hodiş, *Echivalenţa, I*, şi *Natura sintactică, II, passim*.
[73] Vezi *supra*, nota 53.
[74] Vezi Teodorescu, *Subiective apozitive*, p. 309. Vezi şi Andrei, *Reluarea subiectivei*, p. 127, ş.u.
[75] Vezi Hodiş, *Funcţia*, p. 39–41.
[76] *Apud* Andrei, *Reluarea subiectivei*, p. 127.
[77] Vezi, despre multiplicarea funcţiilor sintactice prin coordonare, Draşoveanu, *Unicitatea*, p. 325–335. Despre multiplicarea acestora prin apozare, vezi Hodiş, *Echivalenţa, I*, p. 55 ş.u. Vezi, de asemenea, şi mărturii ale unor autori străini : „[...] o funcţie (sintactică, n.n., V.H.) poate fi satisfăcută de mai multe elemente coordonate *(conjoined ocurences)* sau de două sau mai multe elemente în relaţie de apoziţie" (Hays, *Research Procedures*, p. 190).
[78] În formularea acestei „rezerve" faţă de opinia noastră se pot recunoaşte, la preopinenţi, ecouri din studiul lui Mitran, *Raportul apozitiv*, p. 40 : „apoziţia intră în relaţie cu restul propoziţiei numai *prin intermediul* (s.n., V. H.) primului termen", studiu comentat critic de noi în *Partea întîi* : *Retrospectivă critică*, p. 28 ş.u.
[79] Vezi Rizescu, *Explicative, passim* ; Nedioglu, *Independenţa subiectului, passim*.
[80] Vezi Avram, *Corespondenţa*, p. 144–145, în legătură cu argumentul că atributivele stau de regulă d u p ă regentul lor.
[81] Vezi argumente în plus la Hodiş, *Structuri „suprapuse"*, p. 191–195.
[82] Vezi p. 219. Vezi şi Hodiş, *Natura sintactică, I*, p. 310 ş.u.; Idem, *Multipla subordonare, I*, p. 100 ş.u.; Idem, *Multipla subordonare, II*, p. 249 ş.u.
[83] Vezi Hodiş, *Redundanţa conectivelor*, p. 27–30.
[84] Vezi *Unicitatea*, p. 332.
[85] Vezi *Subiectiva*, p. 106.
[86] În sensul şi-n accepţiunea termenului *corespondent*, oferit de Avram, *Corespondenţa, passim*.
[87] Vezi Hodiş, *Natura sintactică, I*, p. 308–309.
[88] Vezi *Gramatica* Academiei II, 2, p. 130.

[89] În legătură cu termenul *context situațional*, vezi Lyons, *Linguistica teorica*, p. 546 *(il contesto situazionale)*; *Dictionnaire de linguistique*, p. 444 *(le contexte situationnel)*.

[90] Termenul *echivalare coreferențială* aparține — în această variantă — lui Carmen Vlad: *Un tip de enunț în limbajul critic literar*, în SCL, XXIII, 1972, nr. 4, p. 405.

[91] Vezi și Andrei, *Reluarea subiectivei*, p. 125, care — solidar, de astă dată cu noi — afirmă: „Este firesc să vorbim de reluarea î n î n t r e g i m e (s.n., V. H.) a propoziției introduse prin asemenea pronume, situația stabilită fiind următoarea: *Care din cai a veni la jăratec ... = acela ...* " [Este vorba de analiza frazei: „Care din cai a veni la jăratec să mănînce, acela are să te ducă la împărăție (I. Creangă)"].

[92] Vezi *Lingvistică structurală*, p. 25.

[93] Vezi *Limbaj*, p. 6.

[94] Vezi *L'Apposition*, p. 322.

ANEXE

(1)

Abrevieri — simboluri*

— A	= acuzativ
— a, a, a"; A, A', A"	= (pprop; Prop) apozate
— a, b, c; A, B, C	= (pprop; Prop) subordonate şi/sau coordonate
— adj	= adjectiv
— adv	= adverb
— apoz, Apoz, APOZ	= apoziţie, apozitivă, apozare
— atr, Atr, ATR	= atribut, atributivă, relaţie atributivă
— cag, Cag, CAG	= (complementul, completiva, relaţia) de agent
— circ, Circ, CIRC	= (pprop, Prop, relaţie) circumstanţial(ă).
— cond, Cond, COND	= (circ, Circ, CIRC) condiţional(ă).
— coord, Coord, COORD	= (pprop, Prop) coordonat(ă), relaţie de coordonare
— cop	= (vb) copulativ
— COP	= (COORD) copulativă
— D	= dativ
— dem	= demonstrativ
— DISJ	= (COORD) disjunctivă
— EMF	= emfază
— engl	= (limba) engleză
— excep, Excep, EXCEP	= (circ, Circ, CIRC) exceptiv(ă)
— fin, Fin, FIN	= (circ, Circ, CIRC) final(ă)

* Intenţionînd o maximă economie de spaţiu, rugăm cititorul să utilizeze recursiv anexele (1) şi (2).

Din aceleaşi motive, dăm în pagină doar numele autorului unei opinii sau unui exemplu (în text) şi locul — titlul abreviat şi paginat (în note).

Informaţia bibliografică integrală, cititorul o poate obţine numai apelînd la anexa (3), bibliografia generală, organizată alfabetic pe două compartimente (a), articole şi lucrări de lingvistică, şi (b), izvoare ale materialului exemplificativ.

— fr	=	(limba) franceză
— G	=	genitiv
— ger	=	gerunziu
— germ	=	(limba) germană
— ind	=	indicativ
— inf	=	infinitiv
— instr, Instr, INSTR	=	(circ, Circ, CIRC) instrumental(ă)
— intranz	=	(vb) intranzitiv
— it	=	(limba) italiană
— lat. cl.	=	(limba) latină clasică
— loc, Loc, LOC	=	(circ, Circ, CIRC) local(ă)
— mod, Mod, MOD	=	(circ, Circ, CIRC) modal(ă)
— MORF	=	(domeniul) morfologiei
— multpl, MULTPL	=	(pprop) multiplă, multiplicitate
— n	=	nume
— N	=	nominativ
— num	=	numeral
— obd, Obd, OBD	=	(pprop, Prop, relaţia) obiect(ivă) direct(ă)
— obi, Obi, OBI	=	(pprop, Prop, relaţia) obiect(ivă) indirect(ă)
— op, Op, OP	=	(circ, Circ, CIRC) de opoziţie
— P	=	predicatul verbal
— part	=	participiu
— pas	=	pasiv
— p.gr.	=	(limba) paleogreacă
— pol	=	(limba) polonă
— port	=	(limba) portugheză
— pprop, Prop	=	parte de propoziţie, propoziţie
— pred, Pred, PRED	=	(n, Prop, relaţia) predicativ(ă)
— Princ	=	(Prop) principală
— pron	=	pronume
— ps, Ps, PS	=	(elementul, Prop, relaţia) predicativ(ă) suplimentar(ă)
— r, R	=	regent, regentă
— refl, REFL	=	reflexiv, reflexivitatea echivalenţei
— rel, Rel, REL	=	(circ, Circ, CIRC) de relaţie
— rs	=	(limba) rusă
— s, S	=	subiect, subiectivă
— sim, SIM	=	simetric, simetria echivalenţei
— SINT	=	(domeniul) sintaxei
— soc, Soc, SOC	=	(circ, Circ, CIRC) sociativ(ă)
— sp	=	(limba) spaniolă
— subj	=	subjonctiv
— subord, Subord, SUBORD	=	(pprop, Prop) subordonat(ă), relaţie de subordonare
— subst	=	substantiv
— sup	=	supin
— temp, Temp, TEMP	=	(circ, Circ, CIRC) temporal(ă)
— tranz, TRANZ	=	(vb) tranzitiv, tranzitivitatea echivalenţei
— vb	=	verb

(2)

Sigle

AASF — *Annales Academiae scientiarum fennicae*, Helsinki.

ACES — *Actes de la Conférence Européenne de Sémantique* (Nice, 26–31 III 1951), organisée par E. Benveniste, Paris, 1951.

ACIÉB I — *Actes du Premier Congrès International des Études Balkaniques et sud-est Européennes*. 26 VIII – 1 IX 1966, Sofia, 1967.

ACIL VI — *Actes du Sixième Congrès International des Linguistes*, Paris, 1949.

ACIL X — *Actes du X-e Congrès International des Linguistes*, Bucarest, 28 août – 2 septembre 1967, I – IV, Bucarest, 1969–1970.

ACILFR XII — *Actele celui de-al XII-lea Congres internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, redactor responsabil: Alexandru Rosetti, Bucureşti, vol. I: 1970; vol. II: 1971.

ACL — *Méthodes de la grammaire, tradition et nouveauté. Actes du Colloque*, tenu à Liège du 18 au 20 XI 1964, dans le cadre de la Semaine culturelle danoise, Paris, 1966.

ACRS V — *Actes du V-e Congrès des Romanistes Scandinaves*, Turku, 1973.

ADAW — *Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Philosophisch-historische Klasse*, Berlin.

AL — *Archivum Linguisticum*. A Rewiew of Comparative Phylology and General Linguistics, Glasgow.

ALI — *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi.

AMPR — *Aspecte melodice ale predării limbii române la anul pregătitor* – lucrări prezentate la Sesiunea de comunicări din mai 1976 – Coordonator: V. Şerban, Timişoara, 1977 (multigrafiat).

AS — *American Speech*. A Quarterly of Linguistic Usage, New-York.

AUB — *Anuarul Universităţii Bucureşti*, Bucureşti.

AUI — *Anuarul Universităţii „Al. I. Cuza"*, Iaşi.

AUSB — *Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae*, Sectio Linguistica, Budapest.

AUT — *Anuarul Universităţii Timişoara*, Timişoara.

BL — *Bulletin linguistique*, Bucarest.

BPTJ — *Bjuletyn Polskiego Towarzystwa Jezykoznawczego*, Warszawa.

BŞ — *Buletin ştiinţific*, seria A. Filologie, Pedagogie, Marxism-leninism, Institutul pedagogic Baia Mare.

CFS — *Cahiers Ferdinand de Saussure*. Revue de linguistique générale, Genève.

CL — *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca.

CLTA — *Cahiers de linguistique théorique et appliquée*, Bucarest.

CPLM — Al II-lea simpozion naţional pe tema „Contribuţia predării limbilor moderne la pregătirea de specialitate a studenţilor din învăţămîntul superior tehnic". *Comunicări*, 18–19 iunie 1981, Cluj-Napoca (multigrafiat).

DaF — *Deutsch als Fremdsprache*, Leipzig.
DLRLC — *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I, București, 1955.
DLRM — *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.
DN — *Dicționar de neologisme*, ed. a III-a, București, 1978.
DR — *Dacoromania* Buletinul „Muzeului Limbei Române" (Universitatea română din Cluj), Cluj, Sibiu, 1920—— 1948.
ÉC — *Les études classiques*, Namur.
ÉR — *Étude romane*. Bulletin de la Société Roumaine de Linguistique Romane, Bucarest.
FD — *Fonetică și dialectologie*, București.
FdM — *Le Français dans le monde*, Paris.
FL — *Folia Linguistica*, The Hague.
FM — *Le Français moderne*, Paris.
InFil — *Inozemnà filologija*, L'viv [=Lwów].
JP — *Język Polski*, Warszawa.
L — *Language*. Journal of the Linguistic Society of America, Baltimore.
LA — *Linguistica Antverpiensia*, Anvers.
LCHB — *Linguistique contemporaine. Hommage à E. Buyssens*, publié par Jean Dierick et Ivan Lebrun, Bruxelles, 1970.
LF — *Langue française*. Grammaire de la phrase et grammaire du discours, Paris.
LFS — *Langue française. La syntaxe*, Larousse, Paris.
LL — *Limbă și literatură*, București.
LLM — *Limbă și literatură moldovenească*, Chișinău.
LLR — *Limbă și literatură română*. Revistă trimestrială pentru elevi, București.
LMȘ — *Limbile moderne în școală*, București.
LR — *Limba română*, București.
LRew — *Linguists' Review*. Official Organ of the Institute of Linguists, London.
LȘ — *Lucrări științifice*, seria *Lingvistică*, Institutul pedagogic, Oradea.
MCIL, VIII — *Mélanges linguistiques publiés à l'occasion du VIII-e Congrès international des linguistes à Oslo du 5 au 9 août 1957*, București, 1957.
MS — *Moderna Språk*, Malmö.
MSE — *Modern Studies in English. Readings in Transformational Grammar*, edited by D. A. Reibel, University of York; Samdford A. Schane, University of California at San Diego, New Jersey, 1969.
NR — *Naše řeč*. Ustav pro jazyk česky, Praha.
O — *Orbis*. Bulletin international de documentation linguistique, Louvain.
PhP — *Phylologica Pragensia*, Praga.
PLG — *Probleme de lingvistică generală*, București.
RF — *Revista de filozofie*, București.
RFR — *Revista Fundațiilor Regale*, București.
RJL — *Romanskoje jazykoznanie*. Učenyje zapiski Leningradskogo gosudarstvennogo Universiteta, serija filologičeskich nauk, Leningrad.

RL — *România literară*, București.
RRL — *Revue roumaine de linguistique*, Bucarest.
SCL — *Studii și cercetări lingvistice*, București.
SG — *Studii de gramatică*, București, 1956 (vol. I), 1957 (vol. II), 1961 (vol. III).
SL — *Studia Linguistica*. Revue de linguistique générale et comparée, Lund — Copenhague.
SSMPh — *Stockholm Studies in Modern Philology*, Stockholm.
StG — *Studia Grammatica*, Berlin.
StL — *Studii de lingvistică*, Timișoara, 1976 (multigrafiat).
StUBB — *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai"*, Cluj(-Napoca).
TCLC — *Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague*, Copenhague.
TCLP — *Travaux du Cercle Linguistique de Prague*, Prague.
ThCLP — *Thèses du Cercle Linguistique de Prague pour le VI-e Congrès International des Linguistes*, tenu à Paris en 1948, în ACIL VI, p. 305—306.
TIL — *Travaux de L'Institut de linguistique*, Paris.
TLL — *Travaux de Linguistique et de littérature*, Strasbourg.
VJ — *Voprosy jazykoznanija*, Moskva.
VLU — *Vestnik Leningradskogo Universiteta*. Serija istorii jazyka i literatury, Leningrad.
VR — *Viața Românească*, București.
W — *Word*. Journal of the Linguistics Circle of New York, New York.
ZPhSK — *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung*, Berlin.

[illegible]

LF — *Langue française*, [illegible], Larousse, Paris.

LL — *Limbă şi literatură*, Bucureşti.

LLM — *Limbă şi literatură moldovenească*, Chişinău.

LLR — *Limbă şi literatură română*. Revistă trimestrială pentru elevi, Bucureşti.

LMŞ — *Limbile moderne în şcoală*, Bucureşti.

LR — *Limba română*, Bucureşti.

LRev — *Linguistic Review*. Official Organ of the Institute of Language, London.

LS — *Lucrări ştiinţifice*, [illegible] *Limbile* [illegible] Institutul pedagogic, [illegible].

MCIL, VIII — *Mélanges linguistiques publiés à l'occasion du VIIIe Congrès international des linguistes à Oslo du 5 au 9 août 1957*, Bucureşti, 1957.

MS — *Moderna Språk*, Malmö.

MSE — *Modern Studies in English. Readings in Transformational Grammar*, edited by D. A. Reibel, University of York, Sanford A. Schane, University of California at San Diego, New Jersey, 1969.

NŘ — *Naše řeč*. Orgán Ústavu pro jazyk český, Praha.

O — *Orbis*. Bulletin international de documentation linguistique, Louvain.

PhP — *Philologica Pragensia*, Praga.

PLG — *Probleme de lingvistică generală*, Bucureşti.

[illegible] — *Probleme de* [illegible], Bucureşti.

RFR — *Revista Fundaţiilor Regale*, Bucureşti.

UZ — [illegible] *Učenye zapiski Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta, serija filologičeskich nauk*, Leningrad.

Bibliografie generală

(3)

Abrevieri

(a)

1. AHMANOVA, *Slovar'* — Ahmanova, O. S., *Slovar' lingvističeskich terminov*, ed. a II-a, Moskva, 1969.
2. AHMANOVA, MIKAELIAN, *Teorii* — Ahmanova, A. S., G. B. Mikaelian, *Sovremennyje sintaksičeskie teorii*, Moskva, 1963.
3. ALEXANDRESCU, *Subiective* — Alexandrescu, Ecaterina, *Cu privire la unele probleme ale propozițiilor subiective, predicative și regentele acestora*, în LL, XV, 1967, p. 168—177.
4. ALEXANDRESCU, *Apoziție* — Alexandrescu, Ecaterina, *Cu privire la apoziție și la propoziția apozitivă*, în „Comunicări științifice", Iași, 1969, p. 91—120.
5. AL-GEORGE, *Limbă* — Al-George, Sergiu, *Limbă și gîndire în cultura indiană*, introducere în semiologia indiană, București, 1976.
6. ANDREI, *Reluarea subiectivei* — Andrei, C. I., *Reluarea propoziției subordonate subiective*, în AUI, 16, 1970, p. 123—128.
7. ANTENOR, *Nomenclatura gramatical* — Antenor, N., *Léxico de nomenclatura gramatical brasileira*, Rio de Janeiro, 1946.
8. ANTOINE, *La Coordination* — Antoine, G., *La coordination en français*, Paris, 1959 (vol. I), 1962) (vol. II).
9. ASAN, *Apozitiva* — Asan, Finuța, *Propoziția apozitivă și apoziția*, în LR, X, 1961, nr. 4, p. 312—326.
10. AVRAM, *Corespondența* — Avram Mioara, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG, I, 1956, p. 141—164.
11. AVRAM, *Coordonarea* — Avram, Mioara, *Observații asupra coordonării*, în SG, II, 1957, p. 151—159.
12. AVRAM, *Probleme* — Avram, Mioara, *Probleme ale gramaticii limbii române*, în LR, XIV, 1965, nr. 1, p. 21—31.
13. AVRAM, *CEEA CE* — Avram, Mioara, *Note asupra pronumelui CEEA CE*, în SCL, XXXI, 1980, nr. 4, p. 353—358.
14. BACIU, *Précis* — Baciu, I., *Précis de grammaire roumaine*, Lyon, [1978].
15. BARBU, *Sintaxa* — Barbu, N. I., *Sintaxa limbii române după metoda istorico-stilistică*, București, 1945.

16. BARBU, *Juxtapunerea* — Barbu N. I., *Juxtapunerea (paralaxa) în greacă, latină, română*, în LL, VI, 1962, p. 53—65.
17. BARTOLI, *Neolinguistca* — Bartoli, M., *Introduzione, alla neolinguistica (Principi — scopi—metodi)*, Genève, 1925.
18. BATAGLIA, PERNICONE, *La grammatica* — Bataglia, S., V. Pernicone, *La grammatica italiana*, Torino, 1954.
19. BAUDY, *L' Apposition* — Baudy, L., *L'Apposition*, în FM, XXXI, 1963, nr. 1, p. 50—54.
20. BAZELL, *Relations* — Bazell, C. E., *Syntactic Relations and Linguistic Typology*, în CFS, *8*, 1949.
21. BEJAN, *Adverbe* — Bejan, D., *Adverbe de mod în poziție corelativă*, în CL, XXIV, 1979, nr. 1, p. 47—52.
22. BEJAN, *Structura regenților* — Bejan, D., *Structura regenților propoziției subiective*, în CL, XXVII, 1982, nr. 1, p. 31—36.
23. BELDESCU, *Contribuții* — Beldescu, G., *Contribuții la cunoașterea numelui predicativ* [București], 1957.
24. BENVENISTE, *Problèmes* — Benveniste, Ém., *Problèmes de linguistique générale* [Paris, 1966].
25. BERCEA, *Raportul apozitiv* — Bercea, L. P., *Contribuții la cunoașterea raportului apozitiv*, în LR, XXI, 1972, nr. 5, p. 449—454.
26. BERCEANU, *Sistemul gramatical* — Berceanu, B. B., *Sistemul gramatical al limbii române*, București, 1971.
27. BERNSTEIN, *Gramatica comparată* — Bernstein, S. B., *Gramatica comparată a limbilor slave*, traducere și note de G. Mihăilă, București, 1965.
28. BIDIAN, *Coordonarea* — Bidian, V., *Observații asupra frazei în graiurile din Oltenia. I. Coordonarea*, în CL, XV, 1970, nr. 1, p. 97—103.
29. BIDIAN, *Subordonarea* — Bidian, V., *Observații asupra frazei în graiurile din Oltenia. II. Probleme de subordonare*, în CL, XVII, 1972, nr. 1, p. 5—20.
30. BIRBĂNESCU, *Relation* — Birbănescu, A., *Une grammaire de relation*, în CLTA, VI, 1969.
31. BÎTEA, *Defining Apposition* — Bîtea, I. N., *An Attempt at Defining Apposition in Modern English*, în RRL, nr. 4, 1977, p. 753—778.
32. BÎTEA, SAU_1 — Bîtea, I. N., *SAU apozitiv*, în AUT, *19*, 1981, p. 93—99.
33. BÎTEA, SAU_2 — Bîtea, I. N., Bîtea, Dana, *Observații asupra lui SAU apozitiv*, în LR, XXXI, 1982, nr. 2, p. 117—126.
34. BOER *Syntaxe*—Boer, Ch. de, *Syntaxe du français moderne*, Leiden 1947.
35. BOGACKI, *Constructions appositives* — Bogacki, B. K., *Types de constructions appositives en français*, Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdańsk, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1973.
36. BOLINGER, *Attribution* — Bolinger, D., *Adjectives in English: Attribution and Predication*, în „Lingua", *18*, 1967, p. 1—34.
37. BORODINA, *La valeur* — Borodina, M., *La valeur prédicative de l'adjectif en français moderne*, în RJL, *35*, nr. 232.
38. BOUET, *L'Apposition* — Bouet, L., *L'Apposition*, în FM, XXXI, 1963, nr. 4, p. 283—287.
39. BUDAGOV, *Etjudy* — Budagov, R. A., *Etjudy po sintaksisu rumyn'skogo jazyka*, Moskva, 1958.
40. BUDAI, *Grammar* — Budai, L., *English Grammar (Theory and Practice)*, Budapest, 1981.

41. BULGĂR, *Sintaxă* — Bulgăr, Gh., *Limba română. Sintaxă și stilistică*, București, 1968.
42. BUYSSENS, *La communication* — Buyssens, É., *La communication et l'articulation linguistique*, Bruxelles — Paris, 1968.
43. BYCK, *La répétition* — Byck, J., *La répétition en roumain*, în BL, II, 1934, p. 34—67.
44. CAMARA, *The Portuguese* — Camara, J. M.-Jr., *The Portuguese Language*, Chicago, 1972.
45. CARABULEA, *Atributivele* — Carabulea, Elena, *Atributivele circumstanțiale*, în SCL, X, 1959, nr. 3, p. 343—356.
46. CARABULEA, *Repetarea* — Carabulea, Elena, *Repetarea și reluarea subiectului în limba română din sec. al XVI-lea — al XVIII-lea*, în „Omagiu Rosetti", p. 103—109.
47. CAROLL, *Limbaj* — Caroll, J. B., *Limbaj și gîndire*, București, 1978.
48. CARRENTER, *Diccionario* — Carrenter, F. L., *Diccionario de terminos filologicos*, 3 ed. corregida, Madrid [1969].
49. CHOMSKY, *Teoria sintaxei* — Chomsky, N., *Aspecte ale teoriei sintaxei*, traducere din limba engleză de P. Schveiger și J. E. Augerot, București, 1969 (litografiat).
50. CIPARIU, *Compendiu* — Cipariu, T., *Compendiu de gramatică*, Blasiu, 1855.
51. CIPARIU, *Sintetica* — Cipariu, T., *Gramatec'a limbei romane*, partea II. *Sintetica*, Bucuresci, MDCCCLXXVII.
52. CÎMPEANU, *Substantivul* — Cîmpeanu, E., *Substantivul. Studiu stilistic*, București, 1975.
53. COHEN, *Structure* — Cohen, J., *Structure du langage poétique*, Paris, 1966.
54. COHEN, *Grammaire* — Cohen, M., *Grammaire et style. 1450—1950 Cinq cent ans de phrase française*, Paris, 1954.
55. CONSTANTINESCU, *Corelative* — Constantinescu, Gh., *Despre elementele corelative ale limbii române*, în LL, nr. 2, 1972, p. 19—30.
56. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, *Terminologie* — Constantinescu-Dobridor, Gh., *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, [București], 1980.
57. COSERIU, *Systema* — Coseriu, E., *Systema, norma y habla*, în „Teoria del lenguaje y lingüística general, Cinco estudios", Madrid [1962], p. 11—113.
58. COSERIU, *Coordinación* — Coseriu, E., *Coordinación latina y coordinación románica*, în „Actas del III Congreso Español de Estudios clasicos", Madrid, 1968, p. 35—57.
59. COSERIU, *Funktionen* — Coseriu, E, *Sprache, Strukturen und Funktionen. XII. Aufsätze zur allgemeinen und romanischen Sprachwissenschaft*, Tübingen, 1971.
60. COTEANU, *„Subordonatele"* — Coteanu, I., *În legătură cu „subordonatele" explicative*, în LR, IX, 1960, nr. 1, p. 27—33.
61. COTEANU, *Stilistica* — Coteanu, I., *Stilistica funcțională a limbii române — Stil, stilistică, limbaj*, București, 1973.
62. COTEANU, *LRC* — Coteanu, I. (coordonator), *Limba română contemporană*, vol. I, București, 1974.
63. COTEANU, *Gramatica* — Coteanu, I., *Gramatica de bază a limbii române*, București, 1982.
64. COTEANU, DĂNĂILĂ, *Introducere* — Coteanu, I., I. Dănăilă, *Introducere în lingvistica și filologia românească. Probleme, bibliografie*, București, 1970.

65. CRAŞOVEANU, *Acordul* — Craşoveanu, D., *Extinderea acordului după înțeles*, în LR, XVIII, 1969, nr. 6, p. 545—549.
66. CRAŞOVEANU, *Coordonarea* — Craşoveanu, D., *Coordonarea la nivel de propoziție sau la nivel de frază?*, în LR, XIX, 1970, nr. 4, p. 295—300.
67. CRAŞOVEANU, *Sintaxa* — Craşoveanu, D., *Sintaxa propoziției și a frazei*, Timişoara, 1974 (multigrafiat).
68. DANEŠ, *Semantic* — Daneš, F., *Semantic Considerations in Syntax*, în ACIL, X, 2, p. 407—413.
69. DAUZAT, *Grammaire raisonnée* — Dauzat, A., *Grammaire raisonnée de la langue française* [s. a., s. l.].
70. DESSAINTES, *L'Analyse* — Dessaintes, M., *L'Analyse grammaticale. Au seuil de la stylistique*, Tournai, 1962.
71. DIACONESCU, *Evitarea repetării* — Diaconescu-Prioteasa, Ioana, *Evitarea repetării prepozițiilor în coordonare*, în SCL, XIX, 1968, nr. 5, p. 473—492.
72. DIACONESCU, *Structură* — Diaconescu, Paula, *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*, București, 1970.
73. *DICTIONNAIRE DE LINGUISTIQUE* — Dubois, J., M. Giacomo, L. Guespin, Christiane Marcellesi, J.-B. Marcellesi, J.-P. Mével, *Dictionnaire de linguistique*, Larousse, Paris, 1974.
74. DIK, *Coordination* — Dik, S. C., *Coordination. Its Implications for the Theory of General Linguistics*, Amsterdam, 1968.
75. DIMITRIU, *Apozitiva* — Dimitriu, C., *Observații în legătură cu propoziția apozitivă*, în ALI, 1966, p. 151—163.
76. DIMITRIU, *Sintaxa, I* — Dimitriu, C., *Curs de limba română contemporană. Sintaxa*, Iași, 1972 (multigrafiat).
77. DIMITRIU, *Raporturile sintactice* — Dimitriu, C., *Observații în legătură cu raporturile sintactice*, în AUI, Lingvistică, XX, 1974, p. 9—22.
78. DIMITRIU, *Morfologia* — Dimitriu, C., *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Iași, 1979.
79. DIMITRIU, *Sintaxa, II* — Dimitriu, C., *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iași, 1982.
80. DRAGOMIRESCU, *„Atributul predicativ"* — Dragomirescu, Gh. N., *„Atributul predicativ" în limba română*, în LL, VI, 1962, p. 99—122.
81. DRAGOMIRESCU, *Nomenclatura* — Dragomirescu, Gh. N., *Despre unele noțiuni gramaticale și nomenclatura lor*, în LL, 20, 1969, p. 151—161.
82. DRAGOMIRESCU, *Enciclopedie* — Dragomirescu, Gh. N., *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, București, 1975.
83. DRAŞOVEANU, *Raportul S — P* — Draşoveanu, D. D., *Despre natura raportului dintre subiect și predicat*, în CL, III, 1958, p. 175—183.
84. DRAŞOVEANU, *Probleme de sintaxă* — Draşoveanu, D. D., *Probleme de sintaxă ridicate de „Revista de pedagogie" pe marginea volumului „Analize gramaticale și stilistice"*, în CL, VI, 1961, nr. 2, p. 429—437.
85. DRAŞOVEANU, *Cuvinte relaționale* — Draşoveanu, D. D., *Observații asupra cuvintelor relaționale*, în CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 19—32.
86. DRAŞOVEANU, *Cazurile* — Draşoveanu, D. D., *O clasificare a cazurilor cu aplicare în problema posesivelor*, în CL, XIV, 1969, nr. 1, p. 77—81.
87. DRAŞOVEANU, *Acord discutabil* — Draşoveanu, D. D., *Un acord discutabil*, în CL, XV, 1970, nr. 2, p. 307—311.
88. DRAŞOVEANU, *Unicitatea* — Draşoveanu, D. D., *O categorie sintactică—unicitatea*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325—335.
89. DRAŞOVEANU, *Sintagma* — Draşoveanu, D. D., *Sintagma „verb + adjectiv" — o certitudine?*, în CL, XVIII, 1973, nr. 2, p. 256—277.

90. DRAȘOVEANU, *Sens relațional, I* — Drașoveanu, D. D., *Sensul relațional și expresia lui în limba română*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1974.
91. DRAȘOVEANU, *Predicativ* — Drașoveanu, D. D., *Elementul predicativ suplimenatar*, în CL, XII, 1967, nr. 2, p. 19—23.
92. DRAȘOVEANU, *Relație — opoziție* — Drașoveanu, D. D., *Categoriile gramaticale de* **relație** *și de* **opoziție** *ale limbii române*, în CL, XX, 1975, nr. 1, p. 67—80.
93. DRAȘOVEANU, *Sens relațional, II* — Drașoveanu, D. D., *Sens relațional și gramatem — conținut și expresie la nivelul gramatical al limbii*, în CL, XXI, 1976, nr. 2, p. 153—163.
94. DRAȘOVEANU, *Coord/Subord* — Drașoveanu, D. D., *Coordonar a/ Subordonarea — o diviziune dihotomică*, în CL, XXII, 1977, nr. 1, ep. 27—32.
95. DRAȘOVEANU, *Relația* — Drașoveanu, D. D., *Relația — dimensiunea esențială a sintagmei*, în CL, XXII, 1977, nr. 2, p. 155—158.
96. DRAȘOVEANU, *Structuri* — Drașoveanu, D. D., *Structuri și linearitate*, în CL, XXIII, 1978, nr. 2, p. 177—181.
97. DRAȘOVEANU, *Curs* — Drașoveanu, D. D., *Curs de sintaxă*, ținut la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj-Napoca, în anul universitar 1983/1984.
98. DRAȘOVEANU, DUMITRAȘCU, ZDRENGHEA, *Analize* — Drașoveanu, D. D., P. Dumitrașcu, M. Zdrenghea, *Analize gramaticale și stilistice*, ed. a II-a, București, 1966.
99. DRAȘOVEANU, PĂTRUȚ, *Sintaxa* — Drașoveanu, D. D., I. Pătruț, *Gramatica limbii române*, vol. al II-lea, *Sintaxa*, București, 1954 [recenzie], în SCL, II, 1956, nr. 1—2, p. 122—131.
100. DRĂGANU, *Elemente* — Drăganu, N., *Elemente de sintaxă a limbii române*, București, 1946.
101. DRĂGANU, *Istoria sintaxei* — Drăganu, N., *Istoria sintaxei*, lucrare postumă, București, 1945.
102. DRON, CONSTANTINESCU, *Culegere* — Dron V., S. Gh. Constantinescu, *Culegere de texte literare pentru analize gramaticale. Sintaxa frazei* (clasele a VII-a — a X-a), București, 1969.
103. DUCROT, TODOROV, *Dictionnaire* — Ducrot, O., Tz. Todorov, *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Paris, 1972.
104. DUMITRAȘCU, *Cursul* — Dumitrașcu, P., *Cursul de istoria limbii române literare*, ținut la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj-Napoca în anul universitar 1983/1984.
105. DUMITRESCU, *Coordonarea* — Dumitrescu, Suzana Carmen, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, 1979.
106. DUMITRIU, *Istoria logicii* — Dumitriu, Anton, *Istoria logicii*, ed. a II-a revăzută și adăugită, București, 1975.
107. EDELSTEIN, *CARE* — Edelstein, Frieda, *Despre sintaxa relativului CARE*, în CL, XXIII, 1978, nr. 1, p. 93—96.
108. EDELSTEIN, *„Legătura relativă"* — Edelstein, Frieda, *Despre „legătura relativă" în limba română*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 337—343.
109. EDELSTEIN, *Sintaxa gerunziului* — Edelstein, Frieda, *Sintaxa gerunziului românesc*, București, 1972.
110. *ENCYCLOPAEDIA of Linguistics* — *Encyclopaedia of Linguistics, Information and Control*, Oxford, 1969.
111. ENESCU, *Logica matematică* — Enescu, Gh., *Introducere în logica matematică*, București, 1965.
112. ENESCU, *Logica simbolică* — Enescu, Gh., *Logica simbolică*, București, 1971.

113. ENESCU, *Analiza logică* — Enescu, Gh., *Analiza logică a conjuncțiilor din limba română*, în RF, VII, 1969, nr. 87, p. 821—830.
114. ENESCU, *Fundamentele logice* — Enescu, Gh., *Fundamentele logice ale gîndirii*, București, 1980.
115. FLOREA, *Topica adjuncților* — Florea, Ligia, *Topica adjuncților grupului nominal în limba română*, în LL, 2, 1979, p. 170—177.
116. FLOREA, *Izolarea termenilor* — Florea, Ligia, *Izolarea termenilor — generator și neutralizator de opoziții sintactice*, în StUBB, 25, nr. 1, p. 22—34.
117. FLOREA, *Syntaxe* — Florea, Ligia-Stela, *Syntaxe du français parlé*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1980.
118. FLOREA, *Structura* — Florea, Melania, *Structura grupului nominal în limba română*, București, 1983.
119. FLOREA, *Apoziție* — Florea, Viorica, *Cu privire la apoziție*, în LR, XVI, 1967, nr. 2, p. 179—184.
120. FOURVIÈRES, *Grammaire* — Fourvières, Xavier de—, *Grammaire provençale*, Avignon, 1966.
121. FREI, *La Grammaire* — Frei, H., *La grammaire des fautes. Introduction à la linguistique fonctionnelle. Assimilation et différenciation. Brièveté et invariabilité. Expressivité*, Paris — Genève — Leipzig, 1929.
122. FRIES, *The Structure* — Fries Ch. C., *The Structure of English. An Introduction to the Construction of English Sentence*, New York, 1952.
123. GABREA, *Atributiva* — Gabrea, Maria, *Atributiva circumstanțială*, în LR, IX, 1960, nr. 4, p. 24—32.
124. GABREA, *Teorie și analiză* — Gabrea, Maria, *Probleme de teorie și analiză gramaticală*, în LL, VI, 1962, p. 133 ș.u.
125. GABREA, *Incidente* — Gabrea, Maria, *Construcții incidente. Aspecte morfologico - sintactice și stilistice*, în LR, XIV, 1965, nr. 5, p. 533—544.
126. GALICHET, *L'Adjectif-apposition* — Galichet, G., *L'adjectif peut-il exercer la fonction apposition?*, în FM, 25, 1957, p. 181—185.
127. GALICHET, *Méthodologie* — Galichet, G., *Méthodologie grammaticale. Étude psycholinguistique des structures*, II-e éd., revue et augmentée, Paris, 1963.
128. GAWEŁKO, *Évolution* — Gawełko, M., *Évolution des suffixes adjectivaux en français*, Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk, 1977.
129. GHERGARIU, *Relative* — Ghergariu. L., *Propoziții atributive relative introduse prin CINE*, în LR, XII, 1963, nr. 2, p. 125—132.
130. GILI GAYA, *Sintaxis española* — Gili Gaya, S., *Curso superior de sintaxis española*, Mexico, 1943.
131. GLATIGNY, *L'Adjectif en apposition* — Glatigny, M., *L'adjectif en apposition se rapporte-t-il au nom?*, în FM, 34, 1966, p. 264—279.
132. GLEITMAN, *Coordinating Conjunctions* — Gleitman, Lila R., *Coordinating Conjunctions in English*, în L, 41, 1965, nr. 2, p. 260—293.
133. GOŁĄB, *Słownik* — Gołąb, Z., A. Heinz, K. Polański, *Słownik terminologii językoznawczej*, Warszawa, 1968 (wyd. [=ed.] 2), 1970.
134. *GRAMATICA* Academiei I, 1—2 — Academia Republicii Populare Române, *Gramatica limbii romîne*, vol. I: *Vocabularul, Fonetica și Morfologia* [București], 1954; vol. al II-lea: *Sintaxa* [București], 1954.
135. *GRAMATICA* Academiei II, 1 — 2 — Academia Republicii Populare Române, *Gramatica limbii romîne*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 1963; vol. al II-lea, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 1963.
136. *GRAMMAIRE de Port-Royal* — *Grammaire générale et raisonnée de*

Port-Royal, par Arnauld et Lancelot, ed. a II-a, Paris, 1810 (*apud* Stati, *Interferențe*, p. 265).
137. *GRAMMAIRE Larousse* — Chevalier, Cl., M. Arrivé, Claire Blanche-Benveniste, J. Peytard, *Grammaire Larousse du français contemporain*, Paris [1964].
138. *GRAMMAIRE raisonnée* — Beauzée, N., *Grammaire générale ou exposition raisonnée des éléments nécessaires du langage pour servir de fondement à l'étude de toutes les langues*, vol. I — II, Paris, 1767 (*apud* Stati, *Interferențe*, p. 262).
139. *GRAMMAR* — Gleason, H. A., *Linguistics and English Grammar*, New York — Chicago — San-Francisco — Toronto — London, 1965.
140. *GRAMMATIKA (1970)* — *Grammatika sovremennogo russkogo jazyka*, Moskva, 1970.
141. *GRAMMATIKA Akademii Nauk* — *Grammatika russkogo jazyka*, Akademija Nauk SSSR, vol. II, Moskva, 1960.
142. GRAUR, *Pentru o sintaxă* — Graur, Al., *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG, I, 1956, p. 121—141.
143. GRAUR, *Tendințele* — Graur, Al., *Tendințele actuale ale limbii române*, București, 1968.
144. GRAUR, *Scrieri* — Graur, Al., *Scrieri de ieri și de azi*, București, 1970.
145. GRAUR, *Virgula* — Graur, Al., *Virgula*, în RL, V, 1972, nr. 13, p. 13.
146. GRAUR, *Gramatica* — Graur, Al., *Gramatica azi*, București, 1973.
147. GREBE, *Grammatik* — Grebe, P., *Der grosse Duden. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, Mannheim, 1959.
148. GREVISSE, *Grammaire* — Grevisse, M., *Le bon usage. Grammaire française*, Paris, 1964.
149. GRIGORESCU, *Atributul* — Grigorescu, Mioara, *Atributul substantival in limba română*, în SCL, V, 1954, nr. 1—2 p. 99—130.
150. GRUIȚĂ, *Sintagmatizarea* — Gruiță, G., *Sintagmatizarea declinării românești (Stadiul actual al procesului)*, în StUBB, 1979, fasc. 2, p. 37—41.
151. GRUIȚĂ, *Conective* — Gruiță, G., *Conective gramaticale — conective semantice*, în LR, XXIX, 1980, nr. 6, p. 597—603.
152. GRUIȚĂ, *Acordul* — Gruiță, G., *Acordul in limba română*, București, 1981.
153. GRUIȚĂ, *Relative* — Gruiță, Mariana, *Aspecte ale sintaxei pronumelor relative in limba română și engleză*, în StUBB, *25*, 1976, p. 62—66.
154. GRUIȚĂ, *Conective coordonatoare* — Gruiță, Mariana, *Contribuții la studiul contrastiv al conectivelor coordonatoare in engleză și română*, în „Studii", I, Dej, 1978, p. 135—142.
155. GRUIȚĂ, *Structuri coordonate* — Gruiță, Mariana, *Aspecte ale elipsei in structurile coordonate din engleză și română*, în „Studii", II, Dej, 1980, p. 75—77.
156. GUÉRON, *Coréférence* — Guéron, Jacqueline, *Relations de coréférence dans la phrase et dans le discours*, în LF, *11*, 1979, p. 42—79.
157. GUILLERMOU, *Essai* — Guillermou, A., *Essai sur la syntaxe des propositions subordonnées dans le roumain littéraire contemporain*, Paris, 1962.
158. GUJBA, *Sintaksis* — Gujba, F. K., *Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk. Sintaksis*, Kiev, 1971.
159. GUȚU, *Relative* — Guțu, Valeria, *Propoziții relative*, în SG, II, 1957, p. 161—172.
160. GUȚU ROMALO, *Morfologie* — Guțu Romalo, Valeria, *Morfologie structurală a limbii române*, București, 1968.

161. GUȚU ROMALO, *Corectitudine* — Guțu Romalo, Valeria, *Corectitudine și greșeală*, București, 1972.
162. GUȚU ROMALO, *Note* — Guțu Romalo, Valeria, *Note asupra relațiilor sintactice*, în SCL, XXIV, 1973, nr. 5, p. 551—556.
163. GUȚU ROMALO, *Sintaxa* — Guțu Romalo, Valeria, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973.
164. HAAS, *Zero* — Haas, W. H., *Zero in Linguistic Description*, în „Studies in Linguistic Analysis". Special volume of the Philological Society, Oxford, 1962.
165. HACKEL, *Appositionelle Syntagmen* — Hackel, W., *Appositionelle Syntagmen mit gekoppelten Substantiven*, în DaF, nr. 1/1973, p. 18—22.
166. HAMP, *A Glossary* — Hamp, E., *A Glossary of American Technica Linguistic Usage 1925 — 1950*, Utrecht — Antwerp, 1963.
167. HANSSEN, *Castellana* — Hanssen, F., *Gramática historica de la lengua castellana*, Halle a. S., 1913.
168. HASDEU, *Principie* — Hasdeu, B. P., *Cuvente den bătrâni*, tom. III, *Istoria limbei române*, Partea I, *Principie de lingvistică*, București, 1881.
169. HASDEU, *Etymologicum Magnum* — Hasdeu, B. P., *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, vol. I, București, 1972; vol. 2, București, 1974; vol. 3, București, 1976.
170. HATCHER, *Appositional Compounds* — Hatcher, A. G., *Modern Appositional Compounds of Inanimate Reference*, în AS, 27, 1952, p. 3—15.
171. HAUGEN, *Close Apposition* — Haugen, E., *On Resolving the Close Apposition*, în AS, 28, 1953, p. 1965—1970.
172. HÁZY, *Analiza contextuală* — Házy, Șt., *Analiza contextuală a predicativității (Predicatul compus și cel condițional)*. Teză de doctorat, București, 1971.
173. HÁZY, *Relația predicativă* — Házy, Șt., *În problema relației predicative*, în CL, XXV, 1980, nr. 2, p. 187—190.
174. HÁZY, *Sintaxă* — Házy, Șt., *Cursul de sintaxă a limbii române*, Facultatea de Filologie, Cluj-Napoca, 1983/1984.
175. HÁZY, NEAMȚU, *Adverbele modale, I* — Házy, Șt., G. G. Neamțu, *Adverbele modale. Distribuție și funcții (I)*, în CL, XXVI, 1981, nr. 1, p. 35—41.
176. HAYS, *Research Procedures* — Hays, G., *Research Procedures in Machine Translation*, în „Natural Language and the Computer", edited by P. L. Garwin, University of California, Engineering and sciences extension, series 1963.
177. HEGEDÜS, *Pauses of speak* — Hegedüs, L., *On the Problem of the Pauses of Speak*, în „Acta linguistica", tom. III, 1953, fasc. 1—2, p. 1—36.
178. HEINZ, *Funkcja* — Heinz, A., *Funkcja egzocentryczna rzeczownika* [Funcția exocentrică a substantivului], Wrocław, 1957.
179. HEINZ, *System* — Heinz, A., *System przypadkowy języka polskiego* [Sistemul cazual al limbii polone], Kraków, 1965.
180. HELBIG, *Attribut* — Helbig, G., *Zu Problemen des Attributs in der deutschen Gegenwartssprache* (1), în DaF, 1972, nr. 6, p. 332—341; (2), în DaF, 1973, nr. 1, p. 11—17.
181. HERCZEG, *Lo stille nominale* — Herczeg, Gy., *Lo stile nominale in italiano*, Firenze, 1967.
182. HJELMSLEV, *Essais* — Hjelmslev, L., *Essais linguistiques*, în TCLC, XII, Copenhagen, 1959.

183. HJELMSLEV, *Preliminarii* — Hjelmslev, L., *Preliminarii la o teorie a limbii*, traducere de D. Copceag, București, 1967 (multigrafiat).
184. HODIȘ, *Echivalența, I — II* — Hodiș, V., *Echivalența semantico-sintactică a termenilor raportului apozitiv* (I), în CL, XI, 1966, nr. 1, p. 47—61; (II), în CL, XII, 1967, nr. 2, p. 271—288.
185. HODIȘ, *Contribuții I, — II* — Hodiș, V., *Elementul predicativ suplimentar. Contribuții* (I), în LR, XVI, 1967, nr. 6, p. 485—489; (II), în LR, XVIII, 1969, nr. 2, p. 139—145.
186. HODIȘ, *Multipla subordonare, I* — Hodiș, V., *Subordonarea multiplă a propozițiilor relative*, în LL, XX, 1969, p. 93—108.
187. HODIȘ, *Multipla subordonare, II* — Hodiș, V., *Aspecte ale multiplei subordonări în frază*, în CL, XIV, 1969, nr. 2, p. 247—253.
188. HODIȘ, *Probleme de sintaxă* — Hodiș, V., *Probleme de sintaxă în opera lui Alecu Russo*, în vol., „Alecu Russo — studii și articole", București, 1970, p. 109—115.
189. HODIȘ, *Coordonarea* — Hodiș, V., *Coordonarea — relație de echivalență*, în BȘ, IV, 1972, p. 74—82.
190. HODIȘ, *Juxtapunerea* — Hodiș, V., *Juxtapunerea și aderența*, în LȘ, VII, 1973, p. 31—47.
191. HODIȘ, *Natura sintactică, I — II* — Hodiș, V., *Natura sintactică a relației apozitive. Coordonarea și relația apozitivă în opoziție cu subordonarea* (I), în CL, XVIII, 1973, nr. 2, p. 297—312; *Natura sintactică a relației apozitive. II. Diferențe specifice ale coordonării față de apozare*, în CL, XXI, 1976, nr. 1, p. 91—102.
192. HODIȘ, *Funcția* — Hodiș, V., *Dintr-un viitor lexicon de terminologie sintactică: f u n c ț i a*, în StUBB, XXI, 1976, Philologia, p. 32—42.
193. HODIȘ, *Cazul* — Hodiș, V., *Româna ca limbă străină: o metodă de predare a cazului*, în AMPR, 1976, p. 84—93.
194. HODIȘ, *Expansiunea, I — II* — Hodiș, V., *În legătură cu teoria expansiunii a lui A. Martinet* (I), în CL, XXII, 1977, nr. 1, p. 101—108; (II), în CL, XXIV, 1979, nr. 1, p. 83—89.
195. HODIȘ, *Redundanța conectivelor* — Hodiș, V., *Redundanța conectivelor*, în StUBB, XXIII, 1978, Philologia, nr. 1, p. 27—30.
196. HODIȘ, *Relative* — Hodiș, V., *Despre un anume fel de relative*, în „Probleme de sintaxă", volum îngrijit de O. Vințeler [Cluj-Napoca], 1978 (multigrafiat).
197. HODIȘ, *Echivalența, III* — Hodiș, V., *Despre relația de echivalență în sintaxă*, în „Studii", II, Dej, 1980, p. 78—91.
198. HODIȘ, *Structuri „suprapuse"* — Hodiș, V., *Structuri „suprapuse"*, în CL, XXV, 1980, nr. 2 p. 191—195.
199. HODIȘ, *Apoziția, apozitiva* — Hodiș, V., *Apoziția și propoziția apozitivă în limba română*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1981.
200. HODIȘ, *Informația sintactică* — Hodiș, V., *Vehicularea informației sintactice*, în CL, XXXIII, nr. 2, p. 99—110.
201. HOEFER, *Apposition* — Hoefer, J., *Ueber den Gebrauch der Apposition im Französischen*, Halle a. S., 1890 (*apud* Bogacki, *Types*, p. 5 ș.u.).
202. HOŘEJŠI, *Cazul direct* — Hořejši, Vl., *Cazul direct și sintaxa lui în limba română*, în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 495—503.
203. HOUT, *L'énoncé prédicatif* — Hout, George van — *Structures et significations de l'énoncé prédicatif*, în CLTA, VI, 1969, p. 43—59.
204. HOUT, *La coordination* — Hout, Georges van — , *La coordination*, în CLTA, IX, fasc. 2, 1972, p. 241—260.

205. HØYBYE, *L'accord* — Høybye, P., *L'accord en français contemporain. Essais de grammaire descriptive*, Copenhague, 1944.
206. IACOB, *Coordonare* — Iacob, Șt., *Coordonare, subordonare și logică*, în LR, VII, 1958, nr. 5, p. 49—55.
207. INDREA, *Incidente* — Indrea, Al., *Construcții și cuvinte incidente*, în CL, VI, 1961, nr. 2, p. 351—358.
208. IONESCU, *Coordonarea* — Ionescu, E., *Probleme ale gramaticii coordonării în româna contemporană standard*, în SCL, *32*, 1981, nr. 5, p. 448—469.
209. IORDAN, *Stilistica* — Iordan, I., *Stilistica limbii române*, București, 1944 : ediție definitivă, București, 1975.
210. IORDAN, *LRA* — Iordan, I., *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor"*, ed. a II-a, București, 1947.
211. IORDAN, *LRC* — Iordan, I., *Limba română contemporană*, București, 1956.
212. IORDAN, ROBU, *LRC* — Iordan, I., Vl. Robu, *Limba română contemporană*, București, 1978.
213. ISTORIA LINGVISTICII — *Istoria lingvisticii românești*, de Mioara Avram, Vl. Drimba, I. Gheție, Valeria Guțu Romalo, I. Iordan, B. Kelemen, Ruth Kisch, Liana Lupaș, M. Sala, Luiza Seche, M. Seche, Flora Șuteu, E. Vrabie, Lucia Wald. Coordonator : acad. I. Iordan, București, 1978.
214. IVĂNESCU, *Problemele capitale* — Ivănescu, Gh., *Problemele capitale ale vechii române literare*, Iași, 1947.
215. IVĂNESCU, *Sintaxa* — Ivănescu, Gh., *Sintaxa limbii române moderne*, curs predat în anul universitar 1947/1948. Editat de studenta Valeria Osoianu, Iași, 1948 (litografiat).
216. IVĂNESCU, *Gramatica și logica, I — II* — Ivănescu, Gh., *Gramatica și logica* [*I*]. *Structura logică a gîndirii ca factor primar al structurii morfologice a limbii*, în AUT, seria Științe filologice, I, 1963, p. 259—268 ; *[II] Structura gîndirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii*, în AUT, II, 1964, p. 193—220.
217. IVĂNESCU, *Istoria limbii* — Ivănescu, Gh., *Istoria limbii române*, Iași, 1980.
218. JAKOBSON, *Lingvistică* — Jakobson, R., *Lingvistică și poetică. Aprecieri retrospective și considerații de perspectivă*. (Traducere de M. Nasta din vol. *Style in Language*, Massachusetts, The Technology Press of MIT, 1960, p. 350—377), în „Probleme de stilistică", culegere de articole, București, 1964, p. 83—125.
219. JODŁOWSKI, *Klasyfikacja I — II* — Jodłowski, S., *Kryteria klasyfikacja wyrazów na cześci mowy* [Criteriile clasificării cuvintelor în părți de vorbire], în BPTJ, *19*, 1960, p. 51—98 ; *O kontekstowym i słownikowym klasyfikowaniu cześci mowy* [Asupra clasificării părților de vorbire după valoarea lor contextuală și lexicală], în BPTJ, *20*, 1961, p. 57—66.
220 JUNG, *Grammatik* — Jung, W., *Grammatik der deutschen Sprache*, Leipzig, 1966.
221. KALIK, BACONSCHI, *La transposition nominale* — Kalik, Angela, Rodica Baconschi, *Un effet de la transposition nominale*, în ER, 1976, p. 123—128.
222. KIS, HODIȘ, *Complexe des relations* — Kis, Emese, Viorel Hodiș, *Complexe des relations impliquées par l'attribut du sujet*, în CLTA, VII, 1970, p. 159—170.
223. *KLEINE GRAMMATIK* — *Kleine Grammatik der deutschen Sprache*, Dudenredaktion, Leipzig, 1954.

224. KNOBLOCH, *Wörterbuch* — Knobloch, J., *Sprachwissenschaftliches Wörterbuch*, 1 — 2, Heidelberg, 1961—1963.
225. KORONCZEWSKI, *Terminologia* — Koronczewski, A., *Polska terminologia gramatyczna*, Wrocław, 1961.
226. KÜHNER, *Grammatik* — Kühner, R., *Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache*, II/1, Hannover, 1870.
227. KURYŁOWICZ, *Les structures* — Kuryłowicz, J., *Les structures fondamentales de la langue : groupe et proposition*, in „Esquisse linguistique", Wrocław — Kraków, 1960, p. 35—40.
228. *LAROUSSE* — *Nouveau petit Larousse*, Paris, 1968.
229. LEE, *Close Apposition* — Lee, D. W., *Close Apposition : an Unresolved Pattern*, in AS, 27, 1952, p. 268—275.
230. *LE LANGAGE* — *Le langage* sous la direction de B. Pottier, Paris, Bibliothèque du CEPL, 1973,
231. LEROY, *Grands courants* — Leroy, M., *Les grands courants de la linguistique moderne*, Bruxelles — Paris [1967].
232. LEVIȚCHI, *Gramatica* — Levițchi, L. [coordonator], *Gramatica limbii engleze*, vol. II, București, 1962.
233. *LEXIS* — *Lexis, dictionnaire de la langue française*, Larousse, Paris, 1975.
234. *LIMBAJ* — *Limbaj, logică, filozofie*, București, 1968.
235. *LINGVISTICĂ structurală* — *Elemente de lingvistică structurală*, redactor responsabil : I. Coteanu, București, 1967.
236. LOGHIN, *Gramatica* — Loghin, C., *Gramatica limbii române pentru uzul școlar*, de ~, Cernăuți, 1943.
237. *LOGIQUE de Port-Royal* — Jourdain, Ch., *Logique de Port-Royal*, nouvelle édition, Paris, 1868.
238. LOMBARD, *Les membres* — Lombard, A., *Les membres de la proposition française. Essai d'un classement nouveau*, Malmö, 1929 (Extras din MS, XXIII, 1929, p. 202—253).
239. LOMBARD, *Les constructions* — Lombard, A., *Les constructions nominales dans le français moderne. Étude syntaxique et stylistique*, Upsala, Stockholm, 1930.
240. LOMBARD, *L'Apposition* — Lombard, A., *L'Apposition dans le français d'aujourd'hui*, in „Mélanges Michaëlsson", p. 322—350.
241. LOMBARD, *Aperçu syntaxique* — Lombard, A. *Les pronoms personnels du roumain. Aperçu syntaxique*, in SSMPh, IV, 1972, p. 190—249.
242. LOMBARD, *La langue roumaine* — Lombard, A., *La langue roumaine. Une présentation*, Paris, 1974.
243. LYONS, *Linguistica teorica* — Lyons, J., *Introduzione alla linguistica teoria*, Bari, 1971.
244. MACREA, *Probleme* — Macrea, D., *Probleme de lingvistică română* București, 1961.
245. MALMBERG, *Les tendances* — Malmberg, B., *Les nouvelles tendances de la linguistique*, Paris, 1966.
246. MANCAȘ, *Coordination* — Mancaș, Mihaela, *Aspects de la grammaire de coordination en roumain*, in CLTA, IV, 1967, p. 107—141.
247. MAŃCZAK, *L'Accentuation* — Mańczak, W., *L'Accentuation des groupes syntaxiques*, Kraków, 1953.
248. MAŃCZAK, *Języki romańskie* — Mańczak, W., *Języki romańskie*, Kraków, 1969.
249. MAŃCZAK, *Critique du structuralisme* — Mańczak, W., *Critique du structuralisme*, in FL, III, nr. 3/4, p. 169—177.

250. MAŃCZAK, *„Cases Vides"* — Mańczak, W., *Do the „Cases Vides" Exist?*, in LA, 1969, nr. 3, p. 195—303.
251. MANLIU, *Sintactica* — Manliu, I., *Curs elementar de gramatică română, partea sintactică*, ed. a III-a, Bucureşti, 1875.
252. MANOLIU MANEA, *Sistematica* — Manoliu Manea, Maria, *Sistematica substitutelor din româna contemporană standard*, Bucureşti, 1968.
253. MANOLIU MANEA, *Structuralismul* — Manoliu Manea, Maria, *Structuralismul lingvistic (Lecturi critice)*, Bucureşti, 1973.
254. MARCUS, *Lingvistică* — Marcus, S., *Lingvistică matematică*, ed. a II-a, Bucureşti, 1966.
255. MARCUS, *Introduction mathématique* — Marcus, S., *Introduction mathématique à la linguistique structurale*, Paris, 1967.
256. MARCUS, *Poetica* — Marcus, S., *Poetica matematică*, Bucureşti, 1970.
257. MARCUS, NICOLAU, STATI, *Lingvistica matematică* — Marcus, S., Ed. Nicolau, S. Stati, *Introducere în lingvistica matematică*, Bucureşti, 1966.
258. MAROUZEAU, *Terminologie* — Marouzeau, J., *Lexique de la terminologie linguistique*, 3e éd., Paris, 1951.
259. MARTINET, *Linguistique générale* — Martinet, A., *Éléments de linguistique générale*, sixième éd., Paris, 1966.
260. MARTINET, *Les structures* — Martinet, A., *Les structures élémentaires de l'énoncé*, în „La linguistique synchronique. Études et recherches", Deuxième édition, Paris, 1968, p. 195—229.
261. MARTINET, *Langue et fonction* — Martinet, A., *Langue et fonction*, traduit de l'anglais par Henriette et Gérard Walter, Paris, 1969.
262. MARTINET, *Le Langage* — Martinet, A., *Le Langage*, volume publié sous la direction de ~, Paris, 1969.
263. MARTINET, *Lingvistică generală* — Martinet, A., *Elemente de lingvistică generală*, traducere și adaptare la limba română de Paul Miclău, Bucureşti, 1970.
264. MARVÀ, *Gramàtica catalana* — Marvà, J., *Curso superior de gramàtica catalana*, Barcelona, 1968.
265. MASSIMŬ, *Gramatica Ellenica* — Masimŭ, I. C., *Elemente de grammatica ellenica*, de ~, Bucuresci, 1850.
266. MASSIMŬ, *Gramateca macedonorumanesca* — Massimŭ, I. C., *Repeda idea de gramateca macedonorumanesca*, compusa de ~, [ediţie bilingvă, româno-grecească] Bucuresci, 1862.
267. MATHESIUS, *Ceština* — Mathesius, V., *Ceština a obecný jazykozpyt* [Ceha şi lingvistica generală, o culegere de articole, de ~], Praha, 1947 (*apud* Vachek, *Dictionnaire*, p. 18).
268. MAUGER, *Grammaire* — Mauger, G., *Grammaire pratique du français d'aujourd'hui, langue parlée, langue écrite*, Paris, 1968.
269. MĂCĂRESCU, *Gramatică* — Măcărescu, N. G., *Gramatică română. pentru classile primarie*, ediţiunea a sese-spre-decea, Iasii, 1870.
270. *MÉLANGES LOMBARD* — *Mélanges de phylologie offerts à Alf Lombard*, Lund, 1969.
271. *MÉLANGES MICHAËLSSON* — *Mélanges de phylologie romane offerts à M. Karl Michaëlsson par ses amis et ses élèves*, Göteborg, 1952.
272. MEŞCIANINOV, *Primykanije* — Meşcianinov, I. I., *Primykanije v različnych sintaksičeskich sistemach* [Parataxa în diferite sisteme sintactice], în VJ, 1967, n. 3, p. 3—17.
273. MICLĂU, *Semiotica* — Miclău, P., *Semiotica lingvistică* [Timişoara], 1977.
274. MIKUŞ, *Die Koordination* — Mikuš, R. F., *Die Koordination und die Syntagmatik*, în ZPhSK, 1962, nr. 15, p. 1—2.

275. MILAŞ, *(ŞI) CU* — Milaş, C., *Despre natura compunerii* (şi) cu, în CL, XV, 1970, nr. 1, p. 125—129.
276. MILAŞ, *Apoziţii?* — Milaş, C., *Apoziţii sau complemente de loc?*, în CL, XXV, nr. 2, 1980, p. 197—199.
277. MILAŞ, *Sintaxa* — Milaş, C., *Sintaxa stilului oral.* Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1981.
278. MILK, *Prisoedinenije* — Milk, V. F., *Prisoedinenije—vid sintaksičeskoj sveazi* [Alăturarea — formă a raporturilor sintactice], în VLU, *20*, 1966, nr. 4, p. 144—152.
279. MIRESCO, *Grammaire* — Miresco, V., *Grammaire de la langue roumaine*, Paris, 1865.
280. MITRAN, *Coordonarea* — Mitran, M., *Note despre coordonare*, în LR, XI, 1962, nr. 5, p. 507—513.
281. MITRAN, *Raportul apozitiv* — Mitran, M., *Despre apoziţie şi raportul apozitiv*, în LR, XII, 1963, nr. 1, p. 36—45.
282. MIZAK, *Prikladkoiu* — Mizak, A. A., *Konstrukţii z prikladkoju v anglijskij i ukraïnskij movah* [Construcţii cu apoziţie în limbile engleză şi ucraineană], în InFil, 1966, nr. 7, p. 1—17.
283. MLADOVEANU, *Sintaxa* — Mladoveanu, Despina, *Gramatica limbii italiene. Sintaxa,* Bucureşti, 1964.
284. MOISIL, *Logică matematică* — Moisil, Gr. C., *Elemente de logică matematică şi de teoria mulţimilor*, Bucureşti, 1968.
285. MOTSCH, *Apposition* — Motsch, W., *Untersuchungen zur Apposition im Deutschen*, în StG, 1965, nr. 5, p. 87—132.
286. MOUNIN, *Les fonctions* — Mounin, G., *Les fonctions du langage*, în „To Honour Jakobson", p. 396—413.
287. MUHIN, *Funkcional'nyj analiz* — Muhin, A. M., *Funkcional'nyj analiz sintaksičeskich elementov,* Moskva — Leningrad, 1964.
288. MUNTEANU, *Sintactica* — Munteanu, G. I., *Gramatica română pentru classile gimnasiali, Partea sintactică*, Brasiovŭ, 1861.
289. MUNTEANU, *Stil* — Munteanu, Şt., *Stil şi expresivitate poetică*, Bucureşti, 1972.
290. MUŢIU, *Incidente* — Muţiu, I., *Construcţiile incidente şi valoarea lor în româna contemporană* în AUT, II, 1964, p. 241—259.
291. MUŢIU, *Coordonarea* — Muţiu, I., *Probleme ale coordonării*. Teză de doctorat, Timişoara, 1973.
292. NANDRIŞ, *La postposition* — Nandriş, Gr., *Sur la postposition du pronom personnel en roumain*, în BL, V, 1937, p. 200—203.
293. NEAGOE, *Gramatica* — Neagoe, Şt., *Gramatica limbii române pentru clasele secundare, Partea a II-a, Sintaxa,* ediţia a VIII-a, Bîrladŭ, 1886.
294. NEAMŢU, *Teorie şi analiză*—Neamţu, G., *„Predicatul nominal" şi determinanţii săi. Probleme de teorie şi analiză.* Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1977.
295. NEAMŢU, *„Predicatul nominal"* — Neamţu, G. G., *În probelema „predicatului nominal"*, în LR, XVIII, 1973, nr, 5, p. 487—490.
296. NEAMŢU, *Termeni regenţi* — Neamţu G. G., *Termeni regenţi pentru determinanţii (complementele) predicatului nominal*, în CL, XVII, 1972, nr. 1, p. 51—66.
297. NEAMŢU, *Adverbe alipice* — Neamţu, G. G., *Pe marginea unor adverbe alipice*, în CL, XXIV, 1979, nr. 2, p. 219—222.
298. NEDIOGLU, *Independenţa subiectului* — Nedioglu, Gh., *Independenţa subiectului*, în LR, IV, 1955, nr. 2, p. 13—22.
299. NEGOMIREANU, *Sinonimia* — Negomireanu, Doina, *Sinonimia contextuală în poezia lui T. Arghezi (Cîntare omului)*, în CL, XIX, 1974, nr. 1, p. 111—115.

300. NICOLESCU, *Probleme, I — II* — Nicolescu, A., *Probleme de analiză a frazei*, București, 1969 ; *Probleme de sintaxă a propoziției*, București, 1970 ; Idem, *Analize* — *Analize gramaticale*, București, 1969.
301. NICULESCU, *Individualitatea* — Niculescu, Al., *Individualitatea limbii române între limbile romanice. Contribuții gramaticale*, București, 1965.
302. NILLSON, *Relatives* — Nillson, Elsa, *Les termes relatifs et les propositions relatives en roumain moderne, étude de syntaxe descriptive*, Lund [1969].
303. NORWOOD, *The Loose Appositives* — Norwood, J. E., *The Loose Appositives in Present-Day English*, în AS, *29*, 1954, p. 267—271.
304. NYROP, *Syntaxe* — Nyrop, Cr., *Grammaire historique de la langue française*, tome V : *Syntaxe*, Copenhague — Leipzig — New York — Paris, 1913.
305. OIȚĂ, *Explicative* — Oiță, I., *Despre propozițiile explicative*, în LR, X, 1961, nr. 5, p. 445—461.
306. *OMAGIU ROSETTI* — *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1966.
307. ORNSTEIN, GAGE, *The ABC* — Ornstein, J., W. W. Gage, *The ABC's of Languages and Linguistics*, Philadelphia, 1964.
308. PANĂ-DINDELEGAN, *Relatives* — Pană-Dindelegan, Gabriela, *La génération des propositions relatives dans une grammaire transformationnelle*, în RRL, XI, 1966, nr. 1, p. 67—84.
309. PANĂ-DINDELEGAN, *Restricții* — Pană-Dindelegan, Gabriela, *Restricții sintactice în combinarea cuvintelor*, în LLR, II(V), nr. 3, 1976, p. 17—20.
310. PANĂ-DINDELEGAN, *Analiza sintactică* — Pană-Dindelegan, Gabriela, *Îndrumări pentru analiza sintactică*. [*I*] *Atributul*, în LLR, III (VI), 1977, nr. 4, p. 14—17 ; II. *Complementul*, în LLR, IV (VII), 1978, nr. 1, p. 12—14 ; III. *Numele predicativ*, LLR, IV (VII), 1978, nr. 2, p. 7—10.
311. PAP, *Logical Equivalence* — Pap, A., *Synonymyty and Logical Equivalence*, în „Analysis", IX, 1952, nr. 4.
312. PAPY, *Matematica* — Papy, *Matematica modernă*, vol. I, București, 1967.
313. PEI, GAYNOR, *A Dictionary* — Pei, M. A., Fr. Gaynor, *A Dictionary of Linguistics*, New York, 1954.
314. PERROT, *Niveaux* — Perrot, J., *Le problème des niveaux dans l'analyse syntaxique*, în ACIL, X, 2, p. 725—729.
315. PILAR, MENDEZ DA LUZ, *Gramatica* — Pilar V. C. y Maria Albertina Mendes da Luz, *Gramatica portuguesa*, segunda edición aumentada, Madrid [1961].
316. POALELUNGI, *Sinonimia gramaticală* — Poalelungi, Gh., *Sinonimia gramaticală*, în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 645—657.
317. POP, *Grammaire* — Pop, S., *Grammaire roumaine*, Berne, 1948.
318. POPESCU, *Subiectiva* — Popescu, Ștefania, *Contribuții la cunoașterea propoziției subiective*, în LL, XI, 1966, p. 351—374.
319. POPOVICI, *Gramatica* — Popovici, E., *Gramatica română*, ed. a II-a, Suceava, 1921.
320. PORTAL, *Grammatica* — Portal, E., *Grammatica provenzale (Lingua moderna)*, Milano, 1914.
321. POTTIER, *Systématique* — Pottier, B., *Systématique des éléments de relations. Étude de morpho-syntaxe structurale romane*, Paris, 1962.
322. PREBENSEN, *Apposition* — Prebensen, H., *Apposition, attribut indirect et complément de circonstance en français moderne*, în ACRS, V, p. 149—160.

323. PRIOTEASA, *Redundanța* — Prioteasa, Ioana, *Redundanța și economia lingvistică — bază a unor schimbări spontane*, în PLG, VII, 1977, p. 79—86.
324. PRIOTEASA, *Pleonasm*, — Prioteasa, Ioana, *Pleonasm și redundanță*, în SCL, *32*, nr. 4, p. 333—344.
325. PROCOPOVICI, *Adecăte(a)*, — Procopovici, A., *Adecăte(a), adecăte(a), adecătele(a)*. Extras din DR, X, 1941, p. 72—79.
326. PUȘCARIU, *LR* — Pușcariu, S., *Limba română*, vol. I, București, 1940 : ed. a II-a, București, 1976.
327. RAABE, *Apposition* — Raabe, H., *Sind Appositionen mit ihrer Basis referenzidentisch? — Apposition, Gegenstandsidentität und Referenzidentität —*, în „Sprachsystem und Sprachgebrauch", Düsseldorf [1975], p. 312—339.
328. RADOSLAV, *Apoziția* — Radoslav, Ecaterina, *Apoziția. Valori stilistice*, în AUT, *18*, 1980, p. 29—38.
329. REAL ACADEMIA, *Grammatica* — Real Academia Española, *Grammatica de la lengua española*, nueva edición, reformada, Madrid [s. a].
330. REGULA, *Apposition* — Regula, M., *Wesen, Form und Anwendungsbereich der Apposition. Eine sprachteorethische Betrachtung*, în „Mélanges Lombard", p. 164—167.
331. RIEMANN, GOELZER, *Grammaire* — Riemann, O., H. Goelzer, *Grammaire latine complète*, 23ᵉ édition, Paris, 1926.
332. RIZESCU, *Explicative* — Rizescu, I., *Note asupra subordonatelor explicative*, în LR, IX, 1960, nr. 1, p. 21—26.
333. RIZESCU, *Relative* — Rizescu, I., *Observații asupra propozițiilor subordonate relative din „Carte cu învățătură" [1581]*, în SCL, XIII, 1962, nr. 1, p. 45—55.
334. ROGOBETE, *Raportul apozitiv* — Rogobete, Silvia, *Observații asupra raportului apozitiv*, în LR, XVIII, 1969, nr. 5, p. 443—452.
335. ROHRER, *Appositive Konstruktionen* — Rohrer, Ch., *Appositive Konstruktionen im Französischen*, în W, *24*, 1968 (*apud* Prebensen, *Apposition*, p. 158).
336. ROSETTI, *Filozofia cuvîntului* — Rosetti, Al., *Filozofia cuvîntului*, București, 1946.
337. ROSIELLO, *Linguistica illuminista* — Rosiello, L., *Linguistica illuminista* [Bologna, 1967].
338. RUDNEV, *Sintaksis* — Rudnev, N., *Sintaksis osložnennogo predloženija*, Moskva, 1959.
339. RUELLE, *L'apposition* — Ruelle, P., *L'apposition par transfert et par analogie en français*, în LCHB, p. 198—206.
340. SAFAREWICZ, *W sprawie* — Safarewicz, J., *W sprawie skladniowej funkcji lacznika* [În legătură cu funcția sintactică a verbului copulativ], în JP, *33*, 1953, p. 94—98.
341. SANDFELD, *Linguistique balcanique* — Sandfeld, Kr., *Linguistique balcanique, problèmes et résultats*, Paris, 1930.
342. SANDFELD, OLSEN, *Syntaxe roumain, I — II* — Sandfeld, Kr., H. Olsen, *Syntaxe roumain. I. Emploi des mots à flexion*, Paris, 1936 : *II. Les groupes de mots*, Copenhague, 1960.
343. SANDMANN, *Coordination* — Sandmann, M., *Subordination and Coordination*, în AL, 2, 1950, p. 24—38.
344. SANDMANN, *Subject* — Sandmann, M., *Subject and Predicate*, Edinburgh, 1954.
345. SAUSSURE, *Cours* — Saussure, F. de ~, *Cours de linguistique générale*, Paris, 1969.

346. SAUVAGEOT, *Les procédés* — Sauvageot, A., *Les procédés expressifs du français contemporain*, Paris, 1957.
347. SAUVAGEOT, *L'articulation* — Sauvageot, A., *L'articulation du discours*, în FdM, 1968, nr. 57.
348. SAVIN, *Gramatica* — Savin, Emilia, Basilius Abager, Al. Roman, *Gramatica practică a limbii germane*, București, 1968.
349. SĂTEANU, *Coordonarea* — Săteanu, C., *Coordonarea explicativă*, în LL, XI, 1966, p. 375—385.
350. SĂULESCU, *Gramatică* — Săulescu, Gh., *Gramatică românească sau observații grămăticești asupra limbei românești pentru școalele normale și gimnaziale. Partea I etimologică, II sintactică, III de prosodica limbei românești și de versuri*, Iași, 1833 (I, II), 1834 (III).
351. SCHWYZER, *Zür Apposition* — *Zür Apposition*, în ADAW, 1945/46, nr. 3, p. 1—16.
352. SECHE, *Juxtapunerea* — Seche, Luiza, *Juxtapunerea sinonimică în limba română*, în CL, XII, 1967, nr. 1, p. 103—113.
353. SECHEHAYE, *Structure logique* — Sechehaye, A., *Essai sur la structure logique de la phrase*, Paris, 1926.
354. SEILER, *Apposition* — Seiler, H. J., *Relativsatz, Attribut und Apposition*, Wiesbaden, 1960.
355. SLAMA-CAZACU, *Limbaj* — Slama-Cazacu, Tatiana, *Limbaj și context. Problema limbajului în concepția exprimării și a interpretării prin organizări contextuale*, București, 1959.
356. SMITH, *Relative Clauses* — Smith, Carlota S., *Determiners and Relative Clauses in a Generative Grammar of English*, în MSE, New Jersey, 1969.
357. SOLTISCHI, *La relative* — Soltischi, Ligia, *La proposition relative. Étude syntaxique*, în StUBB, Philologia, 1977, nr. 1, p. 46—58.
358. SOLTISCHI, *Préliminaires* — Soltischi, Ligia, *Préliminaires à une stylistique de la relative*, în ÉR, XI, 1975—1976, p. 113—122.
359. SOUBLIN, TAMINE, *La juxtaposition* — Soublin, F., V. Tamine, *Métaphores et cadres syntaxiques: la juxtaposition*, în FM, *41*, 1973, nr. 3,
360. STATI, *Teorie și melodă* — Stati, S., *Teorie și melodă în sintaxă*, București, 1967.
361. STATI, *Interferențe* — Stati, S., *Interferențe lingvistice, Din istoria relațiilor lingvisticii cu alte științe*, București, 1971.
362. STATI, BULGĂR, *Analize sintactice* — Stati, S., Bulgăr, Gh., *Analize sintactice și stilistice*, București, 1970.
363. STERIU, *Apoziția* — Steriu, Maria, *Contribuții la studiul apoziției în limba română contemporană*, în AUB, X, 1961, vol. 23, p. 551—556.
364. SZABICZ, *Syntagmes appositifs* — Szabicz, J., *Les syntagmes appositifs du français et leur équivalents hongrois*, în AUSB, VII, 1976, p. 17—32.
365. ȘERBAN, *Sintaxa* — Șerban, V., *Sintaxă limbii române. Curs practic*, ed. a II-a revizuită și completată, București, 1970.
366. ȘERBAN, *Bazele analizei* — Șerban, V., *Bazele analizei configuraționale*, în ACILFR, XII, vol. I, p. 769—776.
367. ȘERBAN, *Teoria și topica* — Șerban, V., *Teoria și topica propoziției în româna contemporană*, București, 1974.
368. ȘERBAN, *Probleme „actuale"* — Șerban, V., *Probleme „actuale" ale predării limbii române contemporane*, în LL, 1967, vol. 1, p. 53—56.
369. ȘERBAN, EVSEEV, *Vocabularul* — Șerban, V., I. Evseev, *Vocabularul românesc contemporan — schiță de sistem* [Timișoara], 1978.

370. ȘTIRBU, *Abstractizare* — Știrbu, V., *Nivele de abstractizare în planul expresiei*, în SCL, XIX, 1968, nr. 2
371. ȘTIRBU, *Abstract și concret* — Stirbu, V., *Abstract și concret în limbă*. Teză de doctorat, București, 1970 [Rezumat].
372. ȘTIRBU, *Reducție* — Știrbu, V., *Reducție și extensie*, în CL, XIV, 1969, nr. 1, p. 125—139.
373. ȘUTEU, *Construcții gerunziale* — Șuteu, Flora, *Însemnări pe marginea anumitor construcții gerunziale*, în RL, VI, 1957, nr. 5, p. 15—22.
374. ȘUTEU, *Atribut?* — Șuteu, Flora, *Atribut pronominal sau complement indirect?*, în LR, XI, 1962, nr. 3, p. 267—276.
375. TAGLIAVINI, *Grammatica* — Tagliavini, C., *Grammatica della lingua romena*, Bologna — Heidelberg, 1923.
376. TEIUȘ, *Coordonare conclusivă?* — Teiuș, Sabina, *Există coordonare conclusivă?*, în CL, XXIII, 1977, nr. 2, p. 239—241.
377. TEIUȘ, *Coordonarea* — Teiuș, Sabina,] *Coordonarea în vorbirea populară românească*, București, 1980.
378. TEODORESCU, *Subiective apozitive* — Teodorescu, Ecaterina, *Subiective apozitive*, în LR, XIX, 1970, nr. 4, p. 305—309.
379. TEODORESCU, *Subiectiva* — Teodorescu, Ecaterina, *Propoziția subiectivă*, București, 1972.
380. TEODORESCU, *Raportul apozitiv* — Teodorescu, Ecaterina, *Raportul apozitiv și cel predicativ*, în AUI, XX, 1974, p. 5—8.
381. TEODORESCU, *Propoziții autentice?* — Teodorescu, Ecaterina, *Sint propozițiile subordonate propoziții autentice?*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 3, p. 231—236.
382. TESNIÈRE, *Esquisse* — Tesnière, L., *Esquisse d'une syntaxe structurale*, Paris, 1953.
383. TESNIÈRE, *Syntaxe* — Tesnière, L., *Éléments de syntaxe structurale*, Paris, 1959.
384. TIKTIN, *Gramatica* — Tiktin, H., *Gramatica română*, ed. a III-a revăzută de I.-A. Candrea, București, 1945.
385. TILLY, *L'Apposition* — Tilly, Ch., *L'Apposition*, în FM, XXXI, 1963, nr. 4, p. 287—291.
386. TOGEBY, *Structure immanente* — Togeby, K., *Structure immanente de la langue française*, Copenhague, 1951.
387. *TO HONOUR JAKOBSON* — *To Honour Roman Jakobson*, The Hague, 1968.
388. TOȘA, *Morfologie*—Toșa, Al., *Elemente de morfologie*, București, 1983.
389. TRANDAFIR, *Probleme controversale* — Trandafir, Gh. D., *Probleme controversale de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, 1982.
390. *TRATAT* — *Tratat de lingvistică generală*, sub redacția : Al. Graur, S. Stati, Lucia Wald, București, 1971.
391. VÄÄNÄNEN, *Essai de syntaxe* — Väänänen, V., „*Il est venu comme ambassadeur*", „*Il agit en soldat*" *et locutions analogues en latin, français, italien et espagnol. Essai de syntaxe historique et comparée*, în AASF, 73, 1951, p. 3—75.
392. VACHEK, *Dictionnaire* — Vachek, J., *Dictionnaire de linguistique de l'école de Prague*, Utrecht — Antwerp, 1960.
393. VANCEA, *Statutul atributului* — Vancea, Georgeta, *Statutul atributului*] *în limbile română și germană*, în LMȘ, București, 1976, p. 74—79.
394. VASILIU, *Sens referențial* — Vasiliu, Em., *Sens referențial și reguli de transformare*, în PLG, V, 1967, p. 105—112.
395. VASILIU, *L'Interférence* — Vasiliu, Em., *À propos de l'interférence entre la sémantique et la syntaxe*, în ACIL, X, vol. II, p. 953—959.

396. VASILIU, *Teorie semantică* — Vasiliu, Em., *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale* [București], 1970.
397. VASILIU, *Preliminarii logice* — Vasiliu, Em., *Preliminarii logice la semantica frazei*, București, 1978.
398. VASILIU, GOLOPENȚIA-ERETESCU, *Sintaxa* — Vasiliu, Em., Sanda Golopenția-Eretescu, *Sintaxa transformațională a limbii române*, București, 1969.
399. VILDÉ-LOT, *L'Apposition* — Vildé-Lot, J., *L'Apposition dans les grammaires françaises composées par des auteurs soviétiques*, in FM, XXXII, 1964, nr. 2, p. 101—110.
400. VILENKIN *Teoria mulțimilor* — Vilenkin, N. I., *Excursie în teoria mulțimilor*, traducere din limba rusă, București, 1972.
401. VINȚELER, *Sinonimie* — Vințeler, O., *Probleme de sinonimie*, București, 1983.
402. VIOREL, *Relativa* — Viorel, Elena, *Considerații privind propoziția relativă în germană și română*, LMȘ, București, 1976, p. 80—84.
403. VLAD, *Semiotica* — Vlad, Carmen, *Semiotica criticii literare*, București, 1982.
404. VLAICU, *Apoziția* — Vlaicu, Rodica, *Apoziția în strategia argumentării*, în CPLM, 2, p. 229—233.
405. VLASÁK, *Apposition* — Vlasák, V., *La classification des mots composés par apposition*, în PhP, *9(48)*, 1966, p. 34—37.
406. VULPE, *Subordonarea* — Vulpe, Magdalena, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, București, 1980.
407. WAGNER, *Sarda* — Wagner, M. L., *La lingua sarda*, Bern, 1951. Ji.
408. WAGNER, PINCHON, *Grammaire* — Wagner, R. L., Pinchon, J., *Grammaire du français classique et moderne*, Paris [s.a.].
409. WALD, *Lingvistică* — Wald, H., *Lingvistică substanțială și lingvistică relațională*, în VR, XVI, 1963, nr. 9, p. 164—170.
410. WALD, *Progresul* — Wald, Lucia, *Progresul în limbă. Scurtă istorie a limbajului*, București, 1969.
411. WARTBURG, *Problèmes et méthodes* — Wartburg, W. von ~, *Problèmes et méthodes de la linguistique*, Paris, 1963.
412. WEIL, *L'Ordre des mots* — Weil, H., *L'Ordre des mots*, Paris, 1844 ; ed. a II-a, 1869 ; ed. a III-a 1879.
413. WEINREICH, *Semantic Theory* — Weinreich, U., *Explorations in Semantic Theory*, în „Current Trends in Linguistics", edited by Th. A. Sebeok, vol. III, The Hague — Paris, 1966.
414. ZÁKLADNÁ — *Základná jazykovedná terminologia*, Bratislava, 1952.
415. ZAWADOWSKI, *Le rapport sémantique* — Zawadowski, L., *Le rapport sémantique objectif (référentiel). Fonction de la substance dans la langue* [s.l.], 1968.
416. ZDRENGHEA, *Vocativul* — Zdrenghea, M., *Este vocativul un caz?*, în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 797—801.
417. ZDRENGHEA, *LRC* — Zdrenghea, M., *Limba română contemporană (Morfologia)*, Cluj-Napoca, 1970 (multigrafiat).
418. ZDRENGHEA, *Complementizarea* — Zdrenghea, M. M., *Aspecte ale complementizării în engleză și română*, în CL, XX, 1975, nr. 2, p. 193—204.
419. ZUGUN, *Cuvîntul* — Zugun, P., *Cuvîntul. Studiu gramatical*, București, 1983.

(b)

1. Arghezi, *Scrieri* — Arghezi, T., *Scrieri*, vol. 4—22, București, 1963—1969.
2. Arghezi, *Versuri* — Arghezi, T., *Versuri*, cu o prefață de M. Beniuc, [București], 1959.
3. Bălcescu, *Opere* — Bălcescu, N., *Opere alese*, vol. I — II, București, 1960.
4. Bălcescu, *Românii* — Bălcescu, N., *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, București, 1966.
5. Blaga, *Trilogia* — Blaga, L., *Trilogia culturii*, București, 1969.
6. Blajovici, *Culegere* — Blajovici, T. [și colectiv], *Culegere de texte pentru dictări*, București, 1976.
7. Buzura, *Orgolii* — Buzura, A., *Orgolii*, roman, Cluj-Napoca, 1977.
8. Buzura, *Refugii* — Buzura, A., *Refugii* [București], 1984.
9. Caragiale, *Opere* — Caragiale, I. L., *Opere*, vol. I — IV, București, 1962—1965.
10. *Convorbiri literare* — *Convorbiri literare*, nr. 3 (75), 1976, Iași.
11. *Contemporanul* — *Contemporanul*, nr. 15 (1222)/1970 ; nr. 4 (1367) 1973 ; nr. 22 (1499)/1975 ; nr. 36 (1609)/1977 ; nr. 5 (1630)/1978, București.
12. Creangă *Opere* — *Oeuvres* — Creangă, I., *Opere* — *Oeuvres*, București, 1963.
13. *Crestomație romanică* — *Crestomație romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, de Mioara Avram, N. Dănilă, Florica Dimitrescu, Valeria Guțu Romalo, Maria Iliescu, Liliana Macarie, C. Maneca, Maria Manoliu, Al. Niculescu, M. Sala, Florența Sădeanu, Sanda Stavrescu, Mirela Teodorescu, vol. I [București], 1962.
14. Dan, *Scrieri* — Dan, P., *Scrieri*, București, 1965.
15. *Echinox* — *Echinox*, noiembrie — decembrie 1976, Cluj-Napoca.
16. Eliade, *Întoarcerea* — Eliade, M., *Întoarcerea din rai*, roman, [s. l., s. a.].
17. Eminescu, *Opera politică* — Eminescu, M., *Opera politică*, vol. II, 1880 — 1883, București [s. a.].
18. Eminescu, *Poesii* — *Poesii* de M. Eminescu, București, 1884.
19. Eminescu, *Poezii* — Eminescu, M., *Poezii*, ediție îngrijită de Perpessicius, București, 1958.
20. *Flacăra* — *Flacăra*, XXV, nr. 39 (1184), 29 IX 1977, București.
21. Iordan, *Memorii* — Iordan, I., *Memorii*, vol. I — III, București, 1976—1979.
22. Iorga, *Orizonturile* — Iorga, N., *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, București, 1976.
23. Iorga, *Sfaturi* — Iorga, N., *Sfaturi pe-ntuneric*, București, 1977.
24. Iosifescu, *Analiză* — Iosifescu, S. (coordonator), *Analiză și interpretare. Orientări în critica literară contemporană*, București, 1972.
25. Maiorescu, *Critice* — Maiorescu, T., *Critice*, vol. I — II, București, 1967.
26. Neculce, *Letopiseț* — Neculce, I., *Letopisețul Țării Moldovei. O samă de cuvinte* [București], 1959.
27. Păunescu, *Pămîntul* — Păunescu, A., *Pămîntul deocamdată*, București, 1976.
28. Păunescu, *Sub semnul* — Păunescu, A., *Sub semnul întrebării*, ed. a II-a adăugită [București], 1979.
29. Popescu, *Anastasia* — Popescu, D. R., *Duios Anastasia trecea*, ed. a II-a [București, 1974].

30. Popescu, *Istoriile* — Popescu, R., *Istoriile Țării Românești*, București, 1963.
31. Preda, *Cel mai iubit*, — Preda, M., *Cel mai iubit dintre pămînteni*, vol. I — III, București, 1980.
32. Rebreanu, *Răscoala* — Rebreanu, L., *Răscoala*, București, 1957.
33. Roșca, *Existența tragică* — Roșca, D. D., *Existența tragică*, București, 1968.
34. Sadoveanu, *Opere* — Sadoveanu, M., *Opere*, vol. 16, București, 1959.
35. *Scînteia—Scînteia*, anul XLII, nr. 9419, 13 II 1973, București.
36. Speranția, *Poetică* — Speranția, E., *Inițiere în poetică*, ed. a II-a [Oradea, 1972].
37. Stancu, *Dulăii* — Stancu, Z., *Dulăii*, roman [București, 1952].
38. *Școala Ardeleană* — *Școala Ardeleană*, Antologie cu o prefață de E. Boldan, București, 1967.
39. Topîrceanu, *Opere (1955)* — Topîrceanu, G., *Opere*, vol. II, București, 1955.
40. Topîrceanu, *Opere (1965)* — Topîrceanu, G., *Opere*, vol. II, București, 1965.
41. Varlaam, *Cazania* — Varlaam, *Cazania. 1643*, ediție îngrijită, de J. Byck, București, 1966.
42. Zanne, *Proverbe* — Zanne, I. A., *Proverbele românilor. Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri*, de~ [București], 1959.

Cuprins

Partea a treia

PERSPECTIVĂ APLICATIVĂ

Tehnoredactor: MARILENA DAMASCHINOPOL

Coli tipar 12,50

Bun de tipar: 17. 10. 1990

Cd. 364 — Tipografia UNIVERSUL

ISBN 973-29-0144-6

Lei 35